

BARNAVERNDARSTOFA

ÁRSSKÝRSLA 2014–2015

Ársskýrsla 2014-2015
Barnaverndarstofa 2017
ISSN 1670– 3642

Ritstjóri: Halla Björk Marteinsdóttir
Ábyrgðarmaður: Bragi Guðbrandsson

Barnaverndarstofa
Höfðaborg
Borgartúni 21
105 Reykjavík
Sími: 530 2600
Bréfasími: 530 2601
Netfang: bvs@bvs.is
Veffang: www.bvs.is

Efnisyfirlit

Yfirlit yfir töflur.....	V
Yfirlit yfir myndir.....	VI
FRÁ FORSTJÓRA.....	7
1. HLOTVERK OG STARFSEMI BARNAVERNDARSTOFU.....	9
1.1 REKSTUR OG STARFSMANNAHALD BARNAVERNDARSTOFU.....	10
1.2 RÁÐGJÖF BARNAVERNDARSTOFU.....	13
1.3 EFTIRLIT BARNAVERNDARSTOFU.....	17
1.4 STARFSLEYFI HEIMILA.....	18
1.5 UMSAGNIR TIL ALÞINGIS.....	19
1.6 ÁRSSKÝRSLUR OG SÍSKRÁNING BARNAVERNDARNEFNDA.....	20
1.7 RANNSÓKNIR OG ÞRÓUNARSTARF.....	21
1.7.1 Rannsóknir.....	21
1.7.2 ESTER þróunarverkefni.....	23
1.8 UPPLÝSINGA- OG FRÆÐSLUSTARF.....	24
1.8.1 Ráðstefnur og námskeið.....	24
1.8.2 Fræðsla: erindi innanlands og erlendis.....	26
1.9 SAMSTARFSVERKEFNI.....	30
1.9.1 Innland samstarfsverkefni á árunum 2014 og 2015.....	30
1.9.2 Erlend samstarfsverkefni á árunum 2014 og 2015.....	32
1.9.3 Heimsóknir erlendra og innlendra aðila.....	34
2 FÓSTUR.....	36
2.1 FJÖLDI BEIÐNA OG RÁÐSTAFANA Í FÓSTUR.....	36
2.2 FJÖLDI BARNA Í FÓSTRI.....	37
2.3 ALDURS- OG KYNJAHLUTFALL BARNA SEM RÁÐSTAFAD VAR Í FÓSTUR.....	38
2.4 FJÖLDI BARNA SEM SVEITARFÉLÖG RÁÐSTAFANA Í FÓSTUR.....	39
2.5 TVÍSKIPT HLOTVERK BARNAVERNDARNEFNDA OG BARNAVERNDARSTOFU.....	41
2.6 UMSÓKNIR UM AÐ GERAST FÓSTURFORELDRAR.....	41
2.7 NÁMSKEIÐ FYRIR FÓSTURFORELDRA.....	42
3 VISTUN OG MEÐFERÐ.....	42
3.1 FJÖLDI UMSÓKNA UM MEÐFERÐ.....	42
3.2 NIÐURSTÖÐUR UMSÓKNA UM MEÐFERÐ.....	43
3.3 NÁNARI UPPLÝSINGAR UM NIÐURSTÖÐUR UMSÓKNA UM MEÐFERÐ.....	44
3.4 FJÖLDI UMSÓKNA UM MEÐFERÐ EFTIR BÚSETU.....	44
3.5 SAMANBURÐUR Á FJÖLDA UMSÓKNA UM MEÐFERÐ OG VEGNA FÓSTURS Á ÁRUNUM 2011– 2015.....	46
3.6 HLUFTALL UMSÓKNA UM MEÐFERÐ EFTIR ÚRRÆÐUM OG FJÖLSKYLDUGERÐ.....	47
3.7 FJÖLDI BARNA Í MEÐFERÐ OG Á LOKAÐRI DEILD.....	48
3.8 NÁNARI UPPLÝSINGAR UM FJÖLDA BARNA Í MEÐFERÐ.....	49
3.9 NÁNARI UPPLÝSINGAR UM FJÖLDA BARNA OG INNSKRIFTIR Á LOKAÐA DEILD.....	50
3.10 ALDURS- OG KYNJASKIPTING.....	50
3.11 NÁNARI UPPLÝSINGAR UM ALDURS- OG KYNJAHLUTFÖLL.....	52
3.12 LENGD VISTUNAR/MEÐFERÐAR.....	53
3.13 FJÖLDI RÝMA, NÝTINGARHLUTFALL OG FJÖLDI STÖÐUGILDA.....	53
3.14 STIGSKIPT ÞJÓNUSTA.....	54
3.15 REGLUR OG GÆÐASTAÐLAR.....	55
3.16 YTRA OG INNRA EFTIRLIT.....	55
3.17 VERKLAGSREGLUR, ÞVINGUN OG FARVEGUR KVARTANA.....	55
3.18 FRÆÐSLA OG STARFSÞJÁLFUN.....	56
3.19 ÖNNUR MEÐFERÐAR- OG VISTUNARÚRRÆÐI.....	57
3.19.1 PMTO- FORELDRAFÆRNI.....	57
3.19.2 VISTHEIMILIÐ AÐ HAMARSKOTI.....	57
3.19.3 SÁLFRÆÐIÞJÓNUSTA VEGNA ÓVIDEIGANDI KYNHEGÐUNAR.....	58
3.19.4 MEÐFERÐ Í NÆRUMHVERFI Á GRUNNI PMTO Í EYJAFIRÐI.....	58

4	BARNAHÚS.....	59
4.1	FJÖLDI BARNA Í BARNAHÚSI	60
4.2	RANNSÓKNARVIÐTÖL.....	61
4.3	GREININGAR– OG MEÐFERÐARVIÐTÖL	62
4.4	BÖRN SEM GREINDU FRÁ KYNFERÐISLEGU OFBELDI Í RANNSÓKNARVIÐTALI.....	64
4.5	LÆKNISSKOÐANIR	64
5	BARNAVERNDARNEFNDIR	66
5.1	YFIRLIT YFIR BARNAVERNDARMÁL.....	67
5.1.1.	<i>Yfirlit yfir tilkynningar og kannanir.....</i>	67
5.1.2.	<i>Yfirlit yfir barnaverndarmál .....</i>	68
5.1.3	<i>Fjöldi barnaverndarmála eftir landshlutum og stærð umdæma barnaverndarnefnda .....</i>	69
5.1.4	<i>Aldur og kyn barna sem nefndirnar höfðu til meðferðar .....</i>	69
5.1.5	<i>Heimilisaðstæður barna .....</i>	70
5.1.6	<i>Erlendur uppruni barna.....</i>	71
5.2	TILKYNNINGAR TIL BARNAVERNDARNEFNDA	71
5.2.1	<i>Fjöldi tilkynninga.....</i>	71
5.2.2	<i>Hver tilkynnir til barnaverndarnefnda?.....</i>	72
5.2.3	<i>Tilkynningar sem bárust í gegnum Neyðarlínuna 112 .....</i>	73
5.2.4	<i>Ástæður tilkynninga .....</i>	74
5.3	FJÖLDI BARNA SEM TILKYNNNT VAR UM OG KÖNNUN MÁLS	77
5.4	ÚRRÆÐI BARNAVERNDARNEFNDA	78
5.4.1	<i>Stuðningsúrræði barnaverndarnefnda án töku barns af heimili.....</i>	78
5.4.2	<i>Fjöldi ráðstafana utan heimilis.....</i>	78
5.4.3	<i>Börn sem fóru í fóstur samkvæmt ársskýrslum barnaverndarnefnda .....</i>	79
5.5	ÚRSKURÐIR OG AÐRAR ÁKVARÐANIR BARNAVERNDARNEFNDA	80
5.5.1	<i>Forsjársviptingar.....</i>	81
5.6	UMSAGNIR VEGNA ÆTTLEIÐINGAR.....	81
5.7	VISTUNARÚRRÆÐI Á VEGUM REYKJAVÍKURBORGAR.....	82
VIÐAUKI I.....	83	
	YFIRLIT BARNAVERNDARNEFNDA 2014 OG 2015.....	83

Yfirlit yfir töflur

TAFLA 1-1 RÁÐSTÖFUNARFJÁRMAGN BARNAVERNDARSTOFU OG STOFNANA Á HENNAR VEGUM (Í ÞÚS. KR.) Á ÁRUNUM 2011–2015	11
TAFLA 1-2 RÁÐGJÖF VEITT BARNAVERNDARNEFNDUM, EFTIR TILEFNI, Á ÁRUNUM 2011–2015 (FJÖLDI MÁLA).....	15
TAFLA 1-3 RÁÐGJÖF VEITT ÖÐRUM EN BARNAVERNDARNEFNDUM, EFTIR TILEFNI, Á ÁRUNUM 2011–2015 (FJÖLDI MÁLA).....	16
TAFLA 1-4 KVARTANIR SEM BÁRUST BARNAVERNDARSTOFU Á ÁRUNUM 2011–2015 (FJÖLDI MÁLA)	18
TAFLA 1-5 SUMARBÚÐIR OG FL. MEÐ STARFSLEYFI BARNAVERNDARSTOFU Á ÁRUNUM 2011–2015 (FJÖLDI BARNA) .	19
TAFLA 2-1 FÓSTURMÁL – YFIRLIT FYRIR ÁRIN 2011–2015	40
TAFLA 3-1 FJÖLDI UMSÓKNA OG NIÐURSTÖÐUR EFTIR ÚRRÆÐUM OG ÁRUM	44
TAFLA 3-2 HLUTFALL BARNA AF ERLENDUM UPPRUNA Á ÁRUNUM 2011–2015	47
TAFLA 3-3 BÖRN SEM HÓFU OG BÖRN SEM LUKU MST Á TÍMABILI UMFJÖLLUNAR.....	49
TAFLA 3-4 FJÖLDI BARNA Í MEÐFERÐ Á ÁRUNUM 2011–2015	50
TAFLA 3-5 FJÖLDI BARNA Á LOKAÐRI DEILD STUÐLA Á ÁRUNUM 2011–2015 ¹	50
TAFLA 3-6 INNSKRIFTIR EFTIR KYNI OG ALDRI ¹ Á ÁRUNUM 2011–2015	52
TAFLA 3-7 MEÐFERÐARTÍMI Á ÁRUNUM 2011–2015	53
TAFLA 3-8 FJÖLDI RÝMA, NÝTINGARHLUTFALL OG FJÖLDI STÖÐUGILDA Á ÁRUNUM 2011–2015	54
TAFLA 3-9 ÞVINGUNARATVIK Á ÁRUNUM 2011–2015.....	56
TAFLA 4-1 FJÖLDI BARNA SEM KOMU Í BARNAHÚS, SKIPT EFTIR ÞJÓNUSTUÞÁTTUM Á ÁRUNUM 2011–2015.....	60
TAFLA 4-2 RANNSÓKNARVIÐTÖL Á ÁRUNUM 2011–2015	61
TAFLA 4-3 SKÝRSLUTÖKUR FYRIR DÓMI Á ÁRUNUM 2011–2015.....	61
TAFLA 4-4 KÖNNUNARVIÐTÖL Á ÁRUNUM 2011–2015	61
TAFLA 4-5 RANNSÓKNARVIÐTÖL, SKIPT EFTIR LANDSVÆÐUM ¹ , Á ÁRUNUM 2011–2015	62
TAFLA 4-6 RANNSÓKNARVIÐTÖL, SKIPT EFTIR KYNI, Á ÁRUNUM 2011–2015	62
TAFLA 4-7 RANNSÓKNARVIÐTÖL Í BARNAHÚSI, SKIPT EFTIR ALDRI, Á ÁRUNUM 2013–2015	62
TAFLA 4-8 GREININGAR– OG MEÐFERÐARVIÐTÖL Á ÁRUNUM 2011–2015	63
TAFLA 4-9 GREININGAR– OG MEÐFERÐARVIÐTÖL, SKIPT EFTIR LANDSVÆÐUM ¹ , Á ÁRUNUM 2011–2015	63
TAFLA 4-10 GREININGAR– OG MEÐFERÐARVIÐTÖL, SKIPT EFTIR KYNI, Á ÁRUNUM 2011–2015	63
TAFLA 4-11 GREININGAR– OG MEÐFERÐARVIÐTÖL Í BARNAHÚSI, SKIPT EFTIR ALDRI, Á ÁRUNUM 2013–2015	63
TAFLA 4-12 BÖRN SEM GREINDU FRÁ OFBELDI Í RANNSÓKNARVIÐTALI Á ÁRUNUM 2011–2015	64
TAFLA 4-13 LÆKNISSKOÐANIR Í BARNAHÚSI Á ÁRUNUM 2011–2015	64
TAFLA 4-14 MÁL BARNA YNGRI EN 18 ÁRA Á NEYÐARMÓTTÖKU VEGNA NAUÐGANA Á ÁRUNUM 2011–2015	64
TAFLA 4-15 LÆKNISSKOÐANIR Í BARNAHÚSI, SKIPT EFTIR KYNI OG ALDRI, Á ÁRUNUM 2011–2015.....	65
TAFLA 5-1 FJÖLDI BARNAVERNDARNEFNDA OG STARFSFÓLKIS Á ÁRUNUM 2013– 2015 EFTIR ÍBÚAFJÖLDA Í UMDÆMUM ¹	66
TAFLA 5-2 YFIRLIT YFIR TILKYNNINGAR OG KANNANIR Á ÁRUNUM 2011–2015	67
TAFLA 5-3 YFIRLIT YFIR BARNAVERNDARMÁL Á ÁRUNUM 2011–2015	68
TAFLA 5-4 FJÖLDI BARNAVERNDARMÁLA ¹ ÁRIN 2013–2015 EFTIR STÆRÐ UMDÆMA BARNAVERNDARNEFNDA	69
TAFLA 5-5 ALDUR OG KYN BARNA SEM NEFNDIRNAR HÖFÐU TIL MEÐFERÐAR Á ÁRUNUM 2011–2015	70
TAFLA 5-6 HEIMILISAÐSTÆÐUR BARNA Á ÁRUNUM 2011–2015.....	71
TAFLA 5-7 HLUTFALL BARNA AF ERLENDUM UPPRUNA Á ÁRUNUM 2011–2015	71
TAFLA 5-8 FJÖLDI TILKYNNINGA Á ÁRUNUM 2011–2015	72
TAFLA 5-9 TILKYNNINGAR ¹ TIL BARNAVERNDARNEFNDA Á ÁRUNUM 2011–2015	73
TAFLA 5-10 TILKYNNINGAR SEM BÁRUST Í GEGNUM NEYÐARLÍNUNA 112 Á ÁRUNUM 2011–2015	74
TAFLA 5-11 HLUTFALL TILKYNNENDA SEM ÓSKA EFTIR NAFNLEYND Á ÁRUNUM 2011–2015	74
TAFLA 5-12 ÁSTÆÐUR TILKYNNINGA Á ÁRUNUM 2012–2015 ¹	75
TAFLA 5-13 FJÖLDI BARNA SEM TILKYNNNT VAR UM OG HLUTFALL BARNA ÞAR SEM ÁKVEDIÐ VAR AÐ HEFJA KÖNNUN Í KJÖLFAR TILKYNNINGAR Á ÁRUNUM 2013–2015.....	77
TAFLA 5-14 NIÐURSTAÐA KÖNNUNAR Á ÁRUNUM 2011–2015	77
TAFLA 5-15 STUÐNINGSÚRRÆÐI BARNAVERNDARNEFNDA ÁN TÖKU BARNS AF HEIMILI Á ÁRUNUM 2011–2015 ¹	78
TAFLA 5-16 FJÖLDI RÁÐSTAFANA UTAN HEIMILIS Á ÁRUNUM 2011–2015 ¹	79
TAFLA 5-17 BÖRN SEM FÓRU Í FÓSTUR SAMKVÆMT ÁRSSKÝRSLUM BARNAVERNDARNEFNDA Á ÁRUNUM 2011–2015 ¹	80
TAFLA 5-18 FORELDRAR FELA ÖÐRUM DAGLEGA UMÖNNUN OG UPPELDI BARNS Á ÁRUNUM 2011–2015.....	80
TAFLA 5-19 FJÖLDI ÚRSKURÐA OG ÝMSAR ÁKVARÐANIR BARNAVERNDARNEFNDA Á ÁRUNUM 2011–2015.....	81
TAFLA 5-20 KRAFA FYRIR DÓMI UM SVIPTINGU FORSJÁR Á ÁRUNUM 2011–2015	81
TAFLA 5-21 UMSAGNIR VEGNA ÆTTLEIÐINGAR Á ÁRUNUM 2011–2015	82
TAFLA 0-1 BARNAVERNDARNEFNDIR Á ÍSLANDI ÁRIÐ 2014	84
TAFLA 0-2 BARNAVERNDARNEFNDIR Á ÍSLANDI ÁRIÐ 2015	86

Yfirlit yfir myndir

MYND 1-1 SKIPULAG BARNAVERNDARMÁLA.....	9
MYND 1-2 SKIPURIT BARNAVERNDARSTOFU	12
MYND 1-3 RÁÐGJÖF VEITT BARNAVERNDARNEFNDUM OG RÁÐGJÖF VEITT ÖÐRUM Á ÁRUNUM 2011–2015 (FJÖLDI MÁLA).....	14
MYND 1-4 KVARTANIR Á ÁRUNUM 2011–2015	17
MYND 2-1 FJÖLDI BEIÐNA UM FÓSTURHEIMILI Á ÁRUNUM 2011–2015.....	36
MYND 2-2 RÁÐSTAFANIR BARNA Á FÓSTURHEIMILI Á ÁRUNUM 2011–2015	37
MYND 2-3 FJÖLDI BARNA Í FÓSTRI Á ÁRUNUM 2011–2015.....	37
MYND 2-4 ALDURSHLUTFALL BARNA (N=632) SEM RÁÐSTAFað VAR Í FÓSTUR Á ÁRUNUM 2011–2015.....	38
MYND 3-1 FJÖLDI UMSÓKNA UM MEÐFERÐ OG KYNJAHLUTFALL Á ÁRUNUM 2011–2015	42
MYND 3-2 FJÖLDI UMSÓKNA UM MEÐFERÐ Á ÁRUNUM 2011–2015	43
MYND 3-3 FJÖLDI UMSÓKNA UM MEÐFERÐ MILLI ÁRA EFTIR ÚRRÆÐUM OG SVEITARFÉLÖGUM Á ÁRUNUM 2011–2015	45
MYND 3-4 SAMANBURÐUR Á FJÖLDA UMSÓKNA UM MEÐFERÐ OG VEGNA FÓSTURS Á ÁRUNUM 2011–2015	46
MYND 3-5 FJÖLSKYLDUGERÐ SAMKVÆMT UMSÓKNUM UM MEÐFERÐ Á ÁRUNUM 2011–2015	47
MYND 3-6 FJÖLDI BARNA Í MEÐFERÐ Á ÁRUNUM 2007–2015.....	48
MYND 3-7 KOMUR Á LOKAÐA DEILD STUÐLA (NEYÐARVISTUN) Á ÁRUNUM 2011–2015.....	49
MYND 3-8 ALDURSSKIPTING: INNSKRIFUÐ BÖRN Á ÁRUNUM 2011–2015.....	51
MYND 3-9 KYNJAHLUTFALL INNSKRIFTA Á ÁRUNUM 2011–2015.....	51
MYND 3-10 UMSÓKNIR UM SÁLFRÆÐIÞJÓNUSTU FYRIR BÖRN VEGNA ÓVIÐEIGANDI KYNHEGÐUNAR BARNA Á ÁRUNUM 2011–2015	58
MYND 4-1 FJÖLDI BARNA SEM KOMU Í BARNAHÚS Á ÁRUNUM 2011–2015, SKIPT EFTIR ÞJÓNUSTUÞÁTTUM ¹	60
MYND 5-1 YFIRLIT YFIR TILKYNNINGAR OG KANNANIR Á ÁRUNUM 2011–2015	68
MYND 5-2 YFIRLIT YFIR BARNAVERNDARMÁL Á ÁRUNUM 2011–2015	69
MYND 5-3 ALDURSDREIFING BARNA SEM NEFNDIRNAR HÖFÐU TIL MEÐFERÐAR Á ÁRUNUM 2011–2015	70
MYND 5-4 FJÖLDI TILKYNNINGA Á ÁRUNUM 2011–2015	72
MYND 5-5 TILKYNNINGAR TIL BARNAVERNDARNEFNDA Á ÁRUNUM 2011–2015	73
MYND 5-6 ÁSTÆÐUR TILKYNNINGA Á ÁRUNUM 2011–2015	76
MYND 5-7 KYNJASKIPTING VEGNA TILKYNNINGA, FJÖLDA BARNA OG ÁKVÖRÐUNAR UM KÖNNUN MÁLS Á ÁRUNUM 2014 OG 2015	76

Frá forstjóra

Skýrsla sú sem hér er birt tekur til tölulegra upplýsinga úr ársskýrslum barnaverndarnefnda á Íslandi vegna árána 2014 og 2015 svo og starfsemi Barnaverndarstofu á sama tímabili. Þess má geta að árið 2015 markaði tuttugasta starfsár Barnaverndarstofu. Óhætt er að fullyrða að á þessu tímabili hafi orðið bylting í barnaverndarmálum á Íslandi þótt enn sé talsvert svigrúm til að gera betur.

Upplýsingar sem koma fram í ársskýrslum barnaverndarnefnda og Barnaverndarstofu fela í sér mikilvægar vísendingar um stöðu barnaverndarmála á hverjum tíma auk þess sem þær geta lagt grunn að því að greina þróun mála frá einum tíma til annars. Í fyrri hluta ársskýrslunnar er fjallað um starfssemi Barnaverndarstofu, en í þeim síðari koma fram upplýsingar frá barnaverndarnefndunum á Íslandi.

Fjöldi tilkynninga til barnaverndarnefnda gefur annars vegar hugmynd um umfang þess vanda sem við er að glíma og hins vegar vitundarstig samfélagsins um rétt barna til verndar. Fjöldi tilkynninga náði hámarki á árinu 2009, en þá bárust 9.353 tilkynningar til barnaverndarnefnda á Íslandi. Fram til ársins 2012 fækkaði tilkynningum en það ár voru tilkynningar fæstar eða 7.953. Tilkynningum fjölgaði á ný á árunum 2013 og 2014 en fækkaði lítillega á árinu 2015 en þá reyndust þær vera alls 8.595. Þannig má segja að árlegur fjöldi tilkynninga hafi sveiflast frá tæplega 8 til rúmlega 9 þúsund undanfarin áratug. Árlegar sveiflur á milli sveitarfélaga eða landshluta hins vegar verið hlutfallslega meiri en breytingar á heildarfjölda á milli ára. Árið 2015 fækkaði tilkynningum til dæmis um 1,4% í Reykjavík og um 11,3% á landsbyggðinni en fjölgaði um 2,2% í nágrannasveitarfélögum Reykjavíkur.

Helstu ástæður tilkynninga skiptust þannig árið 2015 að 37,9% tilkynninga voru vegna vanrækslu, 25,8% vegna ofbeldis, 35,7% vegna áhættuhegðunar barns. Á síðustu árum hefur orðið hlutfallsleg fækkun tilkynninga vegna áhættuhegðunar barns en það hlutfall lækkaði enn á árinu 2015. Hlutfall tilkynninga vegna ofbeldis og vanrækslu barna hefur því hækkað undanfarin ár, enda þótt hlutfall tilkynninga vegna vanrækslu lækki á árinu 2015 miðað við árið á undan. Flestar tilkynningar bárust frá lögreglu sem fyrr þó nokkuð hafi dregið úr þeim undanfarin ár í hlutfalli við aðra tilkynnendur. Oft berst fleiri en ein tilkynning vegna sama barns og því gefur fjöldi barna að baki tilkynningunum annað sjónarhorn við mat á stöðu mála. Alls vörðudu tilkynningar 4.825 börn á árinu 2015 en 4.920 börn á árinu 2014. Algengara er að tilkynningar berist um drengi en stúlkur og enn fremur er hlutfall drengja herra þegar heildarfjöldi barnaverndarmála er skoðaður. Þá hefur hlutfall barna yngri en 10 ára aukist síðustu ár.

Tilkynning til barnaverndarnefndar verður að barnaverndarmáli þegar ákveðið er að hefja könnun máls. Þróun undanfarinna ára hefur verið sú að barnaverndarmálum hefur fjölgað jafnt og þétt, þ.e.a.s. sífellt fleiri tilkynningar leiða til könnunar máls. Mál tæplega 67% barna sem tilkynnt var um á árinu 2015 og rúmlega 68% barna sem tilkynnt var um á árinu 2014 fóru í könnun eða voru opin barnaverndarmál. Þetta hlutfall hefur farið vaxandi á síðustu árum, t.d. var það 60% árið 2011. Ætla má að þessi þróun endurspegli ríkari áherslur á vönduð vinnubrögð. Í þessu liggur svarið við þeirri spurningu hvers vegna barnaverndarmálum fjölgar jafnt og þétt þrátt fyrir sveiflur í fjölda tilkynninga. Þannig hefur barnaverndarmálum fjölgað um 10% á síðastliðnum fimm árum og nemur sú fjölgun um 500 börnum. Heildarfjöldi barnaverndarmála árið 2015 var 4.813 börn en sú tala segir okkur að barnaverndin á Íslandi kannar árlega hagi og aðstæður um 6% af heildarfjölda barna á Íslandi í kjölfar tilkynninga og hefur sú tala aldrei verið hærri.

Markmið barnaverndar er m.a. að styrkja fjölskyldur í uppeldishlutverki sínu og beita viðeigandi úrræðum til verndar einstökum börnum. Það kemur því ekki á óvart að í þorra barnaverndarmála tekst gott samstarf á milli foreldra og barnaverndarnefnda þótt það sé ekki ætíð svo. Á meðal athyglisverðust upplýsinga frá barnaverndarnefndum er sú fjölgun sem verður á kröfum um forsjárvíptingar annars vegar og þvingunarráðstöfunum nefndanna hins vegar um vistun utan heimilis árin 2014 og 2015. Þannig þrefaldast fjöldi barna þar sem krafa um forsjárvíptingu er gerð fyrir dómi umrædd ár í samanburði við meðaltal þriggja árána þar á undan. Þá stappar nærri að sá hópur barna sem vistast utan heimils án samþykkis foreldra og/eða barns sé helmingi stærri árin 2014 og 2015 heldur en árið þar á undan. Engin augljós skýring er á þessum breytingum og því er mikilvægt að fylgjast náið með þróun í þessum efnunum.

Fjöldi fósturráðstafana hefur aukist jafnt og þétt frá árinu 2012 og á árinu 2015. Einkum fjölgaði ráðstöfunum barna í varanlegt fóstur og styrkt fóstur á milli árána 2014 og 2015. Alls voru 368 börn í fóstri á árinu 2015 en það er mesti fjöldi barna í fóstri frá upphafi skráningar.

Starfsemi Barnaverndarstofu árin 2014 og 2015 einkenndist að enn frekari áherslum á innleiðingu gagnreyndra aðferða í barnavernd. Helsta nýmælið á því sviði er tilraunaverkefnið ESTER, sem skilgreina má sem verkfæri fyrir barnaverndarstarfsmenn til að meta kerfisbundið áhættu sem og verndandi þætti í umhverfi barns í kjölfar tilkynninga og við gerð áætlana í barnaverndarmálum. Þannig er ESTER í senn samræmt mats-, skráningar- og eftirfylgdarkerfi sem er til þess fallið að samhæfa barnaverndarstarf í landinu, treysta fagmennsku og bæta gæði þess. Í innleiðingu þessa verkfæris felst mikil áskorun fyrir barnaverndarnefndir landsins jafnt sem Barnaverndarstofu sem fróðlegt verður að fylgjast með á komandi árum en ætla má að það taki nokkurn tíma fyrir barnaverndarstarfsmenn um allt land að tileinka sér þessi vinnubrögð.

Innleiðing fjölkerfameðferðarinnar MST sem hófst í lok árs 2008 hefur breytt miklu í meðferð barna með hegðunarferðleika og neysluvanda með bættri meðferð barna í þeirra nærumhverfi fremur en á stofnunum. Börnum sem hafa fengið meðferð í MST fjölgaði jafnt og þétt ár frá ári, en fækkaði þó líttilega á árunum 2014 og 2015. Þrátt fyrir það voru fleiri börn sem fengu meðferð í MST á árinu 2015 en á meðferðarheimilunum og Stuðlum og það sama á við um árin þrjú á undan. Frá byrjun árs 2015 hefur verið boðið upp á MST á landsvísu en í því felst að sérfræðingar stofunnar fara á vettvang fjölskyldu barnanna óháð búsetu þeirra en áður takmarkaðist þjónustusvæðið við klukkutíma akstursfjarlægð frá höfuðborginni. Önnur gagnreynd aðferð sem ætluð er yngri börnum á grunnskólaaldri er hin svonefnda PMT-O foreldrafærni, en Barnaverndarstofa tók við innleiðingu hennar árið 2013 eftir að Hafnarfjarðarbær hafði fókstrað hana frá upphafi. Markmið þessara breytingu er að treysta framkvæmd á landsvísu þannig að allir foreldrar og börn þeirra óháð búsetu fái notið þessarar þjónustu þegar á þarf að halda.

Í fyrri ársskýrslum stofunnar hefur verið fjallað um dvínandi eftirspurn eftir stofnanameðferð á síðustu árum fram til ársins 2013. Lítilsháttar fjölgun á umsóknum varð hins vegar á árinu 2014, en þeim fækkaði á ný á árinu 2015. Eftir því sem dregur úr innlögnum barna á stofnanir og þeim er í auknum mæli veitt meðferð í nærumhverfi þarf að tryggja aðgengi að bráðainnlögnum ef nauðsyn krefur. Verulegar endurbætur voru því gerðar á neyðarvistun Stuðla undir lok árs 2014 með fjölgun rýma og bættri aðstöðu til að vista drengi og stúlkur í aðskildum hlutum deildarinnar. Auk þessa var útbúið sérstakt rými, í aðskildum hluta lokuðu deildarinnar með sérstakri seturstofu og gangi, sem ætlað er í móttöku barna sem af heilsufarslegum, hegðunarlegum eða öðrum ástæðum geta ekki verið innan um önnur börn á meðan þau eru að jafna sig eða eru ekki talin hafa gott af því að blandast öðrum börnum á lokuðu deildinni.

Árið 2014 var Barnahús flutt um set í stærra húsnæði og er það staðsett í kyrrlátu og grónu íbúðahverfi höfuðborgarinnar. Með því skapaðist möguleiki á því að hafa bæði skýrslutöku og könnunarviðtöl á sama tíma þar sem tvö herbergi eru sérútbúin sem slík. Á árinu 2014 var enn fremur bætt við stöðum tveggja sérfræðinga í Barnahúsi og eru því sex starfandi sérfræðingar í Barnahúsi. Gripið var til þessara aðgerða í kjölfar mikillar aukningar á eftirspurn eftir þjónustu á árinu 2013. Eftir að tókst að vinna niður þá biðlista eftir þjónustu sem mynduðust skapaðist svigrúm til að breikka starfsgrundvöll Barnahúss með því að veita börnum viðtöku til rannsóknarviðtala og meðferðar sem sætt hafa líkamlegu ofbeldi eða orðið vitni að heimilisofbeldi. Í Barnahúsi voru rannsóknarviðtöl 241 á árinu 2015, nokkuð fleiri en árið áður þegar þau voru 220. Könnunarviðtölum fækkaði líttilega en skýrslutökum fyrir dómi fjölgaði úr 76 í 127 á árinu 2015. Sú fjölgun sem varð á milli ára endurspeglar fyrrgreindar breytingar sem að sjálfsögðu hafa verulega þýðingu fyrir þann hóp barna sem telst til nýrra skjólstaðinga Barnahúss.

Barnahúsið okkar heldur áfram að vera fyrirmynd annarra þjóða og fjölgar þeim jafnóðum á erlendri grund. Á vettvangi Eyrstrasalráðsins var árið 2015 hleypt af stokkunum samstarfsverkefni tólf þjóða með það að markmiði að innleiða Barnahús í Evrópu. Verkefnið sem nefnist PROMISE er nýtur fjárhagslegs stuðning Evrópusambandsins og eðli máls samkvæmd gegnir Ísland mikilvægu hlutverki í þessari vinnu. Þá var forstjóri Barnaverndarstofu kjörinn formaður Lanzarote nefndar Evrópuráðsins árið 2014 og á ný 2015 en hlutverk nefndarinnar er m.a. að annast eftirlit með framkvæmd bindandi samnings aðildarríkjanna um vernd barna gegn kynferðisofbeldi, sem kenndur er við borgina Lanzarote á Spáni þar sem hann var fyrst lagður fram til undirritunar.

Bragi Guðbrandsson

Hluti I

1. Hlutverk og starfsemi Barnaverndarstofu

Barnaverndarstofa er sjálfstæð stofnun sem heyrir undir yfirstjórn velferðarráðherra og annast stofan stjórnslu á því sviði sem barnaverndarlögin ná til. Hinn 1. júní 2015 voru tuttugu ár liðin frá stofnun Barnaverndarstofu. Yfirlit yfir skipan barnaverndarmála má sjá á mynd 1.1. Ráðherra ákveður aðsetur Barnaverndarstofu og skipar forstjóra hennar, en stofan skal vinna að samhæfingu og eflingu barnaverndarstarfs í landinu og vera ráðherra til ráðgjafar um stefnumótun í málaflokknum.

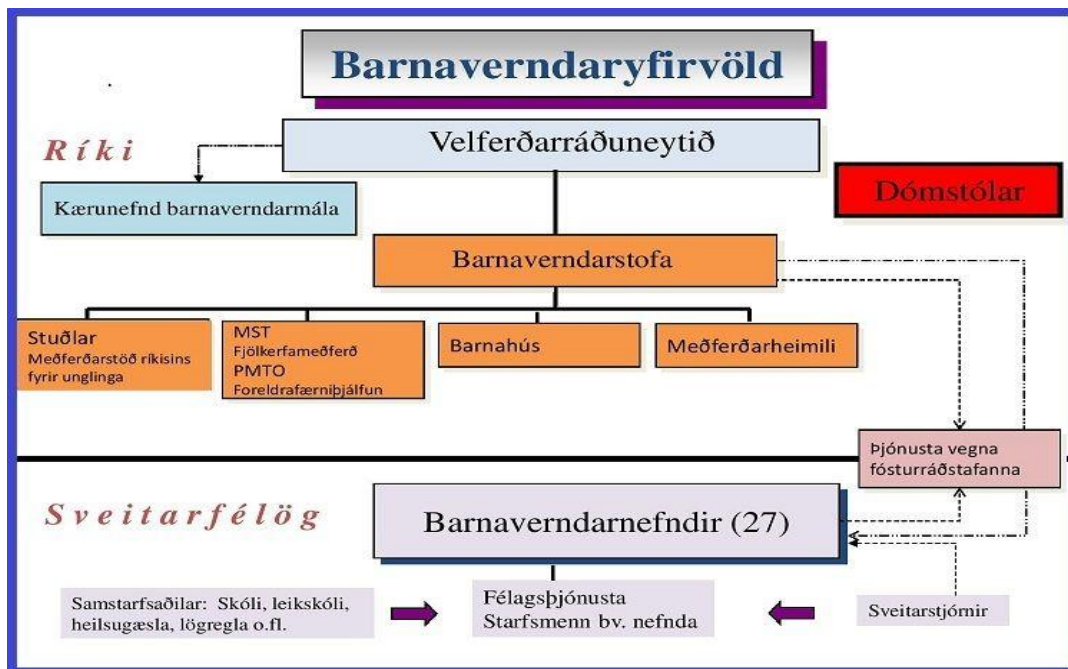
Starfsemi Barnaverndarstofu felst í margháttuðum sérhæfðum viðfangsefnum. Barnaverndarstofa fer með yfirstjórn heimila og stofnana sem ríkinu ber að sjá til að séu tiltæk samkvæmt. XIII. kafla barnaverndarlaga og skal hlutast til um að slík heimili og stofnanir verði settar á fót. Stofan hefur yfirumsjón með vistun barna á þessum heimilum og stofnunum. Barnaverndarstofa annast enn fremur leyfisveitingar samkvæmt. XIII. og XIV. kafla laga þessara. Barnaverndarstofa annast leyfisveitingar til fósturforeldra, tekur ákvarðanir og veitir barnaverndarnefndum liðsinni í fósturmálum samkvæmt. XII. kafla barnaverndarlaga. Stofan aðstoðar barnaverndarnefndir við val á fósturforeldrum og veitir þeim fjölpætta ráðgjöf á þessu sviði. Auk þess er starfsemi hvers konar vistheimila, meðferðarheimila, hjálparstöðva, neyðarathvarfa, auk sumardvalarheimila og sumarþúða háð leyfisveitingu Barnaverndarstofu.

Barnaverndarstofa hefur eftirlit með störfum barnaverndarnefnda, annast afgreiðslu kvartana vegna starfa þeirra ásamt innheimtu ársskýrslna. Þá veitir stofan barnaverndarnefndum leiðbeiningar um túlkun og framkvæmd barnaverndarlaga, ráðgjöf við úrlausn mála og fræðslu um barna- og fjölskylduvernd.

Barnaverndarstofu er ætlað að koma á framfæri upplýsingum og fræðslu til almennings jafnt sem fagfólks. Fræðsluhlutverk sitt rækir stofan með því að miðla upplýsingum á heimasíðu, s.s. handbók fyrir barnaverndarnefndir og verklagsreglum auk þess að halda ráðstefnur, fyrirlestra og sérstök námskeið fyrir barnaverndarnefndir, verðandi fósturforeldra og starfsfólk meðferðarheimila. Ennfremur hefur stofan rannsóknar- og þróunarhlutverki að gegna á sviði barnaverndar, auk þess að sinna erlendum samstarfsverkefnum.

Frámkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum

Barnaverndarstofa vann stefnumarkandi áætlun sína fyrir árin 2011–2014 sem nýttist ráðuneytinu við tillögugerð til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í barnavernd fram til sveitarstjórnarkosninga árið 2014.

¹ Í upphafi árs 2015 voru meðferðarheimilin þrjú, engar breytingar urðu frá árinu 2015

² Í upphafi árs 2015 voru barnaverndar- og félagsmálanefndir 27, engar breytingar urðu frá árinu 2015

Mynd 1-1 Skipulag barnaverndarmála

1.1 Rekstur og starfsmannahald Barnaverndarstofu

Í töflu 1-1 kemur fram ráðstöfunarfjármagn Barnaverndarstofu og meðferðarheimila á vegum hennar á tímabilinu 2011–2015. Á árinu 2015 nam kostnaður vegna reksturs einkarekinna meðferðarheimila á vegum Barnaverndarstofu rúmum 270 m.kr. sem voru 20,7% af heildarekstrarkostnaði stofunnar það ár. Árið áður var þetta hlutfall 19,4%. Kostnaður vegna MST– fjölkerfameðferðar nam 159,2 m.kr. eða 12,2% af rekstrarfé á árinu 2015 en var 10,8% árið áður. Kostnaður vegna PMTO á árinu 2015 var 31,6 m.kr en 27,2 m. kr. 2014. Kostnaður vegna annarra meðferðarúrræða nam 73,5 m.kr. eða 5,6% á árinu 2015 miðað við 7,9% árið 2014. Þarna er meðal annars um að ræða sálfræðiþjónustu fyrir börn sem sýnt hafa óviðeigandi kynhegðun og kostnaður vegna sérúrræðis vegna öryggisvistunar barns. Rekstrarkostnaður Stuðla, meðferðarstöðvar fyrir unglinga, var tæplega 284,7 m.kr. eða 21,8% af rekstrarfé á árinu 2015. Kostnaður vegna styrkts fósturs nam 39,5 m.kr. eða 3,0% af rekstrarfé. Samningur við SÁÁ og sjálfstætt starfandi barnageðlækni nam 16,1 m.kr. á árinu 2015 eða 1,2%. Rekstrarkostnaður Barnaverndarstofu nam 289,4 m.kr. eða 22,2% af rekstrarfé. Þar af var rekstur Barnahúss 84,7 m.kr. eða 6,5%.

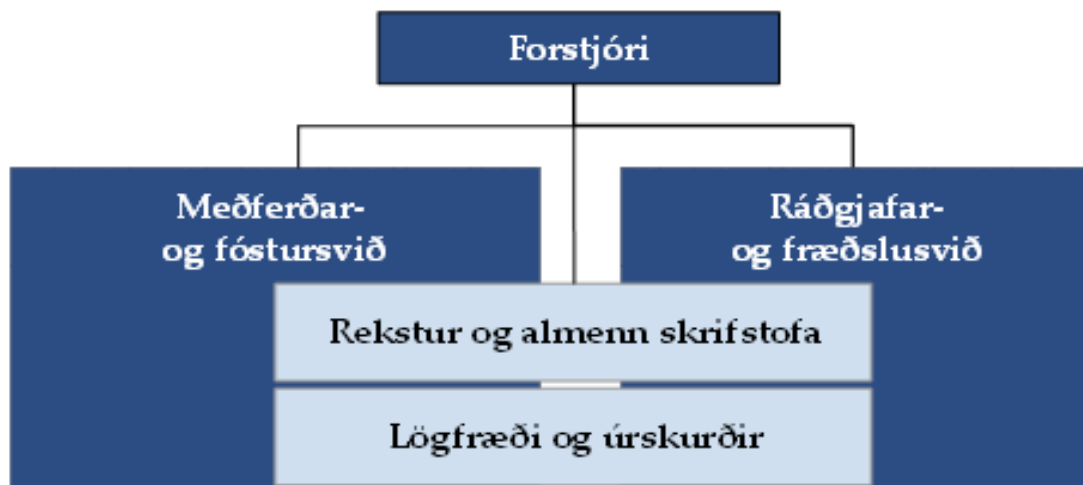
Tafla 1-1 Ráðstöfunarfjármagn Barnaverndarstofu og stofnana á hennar vegum (í þús. kr.) á árunum 2011–2015

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Þús.kr.	Hlutfall	Þús. kr.	Hlutfall	Þús. kr.	Hlutfall	Þús. kr.	Hlutfall	Þús. kr.	Hlutfall
Yfirstjórn	157.063	16,0	157.590	15,0	170.483	15,9	186.597	15,6%	204.685	15,7%
Barnahús	47.624	4,9	43.348	4,1	49.126	4,6	69.193	5,8%	84.673	6,5%
<i>Samtals</i>	<i>204.687</i>	<i>20,9</i>	<i>200.938</i>	<i>19,1</i>	<i>219.609</i>	<i>20,5</i>	<i>255.790</i>	<i>21,3%</i>	<i>289.358</i>	<i>22,2%</i>
Meðferðarheimilið Háholt	109.502	11,2	123.045	11,7	110.471	10,3	119.603	10,0%	150.188	11,5%
Meðferðarheimilið Laugalandi	88.170	9,0	103.052	9,8	108.266	10,1	113.289	9,5%	119.852	9,2%
Meðferðarheimilið Hvítárbakka	1.211	0,1	–	–	–	–	–	–	–	–
<i>Einkarekin meðferðarheimili samtals</i>	<i>198.883</i>	<i>20,3</i>	<i>226.097</i>	<i>21,5</i>	<i>218.737</i>	<i>20,4</i>	<i>232.892</i>	<i>19,4%</i>	<i>270.040</i>	<i>20,7%</i>
Meðferðarheimilið Lækjarbakki	133.129	13,6	129.466	12,3	134.805	12,6	144.816	12,1%	140.533	10,8%
Stuðlar, meðferðarstöð ríkisins	218.809	22,3	240.420	22,9	250.653	23,4	258.764	21,6%	284.673	21,8%
Styrkt fóstur	37.379	3,8	44.856	4,3	28.228	2,6	23.429	2,0%	39.466	3,0%
Landspítali– háskólasjúkrahús	34.911	3,6	38.926	3,7	20.178	1,9	15.045	1,3%	16.130	1,2%
MST–fjölkerfameðferð	117.584	12,0	117.832	11,2	120.582	11,3	128.875	10,8%	159.217	12,2%
PMTO– foreldrafærni ¹					12.967	1,2	27.226	2,3%	31.573	2,4%
Önnur meðferðarúrræði	35.826	3,7	52.419	5,0	65.335	6,1	94.834	7,9%	73.487	5,6%
<i>Samtals</i>	<i>577.638</i>	<i>58,9</i>	<i>623.919</i>	<i>59,4</i>	<i>632.748</i>	<i>59,1</i>	<i>692.989</i>	<i>55,6%</i>	<i>745.079</i>	<i>57,0%</i>
Samtals rekstrarkostnaður	981.208	100,0	1.050.953	100,0	1.071.094	100,0	1.181.671	98,6%	1.304.477	99,9%
Stofnkostnaður	–	–	–	–	–	–	16.704	1,4%	1546	0,1%
<i>Samtals</i>	<i>981.208</i>	<i>100,0</i>	<i>1.050.954</i>	<i>100,0</i>	<i>1.071.094</i>	<i>100,0</i>	<i>1.198.375</i>	<i>100%</i>	<i>1.306.023</i>	<i>100%</i>

¹Barnaverndarstofa tók yfir PMTO–foreldrafærni frá 1. júlí 2013

Í lok árs 2015 störfuðu hjá yfirstjórn Barnaverndarstofu alls 15 starfsmenn í 13,8 stöðugildum. Þeir eru:

Bragi Guðbrandsson	Forstjóri
Áslaug Bragadóttir	Launa- og rekstrarfulltrúi
Bryndís S. Guðmundsdóttir	Uppeldisfræðingur á meðferðar- og fóstursviði
Guðjón Bjarnason	Sálfræðingur á meðferðar- og fóstursviði
Guðrún Sigurjónsdóttir	Fjármála- og mannauðsstjóri
Guðrún Þorleifsdóttir	Lögfræðingur
Halla B. Marteinsdóttir	Félagsfræðingur á ráðgjafar- og fræðslusviði
Halldór G. Hauksson	Sviðsstjóri meðferðar- og fóstursviðs
Heiða Björg Pálmadóttir	Lögfræðingur
Ingibjörg A. Snævarr	Verkefnastjóri
Páll Ólafsson	Sviðsstjóri ráðgjafar- og fræðslusviðs
Ragna B. Sigursteinsdóttir	Afgreiðslufulltrúi
Steinunn Bergmann	Félagsráðgjafi á ráðgjafar- og fræðslusviði
Unnur Agnes Jónsdóttir	Lögfræðingur
Þórarinn Viðar Hjaltason	Sálfræðingur á meðferðar- og fóstursviði

Mynd 1-2 Skipurit Barnaverndarstofu

Í lok ársins 2015 störfuðu samtals 11 starfsmenn í 11 stöðugildum við MST – Fjölkjerfameðferð í tveimur meðferðarteymum. Þeir eru:

Ingibjörg Markúsdóttir	Teymisstjóri
Magnús F. Ólafsson	Teymisstjóri
Arndís Anna Hilmarsdóttir	Þerapisti
Guðbjörg Gréta Steinsdóttir	Þerapisti
Guðrún Inga Guðmundsdóttir	Þerapisti
Helga Rúna Péturs	Þerapisti
Hjördís Auður Árnadóttir	Þerapisti
Marta María Ástbjörnsdóttir	Þerapisti
Snjólaug Birgisdóttir	Þerapisti
Stella Viktorsdóttir	Þerapisti
Unnur Helga Ólafsdóttir	Þerapisti

Starfsmenn PMTO á árinu 2015 voru þrír í 2,4 stöðugildum:

Anna María Frímannsdóttir	Teymisstjóri
Edda Vikar Guðmundsdóttir	Teymisstjóri
Margrét Sigmarsdóttir	Forstöðumaður PMTO–Foreldrafærni

Í lok árs 2015 störfuðu hjá Barnahúsi átta starfsmenn í 7,4 stöðugildum. Þeir eru:

Ólöf Ásta Farestveit	Forstöðumaður
Bjarki Þór Sigvarðsson	Afgreiðslufulltrúi
Geirný Sigurðardóttir	Verkefnastjóri
Guðríður Haraldsdóttir	Sálfræðingur
Kristín Berta Guðnadóttir	Félagsráðgjafi og fjölskylduráðgjafi
Margrét Kristín Magnúsdóttir	Sálfræðingur
Paola Cardenas	Sálfræðingur og fjölskylduráðgjafi
Þorbjörg Sveinsdóttir	Sálfræðingur

Á Stuðlum störfuðu í árslok 2015 alls 32 starfsmenn í 29,4 stöðugildum. Forstöðumaður Stuðla er Funi Sigurðsson. Á Lækjarbakka störfuðu í árslok 2015 samtals 17 starfsmenn í 14,4 stöðugildum. Forstöðumaður Lækjarbakka er Yngvi Karl Jónsson.

1.2 Ráðgjöf Barnaverndarstofu

Barnaverndarstofa veitir barnaverndarnefndum almennar leiðbeiningar og ráðgjöf vegna úrlausna barnaverndarmála. Auk þess veitir Barnaverndarstofa öðrum opinberum aðilum og almenningi ráðgjöf og upplýsingar á sviði barnaverndar. Starfsmenn ráðgjafar- og fræðsluviðs, auk lögfræðinga Barnaverndarstofu sinna öðrum fremur þessu verkefni og má sjá yfirlit yfir fjölda mála þar sem ráðgjöf er veitt af þessum aðilum hér á eftir. Aðrir starfsmenn koma einnig að ráðgjöfinni svo sem hvað varðar fósturráðstafanir og starf meðferðarheimila sem fjallað verður um í kafla 2 og 3. Einnig er nokkuð um ráðgjöf til starfsmanna barnaverndarnefnda varðandi skráningu tilkynninga og ársskýrslugerð. Þá sinnir Barnahús sérstaklega ráðgjöf er varðar meint kynferðisbrot gegn börnum. Leiðbeiningum og ráðgjöf við barnaverndarnefndir er í meirihluta tilvika komið á framfæri símleiðis. Ráðgjöf getur jafnframt verið veitt skriflega, með tölvupósti eða á fundum með starfsfólki. Ráðgjöf Barnaverndarstofu vegna starfa barnaverndarnefnda varðar m.a. eftirfarandi þætti:

Upphaf barnaverndarmáls.

Ráðgjöf felst í að veita aðstoð við að skilja og skilgreina hvenær mál telst barnaverndarmál og hvenær ekki. Vandkvæði geta verið við að greina á milli þess hvort um sé að ræða þjónustu við barn og fjölskyldu þess samkvæmt lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991 eða afskipti á grundvelli barnaverndarlaga. Annað dæmi um verkefni í þessum flokki eru atriði tengd tilkynningarskyldu við barnaverndarnefndir en í barnaverndarlögum er að finna þrjár lagagreinar um þetta efni. Til álítaefnis um upphaf máls getur einnig talist réttur tilkynnanda til nafnleyndar svo sem við að skilja hvað í nafnleynd felst, hver á rétt á henni o.s.frv. Við upphaf máls er algengt að leitað sé skilnings á ýmsum verkþáttum sem snerta könnun barnaverndarnefndar, um heimildir, hvar leita megi upplýsinga og hvernig könnun skuli framkvæmd.

Stuðningur og úrræði.

Undir þennan lið falla fjölbreytileg verkefni er varða úrræði barnaverndarnefndar, áætlunargerð þá sem mælt er fyrir um í barnaverndarlögum, hvernig árangursríkast sé að leita samstarfs við forsjármenn o.fl.

Málsmeðferð og þvingunarúrræði

Í þessum flokki er fyrst og fremst um að ræða ráðgjöf vegna túlkunar á VIII. kafla barnaverndarlaga, svo sem um hæfi, rannsóknarheimildir barnaverndarnefndar, réttindi barna við málsmeðferð, meðferð úrskurðarmála, neyðarráðstafanir og valdbeitingu.

Hlutverk barnaverndarnefndar samkvæmt öðrum lögum

Hér er um að ræða verkefni sem koma í hlut barnaverndarnefndar og kveðið er á um í öðrum lögum en barnaverndarlögum svo sem barnalögum og ættleiðingarlögum. Í þeim er kveðið á um að leita megi til barnaverndarnefnda um að meta aðstæður barna, hæfni væntanlegra forsjármanna o.fl. Ráðgjöf felur oftast ekki í sér upplýsingar um það hvernig best sé að standa að slíku mati og hvað í því felst.

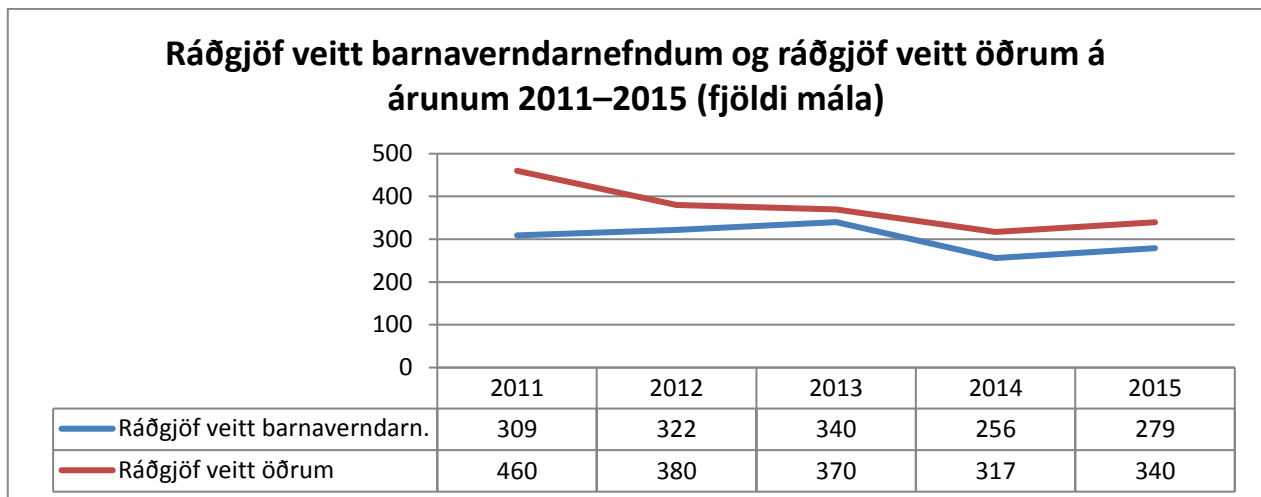
Börn í fóstur

Hér er um að ræða ráðgjöf um þær reglur sem í gildi eru um ráðstöfun barns í fóstur, svo sem um val á fósturforeldrum, staðsetningu fósturheimilis, gerð fóstursamninga, umgengni barns við sína nánustu o.fl. Þá leita verðandi fósturforeldrar gjarnan ráðgjafar um það hverjir geti gerst fósturforeldrar, þar á meðal hvernig þeir geti látið meta hæfni sína.

Annað

Til þessa flokks telst ráðgjöf sem er veitt vegna atriða eins og útivistar barna, samstarfs barnaverndarnefnda, leyfisveitinga vegna heimila fyrir börn af ýmsum toga, þ. á m. vegna sumardvalarheimila og sumarbúða.

Á eftirfarandi mynd má sjá fjölda mála þar sem starfsmenn ráðgjafar- og fræðslusviðs auk lögfræðinga Barnaverndarstofu veittur ráðgjöf til barnaverndarnefnda og ráðgjöf veitt öðrum en barnaverndarnefndum á árunum 2011–2015.

Mynd 1-3 Ráðgjöf veitt barnaverndarnefndum og ráðgjöf veitt öðrum á árunum 2011–2015 (fjöldi mála)

Tafla 1-2 Ráðgjöf veitt barnaverndarnefndum, eftir tilefni, á árunum 2011–2015 (fjöldi mála)

	2011	2012	2013	2014	2015
<u>Allt landið</u>					
Upphaf máls	32	29	25	20	16
Stuðningsúrræði	64	42	77	46	55
Þvingun	28	9	9	7	18
Málsmeðferð	119	157	145	132	123
Börn í fóstri	35	36	38	28	29
Hlutverk bvn. skv. öðrum lögum	14	11	10	13	8
Annað	17	38	36	10	30
Samtals	309	322	340	256	279
<u>Reykjavík</u>					
Upphaf máls	0	0	4	1	2
Stuðningsúrræði	11	4	8	3	6
Þvingun	2	0	0	1	0
Málsmeðferð	8	10	11	11	6
Börn í fóstri	6	1	0	2	2
Hlutverk bvn. skv. öðrum lögum	0	2	2	1	0
Annað	1	1	3	1	2
Samtals	28	18	28	20	18
<u>Nágrenni Reykjavíkur¹</u>					
Upphaf máls	8	8	0	4	3
Stuðningsúrræði	15	6	18	14	11
Þvingun	21	4	1	2	3
Málsmeðferð	22	35	30	33	19
Börn í fóstri	8	5	4	4	6
Hlutverk bvn. skv. öðrum lögum	7	2	1	3	4
Annað	1	6	7	0	3
Samtals	82	66	61	60	49
<u>Önnur sveitarfélög</u>					
Upphaf máls	24	21	21	15	11
Stuðningsúrræði	38	32	51	29	38
Þvingun	5	5	8	4	15
Málsmeðferð	89	112	104	88	98
Börn í fóstri	21	30	34	22	21
Hlutverk bvn. skv. öðrum lögum	7	7	7	9	4
Annað	15	31	26	9	25
Samtals	199	238	251	176	212

¹Nágrenni Reykjavíkur tilheyrir öll sveitarfélög á höfuðborgarsvæðinu nema Reykjavík: Hafnarfjörður, Garðabær, Kópavogur, Seltjarnarnes, Mosfellsbær og Kjósarhreppur. Yfirlitið miðar einungis að því að varpa ljósi á hvert var „fyrsta erindi“ vegna ráðgjafar en gefur ekki upplýsingar um hve oft var leitað til Barnaverndarstofu vegna sama máls.

Tafla 1-3 Ráðgjöf veitt öðrum en barnaverndarnefndum, eftir tilefni, á árunum 2011–2015 (fjöldi mála)

	2011	2012	2013	2014	2015
Öll mál					
Einstök barnaverndarmál	237	214	194	212	196
Almennt um barnaverndarmál	70	52	61	41	87
Almennt um þjónustu við börn	31	10	26	16	14
Forsjár- og umgengismál	58	46	33	25	35
Annað	64	58	56	22	8
Samtals	460	380	370	317	340
Opinberir aðilar					
Einstök barnaverndarmál	34	39	30	30	17
Almennt um barnaverndarmál	31	32	26	25	30
Almennt um þjónustu við börn	14	5	8	4	5
Forsjár- og umgengismál	1	3	2	6	2
Annað	6	23	0	4	4
Samtals	86	102	66	70	58
Foreldrar					
Einstök barnaverndarmál	93	88	84	111	127
Almennt um barnaverndarmál	8	2	5	4	12
Almennt um þjónustu við börn	5	1	8	4	2
Forsjár- og umgengismál	39	25	25	14	26
Annað	2	0	3	5	1
Samtals	147	116	125	137	168
Aðrir					
Einstök barnaverndarmál	110	87	80	71	52
Almennt um barnaverndarmál	31	18	30	12	45
Almennt um þjónustu við börn	12	4	10	8	7
Forsjár og umgengismál	18	18	6	5	7
Annað	56	35	53	14	3
Samtals	227	162	179	110	114

Yfirlitið miðar einungis að því að varpa ljósi á hvert var „fyrsta erindi“ vegna ráðgjafar en gefur ekki upplýsingar um hve oft var leitað til Barnaverndarstofu vegna sama máls.

Yfirlit ráðgjafarmála annars vegar veitt barnaverndarnefndum og hins vegar öðrum opinberum aðilum og almenningi kemur fram í *töflum 1–2 og 1–3*.

Í *töflu 1–2* (ráðgjöf veitt barnaverndarnefndum) kemur fram sundurliðun eftir eðli mála og stærð sveitarfélaga. Flest ráðgjafarmál varða málsmeðferð. Á árinu 2015 var þessi eini flokkur um 44,0% allra ráðgjafarmála veitt barnaverndarnefndum eða 120 mál, en hlutfallið var tæplega 52% árið á undan. Á árinu 2015 voru 76% ráðgjafarmálanna frá nefndum utan höfuðborgarsvæðisins, en það hlutfall var 69% árið á undan. Fjölgun ráðgjafarmála til barnaverndarnefnda á árunum 2010–2013 má m.a. skýra með aukningu í lögfræðilegri ráðgjöf til barnaverndarnefndanna, en á árunum 2014 og 2015 fækkaði erindum. Tölulegar upplýsingar um ráðgjöf sem veitt er öðrum en barnaverndarnefndum koma fram í *töflu 1–3* en samkvæmt reglugerð um Barnaverndarstofu skal hún veita almenningi og opinberum aðilum ráðgjöf og fræðslu um starfsemi barnaverndaryfirvalda. Felst það einkum í leiðbeiningum varðandi þær skyldur sem hvíla á almenningi samkvæmt barnaverndarlögum, svo sem tilkynningarskyldu og úrræði til verndar einstökum börnum þegar við á. Ráðgjöf veitt öðrum en barnaverndarnefndum hefur farið fækkandi á því tímabili sem taflan sýnir, en á árinu 2015 bárust 340 erindi, en voru 460 á árinu 2011. Algengast er að leitað sé ráðgjafar Barnaverndarstofu um vinnslu eða meðferð einstakra barnaverndarmála. Á árinu 2015 var það tilefni í tæplega 58% allra erinda, en 67% árið á undan. Þá er nokkuð um að aðrir en opinberir aðilar og foreldrar leiti eftir upplýsingum og ráðgjöf varðandi málsmeðferð og úrræði. Þetta eru oftast ættingjar, forsjárlausir foreldrar og nágrennar barna. Árið 2015 voru 10,3 % erinda vegna forsjár- og umgengnisdeilna, þrátt fyrir að Barnaverndarstofa fjalli ekki sérstaklega um þá málaflokka, hlutfallið var 7,9% árið á undan. Á árinu 2015 komu 168 erindi frá foreldrum eða öðrum forsjármönnum barna eða rúmlega 49% er árið á undan voru erindin 137 eða 43,2%. Nokkuð er um að almenningur sendi inn fyrirspurnir á heimasíðu Barnaverndarstofu. Fyrirspurnum fjölgaði verulega á árunum 2013 og 2014, en árið 2014 voru þær 205 talsins, en 159 árið á undan. Á árinu 2015 voru þær 196.

1.3 Eftirlit Barnaverndarstofu

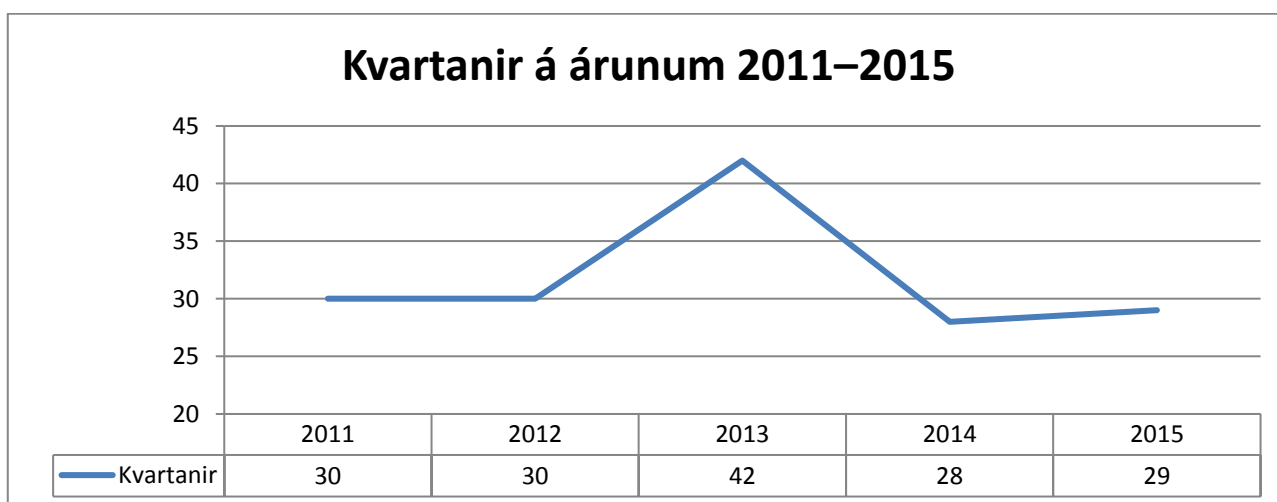
Í eftirliti Barnaverndarstofu felst annars vegar meðferð kvartana vegna aðgerða eða aðgerðaleyfis nefnda og hins vegar í eftirliti að eigin frumkvæði. Hver sem er getur komið kvörtun á framfæri við Barnaverndarstofu vegna vinnubragða barnaverndarnefnda og er lögð áhersla á að kvartanir berist skriflega. Þegar Barnaverndarstofu berst kvörtun þá er leitað eftir afstöðu viðkomandi barnaverndarnefndar til kvörtunarefnis og upplýsinga aflað um vinnslu og meðferð máls. Barnaverndarstofa metur síðan hvort barnaverndarnefnd hafi fylgt settum lögum við meðferð málsins og sendir aðilum máls og viðkomandi barnaverndarnefnd niðurstöður sínar eftir því sem við á. Samkvæmt barnaverndarlögum nr. 80/2002 þarf að kæra stjórnvaldsákvæðanir barnaverndarnefnda til kærufndar barnaverndarmála eða fara þarf með málin beint fyrir dóm. Barnaverndarstofa fjallar hins vegar um kvartanir vegna verklags og starfsaðferða barnaverndarnefnda.

Barnaverndarstofa hefur einnig eftirlit með störfum barnaverndarnefnda að eigin frumkvæði án þess að erindum þar að lútandi hafi verið beint til stofunnar. Sem dæmi má nefna að Barnaverndarstofa safnar saman ársskýrslum frá öllum barnaverndarnefndum og þær upplýsingar geta kallað á athugun á tilteknum atriðum. Barnaverndarstofa aflar einnig upplýsinga um almenna eða afmarkaða þætti í störfum barnaverndarnefnda eftir því sem tilefni er til. Þá sinnir stofan reglubundnu eftirliti með meðferðarheimilum sem rekin eru á vegum hennar, en gerð er sérstök grein fyrir því starfi annars staðar í skýrslu þessari.

Tilefni eftirlits að eigin frumkvæði Barnaverndarstofu getur verið margvíslegt. Atriði sem fram koma í ársskýrslum nefnda, umsóknum um meðferðardvöl fyrir börn, fóstursamningum o.fl. geta vakið spurningar sem nauðsynlegt reynist að fá svör við. Opinber umræða um málefni er varða börn eða ábendingar úr ýmsum áttum geta gefið stofunni tilefni til að kanna með hvaða hætti barnaverndarnefndir rækja hlutverk sitt á einstökum sviðum. Barnaverndarstofa tekur mál fyrst og fremst til skoðunar að eigin frumkvæði þegar vísbendingar eru um að um geti verið að ræða mál sem varðar almenna framkvæmd á tilteknu sviði, annað hvort hjá ákveðinni nefnd eða hjá barnaverndarnefndum almennt. Einnig hefur Barnaverndarstofa stundum upplýsingar um eða umræða í samfélaginu bendir til þess að málið sé óvenjulegt eða sérstakt eða málið jafnvel fordæmisgefandi og þykir stofunni þá ástæða til þess að taka málið til sérstakrar skoðunar. Þannig getur eftirlit Barnaverndarstofu að eigin frumkvæði beinst að öllum þáttum barnaverndarmála og vinnuaðferðum við framkvæmd þeirra. Það getur ýmist beinst að tiltekinni barnaverndarnefnd eða að þeim öllum.

Tilefni geta einnig gefist til að Barnaverndarstofa sendi fyrirspurnir til opinberra stofnana er lúta að margvíslegum málefnum barna. Venjulega er um að ræða ábendingar um viðfangsefni sem vert er að gefa gaum, hvatningu til aðgerða eða beiðni um upplýsingar.

Á mynd 1–4 er yfirlit yfir kvartanir sem bárust Barnaverndarstofu á árunum 2011–2015. Þar kemur fram að 29 kvartanir bárust á árinu 2015 (vörðuðu 32 barnaverndarnefndir).

Mynd 1-4 Kvartanir á árunum 2011–2015

Tölulegar upplýsingar um kvartanir sem bárust Barnaverndarstofu á árunum 2011–2015 koma fram í töflu 1–4. Þar kemur fram að á árinu 2015 bárust 29 kvartanir er vörðuðu 32 barnaverndarnefndir. 12 mál vegna Barnaverndar Reykjavíkur bárust á árinu 2015 en 8 árið á undan. Kvartanir vegna barnaverndarnefnda í nágrennasveitarfélögum Reykjavíkur voru 9 á árinu 2015, en 6 árið á undan og alls bárust 11 kvartanir vegna barnaverndarnefnda í öðrum sveitarfélögum á árinu 2015 en 14 árið á undan. Flest tilfelli á árunum 2011–2015 vörðuðu kvartanir í sambandi við málsmeðferð (sjá skilgreiningu á eðli mála í ráðgjafarhluta).

Tafla 1-4 Kvartanir sem bárust Barnaverndarstofu á árunum 2011–2015 (fjöldi mála)

	2011	2012	2013	2014	2015
Landið allt					
Upphaf máls	1	4	2	2	0
Stuðningsúræði	1	3	5	1	2
Þvingun	0	0	2	0	0
Málsmeðferð	19	18	33	23	27
Börn í fóstri	9	2	0	2	2
Hlutverk bvn. skv. öðrum lögum ²	0	3	0	0	1
Samtals	30	30	42	28	32
Reykjavík					
Upphaf máls	0	3	1	1	0
Stuðningsúræði	1	0	3	0	2
Þvingun	0	0	1	0	0
Málsmeðferð	7	5	10	7	7
Börn í fóstri	3	0	0	0	2
Hlutverk bvn. skv. öðrum lögum ²	0	1	0	0	1
Samtals	11	9	15	8	12
Nágrenni Reykjavíkur¹					
Upphaf máls	0	1	0	0	0
Stuðningsúræði	0	3	1	1	0
Þvingun	0	0	0	0	0
Málsmeðferð	2	4	6	5	9
Börn í fóstri	2	0	0	0	0
Hlutverk bvn. skv. öðrum lögum ²	0	1	0	0	0
Samtals	4	9	7	6	9
Önnur sveitarfélög					
Upphaf máls	1	0	1	1	0
Stuðningsúræði	0	0	1	0	0
Þvingun	0	0	1	0	0
Málsmeðferð	10	9	17	11	11
Börn í fóstri	4	2	0	2	0
Hlutverk bvn. skv. öðrum lögum ²	0	1	0	0	0
Samtals	15	12	20	14	11

¹Nágrenni Reykjavíkur tilheyra öll sveitarfélög á höfuðborgarsvæðinu nema Reykjavík: Hafnarfjörður, Garðabær, Kópavogur, Seltjarnarnes, Mosfellsbær og Kjósarhreppur.

²Þann 1. janúar 2013 tók breyting á barnaverndarlögum nr. 76/2003 gildi. Eftir þá breytingu veita barnaverndarnefndir ekki lengur umsagnir vegna umgengismála. Líklegt er að sú breyting hafi áhrif á þennan flokk – málum fækki sem falla hér undir.

1.4 Starfsleyfi heimila

Samkvæmt reglugerð nr. 652/2004 um úrræði á ábyrgð sveitarfélaga samkvæmt ákvæðum barnaverndarlaga (þ.e. 84. gr. bvl.) og reglugerð nr. 366/2005 um vistun barna á vegum annarra en barnaverndarnefnda samkvæmt ákvæðum barnaverndarlaga sumarbúðir o.fl. (vistanir skv. 91. gr. bvl.) er starfsemi hvers konar vistheimila, meðferðarheimila, hjálparstöðva, neyðarathvarfa auk sumardvalarheimila og sumarbúða háð leyfisveitingu Barnaverndarstofu. Í reglunum segir að fyrir hverju heimili skuli vera rekstraradili sem beri ábyrgð á öllu því starfi sem þar fer fram og að leyfisveiting sé m.a. háð ýmsum skilyrðum. Umsóknir eru metnar á grundvelli upplýsinga um hagi umsækjanda, svo sem menntun og starfsreynslu, fjölda starfsfólks og menntun þess, starfstíma heimilis, aldur dvalarbarna, fjölda þeirra og dvalartíma í senn. Einnig skulu liggja fyrir sakavottorð umsækjanda og þess sem veitir heimilinu forstöðu sé hann annar, meðmæli til handa hinum sömu, mat slökkviliðsstjóra á húsnæði, leyfi byggingarnefndar og starfsleyfi heilbrigðisnefndar. Auk þess er leitað eftir umsögnum barnaverndarnefndar á þeim stað þar sem heimilinu er ætlað að starfa. Þeir aðilar sem ekki hafa haft leyfi áður fá leyfi til eins árs en geta síðan sótt um leyfi til 5 ára.

Í töflu 1–5 er að finna yfirlit yfir sumarbúðir barna sem höfðu leyfi árin 2011–2015. Rekstraraðilar eru annaðhvort félagasamtök eða einkaaðilar. Starfsemi sumarbúða miðast við aldurshópið 7 til 18 ára. Á árinu 2015 voru 5 leyfi endurnýjuð og voru 11 sumarbúðir eða önnur úrræði skv. 91. gr. bvl. starfræktar með leyfi frá Barnaverndarstofu.

Tafla 1-5 Sumarbúðir og fl. með starfsleyfi Barnaverndarstofu á árunum 2011–2015 (fjöldi barna)

Nafn heimilis	2011	2012	2013	2014	2015
Arnbjargarlækur	12	12	12	12	–
Ástjörn í Kelduhverfi	67	67	67	67	67
CISV Alþjóðlegar sumarbúðir	36	24	48	–	30
Holt í Önundarfirði Friðarsetur	25	25	25	–	20
KFUM og K Kaldársel við Hafnarfjörð	40	40	40	40	40
KFUM og K við Hólavátn í Eyjafirði	28	28	28	28	28
Kirkjumíðstöð við Eiðavatn	40	40	40	40	40
Landsbjörg, Gufuskálar	28	28	28	–	–
Tónlistarsumarbúðir–Eiðum	20	–	20	20	–
Úlfjótavatn	60	60	60	60	50
KFUM og K Vatnaskógur	98	98	98	98	98
KFUK Vindáshlíð í Kjós	90	90	90	90	90
Ævintýraland, Borgarfirði	90	90	90	90	–
Ölver í Leirársveit	45	45	45	45	45
Vinasetrið Reykjanesbæ	–	–	15	15	30

Í 84. grein barnaverndarlaga er kveðið á um að barnaverndarnefndir, ein eða fleiri saman, skuli hafa tiltæk úrræði, svo sem með rekstri vistheimila, sambyla, samningum við einkaheimili eða á annan hátt til að:

- veita börnum móttöku, þar með talið í bráðatilvikum til að tryggja öryggi þeirra, greina vanda eða til könnunar á aðstæðum þeirra, svo sem vegna vanrækslu, vanhæfni eða framferðis foreldra.
- veita börnum móttöku vegna ófullnægjandi heimilisaðstæðna eða sérstakra þarfa.

Þegar úrræði á grundvelli þessarar greinar er komið á fót skal barnaverndarnefnd sækja um það til Barnaverndarstofu. Um getur verið að ræða leyfi til að reka viðvarandi úrræði, svo sem vistheimili eða einkaheimili sem er ráðið til að taka að sér börn fyrirvaralítið fyrir barnaverndarnefnd, eða leyfi til að vista barn hjá ákveðinni fjölskyldu í ákveðinn tíma. Í þeim tilvikum er oft um að ræða ættingja, svo sem foreldri sem ekki fer með forsjá barns eða afa og ömmu.

Á árinu 2015 veitti Barnaverndarstofa barnaverndarnefndum sjö leyfi til að reka viðvarandi úrræði svo sem vistheimili eða einkaheimili sem er ráðið til að taka að sér börn fyrirvaralítið fyrir barnaverndarnefnd. Á árinu 2014 voru þrjú leyfi veitt auk þess sem tvö leyfi voru endurnýjuð. Barnaverndarstofa veitti ennfremur á árinu 2015 85 leyfi til barnaverndarnefnda um að vista barn hjá fjölskyldu í tiltekinn tíma, en 13 leyfum var synjað eða þau dregin til baka. Á árinu 2014 voru veitt 73 leyfi, en níu leyfum var synjað eða þau dregin til baka.

1.5 Umsagnir til Alþingis

Barnaverndarstofu berast árlega frumvörp og tillögur til þingsályktunar frá Alþingi þar sem óskað er umsagnar stofunnar.

Árið 2015 veitti Barnaverndarstofa Alþingi eftirfarandi umsagnir:

Umsagnir um lagafrumvörp:

- Frumvarp til laga um breytingu á almennum hegningarlögum nr. 19/1940, með síðari breytingum (heimilisofbeldi)
- Frumvarp til laga um breytingu á almennum hegningarlögum nr. 19/1940, með síðari breytingum (bann við hefndarklámi)
- Frumvarp til laga um breytingu á lögum um mannanöfn nr. 45/1996, með síðari breytingum (mannanafnanefnd, ættarnöfn o.fl.)
- Frumvarp til laga um breytingu á lögum meðferð einkamála, lögum um meðferð sakamála, lögum um aðför, lögum um gjaldþrotaskipti o.fl. og lögum um dómstóla (einföldun réttarfars)
- Frumvarp til laga um staðgöngumæðrun í velgjörðarskyni

- Frumvarp til laga um fullnustu refsinga (heildarlög)
- Frumvarp til laga um breytingu á almennum hegningarlögum (samfélagsþjónusta ungra brotamanna)
- Frumvarp til laga um úrskurðarnefnd velferðarmála (viðbótarumsögn)

Umsagnir um þingsályktunartillögur:

- Tiltaga til þingsályktunar um aukinn stuðning vegna tæknifrjógvanga
- Tillaga til þingsályktunar um styrkingu leikskóla og fæðingarorlofs
- Tillaga til þingsályktunar um stefnu og aðgerðaáætlun í geðheilbrigðismálum til fjögurra ára

Árið 2014 veitti Barnaverndarstofa Alþingi eftirfarandi umsagnir:

Umsagnir um lagafrumvörp:

- Frumvarp til laga um úrskurðarnefnd velferðarmála
- Frumvarp til laga um sérhæfða þjónustumiðstöð á sviði heilbrigðis- og félagsþjónustu
- Frumvarp til laga um breytingu á lögum um verslun með áfengi og tóbak, lögum um aukatekjur ríkissjóðs, áfengislögum og lögum um gjald á áfengi og tóbaki, með síðari breytingum (smásala áfengis)
- Frumvarp til laga um sjúkratryggingar (flóttamenn)

Umsagnir um þingsályktunartillögur:

- Tillaga til þingsályktunar um aðgerðaáætlun til að efla fjarheilbrigðisþjónustu
- Tillaga til þingsályktunar um mótun stefnu til að draga úr skaðlegum afleiðingum vímuefnaneyslu
- Tillaga til þingsályktunar um þriggja ára áætlun um eflingu heilbrigðisþjónustu, menntakerfis og velferðarþjónustu
- Tillaga til þingsályktunar um útreikning nýrra neysluviðmiða fyrir íslensk heimili
- Tillaga til þingsályktunar um dag helgaðan fræðslu um mannréttindi barna
- Tillaga til þingsályktunar um aðgerðaáætlun um geðheilbrigðisþjónustu fyrir börn, unglunga og fjölskyldur þeirra

Árið 2014 veitti Barnaverndarstofa að auki umsagnir um drög að eftirfarandi lagafrumvörpum:

- Drög að frumvarpi um nýja skipan ákærvalds og breytingu á fyrirkomulagi rannsókna í efnahagsbrotamálum (send innanríkisráðuneyti)
- Drög að frumvarpi til laga um staðgöngumæðrun í velgjörðarskyni (send velferðarráðuneyti)

1.6 Ársskýrslur og sískráning barnaverndarnefnda

Ársskýrslur barnaverndarnefnda

Innheimta ársskýrslna barnaverndarnefnda landsins er umfangsmikið verkefni Barnaverndarstofu samkvæmt barnaverndarlögum og reglugerð um Barnaverndarstofu. Söfnun slíkra gagna og úrvinnsla tölfraðilegra upplýsinga á grundvelli þeirra gefur mikilvægar vísbendingar um stöðu barnaverndarmála á hverjum tíma og getur gefið tilefni til nánari skoðunar og viðbragða af hálfu Barnaverndarstofu.

Notast er við eyðublað sem hannað var af nefnd á vegum félags- og tryggingamálaráðuneytisins sem hafði það hlutverk að skilgreina og samræma þau tölfraðilegu gögn sem þörf væri á að safna af þessu tilefni. Eyðublaðið var notað í fyrsta sinn árið 1995 en það hefur síðan verið endurskoðað reglulega í samræmi við ábendingar barnaverndarnefnda. Á eyðublaðinu er m.a. spurt um:

- Fjöldi og ástæður tilkynninga til barnaverndarnefnda.
- Fjöldi barnaverndarmála til umfjöllunar.
- Fjöldi barna og fjölskyldna sem var veitt aðstoð á grundvelli barnaverndarlaga.
- Fjöldi og tegund stuðningsúrræða.
- Fjöldi úrskurða barnaverndarnefnda.
- Fjöldi og tegund fósturráðstafana.

Barnaverndarnefndir landsins skila inn ársskýrslum um störf sín og birtir Barnaverndarstofa lykiltölur frá barnaverndarnefndum á heimasíðu stofunnar um leið og þær liggja fyrir.

Sískráning

Sískráning tilkynninga hófst í byrjun janúar árið 2005. Tilgangurinn með sískráningunni er m.a. að geta svarað ýmsum fyrirspurnum, innlendum og erlendum, um fjölda tilkynninga, hvers eðlis þær eru og hvort algengt sé að grípa þurfi til neyðarráðstafana í kjölfar tilkynninga. Þá má einnig gera ráð fyrir að þessar upplýsingar geti verið gagnlegar fyrir

nefndirnar sjálfar sem geta frekar gert áætlanir um störf sín og þörf fyrir úrræði þegar ávallt er hægt að skoða nýjar tölur um umfang starfsins.

Barnaverndarstofa hefur í kjölfar sískráningarinnar birt skýrslur um störf allra nefnda reglulega á heimasíðu sinni www.bvs.is. Í þeim skýrslum hafa verið birtar ítarlegar upplýsingar um, fjölda tilkynninga, fjölda barna sem tilkynnt hefur verið um, fjölda barna þar sem ákveðið hefur verið að hefja könnun, tilkynnendur og ástæður tilkynninga. Jafnframt eru birtar upplýsingar um fjölda umsókna um meðferð á stofnunum á vegum Barnaverndarstofu, fjölda beiðna um fóstur (bæði vegna fósturbarna og leyfa til að gerast fósturforeldrar), fjölda mála í Barnahúsi og neyðarvistun Stuðla. Núorðið birtir Barnaverndarstofa samanburðarskýrslur ársfjórðungslega þar sem fyrrgreindar upplýsingar koma fram. Með þessu móti hefur tekist að birta upplýsingar um stöðu málaflöksins á hverjum tíma.

1.7 Rannsóknir og þróunarstarf

Barnaverndarstofa ber að eiga frumkvæði að þróunarstarfi og rannsóknum á sviði barnaverndar. Einnig skal stofan eiga samstarf við þá rannsóknaraðila sem sinna slíkum verkefnum innanlands. Hún skal hafa yfirsýn yfir þær rannsóknir á sviði barnaverndarmála sem unnið er að hér á landi og þau verkefni sem unnin eru erlendis og Íslendingar taka þátt í. Barnaverndarstofa skal, eftir því sem unnt er, safna upplýsingum um erlendar rannsóknir á sviði barnaverndar.

1.7.1 Rannsóknir

Barnaverndarstofa vann að eftirfarandi rannsóknum á árunum 2014 og 2015:

Um nýja nálgun í heimilisofbeldismálum. Samstarf barnaverndar og lögreglu.

Barnaverndarstofa gerði samning við Rannsóknarstofnun í barna- og fjölskylduvernd (RBF) um framkvæmd rannsóknar fyrir Barnaverndarstofu og Velferðarráðuneytið á árangri tilraunaverkefnis Barnaverndarstofu vegna heimilisofbeldis. Um er að ræða þjónustu sem veitt var á vegum Barnaverndarstofu tímabilið september 2011 til maí 2013 með það að markmiði að tryggja barnvæna nálgun í heimilisofbeldismálum. Ráðin var félagsráðgjafi sem fór ásamt lögreglu á heimili vegna heimilisofbeldismála þegar börn voru á staðnum. Kveikjan að verkefninu var bresk rannsókn sem sýndi að í þeim tilvikum sem lögregla hefur afskipti af heimilisofbeldi fengu börn litla hlutdeild í þeirri þjónustu sem veitt var á staðnum. Jafnframt sýndi rannsókn meðal kvennaathvarfa í Noregi að oftast var engin formleg áfallahjálp í boði fyrir börn. Barnaverndarstofa fól Rannsóknarstofnun í barna- og fjölskylduvernd að meta verkefnið en Velferðarráðuneytið veitti styrk til að framkvæma matið. Gagna var aflað með símakönnun meðal þolenda ofbeldis og viðtölum við mæður, ungmenni, lögreglumenn og félagsráðgjafa sem tóku þátt í verkefninu. Niðurstöðurnar sýna almenna ánægju með verkefnið og jafnframt gagnlegar ábendingar um þætti sem má bæta. Rannsóknin var gefin út í nóvember 2015 en skýrsluhöfundar eru Elísabet Karlsdóttir ásamt Sólveigu Sigurðardóttur. Skýrsluna má nálgast á heimasíðu Barnaverndarstofu www.bvs.is.

Rannsókn á tilkynningum og málsmeðferð um líkamlegt ofbeldi og heimilisofbeldi gagnvart börnum á Íslandi sem tilkynnt var til barnaverndaryfirvalda árið 2012

Árin 2014 og 2015 var áfram unnið að rannsókn Barnaverndarstofu á tilkynningum er varða líkamlegt ofbeldi og heimilisofbeldi gagnvart börnum. Markmið rannsóknarinnar er að athuga hvort nýjar verklagsreglur og úrræði hafi bætt málsmeðferð vegna slíkra tilkynninga. Skoðaðar hafa verið allar tilkynningar ársins 2012 þar sem tilkynnt var um líkamlegt ofbeldi gagnvart börnum og/eða heimilisofbeldi til barnaverndarnefnda. Um er að ræða 432 tilkynningar um líkamlegt ofbeldi og 431 um heimilisofbeldi á landinu öllu. Niðurstöðurnar verða bornar saman við niðurstöður fyrri rannsóknar sem unnin var vegna tilkynninga til barnaverndarnefnda um líkamlegt ofbeldi árið 2006. Skýrsla um rannsóknina mun liggja fyrir á árinu 2016.

Eftirtalдар rannsóknir nema í samstarfi við Barnaverndarstofu var lokið á árinu 2014, en engum rannsóknum lauk á árinu 2015. Frekari upplýsingar um rannsóknirnar má finna á heimasíðu stofunnar bvs.is.

Þróun áhrifaþátta í málum barna í Barnahúsi Samanburðarrannsókn á gögnum Barnahúss frá '98 – '03 og '06 – '10 og þáttum sem tengjast útgáfu ákæru og sakfellingum

Á árinu 2014 luku Bjarki Þór Sigvarðsson og Linzi Trosh namar lokaverkefni í sálfræði við Háskóla Íslands sem unnið var í samvinnu við Barnahús. Rannsókn þessi skoðaði framburð 263 barna sem mættu í skýrslutöku í Barnahús á árunum 2006 til 2010 vegna gruns um að hafa sætt kynferðislegu ofbeldi. Rannsóknin var unnin í Barnahúsi með leyfi Barnaverndarstofu og Persónuverndar og unnin undir umsjón Þorbjargar Sveinsdóttur. Markmið rannsóknarinnar, líkt og rannsóknar Þorbjargar Sveinsdóttur (2011) var að skoða hvort eðli brota og framburður barna tengdust útgáfu ákæru og dómsniðurstöðum en Þorbjörg skoðaði lyktir mála 285 barna sem mættu í skýrslutöku í Barnahús á árunum 1998 til 2003. Niðurstöður þessa rannsóknar voru síðan bornar saman við niðurstöður rannsóknar Þorbjargar. Upplýsingum var bætt við gagnagrunn Barnahúss og hann notaður í rannsókninni. Notast var við lýsandi tölfræði og Kí- kvaðrat próf við úrvinnslu gagnanna. Hlutfall mála sem ákært var í var svipað í báðum rannsóknum en breytingar höfðu orðið á sakfellingum. Á árunum 1998 – 2003 var algengast að málum lyki með óskilorðsbundnum dómum en skilorðsbundnir dómur voru

algengastir í þessari rannsókn. Við samanburð á niðurstöðum rannsókna kom í ljós að dregið hefur úr kröfum til framburðar barna og getu þeirra til að bera vitni. Svo virðist sem samræmi milli framburðar barns og orðalags ákæru hafi aukist og meira mið sé tekið af framburði barns og atburðalýsingu þegar ákæra er gefin út. Játningum sakborninga hefur fækkað frá því sem var, sérstaklega þegar brot eru játuð að hluta. Dregið hefur úr játningum meintra gerenda en í fyrri rannsókn var hlutfall þeirra sem játuðu um helmingur allra miðað við þriðjungur sakborninga í þessari rannsókn.

Börn sem búa við heimilisofbeldi á Íslandi: Mat á sameiginlegum þáttum, hegðun og sálfélagslegri líðan barna sem hafa orðið fyrir og/eða orðið vitni að sálrænu og/eða líkamlegu ofbeldi á heimili

Á árunu 2014 lauk Lucinda Árnadóttir nemi lokaverkefni í sálfræði við Háskóla Íslands í samvinnu við Barnaverndarstofu. Markmið þessarar rannsóknar var að meta sameiginlega þætti, hegðun og sálfélagslega líðan hjá börnum sem hafa orðið fyrir og/eða orðið vitni að sálrænu og/eða líkamlegu ofbeldi á heimili sínu. Þátttakendur í rannsókninni voru 28 börn sem tóku þátt í hópmeðferð fyrir börn sem hafa orðið fyrir ofbeldi á heimili og/eða orðið vitni að ofbeldi á heimili og forráðamenn þeirra og nær úrtakið til 85% þeirra barna sem tóku þátt í hópmeðferðinni yfir tveggja ára skeið. Matið fól í sér greiningu á niðurstöðum ítarlegs hálfstaðlaðs inntökuvíðtals sem tekið var við forráðamenn barnanna og niðurstöðum MASC og CDI sem meta einkenni kvíða og þunglyndis, sem börnin svöruðu. Niðurstöður sýndu að hátt hlutfall þátttakenda átti við ýmsan sálfélagslegan vanda að stríða, 30% þátttakenda sem svöruðu kvíðakvarðanum MASC voru með einkenni kvíða yfir klínískum mörkum og 20% voru yfir klínískum mörkum á CDI kvarðanum. Einkenni kvíða og þunglyndis meðal þátttakenda voru algengari í samanburði við börn sem ekki hafa búið við ofbeldi á heimili. Ekki var marktækur munur á einkennum kvíða og þunglyndis hjá þátttakendum sem höfðu orðið vitni að líkamlegu ofbeldi á heimili og þeim sem höfðu verið beitt líkamlegu ofbeldi á heimili. Niðurstöður eru í samræmi við erlendar rannsóknir og undirstrika alvarleika áhrifa heimilisofbeldis á börn sem við það búa hvort sem ofbeldinu er beint að þeim sjálfum eða ekki.

Að segja frá: Upplifun þolenda kynferðisofbeldis og foreldra þeirra af frásögn af ofbeldinu og af meðferðarúrræðum

Á árinu 2014 lauk Kristín Berta Guðnadóttir félagsráðgjafi lokaverkefni í fjölskyldumeðferð við Háskóla Íslands í samvinnu við Barnaverndarstofu. Tilgangur þessarar rannsóknar var að auka þekkingu á málefnum barna sem hafa sætt kynferðisofbeldi og þeim áhrifum sem ofbeldið hefur á barnið og fjölskyldu þess. Þannig er hægt að gera betur þegar kemur að úrræðum og stuðningi sem börn og fjölskyldur þeirra fá þegar ofbeldið kemst upp. Í fyrsta lagi var sjónum beint að upplifun barna sem hafa sætt kynferðisofbeldi, annars vegar hvernig þau upplifðu viðbrögð foreldra við frásögn þeirra af ofbeldinu og hins vegar upplifun þeirra af stuðnings- og meðferðarúrræðum á vegum barnaverndarnefnda. Í öðru lagi að upplifun og viðbrögðum foreldra við frásögn barns þeirra af kynferðisofbeldi og upplifun þeirra af meðferðar- og stuðningsúrræðum á vegum barnaverndarnefnda. Rannsóknin er unnin í samvinnu við Barnaverndarstofu sem jafnframt er ábyrgðaraðili rannsóknarinnar. Tekin voru viðtöl við 5 einstaklinga eldri en 18 ára sem urðu fyrir kynferðisofbeldi á barns- eða unglingsaldri og fengu vegna þess meðferðarviðtöl í Barnahúsi og 5 foreldra þessara einstaklinga eða alls 10 viðtöl. Niðurstöður gefa vísbendingar um að gagnlegt sé á að meta þörf á stuðningi við aðstandendur þegar verið er að veita þolendum kynferðisofbeldis meðferð. Þá koma fram vísbendingar um að ekki virðist í öllum tilvikum vera nóg að veita þolendum einstaklingsmeðferð, heldur getur í sumum tilfellum verið þörf á að bjóða upp á stuðning fyrir foreldra og fjölskyldumeðferð.

Börn og unglingar sem beita önnur börn kynferðisofbeldi: Kortlagning kynferðisbrota gegn börnum á Íslandi í málum þar sem meintur gerandi er 12–17 ára

Á árinu 2014 lauk Ranveig Susan Tausen nemi lokaverkefni í sálfræði við Háskóla Íslands í samvinnu við Barnaverndarstofu. Markmið rannsóknarinnar var að kortleggja einkenni kynferðisbrota á Íslandi framin af unglingum á aldrinum 12–17 ára. Til þess voru notuð gögn frá árunum 2006–2011 úr málum þar sem börn yngri en 18 ára höfðu í viðtali í Barnahúsi greint frá að hafa orðið fyrir kynferðisofbeldi og aldur meints geranda þekktur. Eftirtaldir breytur voru skoðaðar: aldur og kyn geranda, aldur og kyn þolanda, aldursmunur milli geranda og þolanda og tengsl milli þolanda og geranda. Málunum var skipt í undirhópa byggðum á þessum breytum. Einnig var skoðað hversu alvarleg brotin voru með því að skoða alvarleikastig brota, ásýnd brota, tíðni atburða og á hversu löngu tímabili brotin áttu sér stað. Algengast var að um eitt alvarlegt brot var að ræða og var þolandi í flestum tilfellum stúlka en þegar einkenni kynferðisbrota ýmissa hópa voru borin saman kom í mörgum tilfellum í ljós marktækur munur á einkennum brotanna. Til að varpa ljósi á bakgrunn unglinga sem beitt hafa kynferðislegu ofbeldi voru skoðaðar upplýsingar sem fengnar voru í áhættumati unglinga sem vísað hafði verið í meðferð hjá Barnaverndarstofu vegna þess að þau höfðu beitt kynferðislegu ofbeldi eða sýnt óviðeigandi kynhegðun. Skoðaðar voru heimilisaðstæður, hegðunarvandi, félagslegur vandi, vandi í skóla og fyrri greiningar og kom í ljós að vandi var algengur á mörgum sviðum og einnig voru fyrri greiningar algengar. Um var að ræða gögn frá árunum 2009–2011. Niðurstöður rannsóknarinnar samsvara að mestu því sem komið hefur fram í erlendum rannsóknum og benda til að mikilvægt sé að taka tillit til aldurs og kyns bæði þolanda og geranda, til aldursmunar milli þolanda og geranda og tengsl þolanda og geranda þegar rannsökuð eru kynferðisbrot unglinga sem samsvarar ályktunum Seto og Lalumière (2010).

1.7.2 ESTER þróunarverkefni

Innleiðing ESTER, tilraunaverkefni frá 1 febrúar 2015 til 31 janúar 2017.

Barnaverndarstofa hefur undanfarin ár skoðað leiðir til að samræma mat starfsfólks barnaverndarnefnda á áhættu- og verndandi þáttum hjá börnum og fjölskyldum þeirra við vinnslu barnaverndarmála. Tilfnið er að þróaðar hafa verið gagnreyndar aðferðir í þessu skyni sem hafa verið í notkun á meðal nokkurra nágranna ríkja okkar. Í Englandi hefur t.d. Arnon Bentovim barnageðlæknir og samstarfsmenn hans þróað slíkar aðferðir (Child and Family Assessment Framework) sem eru endurskoðaðar reglulega í ljósi nýrrar þekkingar. Þessi aðferð var einkum lögð til grundvallar við gerð BBIC (Barnens Behov I Centrum) sem er notað á landsvísi í Svíþjóð. Á ráðstefnu samstarfs í barnaverndarmálum á vegum Eyrstrasaltsráðsins í Berlin haustið 2011 kynnti Henrik Andershed prófessor við háskólann í Örebro nýtt matstæki við greiningu áhættu- og verndandi þátta sem nefnt er ESTER sem var farið að ryðja sér braut í Svíþjóð. Á árinu 2012 var frekari gagna aflað m.a. frá Bretlandi en skriður komst ekki á málið fyrr en í kjölfar ráðstefnu um snemmtæka íhlutun fyrir fjölskyldur sem haldinn var á vegum Norrænu ráðherranefndarinnar í Norrænahúsinu 8. október 2013. Þar flutti Henrik Andershed, annar höfunda ESTER, erindi um matstækið. Í tengslum við heimsóknina þáði hann boð Barnaverndarstofu um að annast sérstaka kynningu um hvernig ESTER matstækið gæti nýttist í barnaverndarstarfi. Í kjölfar þessarar kynningar afréð Barnaverndarstofa að freista þess að innleiða ESTER á Íslandi. Meginástæða þess að þessi aðferð þótti henta best af þeim sem til greina komu er einkum að ESTER matskerfið er mun þjálfa í meðferð, ekki jafn viðurhlutamikið og t.d. BBIC og býður jafnframt upp á samræmt skráningarkerfi.

Á árinu 2014 kannaði Barnaverndarstofa áhuga barnaverndarnefnda á að taka þátt í tilraunaverkefni um innleiðingu ESTER í barnaverndarstarfi hér á landi. Fljótlega kom í ljós mikill áhugi á verkefninu en jafnframt að ólíklegt væri að sveitarfélögin gætu lagt fram nauðsynlegt fjármagn vegna þjálfunar og innleiðingar. Þetta leiddi til þess að leitað var eftir fjármögnun með umsókn um ERASMUS+ styrks frá „Evrópu unga fólksins“. Umsóknin hlaut brautargengi og gerði innleiðingu ESTER mögulega barnaverndarnefndum og Barnaverndarstofu nánast að kostnaðarlausu. Starfsfólki á skrifstofu Evrópu unga fólksins er þökkun aðstoð við gerð umsóknarinnar um styrkinn.

Tilraunaverkefnið nær frá 1. febrúar 2015 til 31. janúar 2017 og inniber þýðingu á öllu efni vegna ESTER, handbók, matsbók, sex mismunandi skimunarlista og ESTER tölvukerfi. Barnaverndarstofa hefur yfirumsjón með innleiðingunni á ESTER í samstarfi við Henrik Andershed og Önnu Karen Andershed, höfunda ESTER. Barnaverndarstofa þakkar starfsfólki félagsþjónustunnar í sveitarfélaginu Hudiksvall aðstoð við innleiðinguna en farið var í heimsókn þangað til að fræðast um reynslu af því hvernig ESTER er notað. Við þýðingu efnis var farin sú leið að leita til þriggja sérfræðinga til að þýða matsbókina og skimunarlistana. Þeir þýddu hver fyrir sig og komust svo að samkomulagi um lokaútgáfu efnisins. Þessir sérfræðingar eru Hildur Sveinsdóttir félagsráðgjafi, Sigrún Ólafsdóttir sálfræðingur og Páll Ólafsson félagsráðgjafi. Við þýðingu handbókar var farin sú leið að fá löggiltan skjalapýðanda, Jón Thordarsson til að þýða efnið sem var síðan lesið yfir af Sigrúnu Ólafsdóttur og Þórarni V. Hjaltasyni sálfræðingi. Ritstjóri þýðinga var Páll Ólafsson. Stofnað var innleiðingarteymi með fulltrúum Barnaverndarstofu, þeim Páli Ólafssyni og Steinunni Bergmann, höfundum ESTER Henrik og Önnu Karen ásamt fulltrúum frá þremur sveitarfélögum, Ólínu Birgisdóttur félagsráðgjafa í Hafnarfirði, Elínu Klöru Bender félagsráðgjafa í Kópavogi og Erlu Björgu Sigurðardóttur félagsráðgjafa hjá velferðarsviði Reykjavíkurborgar. Barnaverndarstofa þakkar ofangreindum aðilum vinnuframlagið. Einnig ber að þakka öllum þeim starfsmönnum sem mættu á fyrsta ESTER- námskeiðið og komu með fjölda góðra tillagna við gerð fyrstu útgáfu af Handbók ESTER. Dagana 17. til 25. ágúst 2015 var haldið fyrsta námskeiðið sem samanstóð af grunnnámskeiði og framhaldsnámskeiði í ESTER ásamt fræðslu um áhættu- og verndandi þætti, kennari Henrik Andershed. Einnig var tækifærið notað og þátttakendur fræddir um; Notkun matslista, innleiðingu á nýjum aðferðum, notkun matstækja í vinnu MST, málsmeðferð í barnaverndarstarfi og ESTER matstækið, ESTER fræðsluna framundan og kynningu á íslenski þýðingu ESTER efnisins og voru fyrirlesarar starfsfólk Barnaverndarstofu. Alls mættu 90 starfsmenn barnaverndarnefnda á námskeiðið frá nær öllum barnaverndarnefndum landsins. Páll Ólafsson og Steinunn Bergmann sem hafa verið tengiliðir ESTER á Barnaverndarstofu fóru svo í september og október og heimsóttu vinnustaði nær allra þátttakenda til að fræðast um reynslu þeirra og miðla þekkingu til starfsfólksins. Seinna ESTER námskeiðið árið 2015 var haldið 23. til 27. október og var þar um að ræða handleiðslu og framhaldsnámskeið þar sem þátttakendur fengu m.a. kynningu á Motivational Interviewing, Individual personal support, kynningu frá starfsfólki barnaverndarnefnda, fyrirlestur um málsmeðferð í barnavernd og Ester, æfing með tilbúið mál, ESTER booster og handleiðsla á raunveruleg mál og einnig komu starfsmenn frá Hudiksvall í Svíþjóð og sögðu frá notkun á ESTER mati og skimunum. Alls voru 82 á þessu námskeiði nær allir starfsmenn barnaverndarnefnda.

Hvað er ESTER?

ESTER er samræmt mat á áhættu- og verndandi þáttum tengdum frávíkshæðun barna. Einnig er hægt að nota ESTER við eftirfylgni íhlutana barnaverndarnefnda. Í ESTER er lögð áhersla á meta áhættu- og verndandi þætti sem sýnt hefur verið fram á, með rannsóknum, að hafi tengsl við frávíkshæðun. Einnig er lögð áhersla á að tekið sé tillit til bæði áhættu- og verndandi þátta í mati á barninu og foreldrum þess. ESTER má nota bæði við meðferð og fyrirbyggjandi meðferð og hentar vel við eftirfylgni þegar fylgjast þarf með breytingum á áhættu- og verndandi þáttum til lengri tíma. ESTER-kerfið skiptist í þrjú hluta:

1. **ESTER-handbók.** Í handbókinni er hugmyndinni á bak við ESTER lýst, bæði hvað snertir ESTER-skimun og ESTER-mat. Í handbókinni kemur fram hvernig skuli nota matstækið, hvernig heppilegast er að vinna að mati og íhlutunum, hvaða rannsóknum matstækið byggir á og hvaða áhættu- og verndandi þætti verið er að mæla. Einnig er fjallað um þau viðmið um íhlutanir sem þykja almennt góð samkvæmt rannsóknum.

2. **ESTER-skimun.** ESTER skimun er stuttur spurningalisti í mismunandi útgáfum fyrir foreldra, fagfólk og barnið sjálft. Auk stuttrar kortlagningar á áhættuþáttum er farið yfir hvaða verndandi þættir og áhættuþættir eru til staðar hjá barninu og fjölskyldu þess og svarandi listans spurður hvort hann telji þau þarfnast aðstoðar eða stuðnings. Nota má niðurstöður skimunarinnar til að ákveða hvort þörf er á ítarlegri ESTER mati. Einnig er hægt að nota skimunina samhliða ítarlegri mati til þess að safna yfirlitsupplýsingum um barnið og foreldra þess.

3. **ESTER-mat.** ESTER-mat felur í sér samræmt mat á áhættu- og verndandi þáttum ásamt möguleika á að skrá áformuð og veitt úrræði. ESTER-mat er notað við mat á áhættu- og verndandi þáttum hjá barninu og fjölskyldu þess, sem hægt er að styðjast við þegar tekin er ákvörðun um íhlutun. ESTER-mat má einnig nota við eftirfylgni og skráningu. Notkun ESTER-mats útilokar á engan hátt notkun annarra tækja eða skráningaraðferða. Vefviðmót er til fyrir ESTER-mat þar sem hægt er að geyma gögnin stafrænt á öruggum netþjóni og viðmótið býður upp á bæði texta- og grafískar samantektir á niðurstöðum.

1.8 Upplýsinga- og fræðslustarf

Eitt af verkefnum Barnaverndarstofu samkvæmt ákvæðum reglugerðar er að koma á framfæri upplýsingum og fræðslu til almennings og þeirra sem stöðu sinnar og starfa vegna hafa afskipti af málefnum barna og fjölskyldna þeirra, auk menntastofnana þar sem nám á sviði barnaverndar fer fram. Barnaverndarstofa birtir árlega ársskýrslu með tölulegum upplýsingum um barnavernd auk þess sem ársfjórðungslega er birt skýrsla þar sem samanburður er gerður á fjölda tilkynninga til barnaverndarnefnda og fjölda umsókna um þjónustu til Barnaverndarstofu fyrstu þrjá, sex, níu og 12 mánuði ársins og ársins á undan.

Heimasíða

Á heimasíðu Barnaverndarstofu eru upplýsingar um hlutverk Barnaverndarstofu, starfsmenn stofunnar, lög og reglugerðir sem starfað er eftir, yfirlit yfir fræðslu- og ráðgjafarverkefni og fósturmál. Þar er einnig að finna lista yfir allar barnaverndarnefndir landsins með nöfnum nefndarmanna og félagsmálastjóra þar sem það á við. Upplýsingar um meðferðarstöð ríkisins, Stuðla, og þau meðferðarheimili sem rekin eru á vegum Barnaverndarstofu, upplýsingar um starfsemi Barnahúss og fjölkerfameðferðina MST. Einnig er þar fréttasíða þar sem greint er frá málstofum sem haldnar eru á Barnaverndarstofu, námskeiðum, ráðstefnum og öðru sem telst fréttæmt. Þar er einnig að finna útgefið efni Barnaverndarstofu og tölulegar upplýsingar um barnavernd. Loks má nefna að almenningur getur beint fyrirspurnum til starfsmanna Barnaverndarstofu af heimasíðunni. Heimasíðu Barnaverndarstofu er ætlað að sinna upplýsinga- og fræðsluhlutverki gagnvart almenningi og starfsmönnum barnaverndarnefnda. Slóð heimasíðunnar er www.bvs.is.

Handbók barnaverndarnefnda

Barnaverndarstofa gefur út handbók fyrir barnaverndarnefndir sem ætluð er fagfólki og nefndarmönnum. Í handbókinni eru kynntar reglur og starfsaðferðir sem gilda um barnaverndarstarf, stofnanir barnaverndaryfirvalda, málsmeðferð, fósturráðstafanir og fleiri atriði. Handbókinni er ennfremur ætlað að leiðbeina um vinnslu barnaverndarmála. Hún er uppfærð reglulega, svo sem þegar breytingar verða á löggjöf eða skipulagi. Handbókin er aðgengileg á heimasíðu Barnaverndarstofu bvs.is.

Bókasafn

Bækur, tímarit, myndbönd, hljóðsnældur og annað útgefið efni í eigu Barnaverndarstofu er tölvuskráð í sérstakt bókasafnsforrit og er bókasafnið einkum ætlað starfsmönnum og samstarfsmönnum. Sérstök áhersla hefur verið lögð á að kaupa vandað og fjölbreytt efni á sem flestum sviðum barnaverndarmála. Í bókasafninu eru nú skráðir um 2.000 titlar. Auk bóka hefur verið byggður upp safnkostur innlendra og erlendra tímarita á sviði barnaverndarmála. Stofunni berst fjöldi ársrita og ársskýrslna stofnana sem vinna að velferðarmálum. Barnaverndarstofa kaupir einnig reglulega sérrunnið fjölmiðlaefni um barnavernd.

1.8.1 Ráðstefnur og námskeið

Haldið á árinu 2015

Starfsdagur með félagsmálastjórum

Starfsdagur Barnaverndarstofu og félagsmálastjóra og yfirmanna barnaverndarstarfs á vegum sveitarfélaga var haldin að Nauthól þann 27. febrúar 2015. Starfsdagar Barnaverndarstofu með félagsmálastjórum og yfirmönnum barnaverndarstarfs sveitarfélaga hafa verið árvissir frá árinu 2005 en ákveðið var að fella niður starfsdag árið 2014 en þess í stað stóð Barnaverndarstofa fyrir Barnaverndarþingi dagana 25. og 26. september sama ár. Á fundinn mættu 26

fulltrúar frá 18 barnaverndarumdæmum og 17 starfsmenn Barnaverndarstofu, auk þess komu tveir fulltrúar frá Velferðarráðuneytinu með erindi. Á starfsdeginum fór Bragi Guðbrandsson forstjóri barnaverndarstofu yfir stöðu málaflokksins og Ágúst Bjarni Garðarsson verkefnisstjóri hjá Velferðarráðuneytinu kom og sagði frá störfum nefndar um stjórnarsýslu á sviði félagsþjónustu og barnaverndar. Þá tóku við umræður í hópum um tækifæri og áskoranir sem liggja í barnaverndarstarfi framtíðar. Páll Ólafsson sviðstjóri ráðgjafar- og fræðsluviðs Barnaverndarstofu hélt erindi um Ester matstæki í barnavernd og Halldór Hauksson sviðstjóri meðferðar- og fóstursviðs Barnaverndarstofu kynnti nýjungar í meðferðarstarfi ríkisins. Þá fjallaði Ingibjörg Broddadóttir sérfræðingur hjá velferðarráðuneytinu um niðurstöður nefndar vegna mála barna sem njóta þjónustu á grundvelli barnaverndarlaga og laga um málefni fatlaðs fólks.

Námskeið fyrir barnaverndarnefndir og starfsfólk barnaverndarnefnda.

Í kjölfar sveitarstjórnarkosninga heldur Barnaverndarstofa námskeið fyrir barnaverndarnefndir og starfsfólk barnaverndarnefnda. Á námskeiðinu er m.a. farið yfir hlutverk Barnaverndarstofu og sveitarfélaga samkvæmt barnaverndarlögum, verkefni barnaverndarnefnda, vinnslu barnaverndarmála og úrræði Barnaverndarstofu. Á árinu voru haldin sjö námskeið frá janúar fram í september víðs vegar um landið.

Námskeið fyrir barnaverndarstarfsmenn um málsmeðferð í málum sem varða kynferðisofbeldi gegn börnum

Barnaverndarstofa fékk Rannsóknarstofnun Ármanns Snævarr um fjölskyldumálefni til að halda námskeið þann 6. maí fyrir barnaverndarstarfsmenn byggt á fræðsluritinu *Kynferðislegt ofbeldi gegn börnum. Málsmeðferð innan réttarkerfisins og réttarvernd barna*. Tildrögin voru þau að Vitundarvakningu um kynferðislegt, andlegt og líkamlegt ofbeldi gegn börnum fól Rannsóknarstofnuninni að semja fræðslurit um kynferðislegt ofbeldi gegn börnum. Var fræðsluritið, *Kynferðisofbeldi gegn börnum. Málsmeðferð innan réttarkerfisins og réttarvernd barna* tilbúið á haustmánuðum 2014 og var ritinu fylgt eftir með röð námskeiða vítt og breytt um landið. Anni Haugen og Hrefna Friðriksdóttir, höfundar fræðsluritsins, sáu um fræðsluna sem var á Barnaverndarstofu. Auk þess fóru starfsmenn Barnahúss yfir það hvort og hvenær eigi að tala við börn og hvað þarf að koma fram í greinargerðum til Barnahúss og hvers vegna þær upplýsingar skipti máli fyrir vinnuna þar. Alls tóku 24 barnaverndarstarfsmenn þátt í námskeiðinu víðs vegar af landinu.

Kynning á leiðbeinandi verklagi við leit að týndum börnum.

Á árinu stóð Barnaverndarstofa fyrir kynningu og umræðum um verklag við leit að týndum börnum. Fulltrúi frá lögreglu og fulltrúar frá Barnaverndarstofu kynntu verklag og mættu fulltrúar barnaverndarnefnda á fundinn og tóku þátt í umræðum.

Haldið á árinu 2014

Barnaverndarþing 2014, réttur til verndar virkni og velferðar

Barnaverndarstofa hélt Barnaverndarþing þann 25. og 26. september á Hilton Reykjavík Nordica. Yfirskrift ráðstefnunnar var „Réttur til verndar, virkni og velferðar“ og var fjallað um efnið út frá margvíslegum sjónarhornum. Þingið var fyrsta heildstæða íslenska ráðstefnan um barnavernd og voru tugir innlendra og erlendra fyrirlesara með erindi á þingina sem rúmlega 200 manns sóttu. Á ráðstefnunni voru tveir aðalfyrirlestrar báða dagana en annars skiptist ráðstefnan í málstofur m.a. um snemmbæra íhlutun, gagnreyndar aðferðir, fræðslu, forvarnir og meðferð, kynferðislegt- og heimilisofbeldi, áfallameðferð, fósturmál, viðurkennt verklag og samvinna stofnana og þróunarverkefni og kynningar. Aðalfyrirlesarar voru: Trond Waage, fyrrum umboðsmaður barna í Noregi og núverandi alþjóðlegur sérfræðingur um réttindi barna, Bragi Guðbrandsson, forstjóri Barnaverndarstofu og nýkjörinn formaður Lanzarotenefndar Evrópuráðsins, Henrik Andershed prófessor í sálfræði og aðstoðarprófessor í afbrotufræði við Háskólann í Örebro í Svíþjóð og Bernadette Christensen frá Adferdsentret í Noregi. Eitt af meginhlutverkum Barnaverndarstofu er að veita fræðslu og stuðla að þróun á sviði barnaverndarmála og er ætlunin að Barnaverndarþingin verði haldin framvegis annað hvert ár. Frekari upplýsingar um Barnaverndarþingið og glærur frá fyrir lesurum má nálgast á heimasíðu Barnaverndarstofu bvs.is.

Foreldrar í vanda – börn í vanda – Heilbrigð framtengsl – forsenda lífshæfni

Þverstofnananleg námsstefna undir yfirskriftinni „Foreldrar í vanda – börn í vanda – Heilbrigð framtengsl – forsenda lífshæfni“ var haldin í Iðnó 24. október. Að námstefnuninni stóðu auk Barnaverndarstofu, FMB teymi Landspítala, Miðstöð foreldra og barna, Rannsóknarstofnun í barna- og fjölskylduvernd, Embætti landlæknis og Geðvernd. Á ráðstefnunni var fjallað um mikilvægi nándar fyrir eðlilegan heilaproska, rætt um evrópskt samvinnuverkefni um geðheilsu barna og kynnt nálgun sem þróuð hefur verið í Solihull í Bretlandi er varðar þjónustu við börn og fjölskyldur. Fyrirlesarar voru Guðbrandur Árni Ísberg sálfræðingur, Sigrún Daníelsdóttir sálfræðingur og verkefnastjóri hjá Landlækniseimbættinu og Cath Coucill, hjúkrunarfræðingur frá Bretlandi. Fundarstjóri var Steinun Bergmann félagsráðgjafi frá Barnaverndarstofu.

Stuðningur við seinfæra foreldra

Vinnustofa var haldin á árinu til að fylgja eftir námskeiði "Skref fyrir skref" sem Barnaverndarstofa hélt á árið 2012 í samstarfi við fagdeild félagsráðgjafa í barnavernd og Rannsóknarsetur í fötlunarfræðum og vinnustofu árið 2013 í samstarfi við rannsóknarsetrið. Tilgangur námskeiðs og vinnustofu var að styrkja fagfólk sem starfar í barnavernd og félagsþjónustu á vegum sveitarfélaga og ríkis í starfi með seinfærum foreldrum og börnum þeirra. Stýrihópur skipaður fulltrúum frá Barnaverndarstofu, Rannsóknarsetri í fötlunarfræðum, Áttunni í Kópavogi, Félagsþjónustu Árborgar og

Þjónustumiðstöð Breiðholts hefur unnið að því að aðlaga efnið að íslenskum aðstæðum. Verkefnið hlaut styrk frá Nýsköpunarsjóði til að vinna að þýðingu efnisins og var nemi við fötlunarfræði HÍ fengin til að vinna að því sumarið 2013 í samstarfi við stýrihópinn. Hanna Björg Sigurjónsdóttir lektor í fötlunarfræði við Háskóla Íslands skipulagði vinnustofuna og stýrði ásamt dr. Feldman. Á vinnustofunni fór stýrihópurinn yfir efnið ásamt höfundum þess og rétt var um innleiðingarferli.

Námskeið fyrir barnaverndarnefndir og starfsfólk barnaverndarnefnda.

Í kjölfar sveitarstjórnarkosningar heldur Barnaverndarstofa námskeið fyrir barnaverndarnefndir og starfsfólk barnaverndarnefnda. Á námskeiðinu er m.a. farið yfir hlutverk Barnaverndarstofu og sveitarfélaga samkvæmt barnaverndarlögum, verkefni barnaverndarnefnda, vinnslu barnaverndarmála og úrræði Barnaverndarstofu. Eitt námskeið var haldið í desember fyrir Barnaverndarnefnd á Norðurlandi vestra.

1.8.2 Fræðsla: erindi innanlands og erlendis

Á árunum 2014–2015 fór fram fræðsla á vegum Barnaverndarstofu/Barnahúss um barnaverndarstarf á Íslandi.

Fræðsla fór fram í Háskóla Íslands fyrir nema í félagsráðgjöf, námsráðgjöf, tómstundafræði, uppeldis- og menntunarfræði, leikskólakennaranema og nema í diplómanámi í barnavernd.

Þá var einnig fræðsla fyrir eftirtalda aðila: Faghóp leikskólakennara, þroskaþjálfanema í starfsnámi, nemendur í Lögregluskólanum, nemendur í barnarétti í Háskólanum í Reykjavík, stuðningsfulltrúanema hjá Framvegis miðstöð um símenntun í Reykjavík, sjálfboðaliða 1717 og skóla- og frístundaráðs Reykjavíkurborgar.

Starfsmenn Barnahúss héldu fræðsluerindi fyrir eftirtalda aðila: Nema í réttarsálfræði við Háskólann í Reykjavík Leikskólann Rauðhól, sérfræðinga hjá sýslumannsembættinu, lögregluna á Suðurnesjum og á Suðurlandi, kennara og starfsfólk Laugarnesskóla í Reykjavík, kennara og starfsmenn við Sunnulækjaskóla á Selfossi, nemendur við Menntaskólann í Kópavogi, starfsfólk þjónustumiðstöðvarinnar Hraunbæ í Reykjavík og starfsfólk í félagsmiðstöðinni Miðbergi í Reykjavík.

Teymisstjórar MST ásamt sviðstjóra meðferðar- og fóstursviðs Barnaverndarstofu halda reglulega samráðsfundi með starfsmönnum barnaverndarnefnda, skóla, lögreglu og BUGL. Einnig voru teymisstjórar og þerapistar MST með kynningu á úrræðinu fyrir ýmsa aðila.

Starfsmenn PMTO stóðu fyrir fræðsludegi fyrir PMTO fagaðila. Þátttaka fagaðila er liður í að viðhalda fylgni við aðferðina, alls sóttu um 50 PMTO fagaðilar fræðsluna. Einnig var fræðsludagur fyrir SMT-grunnskóla sem um 50 starfsmenn úr SMT grunnskólum sóttu. Fræðsla fór fram í Háskóla Íslands fyrir nema til á mennta- og heilbrigðisvísindasviði Háskóla Íslands um PMTO úrræðið.

Á innlendum vettvangi voru eftirtalin erindi haldin á vegum Barnaverndarstofu/Barnahúss á árinu 2015:

- Sviðstjóri ráðgjafar- og fræðslusviðs flutti erindið „ESTER – mat á áhættu- og verndandi þáttum hjá börnum og foreldrum þeirra“ á Félagsráðgjafabíngi 2015 sem haldið var á Hilton Reykjavík Nordica þann 20. febrúar.
- Forstjóri Barnaverndarstofu flutti erindið: „Barnavernd undanfarið og framundan, fróðleiksmolar og hugleiðingar“ á starfsdegi félagsmálastjóra/framkvæmdastjóra barnaverndarnefnda þann 27. febrúar sem haldinn var að Nauthóli í Reykjavík.
- Sviðstjóri ráðgjafar- og fræðslusviðs Barnaverndarstofu flutti erindið: „Ester matstæki í barnavernd“ á starfsdegi félagsmálastjóra/framkvæmdastjóra barnaverndarnefnda þann 27. febrúar sem haldinn var að Nauthóli í Reykjavík.
- Sviðstjóri meðferðar- og fóstursviðs Barnaverndarstofu flutti erindið: „Nýjungar í meðferðarstarfi ríkisins“ á starfsdegi félagsmálastjóra/framkvæmdastjóra barnaverndarnefnda þann 27. febrúar sem haldinn var að Nauthóli í Reykjavík.
- Sviðstjóri meðferðar- og fóstursviðs Barnaverndarstofu flutti erindi þann 12. mars á málþingi Geðhjálpar og Olnbogabarna undir heitinu „*Hvernig getur Barnaverndarstofa náð betri árangri í þjónustu við börn og ungmenni með geðrænan og vímuefnavanda*“? sem haldið var á Grand Hótel Reykjavík.
- Forstöðumaður í Barnahúsi fluttu þann 20. mars erindið „Aðkoma Barnahúss í málefnum unglunga sem eru þolendur kynferðisbrota“ á málþingi FÍUM sem bar yfirskriftina *kynhegðun unglunga* og haldið var á Centerhotel Plaza í Reykjavík.

- Sviðsstjóri ráðgjafar– og fræðsluviðs Barnaverndarstofu flutti þann 30. september erindið „ESTER – mat á áhættu– og verndandi þáttum hjá börnum og fjölskyldum þeirra“ á málstofu Náum áttum hópsins sem haldin var á Grand Hótelu Reykjavík.
- Sálfræðingur Barnaverndarstofu flutti þann 30. september erindið „Gagnsemi og notkun mælitækja í forvarnarstarfi“ á málstofu Náum áttum hópsins sem haldin var á Grand Hótelu Reykjavík.
- Forstjóri Barnaverndarstofu sat í pallborði á málþingi um Norræn börn á fósturheimilum sem haldið var þann 10. nóvember á vegum Norrænu velferðarmiðstöðvarinna í Norræna húsinu í Reykjavík.
- Fostöðumaður Stuðla flutti erindið „Birtingarform kannabisneyslu í barnavernd“ á Fræðslumálþingi um kannabis sem haldið var á Grand Hotel í Reykjavík þann 13. nóvember.
- Félagsráðgjafi Barnaverndarstofu flutti erindið „Vernd barna í móðurkviði“ á málþingi Kvennadeildar og geðdeildar LSP sem haldið var í Reykjavík þann 20. nóvember.
- Sérfræðingur í Barnahúsi flutti þann 28. nóvember erindið „Kynning á störfum sálfræðinga í Barnahúsi“ á hádegisfundi fyrir sérfræðinga í klínískri barnasálfræði sem haldinn var á Hótel Loftleiðum.

Á innlendum vettvangi voru eftirtalin erindi haldin á vegum Barnaverndarstofu/Barnahúss á árinu 2014:

- Sviðsstjóri ráðgjafar– og fræðsluviðs Barnaverndarstofu flutti þann 17. janúar erindið „Fjölskyldugerðir í barnaverndarmálum“ á ráðstefnunni "Tekur samfélagið mið af margbreytileika fjölskyldugerða?" sem haldin var í Bratta húsi menntavísindasviðs HÍ.
- Sviðsstjóri ráðgjafar– og fræðsluviðs Barnaverndarstofu flutti þann 19. febrúar erindið „Samtalið í barnaverndarstarfinu“ á málstofu um barnavernd á Félagsráðgjafarþingi sem haldið var á Hilton Hótelu Nordica í Reykjavík.
- Fulltrúar Barnaverndarstofu fluttu erindi á fræðslu– og námskeiðsdegi Sálfræðiþings þann 14. mars og kynntu MST, Stuðlar, Barnahús, PMTO og sálfræðiþjónusta við börn sem sýna óviðeigandi kynhegðun. Erindin voru flutt á Barnaverndarstofu.
- Lögfræðingur Barnaverndarstofu flutti þann 28. mars erindið „Samspil réttar barns til umönnunar og verndar og friðhelgi fjölskyldunnar í barnaverndarmálum“ á fyrirlestaramarþoni Háskólans í Reykjavík.
- Forstjóri Barnaverndarstofu flutti þann 2. september erindið „Presentation of the Lanzarote Convention“ á norrænni ráðstefnu um kynferðisofbeldi gegn börnum. Yfirskrift ráðstefnunnar var Conference on sexual abuse against children, sem haldin var á vegum Velferðarráðuneytisins og Norrænu ráðherranefndarinnar á Radisson Blu Saga Hótelu í Reykjavík.
- Forstjóri Barnaverndarstofu flutti þann 25. september erindið „Barnvænleg barnavernd, stefnur og straumar á innlendum sem erlendum vettvangi“ á Barnaverndarþingi 2014 sem haldið var á vegum Barnaverndarstofu á Hilton Reykjavík Nordica dagana 25. og 26. September.
- Forstöðumaður PMTO, flutti þann 25. september erindið „Innleiðing sannreindra prógramma: PMTO á Íslandi“ á málstofu um hvernig innleiða á PMTI með árangursríkum hætti á Barnaverndarþingi 2014 sem haldið var á vegum Barnaverndarstofu á Hilton Reykjavík Nordica dagana 25. og 26. September.
- Teymisstjórar MST meðferðar hjá Barnaverndarstofu fluttu þann 25. september erindið „MST fjölkerfameðferð“ á málstofu um þjónustu vegna hegðunar– og vímuefnavanda; áhættu– og verndandi þættir á Barnaverndarþingi 2014 sem haldið var á vegum Barnaverndarstofu á Hilton Reykjavík Nordica dagana 25. og 26. September.
- Lögfræðingur Barnaverndarstofu flutti þann 25. september erindið „Þegar á hólminn er komið. Greining á niðurstöðum dómstóla vegna vistana utan heimilis á árunum 2010– 2012“ á Barnaverndarþingi 2014 sem haldið var á vegum Barnaverndarstofu á Hilton Reykjavík Nordica dagana 25. og 26. September.
- Sálfræðingur í Barnahúsi flutti þann 25. september erindið „sexting“ á málstofu um kynferðislegt ofbeldi, forvarnir og verklag á Barnaverndarþingi 2014 sem haldið var á vegum Barnaverndarstofu á Hilton Reykjavík Nordica dagana 25. og 26. September.

- Félagsráðgjafi/sérfræðingur tilraunaverkefnis á vegum Barnaverndarstofu um heimilisofbeldi flutti þann 26. september erindið „Samstarf í þágu barna sem búa við heimilisofbeldi“ á málstofu um heimilisofbeldi – barnvæn nálgun, verklag og framtíðarsýn á Barnaverndarþingi 2014 sem haldið var á vegum Barnaverndarstofu á Hilton Reykjavík Nordica dagana 25. og 26. September.
- Uppeldisfræðingur hjá Barnaverndarstofu flutti þann 26. september erindið „Málstofa um undirbúning og framkvæmd fósturs – fósturforeldrar“ á málstofu um börn í fóstri á Barnaverndarþingi 2014 sem haldið var á vegum Barnaverndarstofu á Hilton Reykjavík Nordica dagana 25. og 26. September.
- Sálfræðingur hjá Barnaverndarstofu flutti þann 26. september erindið „Hlutverk Barnaverndarstofu á sviði fósturmála.“ á málstofu um börn í fóstri á Barnaverndarþingi 2014 sem haldið var á vegum Barnaverndarstofu á Hilton Reykjavík Nordica dagana 25. og 26. September.
- Sviðsstjóri meðferðar- og fóstursviðs hjá Barnaverndarstofu flutti þann 26. september erindið „Meðferð á vegum Barnaverndarstofu“ á málstofu um hlutverk og samvinnu í greiningu og meðferð á Barnaverndarþingi 2014 sem haldið var á vegum Barnaverndarstofu á Hilton Reykjavík Nordica dagana 25. og 26. September.
- Félagsráðgjafi og sálfræðingur í Barnahúsi fluttu þann 26. september erindið „Barn sem hluti af fjölskyldu“ á málstofu um meðferð í kjölfar áfalla og ofbeldis á Barnaverndarþingi 2014 sem haldið var á vegum Barnaverndarstofu á Hilton Reykjavík Nordica dagana 25. og 26. September.
- Tveir sérfræðingar í Barnahúsi fluttu þann 26. september erindið „Barn sem hluti af fjölskyldu“ á málstofu um meðferð í kjölfar áfalla og ofbeldis á Barnaverndarþingi 2014 sem haldið var á vegum Barnaverndarstofu á Hilton Reykjavík Nordica dagana 25. og 26. September.
- Forstöðumaður í Barnahúsi flutti þann 29. september erindið „Barnahús, kynferðisbrot gagnvart börnum“ á málþingi sem bar yfirskriftina *opinskátt um ofbeldi* og haldið var á vegum skóla- og frístundasviðs Reykjavíkurborgar í Neskirkju.
- Sviðsstjóri ráðgjafar- og fræðsluviðs Barnaverndarstofu flutti þann 3. október erindið „Barnaverndarlög og tilkynningarskyldan“ á haustþingi kennara á Suðurlandi. Þingið var haldið í Grunnskólanum á Hellu.
- Sviðsstjóri meðferðar- og fóstursviðs hjá Barnaverndarstofu flutti þann 23. október erindið „Hvernig er þörfum barna með geðraskanir og/eða vímuefnavanda sinnt í úrræðum á vegum barnaverndarstofu?“ á málþingi Geðhjálp og Olbogabarna sem bar yfirskriftina „Börn og ungmenni með tvíþættan vanda“. Málþingið var haldið á Grand Hótel í Reykjavík.
- Sviðsstjóri ráðgjafar- og fræðsluviðs Barnaverndarstofu flutti þann 7. nóvember erindið „Börn sem illa er farið með – hvað geta tannlæknar og starfsfólk þeirra gert og hvers vegna“ á ársþingi tannlækna og aðstoðarfólks tannlækna. Þingið var haldið á Hilton Reykjavík.
- Sviðsstjóri ráðgjafar- og fræðsluviðs Barnaverndarstofu flutti þann 3. desember erindið „Reynsla Barnaverndarstofu af samstarfi við lögreglu og barnavernd“ á námskeiði um forvarnir og aðgerðir gegn heimilisofbeldi. Námskeiðið var á vegum Jafnréttisstofu í samstarfi við samstarfsteymi gegn heimilisofbeldi og var haldið á Greifanum á Akureyri.

Starfsmenn Barnaverndarstofu og Barnahúss tóku þátt í fjölmiðlaumfjöllum á árunum 2014 og 2015 í ljósvakamiðlum sem og dagblöðum í tengslum við fréttáflutning af ýmsum þáttum er varða barnavernd svo og umræðuþáttum um málefni barna. Enda þótt Barnaverndarstofa geti ekki tjáð sig um einstaklingsmál er það stefna stofunnar að koma á framfæri almennum upplýsingum og fræðslu þegar tækifæri bjóðast í fjölmiðlaumræðu.

Á vettvangi erlends samstarfs fluttu starfsmenn Barnaverndarstofu/ Barnahúss eftirfarandi erindi á árinu 2015:

- Forstjóri Barnaverndarstofu flutti erindi á ráðstefnu Evrópuráðsins og Eystrasaltsráðsins um öflun sönnunargagna í kynferðisbrotamálum og barnvænlegt réttarkerfi. Ráðstefnan var haldin í Tallin, Eistlandi, dagana 18.–19. febrúar.
- Forstjóri stofunnar flutti erindi um íslenska Barnahúsið í boði King's College Hospital og National Health Services á hádegisverðarfundum sem haldinn var í Lávarðardeild breska þingsins (House of Lords) þann 3. mars í tilefni þess að kynntar voru tillögur NHS um stofnun barnahúsa í Englandi.

- Forstjóri stofunnar flutti erindið: „The Implementation of the CAC/Barnahus Model in Europe“, á 32nd International Symposium on Child Abuse, sem haldið var í Huntsville Alabama 24.–26. mars. Erindið var í boði National Children Advocacy Center en þangað hefur Barnaverndarstofa gjarnan sent sérfræðinga sína í þjálfun.
- Forstjóri stofunnar flutti erindi um Lanzarote samninginn og íslenska barnahúsið í boði Kýpverskra stjórnvalda og Evrópuráðsins á ráðstefnu sem haldin var í Nikosiu 12. maí.
- Forstöðumaður miðstöðvar PMTO hélt erindi á ráðstefnunni: *Association for Psychological Science 27th Annual Convention* dagana 21.–24. maí í New York, Bandaríkjunum. Erindið fjallaði um niðurstöður samburðarrannsóknar á PMTO meðferð fyrir foreldra barna með hegðunarerfiðleika á Íslandi.
- Forstjóri stofunnar flutti tvö erindi á The European Forum on the Rights of the Child í boði Evrópusambandsins. Fjallaði annað um Barnhús og hitt um Lanzarote samninginn og leiðbeinandi reglur Evrópuráðsins um barnvinsamlegt réttarkerfi. Ráðstefnan var haldin í Brussels dagana 3.–4. júní.
- Forstjóri Barnaverndarstofu flutti einn aðalfyrirlesturinn á Norræna barnaverndarþinginu 2015 þann 27. ágúst í Turku í Finnlandi. Erindið nefndist „The silent revolution: towards convergence of child protection systems“. Þá flutti Sérfræðingur í Barnahúsi erindið „Children’s testimony, from the forensic interview to court: Research on what factors impact the conclusions of cases referred to Barnahus in Iceland “ á málstofu á sömu ráðstefnu. Barnaverndarstofa hafði svo undirbúið og bar ábyrgð á tveimur málstofum um Barnahús á norðurlöndunum. Annars vegar var það málstofan „Barnahus í praktik“ og var Páll Ólafsson málstofustjóri og svo hinsvegar „Barnahus in practice“ þar sem Steinunn Bergmann var málstofustjóri.
- Forstöðumaður Barnahúss flutti erindið „Treatment for sexual abused children in Barnahus Iceland“, fyrir fulltrúa frá NGO samtökin Nobody’s Children í Warshaw í Póllandi á ráðstefnu sem haldin var 19. október.
- Forstjóri stofunnar flutti erindið „The Silent Revolution: toward a convergence of child protection systems“ á sænsku barnaverndarráðstefnunni 2015 í boði Almæna Barnahuset þann 11. nóvember í Stokkhókmí.

Á vettvangi erlends samstarfs fluttu starfsmenn Barnaverndarstofu/ Barnahúss eftirfarandi erindi á árinu 2014:

- Forstjóri Barnaverndarstofu flutti þann 20. febrúar erindi um starfsemi Barnahúss á norrænum fundi Nova (Nordisk netverk for forskning om barnehus) um rannsóknir á barnahúsum. Fundurinn var haldinn í Osló dagana 20.–21. febrúar.
- Forstjóri stofunnar flutti erindi á ráðstefnu Eystrasaltsráðsins um mansal í Helsinki 20. mars, Erindið bar heitið: „Cooperation model against trafficking – one stop shop“.
- Forstjóri Barnaverndarstofu flutti þann 25. mars erindið „ The CoE Rec. on Child– Friendly Social Services and Children’s House Model“ hjá the Child Protection Center í Zagreb í Króatíu.
- Forstjóri stofunnar flutti erindið: „The Lanzarote Convention: monitoring as a tool to combat sexual abuse“, á ráðstefnu ráðherranefndar Evrópuráðsins, sem haldin var í Dubrovnik 26.–27. mars.
- Forstjóri stofunnar flutti erindi um Lanzarote samninginn og starfsemi Barnahúss á Íslandi í heimsókn til Chisinau, Moldavíu, á vegum Evrópuráðsins dagana 12.–14. maí.
- Teymisstjóri MST tók þátt í opunarplenum Evrópuráðstefnu MST sem haldin var í London 12.–13. maí. Þar kynntu MST fulltrúar 10 Evrópulanda stöðu mála í sínu landi.
- Forstjóri Barnaverndarstofu flutti aðalfyrirlestur á ráðstefnu NFBO, norrænu barnaverndarsamtakanna sem haldin var á Nuuk, Grænlandi, dagana 26. – 28. ágúst. Heiti erindisins var „Child friendliness – strategy that matters“.
- Forstöðumaður Barnahúss og sálfræðingur fluttu þann 23. september erindi um Barnahús á málþingi í Petrosavodzk í Rússlandi.
- Forstjóri stofunnar flutti erindið: „Child Abuse: International laws, guidelines and good practices“ á ráðstefnu í boði barnaverndarsamtakanna Center Dardedza, sem haldið var í Riga 10. október.

- Forstjóri Barnaverndarstofu flutti erindið „Strengthening protection of children’s rights: the UN CRC the Lanzarote Convention and other Council of Europe standard setting instruments“ á ráðstefnunni „Progress in protecting children’s rights“ sem haldinn var í boði Evrópuráðsins og velferðarráðuneytisins í Litháen dagana 5.–6. nóvember. Seinni ráðstefnudaginn flutti hann erindi um Barnahús.
- Forstjóri Barnaverndarstofu flutti erindi um Lanzarote samning Evrópuráðsins og íslenska Barnahúsið á ráðstefnu Unicef, sem haldin var í Minsk, Hvíta-Rússlandi, dagana 12.–13. nóvember.
- Forstöðumaður og sálfræðingur í Barnahúsi fluttu erindi á ráðstefnu um starfsemi Barnahúss annars vegar og afleiðingar kynferðisbrota hins vegar. Ráðstefnan í Eistlandi var haldin dagana 3.–4. desember á vegum félagsmála- og dómsmálaráðuneytisins.
- Forstjóri stofunnar flutti erindi í boði Belgískra stjórnvalda um bestu hagsmuni barnsins, sem haldin var í Brussels dagana 9.–10. desember. Erindið bar heitið: „Placement of children in institution or foster care and the best interest of the child“.

1.9 Samstarfsverkefni

1.9.1 Innlend samstarfsverkefni á árunum 2014 og 2015

Barnaverndarstofa á jafnan samstarf við innlenda aðila sem vinna að barnavernd. Á árunum 2014 og 2015 fólst innlent samstarf í eftirfarandi verkefnum:

- Á árunum 2014 og 2015 var í gildi samningur við Steingerði Sigurbjörnsdóttur barna- og unglíngageðlækni um þjónustu við börn á Stuðlum og meðferðarheimilum og samningur við SÁÁ um heimsóknir hjúkrunarfræðings vegna eftirlits með lyfjagjöfum og útkallsþjónustu lækna vegna barna á lokaðri deild Stuðla sem sýna frávik í meðvitundarástandi, ruglástand, stjórnlausu hegðun eða önnur slík einkenni sem talið er að rekja megi til vímuefnaneyslu eða lyfjamisnotkunar. Áætlað er að fagteymi aðila haldi áfram enda mikilvægt að eiga reglulegt samráð í málaflokknum óháð þjónustusamningum.
- „Náum áttum“ er opinn samstarfshópur um fræðslu og forvarnir en að hópnum standa auk Barnaverndarstofu: Landlæknir, Lýðheilsustöð, Félag fagfólks í frítímabjónustu (FFF), FRÆ – Fræðsla og forvarnir, Reykjavíkurborg, Vímulaus æska/Foreldrahús, IOGT á Íslandi, Heimili og skóli, Þjóðkirkjan, Lögreglan á höfuðborgarsvæðinu, Barnaheill og Umboðsmaður barna. Á árinu 2015 voru haldnir fimm opnir fræðslufundir á vegum „Náum áttum“– hópsins sem fjölluðu um eftirfarandi efni:
  - Snjalltækjanotkun barna og ungmenna og áhrif þess á skólastarf
  - Einelti, úrræði og forvarnir
  - ESTER nýja matsaðferð í forvörnum
  - Sjálfsmynd og forvarnir
  - Skóla og námserfiðleika

Á árinu 2014 voru haldnir sex opnir fræðslufundir á vegum Náum áttum– hópsins sem fjölluðu um eftirfarandi efni:

- Brotthvarf úr framhaldsskólum
- Úti alla nóttina, næturlíf og neysla
- Barnafátækt á Íslandi
- Verður áfengi á nýja nammibarnum? Fjallað um frumvarp um afnám einkasölu ríkisins á áfengi.
- Opinbera umfjöllun um börn– ábyrgð fjölmiðla
- Eru jólin hátíð allra barna? Velferð, vernd, virkni, virðing.
- Barnaverndarstofa, barnaverndarnefndir og Neyðarlínan 112 hafa átt samstarf um móttöku tilkynninga fyrir barnaverndarnefndir frá árinu 2004. Markmið samstarfsins er að hægt verði að hafa samband við allar barnaverndarnefndir landsins í gegnum Neyðarlínuna 112 á öllum tímum sólarhringsins og auðvelda þannig almenningi að rækja lagaskyldur sínar um að tilkynna til barnaverndarnefnda. Frá árinu 2005 hafa Neyðarlínunni borist um 5.000 tilkynningar sem hafa verið flokkaðar sem barnaverndartilkynningar. Samstarf barnaverndarnefnda og Neyðarlínu hefur gengið vel en hér var um nýmæli að ræða sem ekki fannst fordæmi fyrir í Evrópu. Barnaverndarstofa er þátttakandi í undirbúningi og framkvæmd 112 dagsins sem haldinn er árlega þann 11. febrúar. Markmið dagsins er að kynna neyðarnúmerið og þá margvíslegu aðstoð sem almenningur hefur aðgang að í gegnum

Það. Þann 11. febrúar 2015 var sjónum beint að öryggi og velferð barna og ungmenna. Dagurinn var skipulagður í samvinnu við mennta- og menningarmálaráðuneytið og heimsótti fjöldi viðbragðsaðila grunnskóla landsins til að ræða við nemendur um neyðarnúmerið, slysavarnir og skyndihjálp. Víða var lögð áhersla á að kynna 112 sem barnaverndarnúmerið. Þá fræddi Heilsugæsla höfuðborgarsvæðisins börn í 4. bekk um neyðarnúmerið, skyndihjálp og slysavarnir. Þann 11. febrúar 2014 var sjónum beint að öryggi í vetrarferðum í víðu samhengi, í þéttbýli, á vegum og utan alfaraleiða. Sjónum almennings var beint að mörgum þáttum sem snerta málefnið, svo sem undirbúningi ferða, búnaði, staðsetningu og viðbrögðum við slysum og óhöppum. Meðal annars voru kynntar víðtækar aðgerðir Vegagerðarinnar og viðbragðsaðila til að stemma stigu við að fólk leggi í tvísýn ferðalög þrátt fyrir ófærð og viðvaranir. Í tilefni dagsins var boðið til móttöku í anddyri Björgunarmiðstöðvarinnar í Skógarhlíð.

- Sem fyrr var Barnaverndarstofa í samstarfi við Félagsráðgjafardeildar Háskóla Íslands um Rannsóknarsetur í barna- og fjölskylduvernd (RBF). Setrið sem stofnað var 12. maí 2006 er starfrækt af Félagsráðgjafardeild Háskóla Íslands og heyrir undir Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands. Markmið Rannsóknarsetursins er að efla fjölskyldu- og barnavernd á grundvelli vísindalegra rannsókna og vera vettvangur rannsókna á sviði fjölskyldu- og barnaverndar. Með því að efla og auka rannsóknir á félags- og tilfinningalegum aðstæðum barna og fjölskyldna skapast grundvöllur fyrir því að öll stefnumörkun stjórnvalda og annarra í málefnum barna verði markvissari og þjóni hagsmunum þeirra betur. Barnaverndarstofa telur mikilvægt að efla rannsóknir á aðstæðum barna í víðum skilningi og sér sóknarfæri í samstarfi við Rannsóknarsetrið.
- Samstarfssamningur við Félag fósturforeldra sem kveður á um að stofan leggi til fé í því skyni að efla upplýsingamiðlun og fræðslu fyrir fósturforeldra og aðra þá aðila sem vinna að fósturmálum var í gildi á árunum 2014 og 2015. Einnig gerir hann félaginu kleift að taka þátt í norrænu samstarfi hliðstæðra félaga, NOFCA.
- Samstarfssamningur við Félag íslenskra uppeldis- og meðferðarstofnana fyrir börn og unglinga (FÍUM) um að m.a. efla upplýsingamiðlun og fræðslu fyrir starfsfólk meðferðarheimila ásamt því að taka þátt í alþjóðlegu samstarfi var í gildi á tímabilinu.
- Nefnd um stjórnsýslu á sviði félagsþjónustu og barnaverndar sem skipuð var að félags- og húsnæðismálaráðherra á árinu 2014 óskaði eftir því að Barnaverndarstofa tilnefndi einn fulltrúa sem starfsmann nefndarinnar (í bakhóp nefndarinnar). Ráðherra tók ákvörðun um að stjórnsýsla ríkisins á sviði félagsþjónustu og barnaverndar yrði endurskoðuð með það að markmiði að styrkja undirstöður heildstæðrar velferðarþjónustu ríkis og sveitarfélaga og draga fram með skýrum hætti skilin milli stjórnsýslu og þjónustu. Fulltrúi Barnaverndarstofu í nefndinni var ekki boðaður á fund hvorugt árið 2014 og 2015, en forstjóri og lögfræðingur stofunnar var boðið til samræðna á einum fundi árið 2015.
- Félagsráðgjafi Barnaverndarstofu hefur frá árinu 2007 tekið þátt í samstarfshópi um málefni innflytjenda. Teymið er samráðsvettvangur stofnana ríkis og sveitarfélaga, fyrirtækja og frjálsra félagasamtaka sem vinna að málefnum innflytjenda. Helstu hlutverk teymisins eru að vekja athygli á málaflokknum og stöðu innflytjenda, draga úr fordómum gagnvart innflytjendum, vinna að málefnum hópa s.s. eins og hælisleitenda og flóttafólks og standa fyrir viðburðum. Teymið hefur starfað frá árinu 1995.
- Sviðsstjóri ráðgjafar- og fræðsluviðs Barnaverndarstofu er fulltrúi stofunnar í fagráð um geðrækt sem sett var á fót af landlækni. Fagráðið skal vera landlækni til ráðgjafar. Þá var forstöðumaður PMTO hjá Barnaverndarstofu skipaður til vara.
- Sviðsstjóri meðferðar- og fóstursviðs Barnaverndarstofu var skipaður varamaður í fagráð um áfengis- og vímuvarnir af Embætti landlæknis á árinu 2014. Fagráð skal vera landlækni til ráðgjafar.
- Sviðsstjóri meðferðar- og fóstursviðs Barnaverndarstofu var skipaður í starfshóp velferðarráðuneytis um gerð framkvæmdaáætlunar í Barnavernd á árinu 2015
- Í gildi er samningur við Félagsvísindadeild Háskóla Íslands um samstarf vegna starfsþjálfunar og rannsóknarverkefna nemenda í meistaranámi í félagsráðgjöf.
- Barnaverndarstofa tók við umsjón með verkefninu Krakkarnir í hverfinu í lok árs 2015 en kom að framkvæmd þess á haustmánuðum 2015. Velferðarráðuneytið gerði samning við leikhúsið 10 fingur sem tryggði sýningar á brúðuleikhúsinu Krakkarnir í hverfinu á árinu 2015. Verkefninu er ætlað að fræða nemendur um ofbeldi gegn börnum og úrræði sem standa þolendum ofbeldis til boða. Sýningar á Krökkunum í hverfinu eiga sér langa sögu en þeim er ætlað að auðvelda börnum að segja frá hafi þau orðið fyrir ofbeldi. Boðskapur sýningarinnar snýst um að börnum sem fyrir þessu verða standi hjálptil boða. Rannsóknirnar sýna að brúðuleikhúsið hefur reynt hvetjandi fyrir börn til að greina frá ofbeldi og auðveldað starfsfólki í skólum að bregðast við á réttan hátt. Verkefnið er nú vistað hjá Barnaverndarstofu.

- Barnahúss tók þátt í verkefninu „Stattu með þér“ en verkefnið var á vegum Vitundarvakningar um kynferðislegt, andlegt og líkamlegt ofbeldi. Verkefnið fólst í að vera stuttmynd um sjálfsvirðingu, ofbeldi og að setja mörk og var Barnahús umsagnaraðili í verkefninu.
- Samstarfsverkefni Barnahúss við Kvennaathvarfið hófst á árinu 2014, en verkefnið fellst í því að starfsmaður Barnahús kemur í Kvennaathvarfið ef þar eru börn sem starfskonur Kvennaathvarfsins telja að beri merki áfalls eftir heimilisofbeldi.
- Barnahús er í samstarfi við UNICEF og sérfræðihóp barna þar.

Eftirfarandi samstarfsverkefni var einnig við innlenda aðila á árinu 2014 en nánar er fjallað um það í kafla 3 um meðferð.

- Meðferð í nærumhverfi á grunni PMTO í Eyjafirði.

Önnur verkefni þar sem leitað var til starfsmanna Barnaverndarstofu:

- Velferðarráðuneytið vann að tillögu til þingsályktunar um stefnu og aðgerðaáætlun í geðheilbrigðismálum til fjögurra ára. Félagráðgjafi Barnaverndarstofu var í einum af fimm vinnuhópum sem settir voru á fót til að vinna tillögur um úrbætur á afmörkuðum sviðum. Hafði hópurinn það hlutverk að beina sjónum að geðrækt og forvörnum, þ.e. skólum, heimilum og vinnustöðum. Hópurinn skilaði þremur stefnumótunartillögum í janúar 2015.
- Félagráðgjafi Barnaverndarstofu sat í vinnuhópi á vegum Landlæknisembættisins um samstarf barnaverndar, félagsþjónustu, heilsugæslu og tannlækna, en hópurinn hóf störf á árinu 2013 og vann fram á árið 2014.
- Félagráðgjafi Barnaverndarstofu sat á árunum 2014 og 2015 í vinnuhópi á vegum innanríkisráðuneytis um málefni barna á flóttu í tengslum við frumvarp til útlendingalaga. Hlutverk hópsins var að koma með tillögur að verklagsreglum vegna móttöku fylgdarlausra barna.

1.9.2 Erlend samstarfsverkefni á árunum 2014 og 2015

Barnaverndarstofa á jafnan samstarf við erlenda aðila sem vinna að barnavernd. Á árunum 2014 og 2015 fólst erlent samstarf í eftirfarandi verkefnum:

- 2015 samningurinn öðlast gildi á Íslandi árið 2013. Nefndin hefur það meginhlutverk að annast eftirlit með framkvæmd bindandi samnings Evrópuráðsins um vernd barna gegn kynferðislegri misneytingu og kynferðisofbeldi, en hann dregur nafn sitt af borginni Lanzarote þar sem samningurinn var undirritaður árið 2007. Ennfremur er nefndinni ætlað að safna saman vitneskju um kynferðisofbeldi, miðla henni og efla samfélagsvitund um viðfangsefnið á meðal aðildarríkjanna.
Líklega hefur það ráðið miklu um kjör Braga Guðbrandssonar í formennsku nefndarinnar að hann átti sæti í sérfræðinganefndinni sem samdi samninginn og jafnframt að hugmyndafræði íslenska Barnahússins hefur haft veruleg áhrif á efni samningsins. Þá var það fyrsta verk nefndarinnar að koma í heimsókn til Íslands að kynna sér starfsemi Barnahúss og í kjölfarið samþykkti nefndin að beita sér fyrir stofnun barnahúsa sem víðast í Evrópu. Lanzarote ákvað að sinna eftirlit með framkvæmd samningsins með svonefndum „þema“ skýrslum og var það fyrsta „sexual abuse in the circle of trust“. Sendir voru út ítarlegir spurningalistar til aðildarríkjanna vegna þessa en Barnaverndarstofa hafði umsjón með gerð svara fyrir Íslands hönd. Nefndin skilaði fyrstu eftirlitsskýrslu sinni í desember 2015 sem hefur að geyma margvísleg tilmæli til aðildarríkjanna um það sem betur má fara. Fundi nefndarinnar eru tvisvar til þrisvar á ári og standa í 3 til 4 daga í senn. Seturétt eiga fulltrúar aðildarríkja Evrópuráðsins, ýmissa alþjóðastofnana og alþjóðlegra félagasamtaka og eru fundirnir jafnan fjölmennir.
- Á árinu 2014 og 2015 var haldið áfram samstarfinu „Children at Risk“ á vettvangi Eystrasaltsráðsins með virkum hætti eins og verið hefur frá árinu 2002 þegar það hófst með formlegum hætti. Að jafnaði hafa verið haldnir tveir fundir í sérfræðinganefndinni á ári og hefur forstjóri stofunnar tekið þátt frá upphafi. Nefndin er að mestu skipuð fulltrúum ráðuneyta aðildarríkjanna eða sérstökum fagstofnunum á sviði barnaverndar svo sem Socialstyrelsen í Danmörku og Barnaverndarstofu. Á fundum nefndarinnar er fer fram gagnleg upplýsingamiðlun um þróun barnaverndarmála í aðildarríkjunum og bera ríkin saman bækur sínar um það sem efst er á baugi og varðar börn í áhættu t.d. vegna kynferðisofbeldis, mansals, ráðstafana utan heimilis osfrv. Þá hefur nefndin jafnan viðamikil verkefni á sínum vegum, einkum er varðar þróunarverkefni eða rannsóknir sem geta nýst aðildarríkjunum til að efla barnavernd. Á vefsíðu samstarfsins er miðlað upplýsingum til fagfólks og almennings um það sem starfað er að hverju sinni. Stærsta verkefnið á tímabilinu er óumdeilanlega PROMISE verkefnið en sótt var um fjármagn

til Evrópusambandsins í því skyni að stuðla að framgangi þverfaglegra og barnvænlegra aðferða til að bregðast við ofbeldi gegn börnum í anda Barnahúsa. Fékkst rausnarlegt framlag til þess að hrinda verkefninu í framkvæmd

- PROMISE verkefnið miðar að því vinna hugmyndafræði barnahúsa framgang sem og þeim grundvallarreglum sem er að finna í Barnasamningi SP, samþykktum Evrópuráðsins, þ.m.t. Lanzarote samningsins og tilskipunum Evrópusambandsins um er varðar börn sem þolendur eða vitni ofbeldis í hvaða mynd sem er. Stjórn verkefnisins er á vegum sérfræðinganevndar Eystrasaltsráðsins í samvinnu við samtökin Child Circle, Verway–Jonker stofnunina í Hollandi og barnahúsin á Íslandi, Linköping og Stokkhólmi. Forstjóri stofunnar er ráðgjafahópi verkefnisins. Verkefnið fór formlega af stað árið 2015 með fundi í Stokkhólmi en hann sóttu m.a. fulltrúar 12 ríkja sem verða eins konar tilraunarlönd varðandi framkvæmd verkefnisins. Jafnframt verður gerð úttekt á 10 ríkjum til viðbótar m.t.t. fýsileika þess. Þau ríki sem taka þátt í verkefninu eru Eistland, Lettland, Litháen, Pólland, Þýskaland, Búlgaría, England, Skotlandi, Kýpur, Malta, Rúmenía og Ungverjaland. Áformað er að vinna að gerð gæðastaðla sem tækju mið af ólíku lagaumhverfi sem og fræðslu- og kennslufni fyrir fagfólk sem vill tryggja framkvæmd gagnreyndra rannsóknarviðtala við börn, aðferða á sviði áfallahjálpar og meðferðar fyrir börn, barnvænlegra læknisrannsókna og meðferðar réttarvörslukerfisins. Áformað er að verkefninu ljúki árið 2017.
- Á árunum 2014 og 2015 var haldið áfram að veita Litháum ráðgjöf, fræðslu og þjálfun vegna undirbúnings að stofnun Barnahúss í Vilnius en erindi frá velferðarráðuneyti Litháan þar sem þessa var óskað barst stofnunni árið 2012. Verkefnið er styrkt úr Félagsmálasjóði Evrópska efnahagssvæðisins. Forstjóri stofunnar og starfsfólk Barnahús hafa sinnt þessari vinnu og farið til Vilnius í þessu skyni jafnframt því sem stjórnámálmenn, embættismenn og fagfólk frá Litháen hafa komið til að heimsækja Barnahús. Reiknað er með opnun barnahúss í Vilnius árið 2016.
- Samstarf við rannsóknarstofnunina Nova um samanburðarrannsókn á norrænum barnahúsum sem forstjóri stofunnar hefur annast. Verkefnið hófst árið 2013 en fyrsti samráðsfundur um verkefnið var haldinn í Osló í febrúar 2014. Í október 2015 var haldinn annar fundur í Sätra Bruck í Svíþjóð þar sem drög að köflum í væntanlegri bók um niðurstöður rannsóknarinnar voru yfirfarin og rædd. Áætluð útgáfa bókarinnar er í lok árs 2016.
- Forstöðumaður Barnahúss og forstjóri Barnaverndarstofu tóku þátt í samráðsfundum forstöðumanna barnahúsa á Norðurlöndum, en þeir eru gjarnan haldnir í tengslum við norrænar ráðstefnur t.d. norræna barnaverndarþingið sem haldið var í Turku og getið er um hér að neðan. Markmið þessara funda er að skiptast á upplýsingum og deila á milli reynslu af starfsemi húsanna en talsverður munur er á útfærslunni á milli landa. Á meðal þess sem stefnt er að er að koma á fót vefsíðu samstarfsins og samræma skráningu mála til að greiða fyrir samanburði á tölfraedi kynferðisbrota gegn börnum á milli ríkja.
- Dagana 26.–28. ágúst 2015 var norræna barnaverndarráðstefnan haldin í Turku í Finnlandi. Þema ráðstefnunnar var „Hagsmunir barnsins út frá norrænu sjónarhorni – dæmi um áskoranir og góð vinnubrögð“ („Barnets basta i ett nordiskt perspektiv – goda exempel och utmaningar“) Á ráðstefnunni var fjallað um nýjustu aðferðir, rannsóknir og þekkingu frá öllum norðurlöndunum. Á dagskránni voru margir áhugaverðir fyrirlestrar og fjöldinn allur af mismunandi vinnustofum. Norrænu barnaverndarráðstefnurnar eru haldnar á þriggja ára fresti og skiptast Norðurlöndin á um að hýsa þær. Barnaverndarstofa tók þátt í skipulagningu ráðstefnunnar sem var afar vel sótt. Bragi Guðbrandsson var einn af aðalfyrirlesurum ráðstefnunnar og fjallaði erindi hans um „The silent revolution: towards convergence of child protection systems“. Barnaverndarstofa hafði svo undirbúið og bar ábyrgð á tveimur málstofum um Barnahús á norðurlöndunum. Annars vegar var það málstofan „Barnahús i praktik“ og var Páll Ólafsson málstofustjóri og svo hinsvegar „Barnahús in practice“ þar sem Steinunn Bergmann var málstofustjóri og einnig hélt Þorbjörg Sveinsdóttir frá Barnahúsi erindið „Children´s testimony, from the forensic interview to court: Research on what factors impact the conclusions of cases referred to Barnahús in Iceland“.
- Á árinu var áfram unnið að verkefni Norrænu velferðarmiðstöðvarinnar (Nordens velferdscenter) varðandi börn sem ráðstafað er í fóstur og fór af stað á árinu 2013. Skipaður var vinnuhópur með fulltrúum hvers lands, auk tveggja verkefnisstjóra og er sálfræðingur Barnaverndarstofu þar á meðal. Með verkefninu er farið yfir upplýsingar um tilraunar/hugmyndarverkefni (best–practice) sem unnið hefur verið að í löndunum hverju fyrir sig og eða verið er að vinna að, sem hafa það að markmiði að bæta framkvæmd fósturmála og þar með auka á velferð fósturbarna.
- Tveir starfsmenn á fóstursviði stofunnar tóku þátt í norrænum fundi Foster Pride þjálfara í október 2015, sem haldinn var í Osló. Á fundum sem þessum er farið yfir það helsta sem er á döfinni í öflun nýrra fósturforeldra á Norðurlöndum, nýjungar í námsefni Pride námskeiða, skipulag þeirra og árangur þeirra metin og kynntur. Einnig er fjallað almennt um fósturmál á Norðurlöndunum og hvernig megi nýta samstarf landanna til að þróa

málaflakinn. Á þennan fund mættu fulltrúar frá Noregi, Svíþjóð, Danmörku og Finnlandi. Jafnt var um að ræða Pride þjálfara sem og starfsmenn ráðuneyta og sveitarfélaga. En það mun hafa verið í fyrsta sinn sem aðrir en Pride þjálfarar mættu til slíks fundar. Ákveðið var að halda því áfram að hafa fleiri með en færri m.a. til að nálgast rannsóknir og frekari úrræði. Næsti fundur á að vera í Danmörku.

- Á árinu 2015 fór af stað norrænt samstarfsverkefni sem lýtur að því að samræma skráningu um ofbeldi á norðurlöndunum. Verkefninu er stýrt af Barne– ungdoms– og familiedirektoratet í Noregi. Félagssfræðingur Barnaverndarstofu tekur þátt í verkefninu en unnið var að því að safna upplýsingum og kynna stöðu skráningar um ofbeldi á Íslandi. Fyrsti fundur hópsins var haldinn í Osló í febrúar 2015.
- Forstjóri Barnaverndarstofu hefur gegnt hlutverki óháðs matsmanns vegna framkvæmdar SPIRTO – rannsóknarinnar frá árinu 2013 en þá óskaði Háskólinn í Edinborg eftir því við forstjóra Barnaverndarstofu að taka verkefnið að sér. SPIRTO (Self – Produced Images – Risk Taking Online) er alþjóðleg rannsókn fjármögnuð af Evrópusambandinu sem unnin er í samstarfi Háskólans í Edinborg, Háskólans í Lundi og stofnunarinnar Innocence in Danger í Þýskalandi um áhættuhegðun barna og ungs fólks í tengslum við miðlun myndefnis af kynferðislegum toga með margmiðlunartækni. Forstjórinn sótti fund verkefnisstjórnar í London 2014 og lauk við gerð matsskýrslu vorið 2015 en lesa má um niðurstöður verkefnisins á vefsíðunni <http://www.spirto.health.ed.ac.uk/>.
- Forstjóri stofunnar var skipaður í sendinefnd af Evrópuráðinu til að veita yfirvöldum í Moldavíu ráðgjöf vegna viðbragðs og þjónustukerfis varðandi börn sem sæta kynferðisofbeldi og að leggja fram tillögur til úrbóta. Heimsóknin var daganna 12.–14. maí 2014.
- Vikulegt símasamráð er milli MST teymanna (þerapista og handleiðara) við MST sérfræðinga um framkvæmd meðferðarinnar. Samráðið er hluti af gæðaeftirliti MST og tryggir að aðferðum hinnar gagnreyndu MST meðferðar sé fylgt. Frá árinu 2014 hafa tveir norskir MST sérfræðingar séð um þessa þjónustu en fyrir þann tíma var hún á vegum bandarískra MST sérfræðinga. MST sérfræðingur kemur jafnframt til landsins ársfjórðungslega og heldur þjálfunarnámskeið með MST teyminum. Sérfræðingum í öðrum meðferðarúrræðum Barnaverndarstofu hefur eftir efnisvali hverju sinni verið gefinn kostun á þátttöku í slíkum námskeiðum. Þar að auki eru MST handleiðarar og sviðsstjóri meðferðar og fóstursviðs í reglulegu símasamráði við MST sérfræðingana og MST-Services í Bandaríkjunum. MST teymin og sviðsstjóri MOFS sóttu evrópuráðstefnur MST í Osló árið 2012 og London árið 2014, sem og þjálfunarnámskeið í Osló árið 2015 um viðbætur í vímuefnamedferðarluta MST. Sviðsstjóri meðferðar og fóstursviðs tekur þátt í reglulegum símafundum Evrópulanda þar sem MST hefur verið innleitt.
- Starfsmenn PMTO–FORELDRAFÆRNI sóttu árlegan samráðsfund PMTO í Evrópu. Norðmenn héldu fundinn að þessu sinni sem fór fram dagana 7. – 9. september hjá Atferdssenteret, í Osló, Noregi. Þá fór forstöðumaður PMTO–FORELDRAFÆRNI fór á reglulega samráðsfundi með höfuðstöðvum PMTO í Bandaríkjunum; *Implementation Sciences International, Inc (ISII)* í Eugene, Oregon. Samvinna við höfuðstöðvar er forsenda innleiðingar aðferðarinnar á Íslandi. Meðal málefna sem fjallað hefur verið um eru; fylgni meðferðaraðila við PMTO aðferðina og þróun á fylgnimælingum, niðurstöður nýjustu rannsókna og nýjungar í aðferðinni.
- Barnaverndarstofa hóf á árinu 2014 undirbúning að innleiðingu matstækisins ESTER í samvinnu við nokkrar barnaverndarnefndir. ESTER stendur fyrir „Evidensbaserad **ST**rukturerad **b**EDömning av **R**isk och skyddsfaktorer“ eða Research based risk – need assessment instrument for youth with or at risk for conduct problems. Á íslensku gæti þetta heitið „Gagnreynt, staðlað mat á áhættu– og verndandi þáttum hjá börnum sem eru með eða eru í hættu að þróa með sér hegðunarvanda.“ Höfundur ESTER Henrik Andershed hélt erindi á Barnaverndarþingi Barnaverndarstofu sem haldið var dagana 25. og 26. september og gafst þar tækifæri til að kynna matstækinu ESTER enn frekar. Kerfið er hannað til notkunar í félagsþjónustu, skólþjónustu og heilbrigðisþjónustu og getur þannig stutt við sameiginlegan skilning þeirra aðila sem koma að þjónustu við börn á áhættu– og verndandi þáttum hjá börnum. Sjá nánari umfjöllun í kafla 1.7.2 um þróunarverkefni.

1.9.3 Heimsóknir erlendra og innlendra aðila

Ýmsir góðir gestir heimsóttu Barnaverndarstofu og Barnahús á árunum 2014 og 2015 og fengu kynningu.

2015

Heimsóknir á Barnaverndarstofu:

Fulltrúar frá samtökunum „Children of Slovakia foundation“ frá Slóvakíu, fulltrúar frá Póllandi, fulltrúar frá japanska sendiráðinu á Íslandi og kennarar í félagsfræðideild við Högskolen í Osló. Einnig var kynning fyrir aðila frá „Center for Childhood and Adolescence Research“ í Freiburg í Þýskalandi ásamt ítölskum samstarfsaðilum sem komu á vegum

Daphne III verkefnisins. Þá komu embættismenn frá Gautaborg til að kynna sér vinnu við heimilisofbeldi, aðilar frá ráðuneytinu í Eistlandi fengu kynningu hjá Barnaverndarstofu, en fóru einnig í Barnahús og það sama á við um aðila frá „Experts in Justice, Health, Plice, Social Welfare and Public Construction“ í Lúxemborg auk fulltrúar frá Serbíu og Ungverjalandi. Einnig heimsóttu nemar í félagsráðgjöf, læknisfræði, uppeldis- og menntunarfræði og þroskaþjálfun frá Háskóla Íslands Barnaverndarstofu á árinu 2015.

Heimsóknir í Barnahús:

Fulltrúar frá fjórum norrænum ungmennaráðum „Save the Children“, rannsakandi frá Kanada vegna rannsóknar sinnar á child and youth protection centre in Nunavut, fulltrúar frá „National Centre for Emergency Primary Health care“ í Bergen, fulltrúar frá „Nobodys Children foundation“ í Póllandi, fulltrúar frá frjálsum félagasamtökum í Hvíta-Rússlandi, fulltrúar frá samtökum um fóstur í Bandaríkjunum, fulltrúar frá samtökunum „Children of Slovakia“ í Slóvakíu, forseti the „Ahmadiyya Muslim Community“ á Ísland ásamt konu sinni, fulltrúar frá „the Center for childhood and adolescence research“ frá Freiburg í Þýskalandi, fulltrúar frá „the Romanian Social development fund“, dómarar og ritarar frá Alia í Finnlandi, aðilar frá „the Romanian social development“, sendinefnd frá Kína, fulltrúar frá „the Polish institution about domestic and gender based violence“, hópur Rúmena sem vinna við mannréttindi, fulltrúar frá ráðuneyti í Litháen og fulltrúar frá ráðuneytinu í Eistlandi, aðilar frá „Experts in Justice, Health, Plice, Social Welfare and Public Construction“ í Luxenburg, fulltrúar frá „Kompetenscentrum om våld i nära relationer“ í Svíþjóð og fulltrúar frá Serbíu og Ungverjalandi komu á kynningu í Barnahús. Einnig heimsóttu Barnahús starfsmaður umboðsmanns barna á Íslandi, starfsmenn úr Skólaselinu í Keilufelli, hjúkrunarfræðinemar í klínísku námi á vegum Neyðarmóttökunnar, aðilar frá lögregluskólanum og lögreglan á Suðurlandi og á Suðurnesjum.

2014

Heimsóknir á Barnaverndarstofu:

Starfsfólk barnaverndar og starfsfólk félagsþjónustu frá Alna bydel í Osló, sérnámslæknar frá Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus í Svíþjóð, forstöðumenn Barnahúsa á Norðurlöndum og aðilar frá félags- og atvinnumálaráðuneyti Litháen fengu kynningu á Barnaverndarstofu. Aðilar frá Eistlandi komu til að kynna sér MST innleiðingu og þátttakendur á málstofu á sálfræðiþingi 2014 heimsóttu Barnaverndarstofu þar sem úrræði Barnaverndarstofu voru kynnt. Einnig komu nemar frá Menntaskólanum á Akureyri, nemar í uppeldis- og menntunarfræði, félagsráðgjöf og þroskaþjálfun við Háskóla Íslands og nemar við lagadeild Háskólans í Reykjavík og fengu kynningu á Barnaverndarstofu.

Heimsóknir í Barnahús:

Sérnámslæknar frá Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus í Svíþjóð heimsóttu einnig Barnahús, Fulltrúar frá dóms- og félagsmálaráðuneytinu í Eistlandi, fulltrúar frá NGO í Rússlandi, réttarsálfræðingur frá Ungverjalandi, embættismenn úr pólskum ráðuneytum, fulltrúar frá Litháen til að kynna sér Barnahús, framkvæmdastjóri Eistrasaltssamstarfsins, Ríkissaksóknari frá Þrándheimi í Noregi ásamt 6 manns, barnaverndarstarfsmenn frá Noregi, barnasérfræðingar frá Brasilú, rannsóknarlögrelumenn frá Bretlandi ásamt lögrelumönnum, Einnig heimsóttu Barnahús starfsmenn fræðsluviðs Mosfellsbæjar, lögrelustjóra Akraness og fulltrúi frá lögreluskóla ríkisins, sérfræðihópur Unicef og starfsmenn Unicef, aðilar frá íþróttá- og æskulýðsdeild menntamálaráðuneytisins, aðilar úr framkvæmdastjórn Vitundarvakningarinnar, aðilar frá Neyðarmóttöku LSP, aðilar frá alsherjarnefnd alþingis og menntamálanefnd, sérfræðingar frá sýslumannsembættinu og 26 meistaranemar úr Barnarétti HR ásamt kennara.

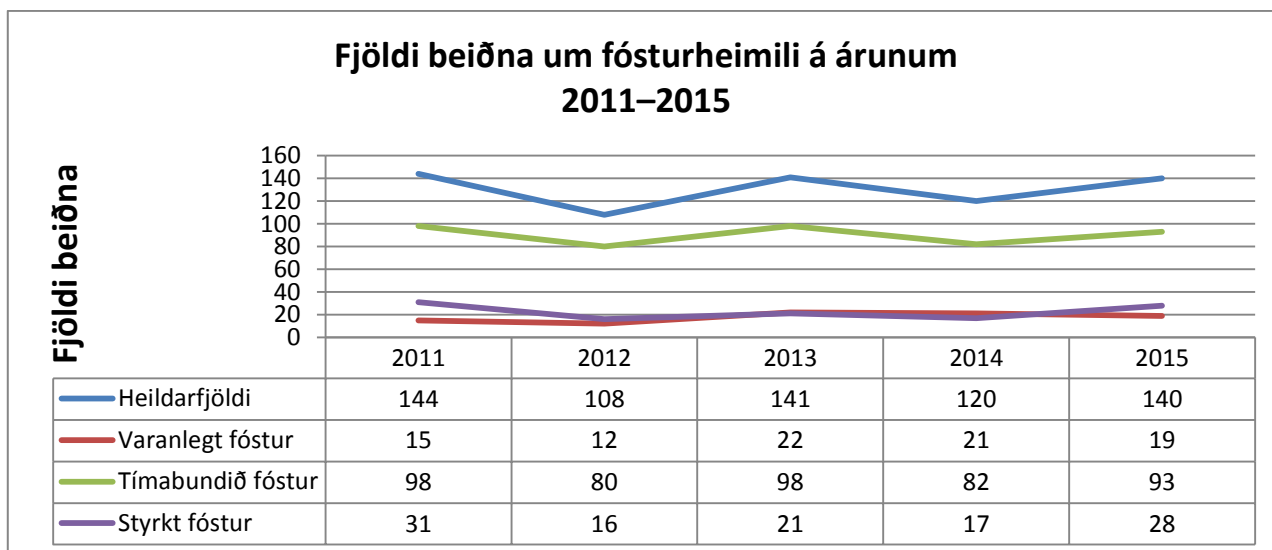
2 Fóstur

Barnaverndarnefnd sem ráðstafar barni í fóstur sendir beiðni til Barnaverndarstofur um mögulegt fósturheimili, þ.e. hæfa fósturforeldra sem þykja koma til greina vegna viðkomandi barns og eru jafnframt í aðstöðu þá stundina til að taka á móti barni í fóstur. Það er síðan barnaverndarnefnd sem tekur ákvörðun um hvaða fósturheimili verður fyrir valinu. Barnaverndarstofa heldur skrá yfir hæfa fósturforeldra sem hafa leyfi stofunnar og hafa flestir lokið sérstöku þjálfunarnámskeiði á vegum Barnaverndarstofu (Foster Pride). Sumir fósturforeldrar hafa einnig lokið framhaldsnámskeiði í PMT (Parent Management Training). Barnaverndarnefnd þarf þar að auki samþykki stofunnar á umsókn um styrkt fóstur og fóstursamningi til að kostnaðarhlutdeild ríkisins verði virk. Sjá nánar kafla 2.5 og 2.8.

Ráðstöfun barns í fóstur fer fram að frumkvæði barnaverndarnefndar og ráðstöfunin getur verið tímabundin eða varanleg. Um *varanlegt fóstur* er að ræða þegar barni er komið í fóstur sem varir þar til það nær sjálfræðisaldri. Fara fósturforeldrar þá að jafnaði með forsjárskyldur nema annað þyki betur henta þörfum barns og hagsmunum að mati barnaverndarnefndar. Markmið *tímabundins fósturs* er að búa barni tryggar uppeldisaðstæður þann tíma sem fóstri er ætlað að vara og skapa aðstæður til að veita barninu og foreldrum þess þegar það á við, nauðsynlegan stuðning þannig að barnið muni geta snúið aftur til foreldra sinna. Tímabundið fóstur skal vara í afmarkaðan tíma og samanlagt ekki lengur en tvö ár nema í algerum undantekningartilvikum þegar það þjónar hagsmunum barns. *Styrkt fóstur* á við þegar barn á við verulega hegðunarerfiðleika að etja, uppfyllt eru skilyrði fyrir vistun á meðferðarstofnun en fóstur þykir betur þjóna hagsmunum og umönnunarþörf barns. Gert er ráð fyrir að annað fósturforeldri sé heima og sinni viðkomandi barni og greiðir ríkið hluta af fósturlaunum. Markmið með styrktu fóstri er að barn njóti sérstakrar umönnunar og þjálfunar á fósturheimili og að barnaverndarnefnd veiti barni, fósturheimili og foreldrum þess þegar það á við nauðsynlegan stuðning þannig að barnið muni geta snúið aftur til foreldra sinna.

2.1 Fjöldi beiðna og ráðstafana í fóstur

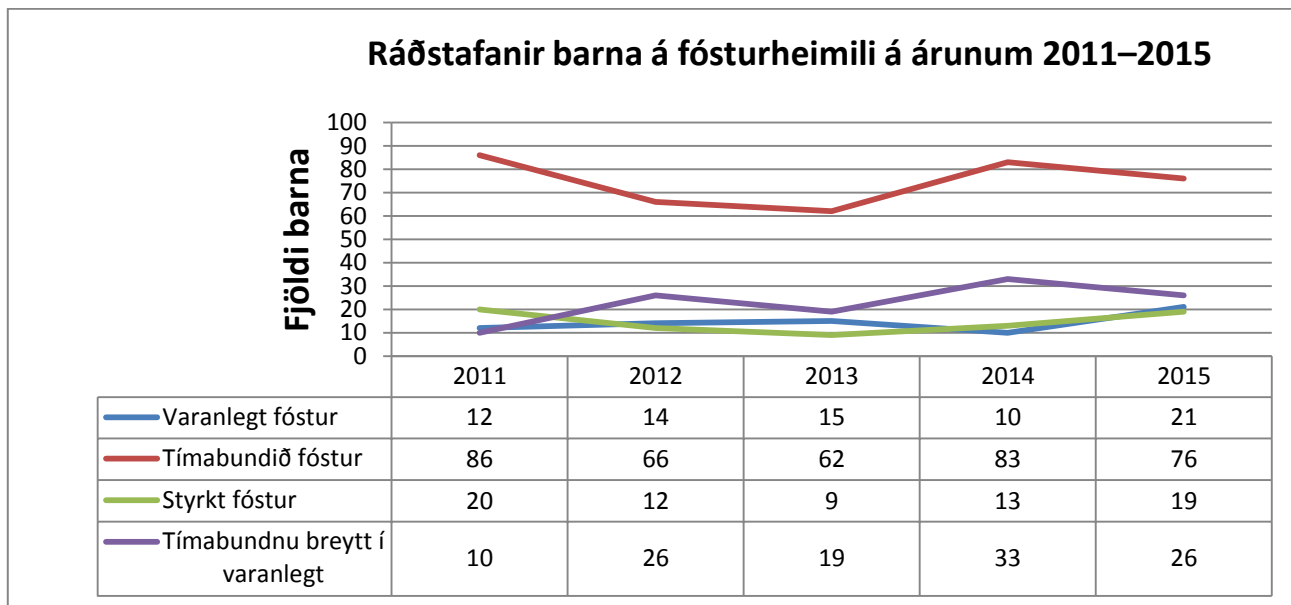
Eins og fram kemur í myndum 2-1 og 2-2 er nokkur munur á fjölda beiðna barnaverndarnefnda og fjölda barna sem nefndirnar ráðstafa í fóstur. Ástæðan liggur aðallega í því að barnaverndarnefnd dregur beiðni til baka eða ráðstafar barni með öðrum hætti. Í einstaka tilvikum hafnar Barnaverndarstofa beiðni um styrkt fóstur ef barnaverndarnefnd rökstyður ekki ástæður umsóknar nægilega vel í samræmi við ákvæði 4. mgr. 65. gr. barnaverndarlaga og reglugerð um fóstur, m.a. með áætlun um meðferð máls, áætlun um stuðning við barn og fósturforeldra og fóstursamningi við fósturforeldra.

Mynd 2-1 Fjöldi beiðna um fósturheimili á árunum 2011–2015

Á mynd 2-1 kemur fram að beiðnir barnaverndarnefnda til Barnaverndarstofu um fósturheimili (þ.e. fósturforeldra sem eru með leyfi frá Barnaverndarstofu) fækkaði úr 141 í 120 á árinu 2014, en fjölgaði á ný í 140 á árinu 2015. Á mynd 2-2 má sjá að samtals 116 börnum var ráðstafað í fóstur (varanlegt 21, tímabundið 76, styrkt fóstur 19) árið 2015.

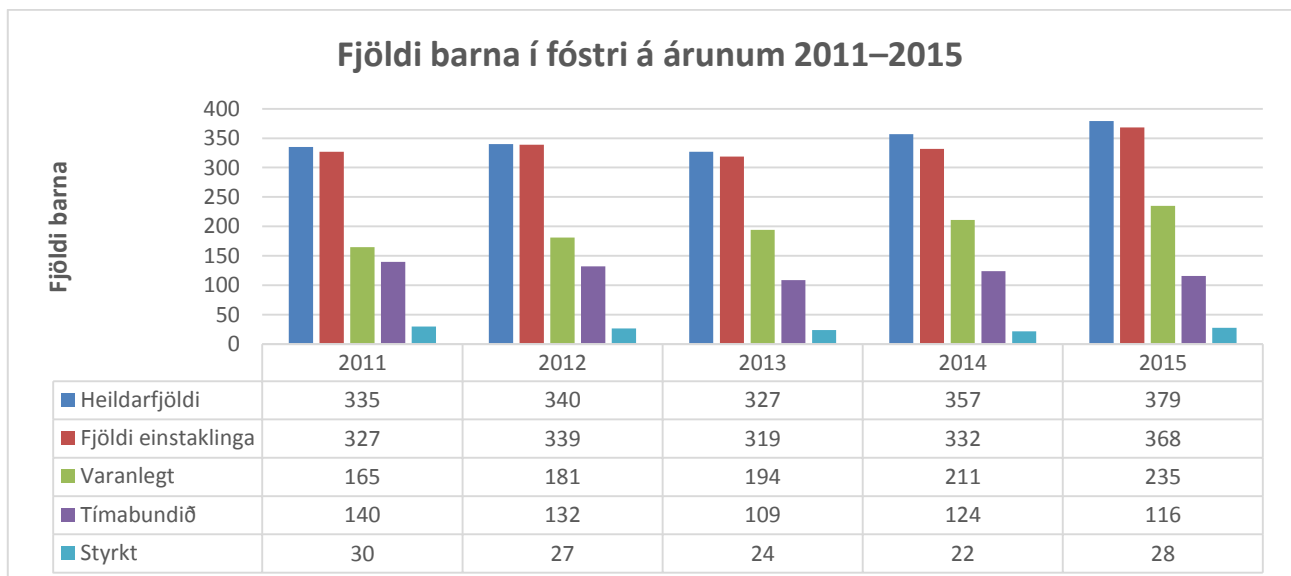
Ráðstöfunum í fóstur fækkaði á árunum 2012 og 2013, en fjölgar á ný á árinu 2014 og 2015. Breytingum á tímabundnu fóstri í varanlegt fóstur fjölgaði á árinu 2014 og hafa ekki verið fleiri á því tímabili sem taflan sýnir.

Mynd 2-2 Ráðstafanir barna á fósturheimili á árunum 2011–2015

2.2 Fjöldi barna í fóstri

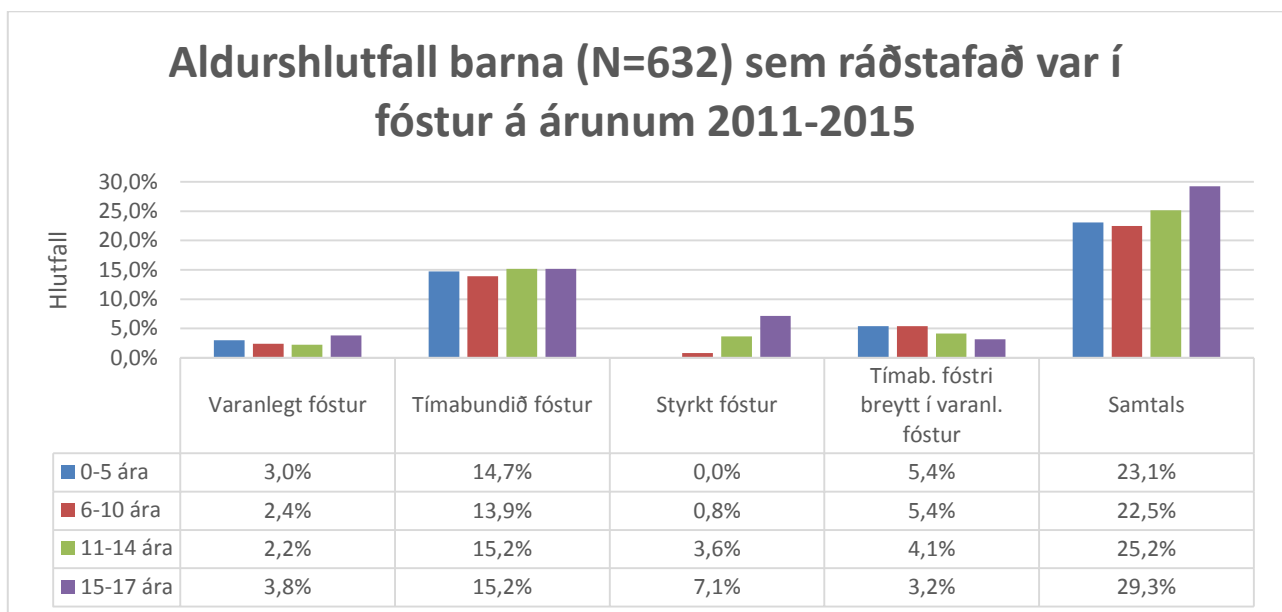
Í töflu 2-1 er yfirlit yfir fjölda barna í mismunandi tegundum fósturs, fjölda beiðna um fósturheimili og ráðstafana. Á mynd 2-3 kemur fram að á milli 327 og 379 börn dvöldu hjá fósturforeldrum árlega á tímabilinu 2011–2015. Heildarfjöldi barna í fóstri hefur ekki verið hærri á því tímabili sem taflan sýnir en á árinu 2015 eða 379 börn. Helsta breytingin á árunum 2014–2015 er sú að börnum í varanlegu fóstri heldur áfram að fjölga, og börnum í tímabundnu fóstri fækkar á ný eftir fjölgun á árinu 2014. Börn í styrktu fóstri voru 30 á árinu 2011, en hefur farið fækkandi síðan en fjölgar á ný á árinu 2015 í 28. Í einhverjum tilvikum getur það verið að sama barn er í mismunandi tegund af fóstri innan ársins og því eru einstaklingar sem eru í fóstri færri en hér segir til. Á árinu 2015 var heildarfjöldi barna í fóstri 379, en 368 einstaklingar, sem er fjölgun frá árinu á undan þegar heildarfjöldi barna í fóstri var 357, en 332 einstaklingar. Í 3. mgr. Barnaverndarlaga kemur fram að barnaverndaryfirvöld geta ákveðið, með samþykki ungmennis, að ráðstafanir sem gerðar eru á grundvelli laganna haldist eftir að þau hafa náð 18 ára aldri, allt til 20 ára aldurs. Á árinu 2015 voru 34 börn í fóstri skv. þessu ákvæði, en þau voru 26 á árinu 2014.

Mynd 2-3 Fjöldi barna í fóstri á árunum 2011–2015

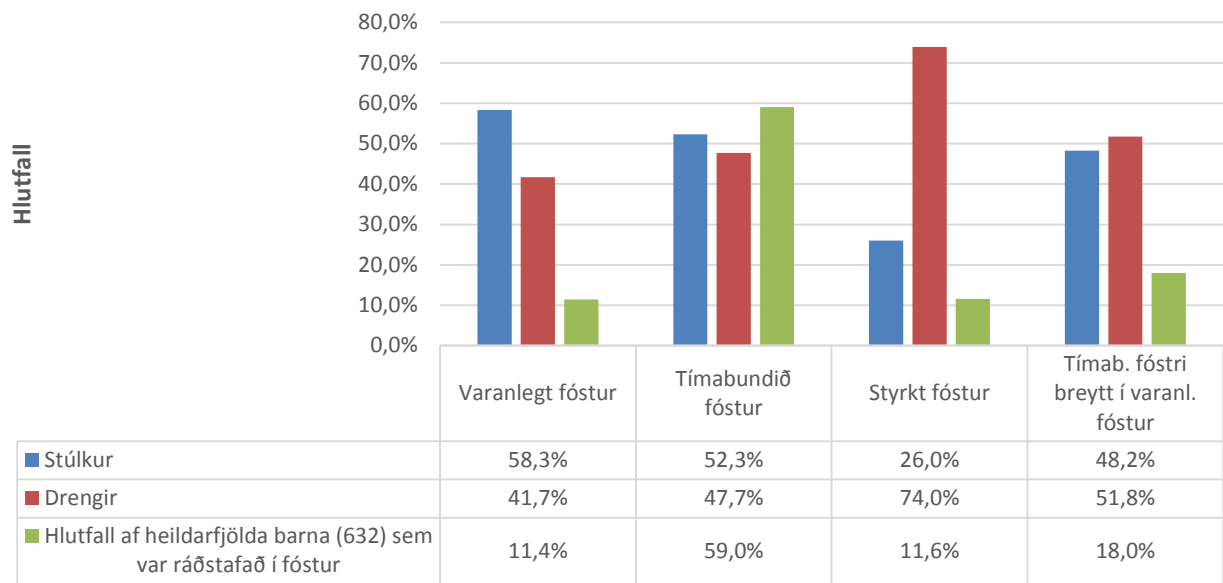
2.3 Aldurs- og kynjahlutfall barna sem ráðstafað var í fóstur

Á mynd 2–4 er fjallað um 632 ráðstafanir barna í fóstur (varanlegt, tímabundið eða styrkt) á tímabilinu 2011–2015 (að meðaltali 126 ráðstafanir á hverju ári). Athugið að í einhverjum tilvikum getur verið um sama barn að ræða sem eitt árið er í tímabundnu fóstur og er síðan ráðstafað aftur síðar í tímabundið fóstur eða styrkt fóstur, oftast á öðru fósturheimili. Af þessum sökum er raunverulegur fjöldi barna lægri. Fjöldi þeirra barna sem eru í tímabundnu fóstur sem síðan er breytt í varanlegt er hins vegar birtur á myndinni og er þar um að ræða áframhaldandi dvöl barns á sama fósturheimili. Aldur barna er reiknaður út frá fæðingarári, aldri barns við lok árs, t.d. eru 18 ára þau börn sem verða 18 ára á því ári sem fjallað er um. Algengast er að barnaverndarnefndir ráðstafi 15–17 ára börnum í fóstur eða í rúmlega 29% tilvika. Einnig má sjá hlutfall barna sem ráðstafað er í hvert úrræði á tímabilinu: 11,4% barnanna var ráðstafað í varanlegt fóstur, 69,0% í tímabundið fóstur, 11,6% í styrkt fóstur og 18,0% þar sem tímabundnu fóstur var breytt í varanlegt fóstur, sjá nánar *töflu 2–1*. Ráðstafanir í fóstur eftir aldursflokkum er nokkuð jöfn nema varðandi styrkt fóstur þá er algengast að börnum 15–17 ára sé ráðstafað. Á mynd 2–5 má sjá að kynjahlutfall barna í tímabundnu fóstur og þar sem tímabundnu fóstur er breytt í varanlegt fóstur nokkuð jafnt. Hlutfall stúlkna í varanlegu fóstur er nokkuð herra en drengja en í styrktu fóstur er hlutfall drengja hins vegar mun herra en hlutfall stúlkna.

Mynd 2-4 Aldurshlutfall barna (N=632) sem ráðstafað var í fóstur á árunum 2011–2015

Kynjahlutfall barna (N=632) sem ráðstafað var í fóstur og hlutfall ráðstafana í mismunandi tegundum fósturs á árunum 2011–2015

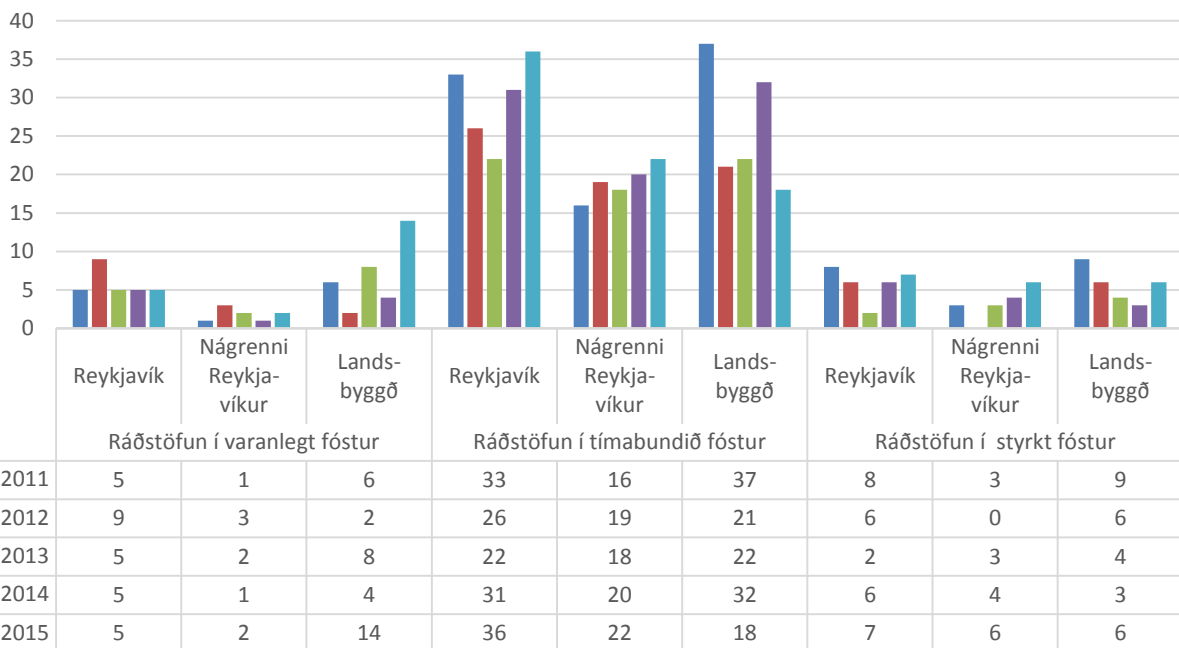

Mynd 2-5 Kynjahlutfall barna (N=632) sem ráðstafað var í fóstur og hlutfall ráðstafana í mismunandi tegundum fósturs á árunum 2011–2015

2.4 Fjöldi barna sem sveitarfélög ráðstafa í fóstur

Á mynd 2–6 má sjá yfirlit yfir fjölda barna og þau sveitarfélög sem ráðstöfuðu börnum í fóstur á tímabilinu 2011–2015. Sveitarfélög í svokölluðu „Nágrenni Reykjavíkur“ eru Hafnarfjörður, Garðabær, Kópavogur, Seltjarnarnes, Mosfellsbær og Kjósarhreppur. Svokölluð „Landsbyggð“ vísar þar með í öll önnur sveitarfélög landsins utan Reykjavíkur og svokallaðs „nágrenni Reykjavíkur“. Athygli vekur m.a. mikil fjölgun ráðstafana í tímabundið fóstur á árinu 2014, mest frá sveitarfélögum á landsbyggðinni og Reykjavík.

Fjöldi barna sem sveitarfélög ráðstafa í fóstur á árunum 2011–2015

Mynd 2-6 Fjöldi barna sem sveitarfélög ráðstafa í fóstur á árunum 2011–2015

Tafla 2-1 Fósturmál – yfirlit fyrir árin 2011–2015

		2011				2012				2013				2014				2015			
		VF	TF	SF	Samt.	VF	TF	SF	Samt	VF	TF	SF	Samt	VF	TF	SF	Samt	VF	TF	SF	Samt
Fjöldi barna í varanlegu, tímabundnu eða styrktu fóstur		165	140	30	335	181	132	27	340	194	109	24	327	211	124	22	357	235	116	28	379
Stúlkur		74	64	11	149	86	68	5	159	95	58	5	158	108	66	6	180	120	65	9	194
Drengir		91	76	19	186	95	64	22	181	99	51	19	169	103	58	16	177	115	51	19	185
Hjá ættingjum		66	53	0	119	70	43	0	113	86	33	0	119	93	35	0	128	107	35	0	142
Hjá óskyldum		99	87	30	216	111	89	27	227	108	76	24	208	118	89	22	229	128	81	28	237
Fjöldi einstaklinga					327				339				319				332				368
Beiðnir frá barnaverndarnefndum	Reykjavík	8	38	15	61	7	35	7	49	8	34	7	49	11	30	6	47	8	40	10	58
	Nágrenni Reykjavíkur	2	24	5	31	2	23	1	26	5	28	5	38	2	21	5	28	4	20	9	33
	Landsbyggð	5	36	11	52	3	22	8	33	9	36	9	54	8	31	6	45	7	33	9	49
	Samtals	15	98	31	144	12	80	16	108	22	98	21	141	21	82	17	120	19	93	28	140
	Stúlkur	5	45	7	57	10	42	4	56	14	48	4	66	11	48	6	65	7	53	7	67
	Drengir	10	53	24	87	2	38	12	52	8	50	17	75	10	34	11	55	12	40	21	73
Ráðstöfun barna í fóstur eftir sveitarfélögum	Reykjavík	5	33	8	46	9	26	6	41	5	22	2	29	5	31	6	42	5	36	7	48
	Nágrenni Reykjavíkur	1	16	3	20	3	19	0	22	2	18	3	23	1	20	4	25	2	22	6	30
	Landsbyggð	6	37	9	52	2	21	6	29	8	22	4	34	4	32	3	39	14	18	6	38
	Samtals	12	86	20	118	14	66	12	92	15	62	9	86	10	83	13	106	21	76	19	116
	Stúlkur	4	38	6	48	9	36	2	47	10	32	2	44	7	46	4	57	12	43	5	60
	Drengir	8	48	14	70	5	30	10	45	5	30	7	42	3	37	9	49	9	33	14	56
Börn sem fóru úr varanlegu fóstur	Sjálfræðisaldur	17	–	–	–	16	–	–	–	18	–	–	–	15	–	–	–	15	–	–	–
	Fósturrof	7	–	–	–	4	–	–	–	6	–	–	–	7	–	–	–	9	–	–	–
	Ættleiðing	0	–	–	–	0	–	–	–	1	–	–	–	0	–	–	–	1	–	–	–
	Samtals	24	–	–	–	20	–	–	–	25	–	–	–	22	–	–	–	25	–	–	–
	Stúlkur	10	–	–	–	9	–	–	–	11	–	–	–	12	–	–	–	14	–	–	–
	Drengir	14	–	–	–	11	–	–	–	14	–	–	–	10	–	–	–	11	–	–	–
Tímabundið fóstur breyttist í varanlegt fóstur	Samtals	10	–	–	–	26	–	–	–	19	–	–	–	33	–	–	–	26	–	–	–
	Stúlkur	4	–	–	–	11	–	–	–	9	–	–	–	18	–	–	–	13	–	–	–
	Drengir	6	–	–	–	15	–	–	–	10	–	–	–	15	–	–	–	13	–	–	–

VF: Varanlegt fóstur. TF: Tímabundið fóstur. SF: Styrkt fóstur. ST: Samtals. Nágrenni Reykjavíkur eru eftirtalin sveitarfélög: Hafnarfjörður, Garðabær, Kópavogur, Seltjarnarnes, Mosfellsbær og Kjósarhreppur.

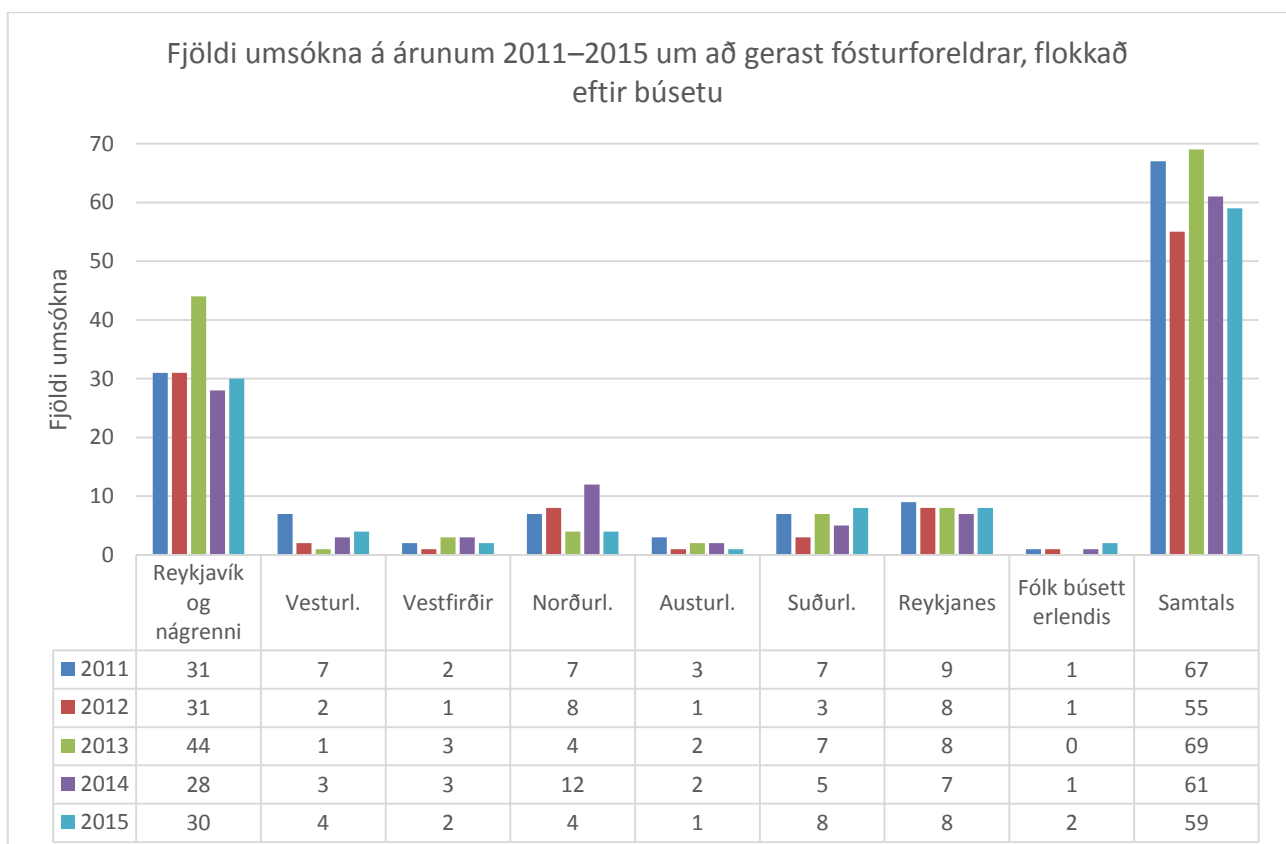
2.5 Tvískipt hlutverk barnaverndarnefnda og Barnaverndarstofu

Barnaverndarstofa annast leyfisveitingar til fósturforeldra, heldur skrá yfir þá sem hafa tilskilin leyfi og veitir barnaverndarnefndum liðsinni við að finna börnum hæfa fósturforeldra. Áður en leyfi er veitt leitast Barnaverndarstofa eftir umsögn barnaverndarnefndar í heimilisumdæmi um hæfi þess eða þeirra einstaklinga sem sækja um að taka barn í fóstur, sbr. 66. gr. laga nr. 80/2002. Einnig fer fram vettvangsathugun Barnaverndarstofu á heimili umsækjenda og ítarlegt viðtal. Ef niðurstaða barnaverndarnefndar og Barnaverndarstofu er jákvæð er umsækjendum boðið að sækja Foster–Pride námskeið sem haldið er tvisvar á ári á Barnaverndarstofu. Samkvæmt 9. grein reglugerðar um fóstur nr. 804/2004 ber umsækjanda að sækja námskeið á vegum Barnaverndarstofu áður en leyfi er veitt og er markmið með námskeiðinu að leggja frekara mat á hæfni umsækjenda og veita þeim nauðsynlega þjálfun og undirbúning undir hlutverk sitt. Á grundvelli þessa metur Barnaverndarstofa hvort umsækjandi teljist hæfur sem fósturforeldri ásamt því að umsækjandi metur vilja sinn og möguleika til að taka að sér hlutverk fósturforeldris. Flestir umsækjendur eru metnir hæfir en þó eru alltaf einhverjir sem eru ekki taldir hæfir sem fósturforeldrar eða draga umsókn sína til baka í matsferlinu.

Til viðbótar við hina upphaflegu leyfisveitingu þurfa starfandi fósturforeldrar að sækja um endurnýjað leyfi til Barnaverndarstofu ef þeir taka að sér nýtt fósturbarn. Það eru ávallt barnaverndarnefndirnar sem ráðstafa barni á fósturheimili að fenginni ábendingu Barnaverndarstofu um hæfa fósturforeldra. Barnaverndarstofa veitir starfandi fósturforeldrum fræðslu og almennan stuðning á meðan barnaverndarnefndir bera ábyrgð á eftirliti og viðeigandi stuðningi við barn og fósturheimili, sem og við foreldra barns þegar það á við. Barnaverndarstofa veitir margvíslega ráðgjöf til barnaverndarnefnda um fósturmál, svo sem varðandi umsagnir, gerð umsókna, frágang fóstursamninga og viðeigandi stuðning við barn og fósturheimili. Nánar er fjallað um hlutverk Barnaverndarstofu og barnaverndarnefnda í reglugerð um fóstur nr. 804/2004.

2.6 Umsóknir um að gerast fósturforeldrar

Á mynd 2–7 má sjá fjölda umsókna um að gerast fósturforeldrar árin 2011–2015. Umsóknir voru 59 á árinu 2015, en á því tímabili sem taflan sýnir voru umsóknirnar flestar 69 á árinu 2013. Athugið að talningin tekur ekki til umsókna frá fósturforeldrum um endurnýjað leyfi. Á mynd 2–7 má einnig sjá að á tímabilinu 2011–2015 voru flestar umsóknir um að gerast fósturforeldrar frá Reykjavík og nágrenni Reykjavíkur. Athugið að talningin tekur ekki til umsókna frá fósturforeldrum um endurnýjað leyfi.

Mynd 2-7 Fjöldi umsókna á árunum 2011–2015 um að gerast fósturforeldrar eftir búsetu

2.7 Námskeið fyrir fósturforeldra

Á árinu 2015 voru haldin tvö Foster Pride námskeið í Reykjavík eins og undanfarin ár. Þátttakendur voru 23 á fyrra námskeiðinu og 18 á því seinna. Á árinu 2014 voru liðin 10 ár frá því fyrsta Foster Pride námskeiðið var haldið fyrir fósturforeldra en námskeiðið er upprunið í Bandaríkjunum. Á þessum 10 árum hafa um 350 manns sótt námskeiðin. Á árinu 2014 voru haldin tvö Foster Pride námskeið í Reykjavík eins og undanfarin ár. Þátttakendur voru 20 á hvoru námskeiði. Hluti fósturforeldra sem sóttu námskeiðin höfðu fengið leyfi áður sem fósturforeldrar. Frekari upplýsingar um Foster Pride námskeiðið eru á heimasíðu Barnaverndarstofu, *bvs.is*.

PMTO (*Parent Management Training Oregon Model*) foreldrafærninámskeið fyrir fósturforeldra sem hafa í umsjá sinni 12 ára börn og eldri í styrktu fóstri var haldið í fyrsta sinn á árinu 2011. Haldin hafa verið tvö slík námskeið, sem hvort um sig spannar 8 skipti í heilan dag á þriggja vikna fresti með vikulegum handleiðslu símtölum í milli skipta. Haldnir hafa verið þrjú heilsdags upprifjunarnámskeið fyrir sama hóp fósturforeldra.

3 Vistun og meðferð

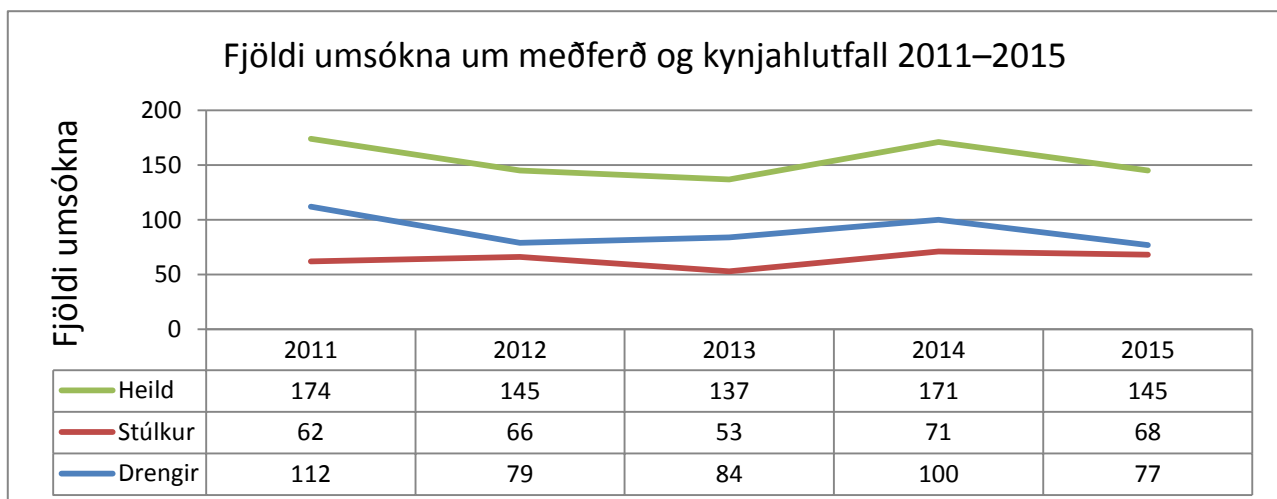
Á árinu 2015 voru rekin fjögur meðferðarheimili á vegum Barnaverndarstofu, að meðtalinni greiningar- og meðferðarstöðinni Stuðlum. Stuðlar og meðferðarheimilið Lækjarbakki að Geldingalæk á Rangárvöllum eru ríkisrekin en meðferðarheimilin að Laugalandi í Eyjafirði og Háholt í Skagafirði eru rekin á grundvelli þjónustusamnings við forstöðumenn þessara heimila. Meðferðarheimilin og Stuðlar lúta faglegu og fjárhagslegu eftirliti Barnaverndarstofu. Frá október 2008 hefur Barnaverndarstofa starfrækt fjölkerfameðferð, MST (*Multisystemic Therapy*), sem fram fer á heimili og í nærumhverfi barns og fjölskyldu. MST er fyrir börn á aldrinum 12–18 ára sem glíma við alvarlegan hegðunarvanda, eftir atvikum einnig vímuefnavanda. Fyrstu árin var þjónustusvæði MST miðað við suðvesturhorn landsins, eða allt að klukkustundar akstursfjarlægð frá Reykjavík, en frá febrúar 2015 nær þjónustan til landsins alls.

Á árunum 2014 og 2015 hafði Barnaverndarstofa yfir að ráða 16 rýmum á meðferðarheimilum, 6 rýmum á meðferðardeild Stuðla og 6 neyðarrýmum á lokaðri deild Stuðla. Frá árinu 2011 hafa verið á bilinu 27–30 rými í fjölkerfameðferð (MST) en frá febrúar 2015 voru rýmin um 33. Rýmum í Háholti fjölgaði á árinu 2014 úr þremur í fjögur þegar nýr samningur var gerður við meðferðarheimilið í október. Sjá nánar um fjölda rýma og nýtingu í *töflu 3–7*.

Frá júlí og fram í desember 2014 fækkaði neyðarrýmum á lokaðri deild úr fimm í þrjú m.a. vegna breytinga. Endurbætt deild var formlega opnuð þann 12. desember og var skipulagi deildarinnar breytt og rýmum fjölgað um eitt. Deildin er nú kynjaskipt þannig að hægt er að vista drengi og stúlkur í aðskildum hlutum lokuðu deildarinnar með sérstakri setustofu á hvorum stað. Auk þessa var útbúið sérstakt rými, í aðskildum hluta lokuðu deildarinnar með sérstakri setustofu og gangi, sem ætlað er í móttöku barna sem af heilsufarslegum, hegðunarlegum eða öðrum ástæðum geta ekki verið innan um önnur börn á meðan þau eru að jafna sig eða eru ekki talin hafa gott af því að blandast öðrum börnum á lokuðu deildinni. Nánari upplýsingar um meðferðarúrræðin má finna á heimasíðu Barnaverndarstofu, *bvs.is*.

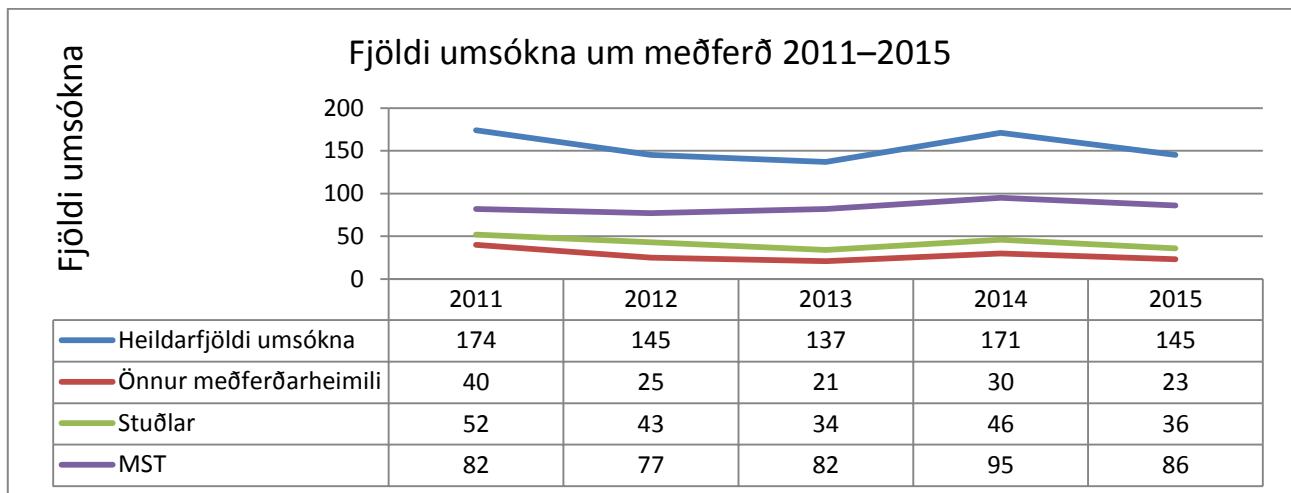
3.1 Fjöldi umsókna um meðferð

Á mynd 3.1 kemur fram heildarfjöldi umsókna um meðferð á Stuðlum, á öðrum meðferðarheimilum og í MST árin 2011–2015. Flestar voru umsóknirnar árin 2011 eða 174. Hlutfall drengja hefur öll árin verið hærra en stúlkna. Þess ber að geta að umsóknir geta borist fyrir sama einstakling á milli ára og einnig umsóknir um mismunandi úrræði fyrir hann, því er fjöldi einstaklinga sem sótt er um meðferð fyrir færri en fjöldi umsókna.

Mynd 3-1 Fjöldi umsókna um meðferð og kynjahlutfall á árunum 2011–2015

Eins og fram kemur á mynd 3–2 fækkaði umsóknum um önnur meðferðarheimili (Laugaland, Háholt og Lækjarbakka) á tímabilinu 2011–2013 úr 40 árið 2011 í 21 árið 2013, umsóknum fjölgaði hinsvegar á árinu 2014 í 30 en fækkar á ný á árinu 2015 í 23 umsóknir. Umsóknir um Stuðla voru 36 á árinu 2015 sem er fækkun frá árinu á undan, en svipaður fjöldi og á árinu 2013. Umsóknir um MST hafa aukist jafnt og þétt frá innleiðingu í október 2008 fram til ársins 2011 þegar þær voru 82 talsins, þá fækkaði umsóknum lítillega en fjölgaði á ný á árinu 2014 í 95 umsóknir. Á árinu 2015 voru þær 86. Ekki verður hér fjallað um aldursdreifingu barna við umsókn heldur er það gert í upplýsingum um innskriftir í köflum 3.10 og 3.11.

Mynd 3-2 Fjöldi umsókna um meðferð á árunum 2011–2015

3.2 Niðurstöður umsókna um meðferð

Einungis barnaverndarnefndir geta á grundvelli barnaverndarlaga sótt um MST, Stuðla eða önnur meðferðarheimili (Laugaland, Háholt og Lækjarbakka) til Barnaverndarstofu en markópur þessara úrræða eru börn á aldrinum 12–18 ára. Forsjáradilar þurfa að samþykkja umsókn sem og barnið hafi það náð 15 ára aldri og meðferðin felur í sér vistun utan heimilis. Ef samþykki forelda eða barns fæst ekki getur barnaverndarnefnd úrskurðað um vistun utan heimilis. Ekki þarf lögum samkvæmt að afla samþykkis barns fyrir MST meðferð þar sem hún felur ekki í sér vistun barns utan heimilis. Auk þess geta barnaverndarnefndir, án umsóknar til Barnaverndarstofu, neyðarvistað börn á lokaðri deild Stuðla í allt að 14 daga, vegna óupplýstra afbrota, stjórnleysis sökum vímuefnaneyslu, annars konar hegðunarvanda eða ofbeldis meðan barnaverndarnefnd undirbýr önnur úrræði á grundvelli barnaverndarlaga.

Tilfni þess að sótt er um meðferð á vegum Barnaverndarstofu eru oftast fjölþætt, þar á meðal hegðunarerfiðleikar, afbrot og afskipti lögreglu, ofbeldishegðun, heimilisvandi, útgangur, náms- og skólaerfiðleikar, áfengis- eða önnur vímuefnaneysla. Við mat umsókna um meðferð gildir almennt að önnur stuðningsúrræði samkvæmt ákvæðum barnaverndarlaga hafi ekki skilað árangri eða eru talin ófullnægjandi. Hér gilda reglur um að ráðstöfunin þjóni fyrst og fremst hagsmunum barns en að leitast skuli við að beita ekki sterkari inngripum en þörf krefur og að meðalhófs sé gætt.

Við mat á umsókn um MST meðferð, sem fram fer á heimili og í nærumhverfi barns, er fyrst og fremst horft til þess að barn glími við alvarlegan hegðunarvanda, að óbreyttu gæti komið til vistunar utan heimilis og að vandinn komi fram á fleiri sviðum en innan fjölskyldunnar; þ.e. einnig í skólavanda, afbrotum, ofbeldishegðun eða vímuefnaneyslu. Áður en kemur til ráðstöfunar barns á meðferðarheimili er þess jafnan krafist að barn hafi áður hlotið greiningu og meðferð á Stuðlum þar sem reynt er að auka líkur á að barn geti búið heima, jafnvel með MST meðferð í framhaldi ef við á.

Barnaverndarstofa tekur ákvörðun um hvort umsókn um meðferð (og styrkt fóstur) skuli samþykkt. Þegar umsóknum er synjað af Barnaverndarstofu er það aðallega vegna þess að vægari úrræði hafa ekki verið reynd og meðalhófs þykir ekki gætt og/eða að úrræðið þykir ekki þjóna hagsmunum barnsins. Slík niðurstaða getur orðið eftir samráð starfsmanna Barnaverndarstofu og viðkomandi barnaverndarnefndar sem sækja þá oftast um viðeigandi úrræði með nýrri umsókn. Einnig eru dæmi um að umsókn sé synjað af Barnaverndarstofu vegna þess að barnaverndarnefnd skilar ekki inn nauðsynlegum gögnum með umsókninni sem uppfyllir þá ekki lagaskilyrði. Hluti umsókna er dreginn til baka af barnaverndarnefnd eftir að í ljós kemur að annars konar úrræði hentar þörfum barns og fjölskyldu betur, jafnvel eftir að umsókn hefur hlotið samþykki Barnaverndarstofu.

3.3 Nánari upplýsingar um niðurstöður umsókna um meðferð

Hér í töflu 3–1 er fjallað um niðurstöður umsókna um meðferð.

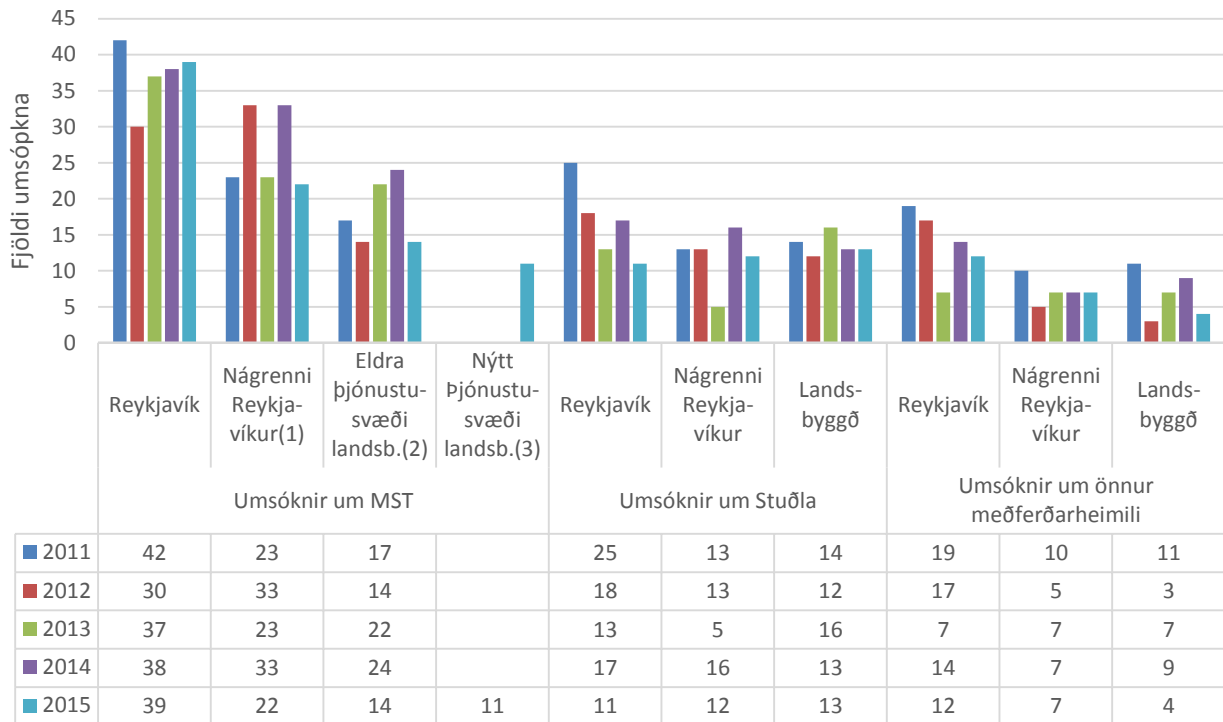
Tafla 3-1 Fjöldi umsókna og niðurstöður eftir úrræðum og árum

	2011		2012		2013		2014		2015		Samtals	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Umsóknir samtals	174	100,0	145	100,0	137	100,0	171	100,0	145	100,0	772	100,0
Stúlkur	62	35,6	66	45,5	53	38,7	71	41,5	68	46,9	320	41,5
Drengir	112	64,4	79	54,5	84	61,3	100	58,5	77	53,1	452	58,5
Samþykktar umsóknir	138	79,3	117	80,7	112	81,8	130	76,0	110	75,9	607	78,6
Umsóknir dregnar til baka	24	13,8	16	11,0	19	13,9	24	14,0	12	8,3	95	12,3
Umsóknum synjað	12	6,9	12	8,3	6	4,4	17	9,9	23	15,9	70	9,1
MST	82	100,0	77	100,0	82	100,0	95	100,0	86	100,0	422	100,0
Stúlkur	28	34,2	35	45,5	33	40,2	46	48,4	40	46,5	182	43,1
Drengir	54	65,8	42	54,5	49	59,8	49	51,6	46	53,5	240	56,9
Samþykktar umsóknir	76	92,7	62	80,5	67	81,7	72	75,8	62	72,1	339	80,3
Umsóknir dregnar til baka	4	4,9	11	14,3	12	14,6	12	12,6	8	9,3	47	11,1
Umsóknum synjað	2	2,4	4	5,2	3	3,7	11	11,6	16	18,6	36	8,5
Stuðlar	52	100,0	43	100,0	34	100,0	46	100,0	36	100,0	211	100,0
Stúlkur	15	28,8	21	48,0	13	38,2	15	32,6	16	44,4	80	37,9
Drengir	37	71,2	22	51,2	21	61,8	31	67,4	20	55,6	131	62,1
Samþykktar umsóknir	34	65,4	36	83,7	28	82,4	36	78,3	29	80,6	163	77,3
Umsóknir dregnar til baka	11	21,2	2	4,7	3	8,8	7	15,2	3	8,3	26	12,3
Umsóknum synjað	7	13,5	5	11,6	3	8,8	3	6,5	4	11,1	22	10,4
Önnur meðferðarheimili												
(Laugaland, Háholt, Lækjarbakki)	40	100,0	25	100,0	21	100,0	30	100,0	23	100,0	139	100,0
Stúlkur	19	47,5	10	40,0	7	33,3	10	33,3	12	52,2	58	41,7
Drengir	21	52,5	15	60,0	14	66,7	20	66,7	11	47,8	81	58,3
Samþykktar umsóknir	28	70,0	19	76,0	17	81,0	22	73,3	19	82,6	105	75,5
Umsóknir dregnar til baka	9	22,5	3	12,0	4	19,0	5	16,7	1	4,4	22	15,8
Umsóknum synjað	3	7,5	3	12,0	0	0,0	3	10,0	3	13,0	12	8,6

3.4 Fjöldi umsókna um meðferð eftir búsetu

Á mynd 3–3 koma fram upplýsingar um fjölda umsókna eftir úrræðum og sveitarfélögum. Sveitarfélög í svokölluðu „nágrenni Reykjavíkur“ eru Hafnarfjörður, Garðabær, Kópavogur, Seltjarnarnes, Mosfellsbær og Kjósarhreppur. Svokölluð „landsbyggð“ vísar þar með til allra annarra sveitarfélaga landsins utan Reykjavíkur og svokallaðs nágrennis Reykjavíkur. Flokkurinn „landsbyggð“ er hins vegar öðruvísi skilgreind þegar kemur að flokkum MST umsókna eftir svæðum. Fram til febrúar 2015 náði þjónusta MST til suðvesturhorn landsins, sem er flokkað sem Reykjavík og nágrenni Reykjavíkur (eins og hér að ofan) og *eldra þjónustusvæði landsbyggð*. Eldra þjónustusvæði landsbyggð náði til svæða í allt að 60 mínútna akstursfjarlægð frá Reykjavík að Borgarnesi, um allt Reykjanes og út fyrir Selfoss (s.s. að frátalinni Reykjavík og nágrenni Reykjavíkur). Frá febrúar 2015 hófst þjónusta MST um allt landið og svæðið sem bætist þá við fyrri þjónustusvæði MST (Reykjavík, nágrenni Reykjavíkur og eldra þjónustusvæði landsbyggð) er skilgreint sem *nýtt þjónustusvæði landsbyggð* og frá febrúar 2015 bárust umsóknir um MST fyrir 11 börn af því svæði.

Fjöldi umsókna um meðferð milli ára eftir úrræðum og sveitarfélögum á árunum 2011–2015

¹ Nágrenni Reykjavíkur eru Hafnarfjörður, Garðabær, Kópavogur, Seltjarnarnes, Mosfellsbær og Kjósarhreppur

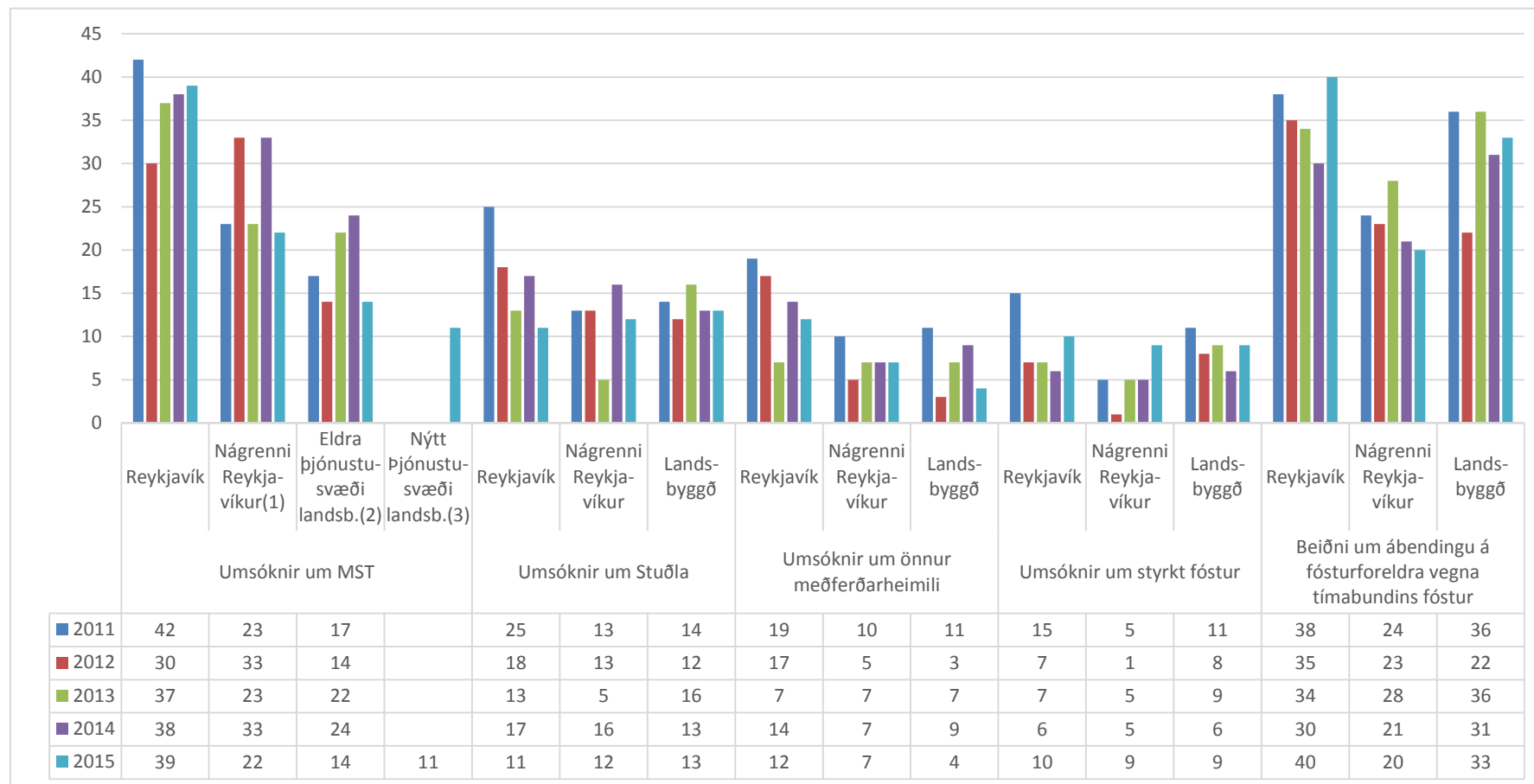
² Þjónustusvæði MST náði yfir 60 mínútna akstursfjarlægð frá Reykjavík, að frátalinni Reykjavík og nágrenni Reykjavíkur

³ Önnur svæði landsins en Reykjavík og þau sem tilgreind eru í skýringu 1 og 2, þjónustan hófst í febrúar 2015.

Mynd 3-3 Fjöldi umsókna um meðferð milli ára eftir úrræðum og sveitarfélögum á árunum 2011–2015

3.5 Samanburður á fjölda umsókna um meðferð og vegna fósturs á árunum 2011– 2015

Á mynd 3–4 er samanburður umsókna um meðferð og styrkt fóstur, sem og fjölda umsókna um ábendingu um fósturheimili vegna tímabundins fósturs. Sjá má að eftirspurn er mjög breytileg eftir árum en hafa skal í huga til samanburðar umfjöllun í kafla 3.2 um niðurstöður umsókna um meðferð. Til glöggvunar má geta þess að ef allar umsóknir/beiðnir í hin mismunandi meðferðarúrræði, styrkt- og tímabundið fóstur eru taldar saman eftir árum, óháð búsetu, eru þær árið 2011=303, 2012=241, 2013=256, 2014=270 og 2015=266

¹ Nágrenni Reykjavíkur eru Hafnarfjörður, Garðabær, Kópavogur, Seltjarnarnes, Mosfellsbær og Kjósarhreppur

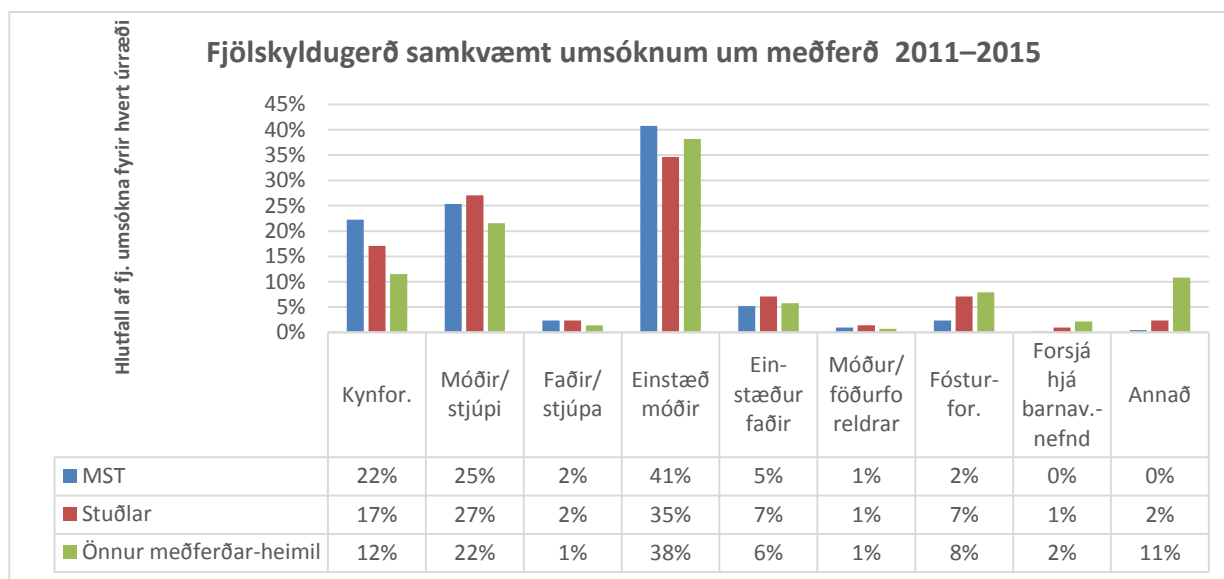
² Þjónustusvæði MST náði yfir 60 mínútna akstursfjarlægð frá Reykjavík, að frátalinni Reykjavík og nágrenni Reykjavíkur

³ Önnur svæði landsins en Reykjavík og þau sem tilgreind eru í skýringu 1 og 2.

Mynd 3-4 Samanburður á fjölda umsókna um meðferð og vegna fósturs á árunum 2011–2015

3.6 Hlutfall umsókna um meðferð eftir úrræðum og fjölskyldugerð

Á mynd 3–5 kemur m.a. fram að algengast er að börn sem sótt er um meðferð fyrir í öll neðangreind úrræði á tímabilinu 2011–2015, búi hjá einstæðri móður, eða samanlagt 39%. Lítil munur er á þessu hlutfalli milli úrræða en það er hæst í MST eða 41%. Hlutfall umsókna fyrir börn sem búa hjá kynforeldrum er 19% en 25% barnanna búa hjá móður og stjúpa. Fyrir börn sem búa hjá kynforeldrum er hæsta hlutfall umsókna 22% um MST en lægsta hlutfall 12% um önnur meðferðarheimili en Stuðla. Þau börn sem búa við aðra fjölskyldugerð en hér er talin upp eru flokkuð undir annað, en þar gæti verið um að ræða börn sem búa t.d. hjá ættingjum. (Ekki hefur verið safnað upplýsingum um fjölskylduaðstæður barna sem ráðstafað er í fóstur). Annars staðar í skýrslunni er fjallað um heimilisaðstæður barna sem barnaverndarnefndir höfðu afskipti af, þ.e. heildarfjölda barnaverndarmála (sjá töflu 5–6). Þar kemur fram að hlutfall barna sem barnaverndarnefndir höfðu afskipti af og sem bjuggu hjá kynforeldrum er herra en hlutfall barna sem sótt var um meðferð fyrir og bjó hjá kynforeldrum, eða um 35% árin 2011–2015.

Mynd 3-5 Fjölskyldugerð samkvæmt umsóknum um meðferð á árunum 2011–2015

Með erlendum uppruna barna er átt við börn sem eiga a.m.k. annað foreldri af erlendum uppruna (innflytjendur, önnur kynslóð innflytjenda eða börn þar sem annað foreldrið er erlent). Fram kemur í töflu 3–2 hlutfall barna af erlendum uppruna sem sótt var um meðferð fyrir og þar sem óskað var eftir ábendingu um fósturheimili á árunum 2011–2015.

Hlutfall barna af erlendum uppruna þar sem sótt var um meðferð fyrir á árinu 2015 var 6,9% og 14,3% þar sem barnaverndarnefndir óskuðu eftir ábendingu um fósturheimili. Samkvæmt tölum Hagstofu Íslands voru börn af erlendum uppruna (innflytjendur, önnur kynslóð innflytjenda eða börn þar sem annað foreldrið var erlent) 18,0% barna á Íslandi við upphaf árs 2015. Á árinu 2015 var 19,9% barna sem fjallað var um á grundvelli barnaverndarlaga börn af erlendum uppruna sjá (töflu 5–7).

Tafla 3-2 Hlutfall barna af erlendum uppruna á árunum 2011–2015

	2011 %	2012 %	2013 %	2014 %	2015 %
Hlutfall barna af erlendum uppruna þar sem sótt var um meðferð ¹	8,0	6,9	2,2	4,7	6,9
Hlutfall barna af erlendum uppruna þar sem óskað var eftir fósturforeldrum	7,6	8,3	7,1	11,7	14,3
Hlutfall barna af erlendum uppruna sem fjallað var um á grundvelli barnaverndarlaga	13,3	12,9	16,9	18,4	19,9
Hlutfall barna af erlendum uppruna á Íslandi ²	16,0	16,6	16,6	17,4	18,0%

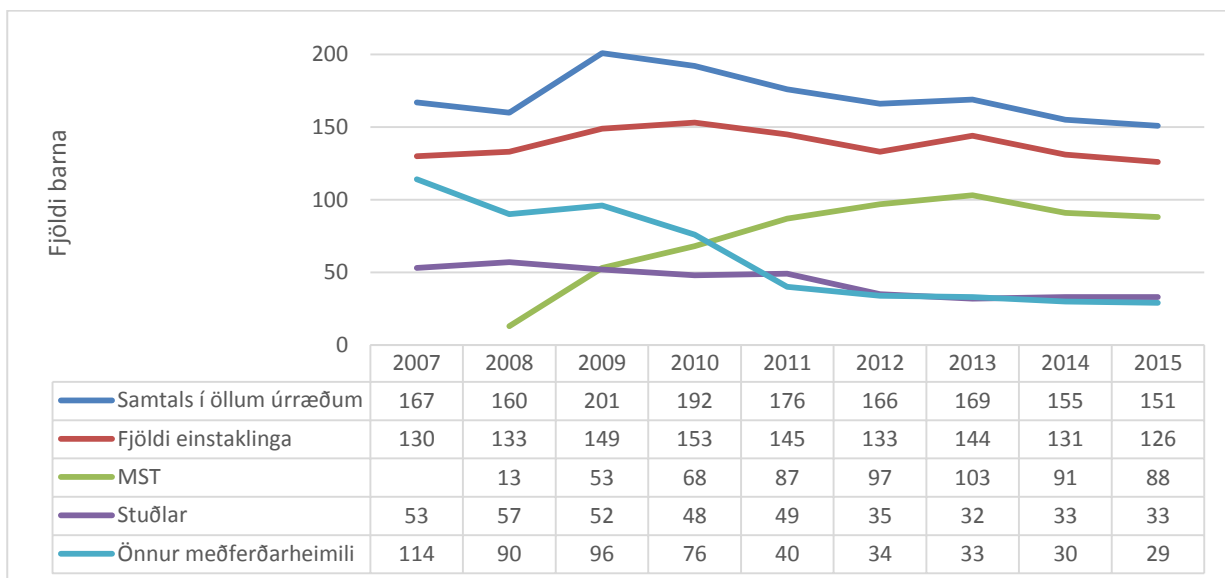
¹ Umsóknir um MST, meðferðardeild Stuðla og önnur meðferðarheimili

² Skv. upplýsingum frá Hagstofu Íslands, miðað er við stöðu við upphaf hvers árs.

3.7 Fjöldi barna í meðferð og á lokaðri deild

Á mynd 3–6 má sjá að svipaður fjöldi barna var í meðferð hvert ár á tímabilinu 2007–2015 en einstaklingum fjölgaði líttilega á árunum 2009–2011. Ástæður þessa má m.a. rekja til þess að árinu 2009 er MST meðferðin komin til skjalanna sem þýðir að börn fengu meðferð sem ella hefðu ekki verið vistuð á meðferðarheimili eða verið vistuð síðar – auk þess sem Götusmiðjan var starfandi fram á mitt ár 2010. Götusmiðjan var algjörlega opið úrræði þar sem börn höfðu í mörgum tilvikum mjög stutta viðdvöl og gátu farið án þess að gert væri ráð fyrir að þau kæmu aftur eins og venjan er á meðferðarheimilum Barnaverndarstofu. Áhrif þessa kunna að einhverju leyti að skýra hvers vegna það er algengast á árinu 2009 að einstaklingar færu í fleira en eitt úrræði á sama árinu, sbr. hlutfallslega hærri tölur um „samtals í öllum úrræðum“ miðað við „fjölda einstaklinga“.

Börnum á Stuðlum og á meðferðarheimilum hefur fækkað umtalsvert en börnum í MST fjölgað. Börnum á meðferðarheimilum fækkaði úr 76 árið 2010 í 29 árið 2015. Á sama tíma fjölgaði börnum í MST úr 53 árið 2009 í 103 árið 2013, en fækkaði líttilega á árinu 2014 og 2015 en þau voru þá 88 (umsóknum um MST fjölgaði hins vegar á árinu 2014, sbr. töflu 3–1). MST fer fram á heimili fjölskyldunnar og barnið því ekki vistað utan heimilis. Barnaverndarstofa leggur áherslu á að MST, Stuðlar og meðferðarheimilin vinni saman sem eitt þjónustukerfi eins og tíðkast í svokallaðri stigskiptri þjónustu. Þannig er missterkum inngrípum beitt á mismunandi tímabilum, allt eftir þörfum hverju sinni þannig að þjónustan verði markvissari og eftir atvikum samfelldari. Möguleikar á inngrípum hafa orðið fjölbreyttari undanfarin ár eins og sjá má af því að árið 2015 voru samtals 62 börn í meðferð á Stuðlum og meðferðarheimilum og 88 börn í MST. Sum þessara barna fengu fyrst meðferð í MST en voru síðan vistuð á Stuðlum og/eða meðferðarheimili (sbr. töflu 3–2).

¹„Samtals í öllum úrræðum“ er samanlagður fjöldi einstaklinga í MST, Stuðlum og öðrum meðferðarheimilum, þ.e. sami einstaklingur getur verið talin oftár en einu sinni, jafnoft og hann dvelst í hverju úrræði á árinu.

²„Fjöldi einstaklinga“ telur hvern einstakling aðeins einu sinni þó hann hafi dvalið í fleiri en einu meðferðarúrræði á árinu

Mynd 3-6 Fjöldi barna í meðferð á árunum 2007–2015

Eins og sjá má í töflu 3–3 luku um 80,4% þeirra sem hófu MST meðferð, meðferðinni (þ.e. 19,6% sem hófu MST meðferð luku ekki MST meðferð). Eins og sjá má voru um 66% þeirra sem luku ekki MST vistuð á Stuðlum, meðferðarheimili á vegum stofunnar og/eða ráðstafað á fósturheimili á næstu 18 mánuðum. Hins vegar voru einungis 27% þeirra barna sem luku MST meðferð (32% drengja og 18% stúlkna) vistuð á Stuðlum, meðferðarheimili á vegum stofunnar og/eða ráðstafað á fósturheimili á næstu 18 mánuðum eftir lok MST meðferðar. Miðað er við 271 barn (á aldrinum 12–18 ára) sem hóf MST meðferð á tímabilinu nóvember 2008 til nóvember 2013 og þar sem að minnsta kosti 18 mánuðir voru liðnir frá lokum meðferðar (sbr. skýrsla Barnaverndarstofu til velferðarráðuneytis í september 2105, *Innleiðing og árangur Fjölkerafmeðferðar (MST) á Íslandi*).

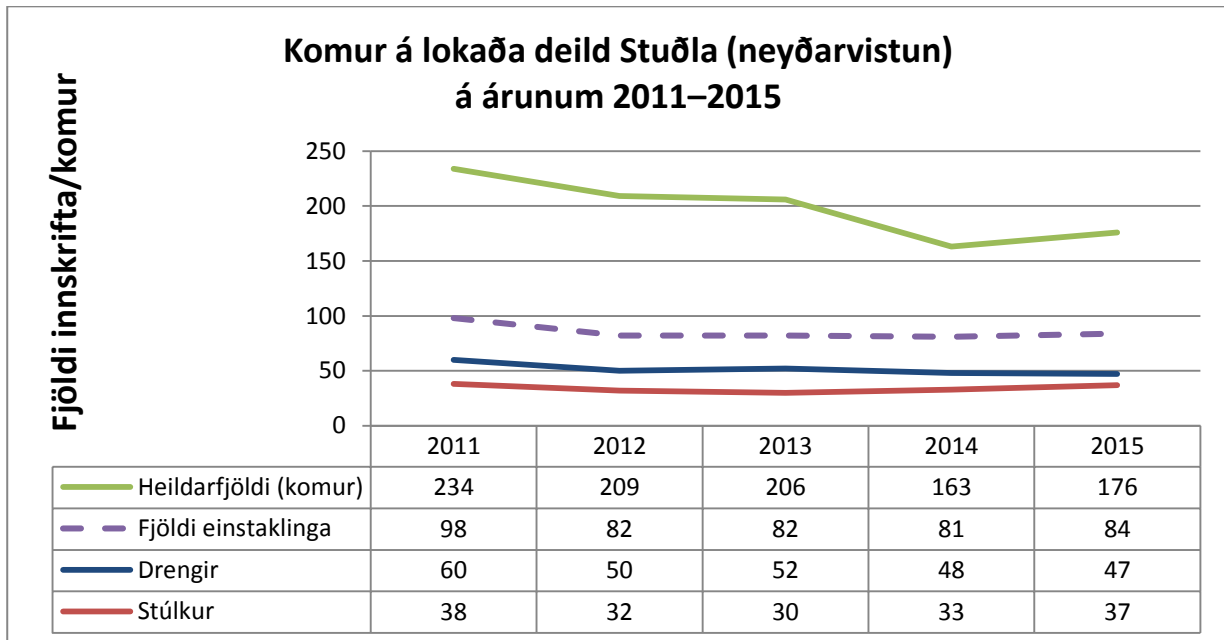
Tafla 3-3 Börn sem hófu og börn sem luku MST á tímabili umfjöllunar

	Hófu MST		Luku ekki MST		Luku ekki og vistuð á næstu 18 mánuðum		Luku MST		Luku MST og vistuð á næstu 18 mánuðum	
	Fjöldi	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	
Allir	271	53	19,6%	35	66%	218	80,4%	59	27%***	
Drengir	178	36	20,2%	25	69,4%	142	79,8%	97	32%***	
Stúlkur	93	17	18,3%	10	58,8%	76	81,7%	62	18%**	

*** marktækur munur $p < 0,001$,

** marktækur munur $p < 0,01$. Hér er átt við muninn á hlutfalli þeirra sem eru vistaðir utan heimilis á 18 mánaða tímabili og luku ekki MST miðað við þá sem luku MST

Á mynd 3–7 má sjá að komur á lokaða deild Stuðla eru rúmlega helmingi fleiri en fjöldi einstaklinga, þar sem hluti barnanna er vistaður oft en einu sinni. Á árinu 2015 fjölgaði komum úr 163 í 176, en fjöldi einstaklinga var nánast sá sami eða 84 einstaklingur á árinu 2015. Á árinu 2014 fækkaði komum frá árinu á undan, en þess ber að geta að frá júlí og fram í desember 2014 fækkaði rýmum á lokaðri deild úr fimm í þrjú vegna endurbóta og breytinga á húsnæði (sjá nánar í kafla 3.13).

Mynd 3-7 Komur á lokaða deild Stuðla (neyðarvistun) á árunum 2011–2015

3.8 Nánari upplýsingar um fjölda barna í meðferð

Í töflu 3–4 má sjá yfirlit yfir fjölda barna í MST, á meðferðardeild Stuðla og á öðrum meðferðarheimilum á tímabilinu 2011–2015. Í dálki 1 er fjöldi innskrifa (komur) á hverju ári auk þeirra einstaklinga sem voru enn í meðferð og höfðu innskrifast árið á undan. Í dálki 2 er fjöldi innskrifa (komur) á hverju ári. Í dálki 3 er talinn fjöldi einstaklinga sem innskrifast árlega og er hver einstaklingur talinn einu sinni þó hann kunnir að hafa innskrifast (komið) tvisvar í sama úrræðið eða fleiri en eitt meðferðarúrræði á árinu. „Samtals í öllum úrræðum“ er samanlagður fjöldi einstaklinga í MST, Stuðlum og öðrum meðferðarheimilum, þ.e. sami einstaklingur getur verið talin oft en einu sinni, jafnoft og hann dvelst í hverju úrræði á árinu. Þannig má sjá að árið 2015 voru 151 barn í meðferð, en þegar stjórnað er fyrir tvítalningu einstaklinga á milli úrræða er fjöldi einstaklinga í þessum úrræðum 126. Einstaklingar geta verið tvítaldir milli ára. Fjöldi barna á Stuðlum hefur verið svipaður s.l. þrjú ár, eða 32–33 börn. Ekki kemur fram í töflunni, að á tímabilinu 2011–2015 hafa þrjú börn fengið þjónustu meðferðardeildar án sólarhringsvistunar. Öll árin eru drengir fleiri en stúlkur í meðferð á Stuðlum, hlutfall drengja er mun herra á árunum 2011 og 2013–2014 en er jafnara á árunum 2012 og 2015. Í MST hafa drengir verið mun fleiri en stúlkur öll árin, en munurinn minnkar á árunum 2013 og 2014. Á árinu 2015 er kynjahlutfallið jafnt. Öll árin eru drengir fleiri en stúlkur á öðrum meðferðarheimilunum en hafa þarf í huga að meðferðartími á Laugalandi, þar sem einungis eru vistaðar stúlkur, var lengri en í Háholti og á Lækjarbakka fram til ársins 2015 (sbr. tafla 3–6).

Tafla 3-4 Fjöldi barna í meðferð á árunum 2011–2015

	1 Fjöldi í meðferð (innskriftir á árinu og frá fyrra ári)					2 Innskriftir (komur) á árinu					3 Innskrifaðir einstaklingar á árinu				
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
Fjöldi einstaklinga	145	133	144	131	126	114	96	109	96	93	114	96	109	96	93
Stúlkur	45	52	60	53	57	79	39	41	36	44	79	39	41	36	44
Drengir	100	81	84	78	69	35	57	68	60	49	35	57	68	60	49
Samtals í öllum															
úræðum	176	166	169	155	151	138	113	126	109	109	136	109	125	107	107
Stúlkur	58	67	71	59	71	45	46	50	40	54	47	46	50	40	54
Drengir	118	99	98	96	80	93	67	76	69	55	89	63	75	67	53
MST	87	97	103	91	88	68	63	74	62	63	68	63	74	62	63
Stúlkur	27	34	44	38	44	22	23	31	27	32	22	23	31	27	32
Drengir	60	63	59	53	44	46	40	43	35	31	46	40	43	35	31
Stuðlar meðferð	49	35	32	33	33	45	30	29	27	29	44	28	29	26	27
Stúlkur	12	17	12	8	15	12	14	10	7	14	12	14	10	7	14
Drengir	37	18	20	25	18	33	16	19	20	15	32	14	19	19	13
Háholt	13	9	9	8	7	8	6	7	7	3	8	4	6	6	3
Stúlkur	2	1	1	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1	0	0
Drengir	11	8	8	8	7	8	5	6	7	3	8	3	5	6	3
Laugaland ¹	15	12	11	11	12	10	6	6	6	8	9	6	6	6	8
Stúlkur	15	12	11	11	12	10	6	6	6	8	9	6	6	6	8
Lækjarbakki	12	13	13	11	10	7	8	9	7	6	7	8	9	7	6
Stúlkur	2	3	3	2	0	1	2	2	0	0	1	2	2	0	0
Drengir	10	10	10	9	10	6	6	7	7	6	6	6	7	7	6

¹Á Laugalandi eru eingöngu vistadar stúlkur.

3.9 Nánari upplýsingar um fjölda barna og innskriftir á lokaða deild

Í *töflu 3–5* má sjá tölur um fjölda barna á lokaðri deild Stuðla. Ekki er reiknaður fjöldi í dálki 1 með samanlögðum komum á árinu og börnum frá fyrra ári eins og í *töflu 3–3* um börn í meðferð þar sem vistanir á lokaðri deild vara jafnan aðeins í nokkra daga. Í dálki 2 eru tölur um allar komur á árinu en í dálki 3 tölur um fjölda einstaklinga á bak við komufjöldann. Hafa þarf í huga að algengara er að sömu börnin innskrifist oftar en einu sinni á árinu á lokaða deild Stuðla en í önnur úrræði. Ákveðinn hópur barna kemur aðeins í eitt skipti á lokaða deild, meðan aðrir koma endurtekið á ákveðnum tímabilum.

Tafla 3-5 Fjöldi barna á lokaðri deild Stuðla á árunum 2011–2015¹

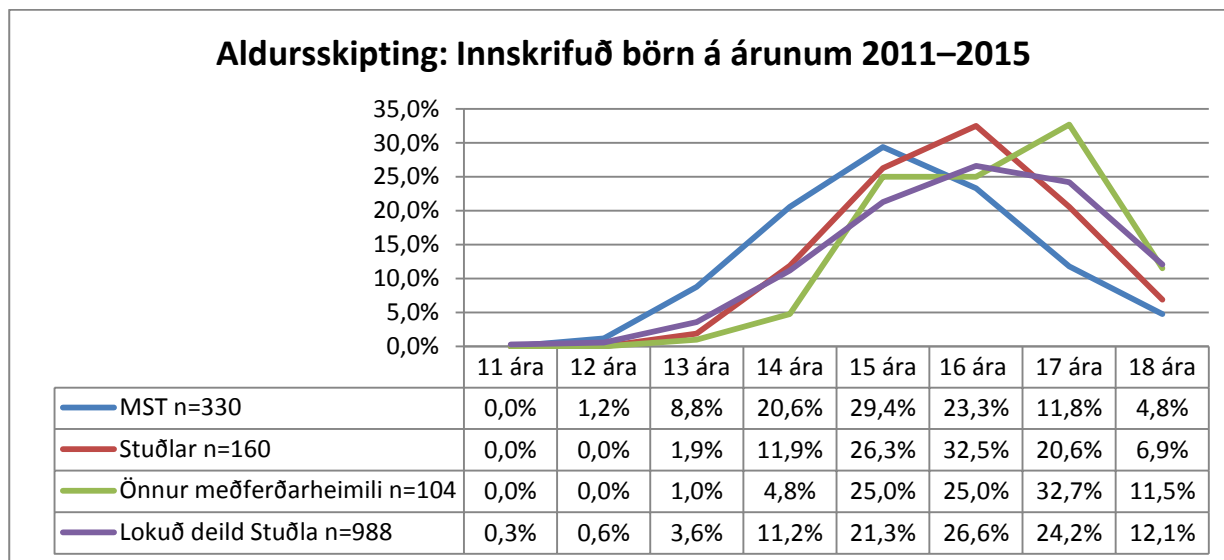
	1 Fjöldi (innskriftir/komur og frá fyrra ári)					2 Innskriftir (komur)					3 Innskrifaðir einstaklingar				
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
Lokuð deild	–	–	–	–	–	234	209	206	162	176	98	82	82	81	84
Stúlkur	–	–	–	–	–	88	76	77	51	80	38	32	30	33	37
Drengir	–	–	–	–	–	146	133	129	111	96	60	50	52	48	47

¹Þess ber að geta að frá júlí og fram í desember 2014 fækkaði rýmum á lokaðri deild úr fimm í þrjú m.a. vegna breytinga. Endurbætt deild var opnuð í desember og var herbergjum deildarinnar fjölgað um eitt þannig að þá voru rými fyrir 6 börn í stað þeirra 5 plássu sem áður var

3.10 Aldurs- og kynjaskipting

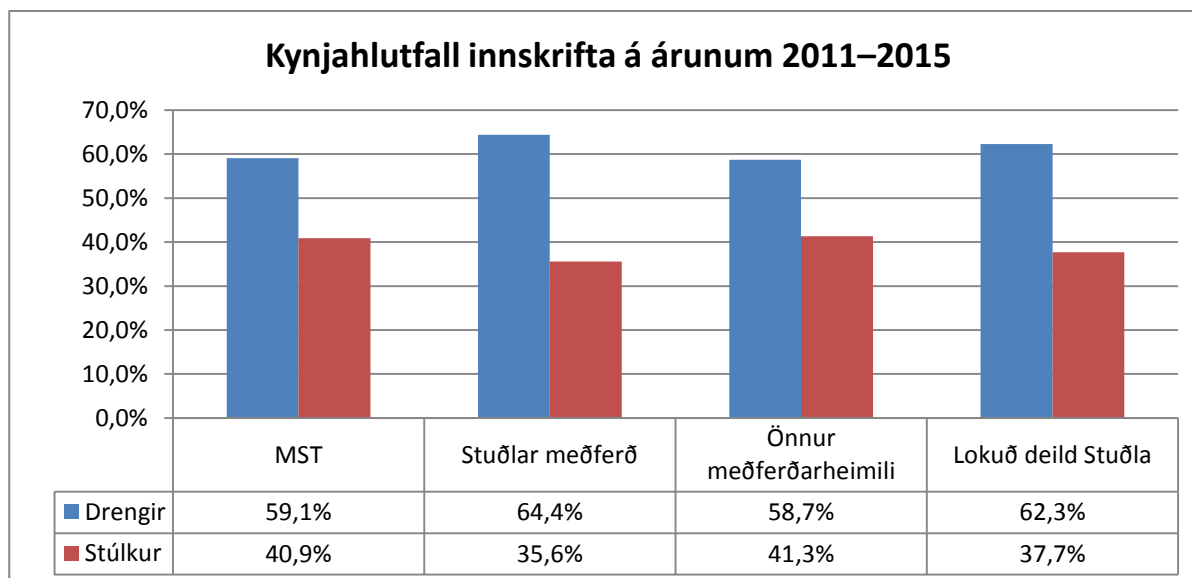
Aldur barns er miðaður við fæðingarár, t.d. eru 18 ára þau börn sem verða 18 ára á því ári sem fjallað er um. Á mynd 3–8 kemur fram að á árunum 2011–2015 var algengast að börn sem innskrifuðust í MST meðferð væru 15 ára eða tæplega 30% barnanna. Börn sem voru innskrifuð á Stuðla voru oftast 15 og 16 ára en börn á öðrum meðferðarheimilum oftast 17 ára. Á lokaðri deild Stuðla var algengast að börn væru 16 ára.

Í töflu 3–5 í kafla 3–11 eru frekari upplýsingar um aldur barna við innskrift. Það kemur m.a. fram að þrátt fyrir að MST er ætlað fyrir börn frá 12 ára aldri vísa barnaverndarnefndir sjaldan 12 og 13 ára börnum í MST sem sjá má á því að aðeins 1,2% mála í MST eru 12 ára og 8,8% 13 ára börn. Almennt eru 12 og 13 ára börn ekki vistuð á meðferðarheimilum þar sem vægari úrræði eru jafnan reynd áður og reynt að koma í veg fyrir blöndun svo ungra barna við eldri börn í vanda. Ekkert 12 ára barn var vistað á meðferðarheimilum á því tímabili sem taflan sýnir, en þrjú 13 ára börn voru vistuð á meðferðardeild Stuðla og eitt 13 ára barn á öðrum meðferðarheimilum á tímabilinu en í þeim tilvikum var það mat viðkomandi barnaverndarnefndar og Barnaverndarstofu að ekkert hentugra úrræði stæði til boða á þeim tíma, eftir að öll tiltæk vægari úrræði höfðu verið reynd, og að sérstakar aðstæður á meðferðarheimilunum leyfðu ráðstöfun svo ungra barna.

Mynd 3-8 Aldursskipting: Innskrifuð börn á árunum 2011–2015

Á mynd 3–9 kemur fram að á tímabilinu 2011–2015 hafa fleiri drengir innskrifast í úrræðin en stúlkur. Mestur er munurinn á meðferðardeild Stuðla en þar er hlutfall drengja 64,4%. Á lokaðri deild Stuðla hafa drengir verið innskrifaðir oftar en stúlkur öll árin, sjá nánar töflu 3–4. Hafa þarf í huga að algengara er að sömu börnin komi oftar en einu sinni á árinu á lokaða deild Stuðla en í önnur úrræði og því er mismunur á fjölda innskrifta og fjölda einstaklinga mun meiri þar en í öðrum úrræðum. Jafnari hlutföll drengja og stúlkna eru á öðrum meðferðarheimilum þar sem hlutfall drengja er 58,7%. Eins og fram kemur í kafla 3–12 um lengd meðferðar, þar sem miðað er við útskrifuð börn á sama tímabili, dvöldu stúlkur að meðaltali lengur en drengir á meðferðarheimilum fram til ársins 2015 (að frátöldum Stuðlum). Þar munaði mest um meðferðarheimilið Laugaland sem einungis er ætlað stúlkum. Á Laugalandi var fram til ársins 2015 að jafnaði lengri meðferðartími en á Lækjarbakka og Háholti.

Mynd 3-9 Kynjahlutfall innskrifta á árunum 2011–2015

3.11 Nánari upplýsingar um aldurs- og kynjahlutföll

Tafla 3-6 Innskriftir eftir kyni og aldri¹ á árunum 2011–2015

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Innskriftir/komur MST	68	100,0	63	100,0	74	100,0	62	100,0	63	100,0
Stúlkur	22	32,4	23	36,5	31	41,9	27	43,5	32	50,8
Drengir	46	67,6	40	63,5	43	58,1	35	56,5	31	49,2
18 ára	2	2,9	6	9,5	3	4,1	4	6,5	1	1,6
17 ára	5	7,4	10	15,9	9	12,2	9	14,5	6	9,5
16 ára	20	29,4	10	15,9	18	24,3	14	22,6	15	23,8
15 ára	19	27,9	19	30,2	21	28,4	17	27,4	21	33,3
14 ára	17	25,0	13	20,6	12	16,2	15	24,2	11	17,5
13 ára	5	7,4	5	7,9	10	13,5	2	3,2	7	11,1
12 ára	0	0,0	0	0,0	1	1,4	1	1,6	2	3,2
Stuðlar meðferð	45	100,0	30	100,0	29	100,0	27	100,0	29	100,0
Stúlkur	12	26,7	14	43,3	10	34,5	7	25,9	14	48,3
Drengir	33	73,3	16	56,7	19	65,5	20	74,1	15	51,7
18 ára	1	2,2	4	13,3	2	6,9	0	0,0	4	13,8
17 ára	6	13,3	6	20,0	7	24,1	9	33,3	5	17,2
16 ára	19	42,2	10	33,3	9	31,0	7	25,9	7	24,1
15 ára	12	26,7	8	26,7	5	17,2	7	25,9	10	34,5
14 ára	6	13,3	2	6,7	4	13,8	4	14,8	3	10,3
13 ára	1	2,2	0	0,0	2	6,9	0	0,0	0	0,0
Lokuð deild Stuðla	234	100,0	209	100,0	206	100,0	163	100,0	176	100,0
Stúlkur	88	37,6	76	36,4	77	37,4	51	31,3	80	45,5
Drengir	146	62,4	133	63,6	129	62,6	112	68,7	96	54,5
18 ára	25	10,7	20	9,6	27	13,1	20	12,3	28	15,9
17 ára	23	9,8	76	36,4	50	24,3	61	37,4	29	16,5
16 ára	81	34,6	50	23,9	64	31,1	25	15,3	43	24,4
15 ára	64	27,4	48	23,0	28	13,6	26	16,0	44	25,0
14 ára	37	15,8	7	3,3	11	5,3	30	18,4	26	14,8
13 ára	1	0,4	3	1,4	26	12,6	1	0,6	5	2,8
12 ára	0	0,0	5	2,4	0	0,0	0	0,0	1	0,6
11 ára	3	1,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Önnur meðferðarheimili	25	100,0	20	100,0	22	100,0	20	100,0	17	100,0
Stúlkur	11	44,0	9	45,0	9	40,9	6	30,0	8	47,1
Drengir	14	56,0	11	55,0	13	59,1	14	70,0	9	52,9
18 ára	4	16,0	0	0,0	4	18,2	1	5,0	3	17,6
17 ára	2	8,0	8	40,0	7	31,8	11	55,0	6	35,3
16 ára	5	20,0	8	40,0	6	27,3	2	10,0	5	29,4
15 ára	12	48,0	4	20,0	4	18,2	4	20,0	2	11,8
14 ára	2	8,0	0	0,0	0	0,0	2	10,0	1	5,9
13 ára	0	0,0	0	0,0	1	4,5	0	0,0	0	0,0

¹Aldur barns er miðaður við fæðingarár, t.d. eru 18 ára þau börn sem verða 18 ára á því ári sem fjallað er um.

3.12 Lengd vistunar/meðferðar

Í *töflu 3–7*, sem fjallar um útskrifuð börn kemur fram að lengd vistana á öðrum meðferðarheimilum en Stuðlum hefur verið breytileg á tímabilinu 2011–2015. Þetta má að einhverju leyti rekja til breytinga á meðferðarkerfinu og umönnunarþyngd en gera þarf fyrirvara á samanburði vegna þess hversu fáir einstaklingar eru að baki tölunum. Almenn viðmið er að MST taki á bilinu 3–5 mánuði. Lengd MST meðferðar hefur að meðaltali verið svipuð milli drengja og stúlkna á tímabilinu 2011–2015. Raunverulegur meðferðartími tiltekins barns getur verið nokkru lengri en tölur um meðallengd dvalar gefa til kynna, eðli málsins samkvæmt, en einnig vegna þess að barnið getur innskrifast í fleiri en eitt úrræði, yfir lengra eða skemmra tímabil.

Tafla 3-7 Meðferðartími á árunum 2011–2015

	Meðallengd vistunar/meðferðar í dögum					Lengsta vistun/meðferð í dögum					Stysta vistun/meðferð í dögum				
	'11	'12	'13	'14	'15	'11	'12	'13	'14	'15	'11	'12	'13	'14	'15
MST	131	140	130	117	140	287	267	226	195	237	30	49	36	17	21
Stúlkur	115	142	133	123	133	192	200	226	195	212	30	75	43	23	31
Drengir	138	139	127	113	147	287	267	189	195	237	42	49	36	17	21
Stuðlar meðferðardeild	47	55	59	61	57	81	85	123	143	113	7	14	11	20	10
Stúlkur	47	57	67	54	49	57	85	123	84	90	31	21	47	28	10
Drengir	47	53	53	61	68	81	81	98	143	113	7	14	11	20	36
Lokuð deild															
Stuðla	6,4	5,9	6,0	6,6	6,1	14	14	14	14	14	1	1	1	1	1
Stúlkur	6,1	5,4	5,6	7,4	6,4	15	15	15	7	15	1	1	1	1	1
Drengir	6,6	6,1	6,1	6,0	5,8	15	15	15	15	15	1	1	1	1	1
(tíðasta gildi)	(4)	(4)	(3)	(3)	(2)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Háholt	158	159	87	118	163	260	206	273	138	243	63	54	23	99	92
Stúlkur	222	182	23	0	0	260	182	23	0	0	184	182	23	0	0
Drengir	141	155	97	118	163	243	206	273	138	243	63	54	33	99	92
Laugaland ¹	240	307	265	294	167	414	420	402	665	214	52	160	143	33	86
Stúlkur	240	307	265	294	167	414	420	402	665	214	52	160	143	33	86
Lækjarbakki	210	226	165	148	189	310	331	370	343	430	93	64	51	17	90
Stúlkur	243	122	130	163	0	243	180	130	195	0	243	64	130	131	0
Drengir	204	256	169	142	189	310	331	370	343	430	93	133	51	17	90

¹Á Laugalandi eru eingöngu vistaðar stúlkur.

3.13 Fjöldi rýma, nýtingarhlutfall og fjöldi stöðugilda

Í *töflu 3–7* má sjá yfirlit yfir fjölda rýma, nýtingarhlutfall og fjölda stöðugilda í MST, á Stuðlum og á öðrum meðferðarheimilum. Taflan sýnir að á tímabilinu 2011–2015 hefur rýmum fækkað úr 17 í 16 á meðferðarheimilunum og úr 8 í 6 á Stuðlum. Ástæður fækkunar rýma á Stuðlum voru þær að umönnunarþyngd barna varð umtalsvert meiri eftir tilkomu MST (sbr. kafli 3.14) og því þótt viðeigandi að miða hámarksfjölda barna á meðferðardeild við 6 svo tryggja mætti betur gæði í meðferð og öryggi barna á deildinni. Í framhaldi var tveimur herbergjum á meðferðargangi Stuðla ráðstafað til notkunar fyrir lokaða deild. Þegar endurbótum á lokuðu deildinni lauk í desember 2014 hafði herbergjum (rýmum) fjölgaði úr 5 í 6 og er deildin nú kynjaskipt þannig að hægt er að vista drengi og stúlkur í aðskildum hlutum hússins með sérstakri setustofu á hvorum stað. Auk þessa var útbúið sérstakt rými, í aðskildum hluta lokuðu deildarinnar með sérstakri setustofu og gangi, sem ætlað er í móttöku barna sem af heilsufarslegum, hegðunarlegum eða öðrum ástæðum geta ekki verið innan um önnur börn á meðan þau eru að jafna sig eða eru ekki talin hafa gott af því að blandast öðrum börnum á lokuðu deildinni.

Á tímabilinu 2011–2015 hefur rýmum í MST fjölgað úr 27–30 í 33. Meðferðarteymi er grunneining í MST og samanstendur af allt að 4 þerapistum og einum teymisstjóra sem gegnir veigamiklu hlutverki í að tryggja meðferðarfylgni, handleiðslu og starfsþróun þerapista og annast samskipti við barnaverndarnefndir. Fjöldi stöðugilda í MST var 5 í upphafi, en fjölgaði í allt að 8 á árinu 2010 og aftur í allt að 10 stöðugildi á árinu 2011. Frá febrúar 2015 þegar MST var í boði á landsvísi fjölgaði stöðugildum í 11. Hver þerapisti sinnir að jafnaði 4

fjölskyldum í senn í 3–5 mánuði, en að jafnaði 3 fjölskyldum þegar þerapist sinnir málum sem krefjast langra ferðalaga. Ætla má að MST teymin geti sinnt um 80–100 fjölskyldum á ári.

Tafla 3-8 Fjöldi rýma, nýtingarhlutfall og fjöldi stöðugilda á árunum 2011–2015

Heimili	Fjöldi rýma					Nýtingarhlutfall %					Fjöldi stöðugilda				
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
Laugaland	6	6	6	6	6	98,0	98,4	83,2	67,8	58,9	10	10	10	10	10
Háholt ¹	5	5	3	4	4	76,1 (83,2) ¹	57,8 (70,7) ¹	46,7	60,5 (70,1) ¹	64,2 (76,6) ¹	11,5	11,5	8	12,4	12,4
Lækjarbakki ²	6	6	6	6	6	84,4	80,1	71,5 (78,9) ²	65,0 (77,4) ²	54,8	14,95	15,5	16,26	16,29	14,4
Alls/meðaltal	17 ⁶	17 ⁶	15 ⁶	16 ⁶	16 ⁶	86,8 (88,9) ¹	80,0 (83,8) ¹	70,7 (73,6) ²	65,1 (72,1) ^{1/2}	58,7 (61,2) ¹	36,45	37,0	34,26	38,69	36,8
Stuðlar meðferðard. ³	8	8	6	6	6	71,6	58,4	75,5	72,4	78,3	25,0	27,2	27,8	25,58	29,4
Stuðlar lokuð deild (neyðarv) ⁴	5	5	5	6	6	83,3	67,1	75,9	69,0	52,9					
MST ⁵	26,6	29,6	29,2	28,4	32,6	89,8	82,3	93,3	69,8	77,4	9,5	9,5	9,3	9,38	10,94

¹Rýmum í Háholti fækkaði tímabundið á árunum 2011, 2012, 2014 og 2015 vegna aukinnar umönnunarþyngdar og er því raunfjöldi vistunardaga hærri sem því nemur. Á árinu 2013 fækkaði rýmum í Háholti úr 5 í 3 og stöðugildi fóru úr 11,5 í 8. Í október 2014 var gerður nýr samningur við Háholt þar sem plássum fjölgaði úr þrem í fjögur og stöðugildum úr 8 í 12,4. Sumarlokun 45 dagar 2013 og 50 dagar 2014. Einstaklingur/ar skilgreindir í tvöföldu pláss vegna umönnunarþyngdar í samtals 236 daga árið 2012, 114 daga 2014 og 195 daga 2015. Samvæmt því væri nýting 70,7% árið 2012, 70,1% 2014 og 76,6% 2015 en þó ber að hafa í huga að ekki biðlisti var á þessum tíma og engum vísað frá af þessum sökum.

²Rýmum á Lækjarbakka fækkaði tímabundið á árunum 2013 og 2014 vegna aukinnar umönnunarþyngdar og er því raunfjöldi vistunardaga hærri sem því nemur. Sumarlokun 28 dagar 2015 og 33 dagar 2016. Einstaklingur/ar skilgreindir í tvöföld pláss í samtals 272 dagar árið 2014 og 164 daga árið 2013. Nýting skv. því 77,4%.

³Sumarlokun á Stuðlum í júlí, 30-33 dagar 2012-2016.

⁴Frá júlí fram til 12. desember 2014 fækkaði plássum á lokaðri deild úr fimm í þrjú m.a. vegna breytinga, en frá 12. desember voru 6 pláss á lokaðri deild.

⁵Nýtingarhlutfall í MST er reiknað með sama hætti og á meðferðarheimilum, þ.e. út frá raunfjölda vistunardaga (hversu mörg rými eru nýtt) og fjölda rýma sem eru fyrir hendi á hverju ári. (Heildar)fjöldi rýma í MST er reiknaður út frá raunverulegum fjölda þerapista á hverju ári og fjölda mála (fjöldi rýma á hvern þerapista) sem hver þerapisti ætti að geta sinnt á hverjum tíma. Þannig er miðað við að fullþjálfaður þerapisti geti á heilu starfsári sinnt fjórum málum að jafnaði í senn (sem þýðir að oft eru málin fimm og jafnvel sex þar sem sumarleyfistími er ekki dreginn frá), nema á þeim tímabilum þegar þerapisti sinnir málum af nýjum þjónustusvæði landsbyggð sem krefjast langra ferðalaga (frá febrúar 2015), en þá er miðað við að þerapisti sinni 3 málum í senn. Þegar þerapisti er nýr í starfi er reiknað með ákveðnum tíma þar til hann hefur opnað fullan fjölda mála og gildir sú regla einnig en í styttri útfærslu þegar þerapisti kemur til baka úr lengri leyfum öðrum en sumarleyfum, svo sem fæðingarorlofi, launalaus leyfi osv. Þegar þerapisti hættir störfum er gert ráð fyrir að hann loki ekki öllum málum á sama degi heldur hverju á eftir öðru yfir ákveðinn tíma. Athugið að frá febrúar 2010 eru tvö stöðugildi teymisstjóra en fram að því eitt stöðugildi. Þannig voru stöðugildi árið 2015 samtals 10,94 og þar af 2 teymisstjórar.

⁶Samkvæmt samningum við meðferðarheimilin er gert ráð fyrir allt að þremur rýmum til viðbótar ef aðstæður kalla á, hér er því átt við lágmarksfjölda rýma. Ástæður sumarlókunar eru að erfitt getur reynst að tryggja gæði þjónustu með sumarafleysingafólki og á landsbyggðinni er erfitt að finna afleysingarfólk. Ef þörf krefur er barn vistað á öðru meðferðarheimili meðan á lokun stendur. Heimili sem ekki loka draga jafnan úr fjölda skjólstæðinga yfir sumarmánuðina.

3.14 Stigskipt þjónusta

Þegar MST meðferðin var innleidd árið 2008 þótti fyrirsjáanlegt að markhópur Stuðla og meðferðarheimila myndi breytast og dragast saman. Það hefur orðið raunin enda eru nú einungis þeir sem glíma við alvarlegasta vandann vistaðir á meðferðarstofnun eins og alþjóðlegar rannsóknir á sviðinu mæla með. Með MST meðferðinni hefur tekist að draga úr líkum á því að vista þurfi barn utan heimilis vegna hegðunarvanda og í þeim tilvikum sem vistun reynist síðan nauðsynleg hefur tekist að seinka henni. Af þessum sökum hefur umönnunarþyngd barna á Stuðlum og meðferðarheimilum aukist til muna, þar sem fleiri börn með alvarlegan vanda dvelja þar á hverjum tíma. Barnaverndarstofa hefur lagt áherslu á að Stuðlar, meðferðarheimilin og MST vinni saman sem eitt þjónustukerfi eins og tíðkast í svokallaðri samfelldri umönnun og stigskiptri þjónustu. Á þann hátt er missterkum inngrípum beitt á mismunandi tímabilum, allt eftir þörfum hverju sinni þar sem ávallt skal beita eins vægum inngrípum og unnt er. Þannig getur tekist að koma í veg fyrir vistun utan heimilis með MST meðferð eða að fjölskylda hefur lokið MST meðferð en vandinn vex og þörf er á tímabundinni vistun barns utan heimilis. Á hinn bóginn er hægt að halda

stuðningi áfram á heimavelli með MST meðferð eftir útskrift af Stuðlum eða meðferðarheimili þegar það er talið eiga við.

3.15 Reglur og gæðastaðlar

Árið 1999 tóku gildi *Reglur um réttindi barna og beitingu þvingunar á meðferðarheimilum undir yfirstjórn Barnaverndarstofu*. Árið 2001 tóku gildi *Reglur Barnaverndarstofu um samstarf meðferðarheimila og barnaverndarnefnda* sem fjalla m.a. um umsóknarferli og skilyrði umsókna, umgengni barna við nákomna, gerð vistunarsamnings, kostnaðarþætti, útskriftarferli og vistun barna á lokaðri deild í neyðar- og bráðatilvikum. Árið 2007 hófst vinna við að þróa íslenska gæðastaðla, *Staðlar fyrir vistun barna eða fóstur á vegum barnaverndaryfirvalda*. Voru staðlarnir gefnir út árið 2008 og skilgreina þeir hvernig staðið skuli að verkþáttum við vistun barns eða ráðstöfun þess í fóstur og hvað beri að varast. Þeir eru nokkurs konar leiðarvísir fyrir barnaverndarnefndir um vistun barna allt frá undirbúningi til framkvæmdar og eftirfylgdar. Við þróun staðlanna var höfð hliðsjón af alþjóðlegum viðmiðum, fyrst og fremst „Quality4Children Standards“ og tilmælum Evrópuráðsins um réttindi barna á stofnunum sem ráðherranefndin samþykkti 16. mars 2005. Vinnu við íslensku staðlana lauk í ágúst 2008 og voru þeir þá sendir til allra barnaverndarnefnda, stofnana barnaverndaryfirvalda og annarra aðila sem talið var að gætu haft gagn af. Í kjölfarið var eftirlit með vistunarferlinu endurskoðað og er nú stuðst við staðlana við framkvæmd eftirlits á meðferðarheimilum á vegum Barnaverndarstofu og hafa þeir einnig verið notaðir við eftirlit með vistheimilum. Í ágúst 2011 lauk endurskoðun á stöðlunum og þeir gefnir út að nýju.

3.16 Ytra og innra eftirlit

Ofangreindar reglur og gæðastaðlar, ásamt þjónustusamningum og öðrum gögnum, liggja til grundvallar ráðgjöf og eftirliti Barnaverndarstofu. Í meginatriðum lýtur eftirlit með meðferðarheimilum og Stuðlum að eftirfarandi þáttum:

- Að meta hvort starfsemi heimilanna uppfylli settar kröfur
- Að stuðla að almennum umbótum í meðferðarstarfi og benda á það sem betur má fara
- Að ganga úr skugga um að þjónustu- og vistunarsamningar séu uppfylltir
- Að ganga úr skugga um að gæðastaðlar séu uppfylltir

Annars vegar er um að ræða svonefnt *innra eftirlit*, sem starfsfólk Barnaverndarstofu framkvæmir. Hins vegar er um að ræða *ytra eftirlit*, sem sjálfstætt starfandi sérfræðingur, eftirlitsmaður, hefur haft með höndum frá árinu 2004 en þessi hluti eftirlitsins fluttist yfir til Velferðarráðuneytisins árið 2012.

Ytra eftirlit. Samkvæmt 89 gr. barnaverndarlaga hefur ráðuneytið eftirlit með því að úrræði á ábyrgð ríkisins uppfylli hverju sinni þær kröfur sem gerðar eru í lögum, reglugerðum, stöðlum og þjónustusamningum þegar það á við. Í þessu skyni felur ráðuneytið óháðum sérfræðingi að heimsækja heimili og stofnanir samkvæmt 79. gr. barnaverndarlaga að lágmarki einu sinni á ári. Sérfræðingur skal sérstaklega leitast við að gefa börnum kost á að tjá sig um aðbúnað og líðan sína í samræmi við aldur og þroska og markmið með vistun.

Innra eftirlit. Barnaverndarstofa sinnir ráðgjöf, fræðslu og leiðbeiningum við meðferðarheimili. Meginmarkmið ráðgjafar Barnaverndarstofu er að stuðla að faglegum umbótum í meðferðarstarfi, efla gæði meðferðar og tryggja velferð barna. Í ráðgjöfinni felst svokallað innra eftirlit og hluti hennar felst í því að starfsmaður Barnaverndarstofu fer í þrjár heimsóknir á ári á hvert meðferðarheimilanna auk þess að vera í reglubundnu sambandi við heimilin um síma eða tölvupóst. Þannig er starfsemi heimilanna skoðuð, gengi barna metið, rætt við meðferðaraðila um innra starf, skóla- og starfsmannamál, inn- og útskriftir barna o.s.frv. Einnig er rætt við börnin og lögð fyrir þau viðhorfskönnun þar sem þeim gefst m.a. kostur á að tjá sig um eigin líðan, meta framfarir og segja hvað þeim finnst að betur mætti fara á heimilinu. Eftir hverja heimsókn er gerð skýrsla um niðurstöður. Á heimasíðu Barnaverndarstofu, bvs.is, má finna samantekt á viðhorfskönnunum sem lagðar voru fyrir börn á meðferðarheimilum á árunum 2002 til 2010. Um var að ræða 611 viðhorfskannanir, lagðar fyrir 287 börn.

3.17 Verklagsreglur, þvingun og farvegur kvartana

Barnaverndarstofa uppfærir reglulega handbók fyrir starfsfólk meðferðarheimilanna. Efni handbókarinnar hefur að hluta orðið til á undanförunum árum í góðu samstarfi Barnaverndarstofu við starfsfólk meðferðarheimila, Stuðla, barnaverndarnefnda, barna- og unglingsgeðdeildar LSH og Landlæknisembættisins og eru öllum þakkrir færðar fyrir

framlagið. Efnið hefur síðan verið kynnt meðferðarheimilunum smám saman. Í ágúst 2008 hafði allt efni handbókarinnar verið endurskoðað, því safnað saman og það kynnt fyrir öllu starfsfólki meðferðarheimilanna. Handbókin er ætluð til leiðbeiningar fyrir starfsfólk meðferðarheimila sem rekin eru undir yfirstjórn Barnaverndarstofu samkvæmt. 79. gr. barnaverndarlaga nr. 80/2002. Handbókinni er í fyrsta lagi ætlað að vera leiðbeinandi um fagleg vinnubrögð á meðferðarheimilunum. Í öðru lagi er henni ætlað að auðvelda aðgengi starfsfólks að skriflegum gögnum og eyðublöðum er varða daglegt starf þeirra. Í þriðja lagi er henni ætlað að efla öryggi starfsfólks sem um leið eflir öryggi þeirra barna sem eru vistuð til meðferðar á heimilunum. Í fjórða lagi má nota hana til að þjálfra nýliða í starfi. Forstöðumönnum er ætlað að viðhalda þekkingu á handbókinni og hafa veg og vanda að því að unnið sé samkvæmt henni. Gert er ráð fyrir breytingum á efni hennar og viðbótum með reglulegum hætti.

Í handbókinni eru meðal annars *reglur um réttindi barna og beitingu þvingunar á meðferðarheimilum undir yfirstjórn Barnaverndarstofu*, sem og efni sem varðar skipulag barnaverndarkerfisins. Þar eru ýmsar leiðbeiningar um einstaka verkþætti, leiðbeiningar um forvarnir, um æskilega og viðurkennda starfshætti er varða t.d. viðbrögð við vímuefnaneyslu, ofbeldi, stroki, sjálfsvígshegðun og ásökunum um kynferðislegt ofbeldi og áreitni. Í viðauka er svo að finna eyðublöð, barnaverndarlögin, verklagsreglur, tilmæli Evrópuráðsins um réttindi barna á stofnunum frá árinu 2005 og staðla um vistun eða fóstur barna utan heimilis frá 2008 sem vísað er til í texta handbókarinnar. Í viðauka er einnig listi yfir allar barnaverndarnefndir á Íslandi og minnislisti yfir þau gögn sem meðferðarheimilum er ætlað að skila af sér. Öll þessi gögn má nálgast á heimasíðu Barnaverndarstofu www.bvs.is sem og handbókina í heild sinni. Hér að framan var fjallað um gæðastaðla um vistun barna utan heimilis og eftirlit með vistunarferlinu og eru þeir ávallt hafðir til hliðsjónar við mat á gæðum í meðferðarstarfinu.

Á heimasíðu Barnaverndarstofu má finna reglur um meðferð kvartana barna á Stuðlum (meðferðardeild og lokaðri deild) og á meðferðarheimilum ásamt kvörtunareyðublaði. Hvert barn sem vistað er á meðferðarheimili fær afhenta möppu þar sem er að finna þessar reglur, kvörtunareyðublaðið, reglur um réttindi barna og beitingu þvingunar, upplýsingar um viðkomandi meðferðarheimili og þá barnaverndarnefnd sem fer með mál þess. Verklagsreglur um beitingu þvingunar gilda í aðstæðum þar sem starfsfólk þarf að stöðva hegðun barns sem beitir aðra ofbeldi, stefnir sér eða öðrum í hættu, truflar meðferð eða ógnar öryggi annarra barna. Í slíkum tilvikum fyllir starfsfólk út eyðublað þar sem kemur fram lýsing á atvikinu og er barni boðið að skrifa undir. Eyðublaðið skal senda Barnaverndarstofu sem fer yfir það og gerir athugasemdir ef talið er að ekki hafi verið farið eftir reglum um réttindi barnsins. Skrifi barnið ekki undir er því boðið að senda Barnaverndarstofu skriflega kvörtun. Í töflu 3-9 má sjá yfirlit yfir fjölda þvingunaratvika á meðferðarheimilunum og Stuðlum, en á árinu 2015 voru 11 atvik sem er nokkur fækkun frá árunum á undan.

Tafla 3-9 Þvingunaratvik á árunum 2011–2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Fjöldi vistana	348	305	315	259	269
Fjöldi atvika	47	28	23	31	11
Stúlkur	16	11	3	3	3
Drengir	31	17	20	28	8
Fjöldi einstaklinga þar sem beita þurfti þvingun	25	19	8	15	7

Barnaverndarstofa tekur á móti kvörtunum vegna meðferðarheimilanna og vinnur úr þeim í samræmi við reglur og staðla. Þær kvartanir sem hafa borist stofunni komu oftast í kjölfar þess að barn var beitt þvingun af einhverju tagi eða var óánægt með samskipti við starfsmann. Afgreiðsla Barnaverndarstofu á kvörtunum beinist að því að leiðrétta meint mistök og til að koma í veg fyrir að þau endurtaki sig. Markmiðið er að bæta starfið á meðferðarheimilum og koma á sáttum á milli þeirra sem málið varðar. Því þarf stofan að afla upplýsinga frá þeim sem þekkja til aðstæðna sem leiddu til kvörtunar ásamt því að hafa samstarf við þá barnaverndarnefnd sem barnið tilheyrir. Á árinu 2015 barst ein kvörtun frá barni, en árið á undan bárust sex kvartanir frá börnum á meðferðarheimilum og Stuðlum.

3.18 Fræðsla og starfsþjálfun

Frá árinu 2009 hefur verið lögð aukin áhersla á að samræma og tryggja viðurkenndar grunnaðferðir í meðferðarstarfi Stuðla og meðferðarheimilanna, sem og samvinnu þessara úrræða og MST fjölkerfameðferðar. Haldnir eru reglulegir vinnufundir forstöðumanna Stuðla og meðferðarheimilanna með Barnaverndarstofu og teymisstjórum

MST. MST er gagnreynd aðferð og hefur haft mikil áhrif á allt meðferðarstarf Barnaverndarstofu. Allt starfsfólk í MST fær 5 daga grunnþjálfun og áhersluþjálfun („booster“) á 3 mánaða fresti auk þess sem gæðaeftirlit er umfangsmikið, sjá nánar á heimasíðu Barnaverndarstofu, www.bvs.is. Auk þess fer fram regluleg starfsþjálfun fyrir starfsfólk Stuðla og annarra meðferðarheimila. Þannig hefur allt frá árinu 2007 verið lögð áhersla á þjálfaraþjálfun í ART (*Aggression Replacement Training*) sem er þjálfunaraðferð fyrir börn og unglunga í félagsfærni, sjálfstjórn og siðferðilegri rökræðu. ART er árangursrík þjálfunaraðferð sem er beitt á meðferðarstofnunum, í skólum og annars staðar til að auka félagsfærni og fyrirbyggja árekstra í samskiptum, bæði hjá börnum og fullorðnum. Aðferðin er sérstaklega viðeigandi þar sem skert félagsþæfni og hegðunarvandi einstaklinga stafar af neikvæðum fyrirmyndum og/eða öðrum sálfræðilegum og jafnvel líffræðilegum þáttum. ART tekur til hegðunar, hugsunar og tilfinninga og byggir því í raun á lögmálum hugrænnar atferlismeðferðar. ART fer fram sem þjálfun í félagsfærni, þjálfun í sjálfstjórn/reiðstjórnun og umræða um siðferðilega breytni. Ávinningur af markvissri notkun ART í meðferð er m.a. að samræma starfsaðferðir og hugmyndafræði meðferðarheimila. Rannsóknir benda til þess að ART þjálfun taki á áhættuþáttum sem eru mikilvægir í hegðunar- og vímuefnavanda og að þjálfunin auki árangur meðferðar fyrir börn og unglunga. Sjá nánar um innleiðingu ART í ársskýrslu 2008–2011.

Frá árinu 2012 hefur starfsfólk á Stuðlum og meðferðarheimilum verið þjálfað kerfisbundið í aðferðum *áhugahvetjandi samtals* (motivational interviewing). Fram að þeim tíma höfðu aðferðir og andi *áhugahvetjandi samtals* verið hafðar til hliðsjónar í meðferðarstarfi og höfðu haft mikill og jákvæð áhrif á starfið. *Áhugahvetjandi samtals* er notað bæði með fullorðnum og unglingum sem gætu verið í þörf fyrir breytingar á lífsstíl eða hegðun, hafa hugsanlega ekki komið auga á þörf fyrir breytingar, eru alfarið á móti þeim eða hafa íhugað þær en eru mjög á báðum áttum. Aðferðin miðar að því að virkja vilja skjólstæðings til jákvæðra breytinga á lífsstíl og hegðun. Starfsfólk eflir færni sína í að mæta skjólstæðingi þar sem hann er staddur, laða fram og ýta undir hugsanir og tillögur hans sjálfs um jákvæðar breytingar. Aðferðin byggist á skilningi starfsfólks á ferli samtalsins og vilja til samvinnu. Mikilvægt einkenni *áhugahvetjandi samtals* er að forðast ákveðnar leiðir í samtalinu, eins og siðapredikanir, sem eru til þess fallnar að ýta undir mótþróa og draga úr vilja til breytinga. Borin er virðing fyrir sjálfstæði skjólstæðingsins, rétti hans og getu til að taka eigin ákvarðanir innan viðeigandi marka hverju sinni. Rannsóknir hafa leitt í ljós að *áhugahvetjandi samtals* ber árangur í bráðabjónustu og meðferðarvinnu með unglingum sem glíma við hegðunar- og vímuefnavanda.

Starfsfólk Barnaverndarstofu stóð fyrir ýmiskonar annarri fræðslu á meðferðarheimilunum, um ýmis starfstengd málefni, tiltekna þætti og nýjungar í meðferðarstarfi. Þannig má nefna að umfangsmikil fræðsla og þjálfun fór fram fyrir starfsfólk Lækjarbakka í ágústmánuði 2010 áður en meðferðarheimilið opnaði. Á árinu 2011 var sett í gang kerfisbundin þjálfun í öryggismálum á meðferðarheimilunum. Sérfræðingur á sviði öryggismála hefur tekið út aðstæður á meðferðarheimilum og þjálfað starfsfólk með reglulegu millibili. Er þetta jafnframt þáttur í gerð áhættumats á meðferðarheimilunum en öryggisfulltrúar meðferðarheimilanna hafa síðan sótt námskeið í gerð áhættumats á vegum Vinnueftirlits ríkisins.

3.19 Önnur meðferðar- og vistunarúrræði

3.19.1 PMTO– foreldrafærni

PMTO stendur fyrir *Parent Management Training–Oregon*, og er gagnreynd aðferð ætluð foreldrum barna á leik- og grunnskólaaldri með hegðunarerfiðleika. Haustið 2013 varð svokölluð miðstöð PMTO–foreldrafærni, sem hóf starfsemi sína í Hafnarfirði árið 2000, hluti af úrræðum Barnaverndarstofu. Tilgangurinn var að auka útbreiðslu foreldrafærniþjálfunar í barnaverndarstarfi hér á landi. Miðstöðin hefur það hlutverk að innleiða PMTO aðferðina hér á landi og þjálfar PMTO meðferðaraðila. Miðstöðin tryggir jafnframt áframhaldandi handleiðslu og stuðning fyrir fagfólk þeirra svæða landsins sem innleiða PMTO til að stuðla að viðvarandi hárrí fylgni við aðferðina þar sem hún er stunduð. Mikilvægt er að vinna með hegðunarvanda strax á fyrstu stigum þar sem alvarlegir hegðunarerfiðleikar geta leitt til andfélagslegrar hegðunar, sem oft hefur seinna meir í för með sér áfengis- og vímuefnanotkun. Rannsóknir erlendis og héraðs hafa m.a. leitt í ljós að PMTO dregur úr hegðunarerfiðleikum barns á heimili og hefur auk þess jákvæð áhrif á samskipti innan fjölskyldu og frammistöðu barns í námi, sjá nánar um PMTO á Íslandi á heimasíðu Barnaverndarstofu, bvs.is.

3.19.2 Vistheimilið að Hamarskoti

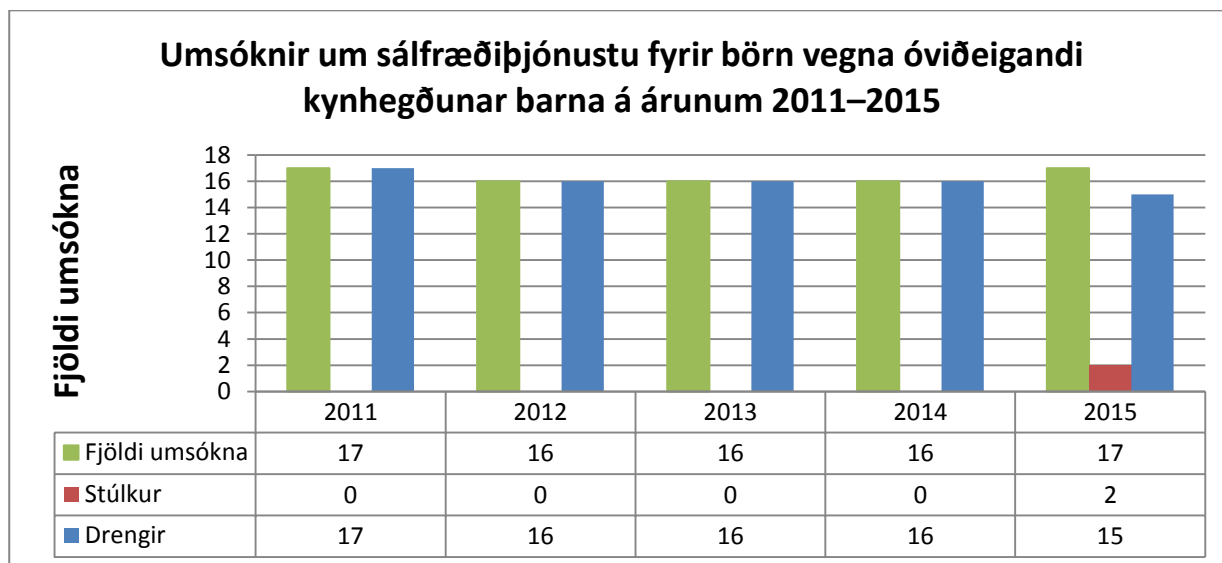
Samningur Barnaverndarstofu við hjónin Sigurð Inga Sigurðsson og Gerði Hreiðarsdóttur um rekstur vistheimilis að Hamarskoti í Flóahreppi var upphaflega gerður til reynslu í 12 mánuði frá 1. janúar 2010 og síðan framlengdur í nokkur skipti. Samningurinn gildi til ársloka 2015 en vegna niðurskurðar á fjárveitingum til Barnaverndarstofu var samningurinn ekki endurnýjaður. Vistheimilið er rekið samkvæmt b–lið 1. mgr. 84. gr. bvl. Vistheimilið Hamarskot var ætlað börnum frá 16 ára aldri sem hafa lokið grunnskóla og hafa lokið meðferð á vegum Barnaverndarstofu og

eiga ekki afturkvæmt á heimili sitt og barnaverndarnefnd þarf að ráðstafa samkvæmt. 25. gr. barnaverndarlaga. Heimilið var ekki ætlað til vistunar í bráðatilvikum. Lögð var áhersla á að auka sjálfstæði þeirra unglunga sem bjuggu í Hamarskoti og styðja þau í námi og/eða starfi. Jafnframt var kappkostað að eiga náðið og gott samstarf við foreldra og aðra aðstandendur. Á heimilinu dvöldu allt að fjórir unglingar undir 18 ára aldri. Að auki var heimilt að einstaklingar á aldrinum 18–20 ára búi í sjálfstæðri búsetu í smáhýsum við heimilið sjálft. Hamarskot tók einnig á móti þunguðum konum sem barnaverndarnefndir töldu nauðsynlegt að fái aðhlyningu og meðferð á viðeigandi stofnun, sbr. 30. gr. barnaverndarlaga. Gert var ráð fyrir að ein til tvær þungaðar konur gætu dvalist á heimilinu.

3.19.3 Sálfræðipjónusta vegna óviðeigandi kynhegðunar

Þjónustan felst í að gera áhættumat með viðurkenndum matstækjum og veita meðferð með aðferðum á borð við hugræna atferlismeðferð. Mikilvægur hluti af meðferðinni er fagleg ráðgjöf til foreldra barns sem sýnir óviðeigandi hegðun og að draga úr þörf fyrir vistun þess utan heimilis. Ráðgjöf nær einnig til starfsmanna barnaverndarnefnda og Barnaverndarstofu. Á árinu 2009 var gengið frá samningi við faghóp þriggja sálfræðinga um þjónustu við börn sem sýna óviðeigandi kynferðislega hegðun og var samningurinn endurnýjaður á árinu 2013 til fjögurra ára. Vandí barnanna er metinn með sálfræðilegum prófum og öðrum viðurkenndum viðmiðum. Einnig byggir matið á ítarlegum bakgrunnsupplýsingum frá foreldrum og þeim sérfræðingum sem komið hafa að málum barnanna áður. Meðferðarvinnan snýr ávallt að því að draga úr líkum á hinni óviðeigandi kynferðislegu hegðun og stuðla að því að barnið öðlist aukna færni við að sýna viðeigandi og félagsvæna hegðun. Þetta er m.a. gert með fræðslu um kynferðisleg mörk, áhrif og afleiðingar óviðeigandi hegðunar á barnið sjálft og þolanda, fræðslu til forsjármanna um viðeigandi og óviðeigandi kynferðislega hegðun barna sem og aðra þætti er koma fram við mat á áhættu.

Umfang meðferðar er háð niðurstöðu matsins á þeim líkum sem taldar eru á að barnið endurtaki hina óviðeigandi kynhegðun (lág, miðlungs eða há áhætta). Umfang meðferðar eykst eftir því sem áhættan telst meiri og snýr þá í auknum mæli að tilteknum þáttum sem fram hafa komið í matinu. Barnaverndarnefndir geta vísað börnum í þjónustuna í gegnum Barnaverndarstofu sem metur umsóknir í samráði við barnaverndarstarfsmann. Á árinu 2015 bárust 17 umsóknir fyrir börn á aldrinum 12–18 ára (*sjá mynd 3–10*). Frá árinu 2011 hefur fjöldi umsókna verið 16 eða 17 umsóknir á ári og drengir í miklum meirihluta. Lang flestar umsóknir voru annaðhvort samþykktar í mat og meðferð eða í nokkrum tilvikum í ráðgjöf og handleiðslu fyrir starfsfólk barnaverndarnefnda þar sem niðurstaða ráðgjafarinnar leiðir oftast til þess að málin eru unnin áfram í mati og meðferð.

Mynd 3-10 Umsóknir um sálfræðipjónustu fyrir börn vegna óviðeigandi kynhegðunar barna á árunum 2011–2015

3.19.4 Meðferð í nærumhverfi á grunni PMTO í Eyjafirði

Á árinu 2014 var boðið upp á meðferð í nærumhverfi á grunni PMTO í Eyjafirði en um er að ræða samning á milli Barnaverndarstofu og Akureyrarbæjar frá árinu 2009 um meðferðarúræði fyrir unglunga í hegðunarvanda. Samningurinn var undirritaður á sérstökum háttíðarfundi í tilefni af því að 10 ár voru þá liðin frá því að 8 sveitarfélög við Eyjafjörð gerðu með sér samning um stofnun sameiginlegrar barnaverndarnefndar. Bæjarstjóri Akureyrar og forstjóri Barnaverndarstofu undirrituðu samninginn sem felur í sér að Akureyrarbær kom á fót og starrækti meðferðarúræði fyrir unglunga með áherslu á eflingu foreldrafærni. Meðferðin byggir á PMTO þjálfun (*Parent Management Training Oregon Model*). Akureyrarbær skipaði verkefnisstjórn sem hefur umsjón með úrræðinu, þar

ábyrgð á handleiðslu og þjálfun starfsfólks og tók afstöðu til umsókna um meðferð. Samstarfsnefnd samningsaðila annaðist eftirlit með framkvæmd og árangursmat meðferðarinnar. Meðferðin stóð einkum til boða unglíngum með hegðunar- og vímuefnavanda og fjölskyldum þeirra. Þjónustusvæði verkefnisins náði til umdæmis barnaverndarnefndar Eyjafjarðar en heimilt er að taka til meðferðar fjölskyldur utan svæðisins. Í maí 2011 var undirritaður samningur um tveggja ára framlengingu á samstarfinu, sem hefur verið tilraunaverkefni frá árinu 2009 og í október 2013 var samningurinn framlengdur til ágústloka 2014.

4 Barnahús

Barnahús hóf starfsemi 1. nóvember 1998. Frá upphafi var ákveðið að um tveggja ára tilraunaverkefni væri að ræða. Gert var ráð fyrir að í lok tilraunatímabilsins yrði tekin ákvörðun um framtíð hússins í ljósi þeirrar reynslu sem þá hefði fengist af starfsemi þess. Tilraunaverkefnið var síðan framlengt um eitt ár og að því loknu, árið 2001, var ákveðið að starfsemi þess yrði fest í sessi.

Árið 2014 flutti Barnahús sig um set í nýtt og glæsilegt húsnæði í Reykjavík. Húsið er staðsett í kyrrlátu og grónu íbúðahverfi borgarinnar. Það er hannað sérstaklega til að mæta þörfum barna. Mjög góð aðstaða er í húsinu bæði fyrir börnin og þá sem þeim fylgja. Í húsinu eru sérútbúin viðtalsherbergi til að framkvæma könnunarviðtöl og skýrslutökur. Nýja húsnæðið er stærra og rúmbettra en það fyrra og nú eru möguleikar á því að hafa bæði skýrslutöku og könnunarviðtöl á sama tíma þar sem tvö herbergi eru sérútbúin sem slík. Í sérútbúnu viðtalsherbergjunum er barnið eitt með viðmælanda sínum. Viðtalinu er sjónvarpað beint í sérstakan fundarsal þar sem þeir sem þurfa að fylgjast með framburði barnsins eru staddir. Héraðsdómur Reykjaness hefur verið tengdur Barnahúsi með fjarfundabúnaði frá árinu 2001 og fer dómþing því fram í húsnæði Héraðsdóms í Hafnarfirði en barnið kemur ásamt foreldrum eða forsjáradílum í Barnahús. Dómari stjórnar skýrslutökum þaðan og getur ásamt öðrum sem eru viðstaddir komið spurningum sínum á framfæri við sérfræðinginn sem talar við börnin. Hefur þessi tækni nýst mjög vel. Þegar um könnunarviðtal er að ræða er það einungis starfsmaður barnaverndarnefndar sem fylgist með viðtalinu og ber formlega ábyrgð á framkvæmd þess. Ef viðtalið er liður í lögreglurannsókn fer það fram undir stjórn dómara að viðstöddum fulltrúa ákærvaldsins, verjanda sakbornings (sakborningi sjálfum, krefjist hann þess), réttargæslumanni barnsins, starfsmanni barnaverndarnefndar og fulltrúum lögreglu. Dómari getur stjórnað framvindu viðtalsins og komið að spurningum með hjálp sérstaks búnaðar án þess að barnið verði þess vart. Í Barnahúsi er einnig mjög góð aðstaða fyrir læknisskoðun.

Starfsmaður barnaverndarnefndar gerir frumathugun í máli, ræðir við tilkynnanda, aflar upplýsinga um barnið frá skóla eða leikskóla og gagna um heilsufar þess. Starfsmaður nefndarinnar sendir niðurstöður athugunar til Barnahúss ásamt útfylltu tilvísunarblaði. Ef barnaverndarnefnd óskar ekki eftir lögreglurannsókn í málinu (á einkum við þegar gerandi hefur ekki náð sakhæfisaldri eða þegar grunsemdir um kynferðislegt ofbeldi eru mjög veikar), veita sérfræðingar Barnahúss barnaverndarnefnd aðstoð við athugun málsins með könnunarviðtali við barnið. Fyrirkomulag könnunarviðtals er hið sama og ef um skýrslutöku fyrir dómi er að ræða. Ef málið sætir lögreglurannsókn sendir lögreglan gögn til héraðsdómara að frumrannsókn lokinni. Héraðsdómari getur kvatt sér til aðstoðar sérfræðing, t.d. frá Barnahúsi, og ákveður hvar skýrslutaka skuli fara fram. Ef dómari velur að láta sérfræðing Barnahúss taka skýrslu af barninu í Barnahúsi er dómþing háð þar. Árið 2009 urðu lagabreytingar hvað varðar skýrslutökur af börnum 15 ára og eldri. Nú eru 15–18 ára börn tekin í frumskýrslutöku hjá lögreglu og þurfa svo að mæta í skýrslutöku fyrir dómi ef gefin verður út ákæra í málinu. Aðstaða til skýrslutöku af börnum er einnig til staðar í Héraðsdómi Norðurlands eystra og í Héraðsdómi Reykjavíkur. Dómari við Héraðsdóm Norðurlands eystra óskar í flestum tilvikum eftir aðstoð sérfræðinga Barnahúss við skýrslutökur af börnum yngri en 15 ára.

Óháð því hvort viðtal er liður í könnun máls hjá barnaverndarnefnd eða skýrslutaka, er markmið þess að afla eins nákvæmra upplýsinga frá barninu og unnt er. Viðtalið fylgir ákveðinni aðferð (*protocol*) sem er alþjóðlega viðurkennd og liggja að baki aðferðinni miklar rannsóknir. Sérfræðingar Barnahúss hafa fengið sérstaka þjálfun til að taka viðtöl af þessu tagi. Viðtalið er tekið upp á myndband en það getur síðan orðið mikilvægt gagn við frekari vinnslu málsins, ekki síst við meðferð fyrir dómi. Rannsóknarviðtal er tekið í fyrstu heimsókn barnsins í Barnahús og sá sérfræðingur sem annast viðtalið hefur ekki frekari aðkomu að málinu.

Læknisskoðun er framkvæmd ef barnaverndarnefnd, lögregla, forsjáradílar barnsins eða barnið sjálft óska eftir því. Góð aðstaða er fyrir læknisskoðanir í Barnahúsi og þar er meðal annars staðsett myndbandssjá (*video colposcope*) sem gerir læknum kleift að framkvæma mjög nákvæmar skoðanir. Skoðanir hafa verið framkvæmdar af Gunnari Gunnarssyni barnalækni og Ebbu Margréti Magnúsdóttur kvensjúkdómalækni en þau hafa mikla reynslu af rannsóknum á börnum sem hafa sætt kynferðisofbeldi. Þeim til aðstoðar er Kristín Einarsdóttir hjúkrunarfræðingur. Læknisskoðun fer að jafnaði fram nokkrum dögum eftir rannsóknarviðtal. Í sumum tilvikum er barni vísað í læknisskoðun án þess að rannsóknarviðtal hafi verið tekið í Barnahúsi, t.d. ef skýrsla af barni hefur verið tekin í sérútbúinni aðstöðu Héraðsdóms Norðurlands eystra. Eldri börn eru oft á tíðum skoðuð á Neyðarmóttöku vegna

nauðgana á Landspítalanum í Fossvogi. Í einhverjum tilvikum hafa börn verið skoðuð á fjórðungssjúkrahúsinu á Akureyri.

Hafi barnaverndarnefnd óskað eftir greiningu og meðferð fyrir barn og upplýsingar sem koma fram í rannsóknarviðtali gefa tilefni til að ætla að barnið hafi þörf fyrir meðferð, eru forsjáraðilar þess upplýstir um þann þátt þjónustunnar. Áherslubreytingar hafa orðið í meðferðarvinnu í Barnahúsi frá árinu 2010. Tekið var upp meðferðarmódelið TF-CBT eða áfallamiðuð hugræn atferlismeðferð. Meðferðin tekur yfirleitt 12–20 skipti. Þó geta meðferðarviðtöl orðið mun fleiri í sérstökum tilvikum. Ung börn fá fræðsluviðtöl og einnig var unnið með þau í sandkassameðferð sem var nýtt úrræði á vegum Barnahúss en árið 2012 var það lagt niður vegna plássleysis. Eftir að Barnahús fluttist í nýtt húsnæði var byrjað á nýjan leik að vinna með yngri börnin í gegnum leik. Í sérútbúnu meðferðarherbergi er aðstaða til að vera með málningu, liti, sandkassa og leikmeðferð fyrir yngstu börnin. Einnig er unnt að veita fjölskyldugreiningarviðtöl í þeim tilvikum sem starfsmenn Barnahúss meta að slíkt þurfi. Meðferðin er veitt í heimahéraði barnsins ef þess er óskað. Foreldrum barnsins er veittur stuðningur og ráðgjöf eftir því sem við á enda er oft um að ræða atburði sem eru fjölskyldu barnsins mikið áfall. Þá hefur verið haldið sjálfstýrkinganámskeið fyrir stúlkur í Barnahúsi.

Árið 2014 var aukið um tvö stöðugildi í Barnahúsi og eru því sex starfandi sérfræðingar í Barnahúsi, en mikill biðlisti hafði myndast árið 2013. Einnig var gerður samningur við Kvennaathvarfið um að sérfræðingar í Barnahúsi myndu hitta börn í kvennaathvarfinu sem starfsmenn teldu að hefðu orðið fyrir áfalli. Barnahús hefur frá vori 2014 hitt nokkur börn og sum hver hafa fengið greiningu og meðferð í kjölfarið í Barnahúsi. Þá varð sú breyting á að frá því í mars 2015 hófust skýrslutökur vegna líkamlegs- og heimilisofbeldis.

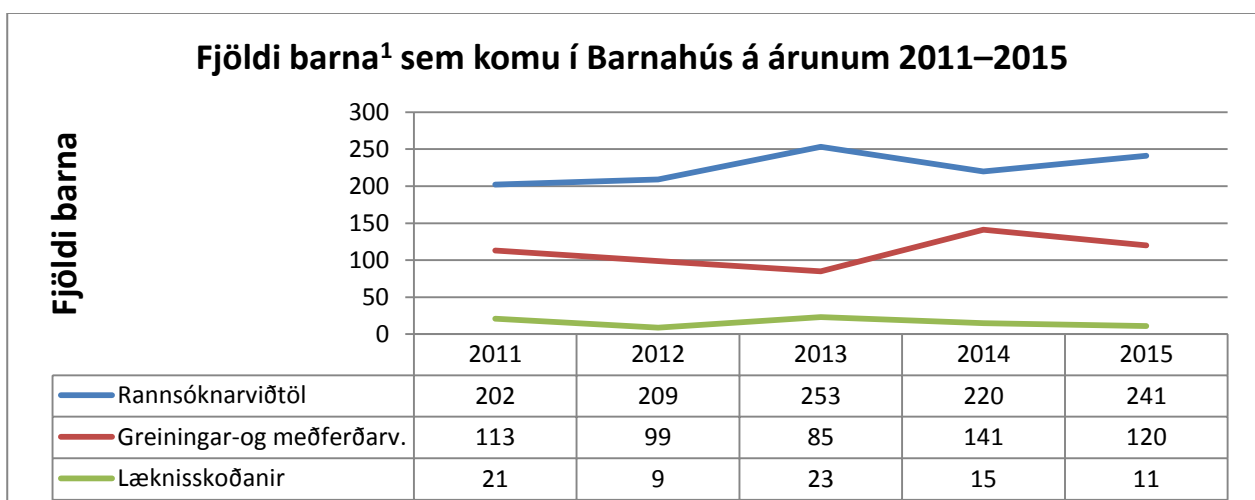
4.1 Fjöldi barna í Barnahúsi

Í töflu 4-1 og á mynd 4-1 má sjá fjölda mála í Barnahúsi á árunum 2011–2015. Frá stofnun Barnahúss árið 1998 hafa 3.291 rannsóknarviðtöl verið tekin í Barnahúsi, 1.765 börn hafa fengið greiningar- og meðferðarviðtöl og alls hafa verið framkvæmdar 359 lækni- og meðferðarviðtöl í Barnahúsi á árunum 1998–2015. Árið 2013 var það ár sem flest börn fengu þjónustu í Barnahúsi.

Tafla 4-1 Fjöldi barna sem komu í Barnahús, skipt eftir þjónustubáttum á árunum 2011–2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Rannsóknarviðtöl	202	209	253	220	241
Greiningar- og meðferðarviðtöl ¹	113	99	85	141	120
Lækni- og meðferðarviðtöl	21	9	23	15	11

¹Athugið að hér eru líka börn sem komu í Barnahús án þess að koma í rannsóknarviðtal en barnaverndarnefndir geta óskað eftir þjónustu hússins þótt börnin komi ekki í rannsóknarviðtal.

¹Athugið að hér eru líka börn sem fengu þjónustu í Barnahús án þess að koma þangað í rannsóknarviðtal en barnaverndarnefndir geta óskað eftir þjónustu þótt börnin komi ekki í rannsóknarviðtal.

Mynd 4-1 Fjöldi barna sem komu í Barnahús á árunum 2011–2015, skipt eftir þjónustubáttum¹

4.2 Rannsóknarviðtöl

Rannsóknarviðtöl greinast í tvennt, annars vegar skýrslutökur fyrir dómi og hins vegar könnunarviðtöl að beiðni barnaverndarnefnda. Fjallað verður sérstaklega um skýrslutökur fyrir dómi og könnunarviðtöl hér á eftir. Á árinu 2015 voru rannsóknarviðtöl 240 en árið 2013 voru þau 253 sem var metfjöldi mála (sjá *töflu 4–2*). Í mars á árinu 2015 hófust skýrslutökur vegna líkamlegs- og heimilisofbeldis.

Tafla 4-2 Rannsóknarviðtöl á árunum 2011–2015

Rannsóknarviðtöl	2011		2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Skýrslutökur	66	32,7	53	25,4	96	37,9	76	34,5	127	52,7
Þar af kynferðisl. ofbeldi	–	–	–	–	–	–	–	–	77	60,6
Þar af líkaml./heimilisofb. ¹	–	–	–	–	–	–	–	–	50	39,4
Könnunarviðtöl	136	67,3	156	74,6	157	62,1	144	65,5	114	47,3
Samtals	202	100,0	209	100,0	253	100,0	220	100,0	241	100,0

¹Í mars á árinu 2015 hófust skýrslutökur vegna líkamlegs- og heimilisofbeldis.

Skýrslutökur fyrir dómi

Í *töflu 4–3* má sjá að skýrslutökur fyrir dómi voru 127 árið 2015 og voru 52,7% af heildarfjölda rannsóknarviðtala í Barnahúsi. Eins og fram hefur komið þá hófust skýrslutökur vegna líkamlegs- og heimilisofbeldis í Barnahúsi í mars 2015. Á árinu 2015 fjölgaði skýrslutökum og skýrist fjölgunin af skýrslutökum er vörðudu líkamlegt- og heimilisofbeldi, en þær voru tæplega 40% af skýrslutökunum á árinu 2015. Skýrslutökur hafa alveg frá upphafi verið í forgangi í vinnslu. Á árinu 2015 voru þrjár skýrslutökur teknar fyrir Héraðsdóm Norðurlands eystri í aðstöðu þeirra auk þess sem lögreglan sá um skýrslutöku þroskaskerts einstaklings sem hafði náð 18 ára aldri og nýtti aðstöðu Barnahúss til þess. Árið 2014 voru sjö skýrslutökur teknar fyrir Héraðsdóm Norðurlands eystri og ein skýrsla var tekin af þroskaskertun einstaklingi eldri en 18 ára á lögreglustöðinni á Akureyri. Á árinu 2014 sá lögreglan um eina í Barnahúsi af barni sem hafði náð 15 ára aldri. Aðkoma Barnahúss í þeim málum þar sem um kynferðislegan leik á milli jafnaldra er að ræða (hjá yngri börnum) er nú fátíð miðað við það sem áður var.

Tafla 4-3 Skýrslutökur fyrir dómi á árunum 2011–2015

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Skýrslutökur ¹	66	32,7	53	25,4	96 ¹	37,9	76 ²	34,5	127	52,7
Þar af kynferðisl. ofbeldi	–	–	–	–	–	–	–	–	77	60,6
Þar af líkaml./heimilisofb.	–	–	–	–	–	–	–	–	50	39,4
Heildarfjöldi rannsóknarviðtala	202	100,0	209	100,0	253	100,0	220	100,0	241	100,0

¹Þar af voru 6 skýrslutökur af ungmennum sem höfðu náð 15 ára aldri framkvæmdar af lögreglu. Í mars á árinu 2015 hófust skýrslutökur vegna líkamlegs- og heimilisofbeldis.

²Þar af var 1 skýrslutaka af ungmenni 15–16 ára framkvæmd af lögreglu.

Könnunarviðtöl

Árið 2015 voru könnunarviðtöl 114 eða 47,3% af heildarfjölda rannsóknarviðtala. Flest voru könnunarviðtölin árið 2013 eða 157 á því tímabili sem taflan sýnir (sjá *töflu 4–4*).

Tafla 4-4 Könnunarviðtöl á árunum 2011–2015

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Könnunarviðtöl	136	67,3	156	74,6	157	62,1	144	65,5	114	47,3
Heildarfjöldi rannsóknarviðtala	202	100,0	209	100,0	253	100,0	220	100,0	241	100,0

Skipting rannsóknarviðtala eftir landsvæðum

Í töflu 4–5 má sjá hvernig rannsóknarviðtöl skiptast eftir landsvæðum, en miðað er við umdæmi héraðsdómstóla. Á árinu 2015 voru flest rannsóknarviðtöl í Barnahúsi frá Reykjavík eða 41,5% og var það hærra hlutfall en árin á undan.

Tafla 4-5 Rannsóknarviðtöl, skipt eftir landsvæðum¹, á árunum 2011–2015

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Reykjavík	70	34,7	60	28,7	95	37,6	80	36,3	100	41,5
Reykjanes	73	36,1	95	45,5	82	33,4	67	30,5	66	27,4
Landsbyggð	59	29,2	54	25,8	76	30,0	73	33,2	75	31,1
Samtals	202	100,0	209	100,0	253	100,0	220	100,0	241	100,0

¹Hér er miðað við umdæmi héraðsdómstóla. Þannig falla mál frá Reykjavík, Mosfellsbæ og Seltjarnarnesi undir Héraðsdóm Reykjavíkur, en mál frá Garðabæ, Grindavíkurbæ, Hafnarfjarðarkaupstað, Kópavogsbæ, Reykjanesbæ, Sandgerðisbæ, Sveitarfélagið Garður og Sveitarfélagið Vogar undir Héraðsdóm Reykjanes. Með landsbyggð er átt við umdæmi annarra héraðsdómstóla.

Skipting rannsóknarviðtala eftir kyni

Hlutfall stúlkna sem hafa komið í rannsóknarviðtöl í Barnahúsi hefur verið hærra en drengja. Hlutfall drengja var um 32 % á árunum 2014 og 2015 (sjá töflu 4–6).

Tafla 4-6 Rannsóknarviðtöl, skipt eftir kyni, á árunum 2011–2015

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Stúlkur	146	72,3	146	69,9	180	71,1	149	67,7	164	68,0
Drengir	56	27,7	63	30,1	73	28,9	71	32,3	77	32,0
Samtals	202	100,0	209	100,0	253	100,0	220	100,0	241	100,0

Skipting rannsóknarviðtala eftir aldri

Í töflu 4–7 má sjá kynja- og aldursskiptingu þeirra barna sem fóru í rannsóknarviðtöl á árunum 2013–2015. Þar má sjá að öll árinu voru flest barnanna á aldrinum 12–14 ára en það hlutfall hefur þó lækkað.

Tafla 4-7 Rannsóknarviðtöl í Barnahúsi, skipt eftir aldri, á árunum 2013–2015

Aldur	Stúlkur						Drengir						Samtals					
	2013		2014		2015		2013		2014		2015		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
15–17 ára	30	16,7	22	14,8	42	25,6	7	9,6	9	12,7	4	5,2	37	14,6	31	14,1	46	19,1
12–14 ára	66	36,6	48	32,2	42	25,6	15	20,5	11	15,5	18	23,4	81	32,0	59	26,8	60	24,9
9–11 ára	25	13,9	25	16,8	19	11,6	18	24,7	16	22,5	18	23,4	43	17,0	41	18,6	37	15,4
6–8 ára	29	16,1	28	18,8	26	15,9	26	35,6	25	35,2	24	31,1	55	21,8	53	24,1	50	20,7
3–5 ára	30	16,7	26	17,4	35	21,3	7	9,6	10	14,1	13	16,9	37	14,6	36	16,4	48	19,9
Samtals	180	100,0	149	100,0	164	100,0	73	100,0	71	100,0	77	100,0	253	100,0	220	100,0	241	100,0

4.3 Greiningar- og meðferðarviðtöl

Fram kemur í töflu 4–8 að árið 2015 fengu 120 börn greiningu og meðferð í Barnahúsi. Á árinu 2014 náðist að vinna niður biðlistann sem hafði myndast á árinu 2013 þar sem stöðugildum í Barnahúsi fjölgaði um tvö. Fækkun mála milli 2012 og 2013 felst aðallega í biðlistanum því þau börn sem voru á biðlistanum eru ekki talin með í tölum fyrir 2013.

Tafla 4-8 Greiningar- og meðferðarviðtöl á árunum 2011–2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Greiningar- og meðferðarviðtöl	113	99	85	141	120

Barnahús sinnir einnig málum þar sem barnaverndarnefnd eða héraðsdómstólar óska eftir þjónustu hússins þótt börnin hafi ekki komið í rannsóknarviðtal í Barnahúsi. Um er að ræða börn sem fóru í skýrslutöku annars staðar en í Barnahúsi eða voru að koma aftur í meðferð eftir að máli þeirra var lokið. Á árinu 2015 voru slík mál 37 talsins, en árið 2014 voru þau 46 og árið 2013 voru þau alls 34.

Skipting greiningar- og meðferðarviðtala eftir landsvæðum

Í töflu 4–9 má sjá hvernig greiningar- og meðferðarviðtöl skiptast eftir landsvæðum, en flest voru þau á landsbyggðinni 51 eða 42,5% á árinu 2015. Greiningar- og meðferðarviðtölum fjölgaði á landinu öllu á árinu 2014, aukningin þá var þó meiri í raun, en í tölunum koma ekki fram þau börn sem voru enn á biðlista eftir meðferð í árslok 2013.

Tafla 4-9 Greiningar- og meðferðarviðtöl, skipt eftir landsvæðum¹, á árunum 2011–2015

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Reykjavík	41	36,3	30	30,3	32	37,6	53	37,6	41	34,2
Reykjanes	25	22,1	31	31,3	26	30,6	30	21,3	28	23,3
Landsbyggð	47	41,6	38	38,4	27	31,8	58	41,1	51	42,5
Samtals	113	100,0	99	100,0	85	100,0	141	100,0	120	100,0

¹Hér er miðað við umdæmi héraðsdómstóla. Þannig falla mál frá Reykjavík, Mosfellsbæ og Seltjarnarnesi undir Héraðsdóm Reykjavíkur, en mál frá Garðabæ, Grindavíkurbæ, Hafnarfjarðarkaupstað, Kópavogsbæ, Reykjanesbæ, Sandgerðisbæ, Sveitarfélagið Garður og Sveitarfélagið Vogar undir Héraðsdóm Reykjanes. Með landsbyggð er átt við umdæmi annarra héraðsdómstóla.

Skipting greiningar- og meðferðarviðtala eftir kyni

Stúlkur hafa verið í meirihluta þeirra barna sem hafa farið í greiningar- og meðferðarviðtöl í Barnahúsi (sjá töflu 4–10). Hlutfall drengja var 22,7% á árinu 2014 sem var nokkur aukning frá árinu á undan, en þá var hlutfall drengja 8,2%. Þetta hlutfall var 16,7% á árinu 2015.

Tafla 4-10 Greiningar- og meðferðarviðtöl, skipt eftir kyni, á árunum 2011–2015

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Stúlkur	94	83,2	84	84,8	78	91,8	109	77,3	100	83,3
Drengir	19	16,8	15	15,2	7	8,2	32	22,7	20	16,7
Samtals	113	100,0	99	100,0	85	100,0	141	100,0	120	100,0

Skipting greiningar- og meðferðarviðtala eftir aldri

Í töflu 4–11 má sjá kynja- og aldursskiptingu þeirra barna sem fóru í greiningar- og meðferðarviðtöl á árunum 2013–2015 og þar má sjá að öll árin voru flest barnanna á aldrinum 15–17 ára.

Tafla 4-11 Greiningar- og meðferðarviðtöl í Barnahúsi, skipt eftir aldri, á árunum 2013–2015

Aldur	Stúlkur						Drengir						Samtals					
	2013		2014		2015		2013		2014		2015		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
15–17 ára	38	48,7	43	39,4	58	58,0	2	28,6	10	31,3	0	0,0	40	47,1	53	37,6	58	48,3
12–14 ára	28	35,9	35	32,1	17	17,0	2	28,6	8	25,0	8	40,0	30	35,3	43	30,5	25	20,8
9–11 ára	5	6,4	11	10,1	9	9,0	0	0,0	7	21,9	6	30,0	5	5,9	18	12,8	15	12,5
6–8 ára	4	5,1	10	9,2	7	7,0	2	28,6	6	18,7	5	25,0	6	7,0	16	11,3	12	10,0
3–5 ára	3	3,9	10	9,2	9	9,0	1	14,2	1	3,1	1	5,0	4	4,7	11	7,8	10	8,3
Samtals	78	100,0	109	100,0	100	100,0	7	100,0	32	100,0	20	100,0	85	100,0	141	100,0	120	100,0

4.4 Börn sem greindu frá kynferðislegu ofbeldi í rannsóknarviðtali

Í *töflu 4–12* má sjá hlutfall barna sem greindu frá ofbeldi í rannsóknarviðtölum, annars vegar í skýrslutökum og hins vegar í könnunarviðtölum. Þar má sjá að á árinu 2015 greindu 127 börn frá ofbeldi í rannsóknarviðtölum sem er svipaður fjöldi og árið áður. Ástæða þess að fleiri börn sem koma í skýrslutöku fyrir dómi en í könnunarviðtal greina frá kynferðisofbeldi, er að þegar mál eru send lögreglu til rannsóknar eru oft meiri upplýsingar til staðar, barnið hefur jafnan sagt einhverjum frá og í þeim málum sem sæta lögreglurannsókn eru því meiri líkur á að barnið hafi sætt kynferðislegu ofbeldi. Þegar um könnunarviðtöl er að ræða eru upplýsingar oft takmarkaðar og sjaldan liggur frásögn barns um kynferðisofbeldi fyrir, nema þá helst ef barn hefur orðið fyrir kynferðislegu ofbeldi af hendi ósakhæfs geranda. Algengast er að verið sé að kanna kynferðislega hegðun barna vegna þess að börnin hafi orðið uppvis að þátttöku í kynferðislegum leikjum. Einnig hafa verið teknar skýrslur af börnum sem sætt hafa líkamlegu ofbeldi en hafa ekki greint frá kynferðislegu ofbeldi.

Tafla 4-12 Börn sem greindu frá ofbeldi í rannsóknarviðtali á árunum 2011–2015

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Rannsóknarviðtöl	95	47,0	79	37,8	131	51,8	125	56,8	121	50,4
Skýrslutökur ¹	38	57,6	40	75,5	72	75,0	56	73,7	79	62,7
Þar af kynferðisl. ofbeldi	–	–	–	–	–	–	–	–	43	54,4
Þar af líkaml./heimilisofb.	–	–	–	–	–	–	–	–	36	45,6
Könnunarviðtöl	57	41,9	39	25,0	59	37,6	69	47,9	42	36,8

¹Í mars á árinu 2015 hófust skýrslutökur vegna líkamlegs- og heimilisofbeldis.

Nokkur hluti þeirra barna sem ekki greina frá kynferðisofbeldi í könnunarviðtölum, greina frá þátttöku í kynferðislegum leikjum meðal jafnaldra. Á árinu 2015 greindu 13 börn frá kynferðislegum leik í könnunarviðtali, en árið áður voru þau 17. Nokkur börn sem komu í skýrslutöku voru vitni í málum.

4.5 Læknisskoðanir

Í *töflu 4–13* kemur fram að 11 börn komu í læknisskoðun í Barnahúsi árið 2015 nokkuð færri en árið á undan. Á árinu 2014 voru engar læknisskoðanir framkvæmdar í Barnahúsi frá apríl til október þar sem leggja þurfti niður læknisskoðanir vegna plássleysis í Barnahúsi. Þær hófust á ný þegar Barnahúsi flutti í nýtt húsnæði. Árið 2013 voru framkvæmdar 23 læknisskoðanir en 9 læknisskoðanir fóru fram í Barnahúsi á árinu 2012. barn sem kom árið 2014 fóru einungis í læknisskoðun í Barnahúsi og fékk enga aðra þjónustu þar. Ástæða þess er lágur aldur barnsins en börn yngri en þriggja og hálfis árs hafa ekki forsendur til að koma í rannsóknarviðtöl eða sérhæfða greiningu og meðferð sökum ungs aldurs.

Tafla 4-13 Læknisskoðanir í Barnahúsi á árunum 2011–2015

	2011	2012	2013	2014 ¹	2015
Samtals	21	9	23	15	11

¹Læknisskoðanir í Barnahúsi féllu niður frá 1. maí til 15. október vegna breytinga hjá Barnahúsi.

Eins og fram hefur komið þá eru einnig framkvæmdar læknis- og réttarlæknisskoðanir á börnum á Neyðarmóttöku vegna nauðgana hjá Landspítalanum í Fossvogi. Í *töflu 4–14* má sjá fjölda mála barna yngri en 18 ára sem komu til Neyðarmóttöku vegna nauðgana á árunum 2011–2015, en samkvæmt upplýsingum frá Neyðarmóttökunni fór mikill meirihluti þeirra barna sem þangað kom í læknisskoðun eða um 95%.

Tafla 4-14 Mál barna yngri en 18 ára á Neyðarmóttöku vegna nauðgana á árunum 2011–2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Samtals	21	38	23	28	26

Flest barnanna sem komu í læknisskoðun í Barnahúsi á árunum 2013–2015 voru á aldrinum 3–5 ára en í undantekningartilvikum koma börn yngri en 3ja ára í læknisskoðun (sjá *töflu 4–15*). Samkvæmt upplýsingum frá Neyðarmóttökunni þá voru fleiri börn sem komu á árunum 2011–2015 á aldrinum 16–17 ára en 14–15 ára og fátítt er að börn undir 13 ára komi á Neyðarmóttökuna.

Tafla 4-15 Læknisskoðanir í Barnahúsi, skipt eftir kyni og aldri, á árunum 2011–2015

Aldur	Stúlkur						Drengir						Samtals					
	2013		2014		2015		2013		2014		2015		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
15–18 ára	1	4,8	0	0,0	0	0,0	0	0	0	0,0	0	–	1	4,3	0	0,0	0	0,0
12–14 ára	6	28,6	1	7,7	1	9,1	0	0	0	0,0	0	–	6	26,1	1	6,7	1	9,1
9–11 ára	2	9,5	0	0	2	18,2	0	0	0	0,0	0	–	2	8,7	0	0,0	2	18,2
6–8 ára	3	14,2	4	30,8	2	18,2	1	50,0	1	50,0	0	–	4	17,4	5	33,3	2	18,2
3–5 ára	9	42,9	8	61,5	6	54,5	1	50,0	1	50,0	0	–	10	43,5	9	60,0	6	54,5
Samtals	21	100,0	13	100,0	11	100,0	2	100,0	2	100,0	0	–	23	100,0	15	100,0	11	100,0

Hluti II

5 Barnaverndarnefndir

Samkvæmt barnaverndarlögum skulu barnaverndarnefndir fyrir 1. maí ár hvert senda Barnaverndarstofu skýrslu um starfsemi sína á liðnu almanaksári. Barnaverndarnefndir sveitarfélaga bera ábyrgð á framkvæmd barnaverndarstarfs í eigin umdæmi og lúta eftirliti Barnaverndarstofu. Lög heimila sveitarstjórn í hverju sveitarfélagi að haga skipan barnaverndarmála með ýmsum hætti. Fyrir utan að skipa sérstaka barnaverndarnefnd er heimilt að fela félagsmálanefnd framkvæmd barnaverndarlaga. Einnig er unnt að skipa sameiginlega barnaverndarnefnd með öðrum sveitarfélögum eða á héraðsgrundvelli. Við upphaf árs 2015 voru barnaverndarnefndirnar 27 og sinntu 15 félagsmála/fjölskyldunefndir verkefnum barnaverndarnefnda. Engar breytingar voru frá því á árinu á undan.

Samkvæmt ákvæðum barnaverndarlaga skal samanlagður íbúafjöldi sveitarfélaga að baki hverri barnaverndarnefnd ekki vera undir 1500. Langflest minni sveitarfélög hafa sameinast öðrum um kosningu barnaverndarnefndar en Velferðarráðuneytið fylgir því eftir að sveitarfélög uppfylli lagaskyldur sínar að þessu leyti. Ítarlegri upplýsingar um barnaverndarnefndir landsins fyrir árið 2014 og 2015 koma fram í viðauka I.

Fjöldi barnaverndarnefnda og starfsfólks eftir íbúafjölda í umdæmum

Í barnaverndarlögum er lögð áhersla á að barnaverndarnefndir hafi sérhæft starfslið í þjónustu sinni. Leggja ber áherslu á að erfitt er að meta vinnuframlag til barnaverndar sérstaklega, þar sem umrætt starfslið sinnir að jafnaði öðrum verkefnum á sviði félagsþjónustu sveitarfélaga. Fjöldi stöðugilda hefur aukist úr 91,4 á árinu 2013 í 98 á árinu 2015 en á sama tíma hefur starfsmönnum fjölgað um einn (*tafla 5-1*). Meirihluti starfsfólks barnaverndarnefnda eru konur eða um 86%.

Tafla 5-1 Fjöldi barnaverndarnefnda og starfsfólks á árunum 2013– 2015 eftir íbúafjölda í umdæmum¹

Íbúafjöldi	2013				2014				2015			
	Fjöldi nefnda	Starfs- menn	Stöðu- gildi	Meðal- fjöldi stöðu- gilda á nefnd	Fjöldi nefnda	Starfs- menn	Stöðu- gildi	Meðal- fjöldi stöðu- gilda á nefnd	Fjöldi nefnda	Starfs- menn	Stöðu- gildi	Meðal- fjöldi stöðu- gilda á nefnd
Heildarfjöldi	27	134	91,4	3,4	27	135	95,75	3,5	27	135	98,0	3,6
1000–1999 íbúar	2	2	0,7	0,4	2	2	0,7	0,4	2	2	0,7	0,4
2000–2999 íbúar	3	8	2,2	0,7	3	8	2,2	0,7	2	4	1,2	0,6
3000–3999 íbúar	2	8	3,0	1,5	2	7	2,5	1,3	3	10	3,5	1,2
4000–4999 íbúar	9	28	11,35	1,3	9	29	14,4	1,6	9	28	14,4	1,6
Yfir 5000 íbúar	11	88	74,15	6,7	11	89	75,95	6,9	11	91	78,2	7,1

¹Þess ber að geta að erfitt er fyrir barnaverndarnefndir að áætla með öryggi það vinnumagn sem ráðstafað er til barnaverndar þar sem starfsfólk flestra barnaverndarnefnda sinnir fleiri verkefnum en barnavernd. Eins geta upplýsingar um stöðugildi verið úr áætlun félagsmálastjóra eða yfirmanna á hverjum tíma og byggjast því á huglægum forsendum frá ári til árs.

5.1 Yfirlit yfir barnaverndarmál

5.1.1. Yfirlit yfir tilkynningar og kannanir

Í töflu 5–2 og á mynd 5–1 er yfirlit yfir tilkynningar og kannanir árin 2011–2015. Fjöldi tilkynninga á árinu 2015 var 8.595 og er það fækkun frá árinu á undan um 3,7% en svipaður fjöldi og árið 2013 (sjá nánar í kafla 5.2). Tilkynningar vegna drengja hafa verið fleiri öll árin, en hlutfall tilkynninga vegna stúlkna hefur farið hækkandi frá árinu 2011. Mismunur á heildarfjölda stúlkna og drengja og heildarfjölda tilkynninga skýrist af því að tilkynningar geta borist um ófædd börn. Á árinu 2015 var hlutfall tilkynninga vegna ófæddra barna 0,6% sem er svipað hlutfall og árið á undan.

Fjöldi barna sem tilkynnt var um árið 2015 var 4.825 og er það fækkun um tæplega 1% frá árinu á undan. Á því tímabili sem taflan sýnir voru flest börn á árinu 2011, eða 4.910 börn. Hlutfall drengja er herra öll árin. Mismunur á heildarfjölda stúlkna og drengja og heildarfjölda barna skýrist af því að tilkynningar geta borist um ófædd börn. Á árinu 2015 var hlutfall ófæddra barna tæplega 1%, sem er svipað hlutfall og árið á undan.

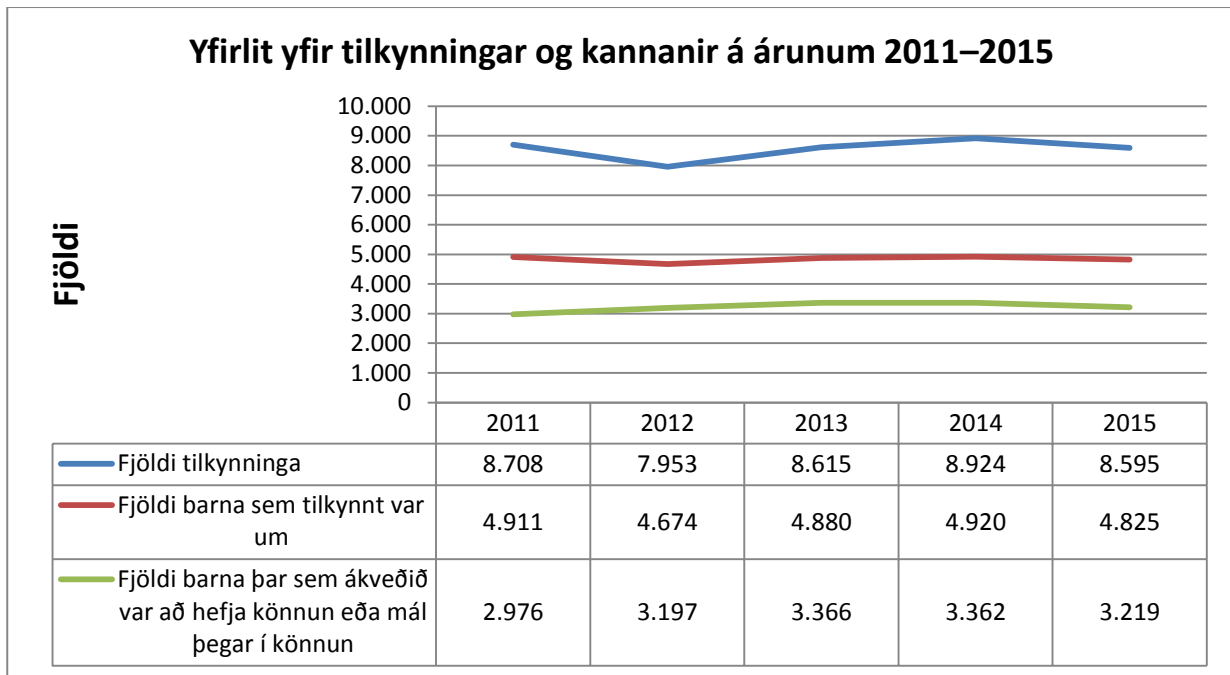
Af þeim 4.825 börnum sem tilkynnt var um á árinu 2015 voru 3.219 börn þar sem mál var þegar í könnun (opið mál) eða ákveðið var að hefja nýja könnun, sem er 66,7% af þeim börnum sem tilkynnt var um. Þar af voru nýjar kannanir vegna tilkynninga 2.528 eða 52,4% af fjölda barna sem tilkynnt var um. Þetta hlutfall hefur farið hækkandi frá árinu 2011.

Barnaverndarnefnd getur tekið ákvörðun um að hefja könnun á grundvelli 21. gr. bvl. vegna annarra upplýsinga en tilkynninga og var það gert í 63 tilvikum á árinu 2015 sem er fjölgun frá árunum 2013 og 2014, en svipaður fjöldi og árið 2012. Heildarfjöldi nýrra kannana hjá barnaverndarnefndum á árinu 2015 var því 2.591 könnun, sem er fjölgun um 1,2% frá árinu á undan. Aðeins hluti þessara barna þarf á ráðstöfunum að halda að mati barnaverndarnefnda (sjá nánar í kafla 5.3 og 5.4).

Tafla 5-2 Yfirlit yfir tilkynningar og kannanir á árunum 2011–2015

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Fjöldi tilkynninga	8.708	100,0	7.953	100,0	8.615	100,0	8.924	100,0	8.595	100,0
Stúlkur	3.624	41,6	3.521	44,3	3.852	44,7	3.956	44,3	3.983	46,3
Drengir	5.021	57,7	4.381	55,1	4.700	54,6	4.920	55,1	4.558	53,0
Fjöldi barna sem tilkynnt var um	4.911	100,0	4.674	100,0	4.880	100,0	4.920	100,0	4.825	100,0
Stúlkur	2.146	43,7	2.061	44,1	2.212	45,3	2.165	44,0	2.237	46,4
Drengir	2.726	55,5	2.568	54,9	2.630	53,9	2.714	55,2	2.546	52,8
Fjöldi barna þar sem ákveðið var að hefja könnun, eða mál þegar í könnun (opið mál)	2.976	60,6	3.197	68,4	3.366	69,0	3.362	68,3	3.219	66,7
Stúlkur	1.420	47,7	1.554	48,6	1.643	48,8	1.618	48,1	1.565	48,6
Drengir	1.519	51,0	1.605	50,2	1.687	50,1	1.708	50,8	1.617	50,2
Þar af nýjar kannanir á árinu	2.235	45,5	2.292	49,0	2.477	50,8	2.528	51,4	2.528	52,4
Stúlkur	1.056	47,2	1.127	49,2	1.252	50,5	1.214	48,0	1.248	49,4
Drengir	1.149	51,4	1.132	49,4	1.194	48,2	1.278	50,6	1.244	49,2
Barnaverndarnefnd getur tekið ákvörðun um að hefja könnun á grundvelli 21. gr. bvl. vegna annarra upplýsinga en tilkynninga	46	–	69	–	46	–	32	–	63	–
Samtals nýjar kannanir á árinu	2.281	–	2.361	–	2.523	–	2.560	–	2.591	–

Mismunurinn á heildarfjölda stúlkna og drengja og heildarfjölda tilkynninga/barna skýrist af því að tilkynningar geta borist um ófædd börn.

Mynd 5-1 Yfirlit yfir tilkynningar og kannanir á árunum 2011–2015

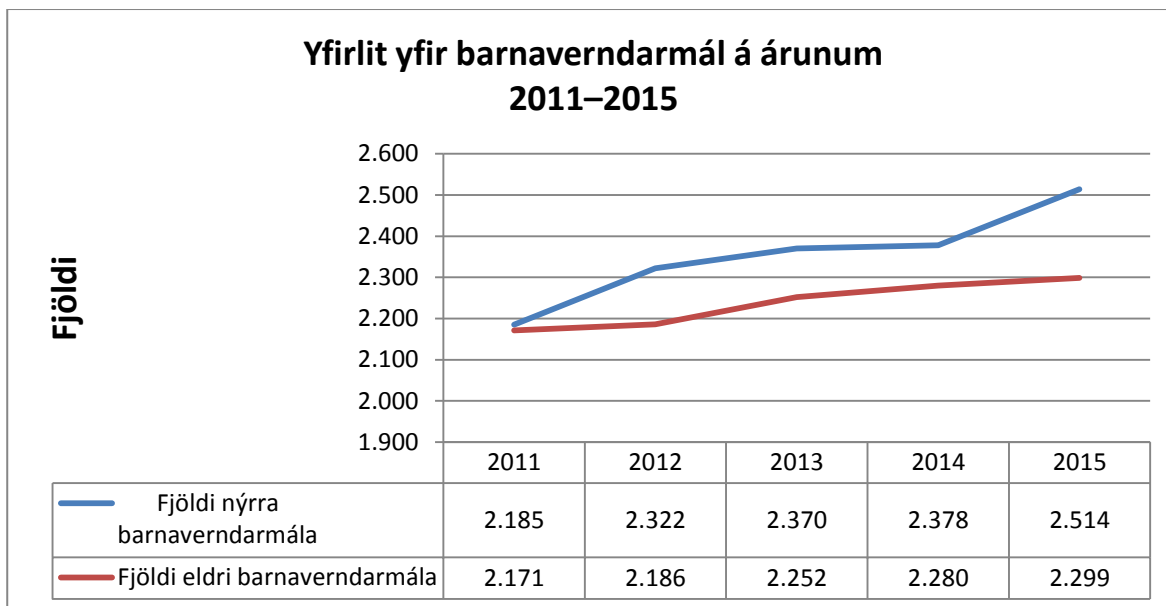
5.1.2. Yfirlit yfir barnaverndarmál

Tilkynning til barnaverndarnefndar verður að barnaverndarmáli þegar tekin er ákvörðun um könnun málsins (sjá *töflu 5–3* og *mynd 5–2*). Síðan árið 2005 hefur Barnaverndarstofa lagt áherslu á að samræma skráningu allra nefnda í þessum efnum. Gefnar hafa verið út leiðbeiningar sem eru endurskoðaðar á hverju ári. Að auki er þess nú gætt að fullkomið samræmi sé í þeim ársskýrslueyðublöðum sem barnaverndarnefndir skila til Barnaverndarstofu. Mismunandi skráningarhefðir nefnda geta skýrt mun á tíðni barnaverndarmála að einhverju leyti en Barnaverndarstofa hefur lagt sig fram um að leiðbeina nefndum að þessu leyti.

Í *töflu 5–3* kemur fram að frá árinu 2011 hefur barnaverndarmálum farið fjölgandi og voru þau 4.813 á árinu 2015, sem er rúmlega 3% fjölgun frá árinu á undan, en rúmlega 10% fjölgun frá árinu 2011. Hlutfall nýrra barnaverndarmála var 52,2% af heildarfjölda barnaverndarmála árið 2015.

Tafla 5-3 Yfirlit yfir barnaverndarmál á árunum 2011–2015

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Fjöldi nýrra barnaverndarmála á árinu	2.185	50,2	2.322	51,5	2.370	51,3	2.378	51,1	2.514	52,2
Fjöldi eldri barnaverndarmála	2.171	49,8	2.186	48,5	2.252	48,7	2.280	48,9	2.299	47,8
Samtals barnaverndarmál	4.356	100,0	4.508	100,0	4.622	100,0	4.658	100,0	4.813	100,0

Mynd 5-2 Yfirlit yfir barnaverndarmál á árunum 2011–2015

5.1.3 Fjöldi barnaverndarmála eftir landshlutum og stærð umdæma barnaverndarnefnda

Fjölgun barnaverndarmála frá árinu 2013–2015 var rúmlega 4%. Þetta jafngildir því að barnaverndarnefndir hafi haft afskipti af um 60 börnum af hverjum þúsund árið 2015 og um 58 börnum af hverjum þúsund árin 2013 og 2014 (sjá *töflu 5–4*). Meðalfjöldi barnaverndarmála á hver þúsund börn er hæstur hjá sveitarfélögum með fleiri en 5000 íbúa árin 2013 og 2014 en hjá sveitarfélögum með 4000–4999 íbúa árið 2015. Meðalfjöldi barnaverndarmála á hver þúsund börn var lægstur hjá sveitarfélögum með 1000–1999 íbúa það tímabil sem taflan sýnir.

Tafla 5-4 Fjöldi barnaverndarmála¹ árin 2013–2015 eftir stærð umdæma barnaverndarnefnda

Íbúafjöldi umdæmis	Fjöldi nefnda			Heildar- fjöldi mála			Meðal- fjöldi á nefnd			Meðal- fjöldi/ þús. börn		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
	1000–1999 íbúar	2	2	2	16	30	24	8,0	15,0	12,0	20,5	38,2
2000–2999 íbúar	3	3	2	93	82	41	31,0	27,3	13,7	51,0	45,8	43,5
3000–3999 íbúar	2	2	3	50	73	97	25,0	36,5	48,5	27,5	40,7	37,2
4000–4999 íbúar	9	9	9	494	548	588	54,9	60,9	65,3	51,5	57,8	62,7
Yfir 5000 íbúar	11	11	11	3.969	3.925	4.063	360,8	356,8	369,4	60,1	59,3	61,7
Heildarfjöldi	27	27	27	4.622	4.658	4.813	171,2	172,5	178,3	57,7	58,2	60,5

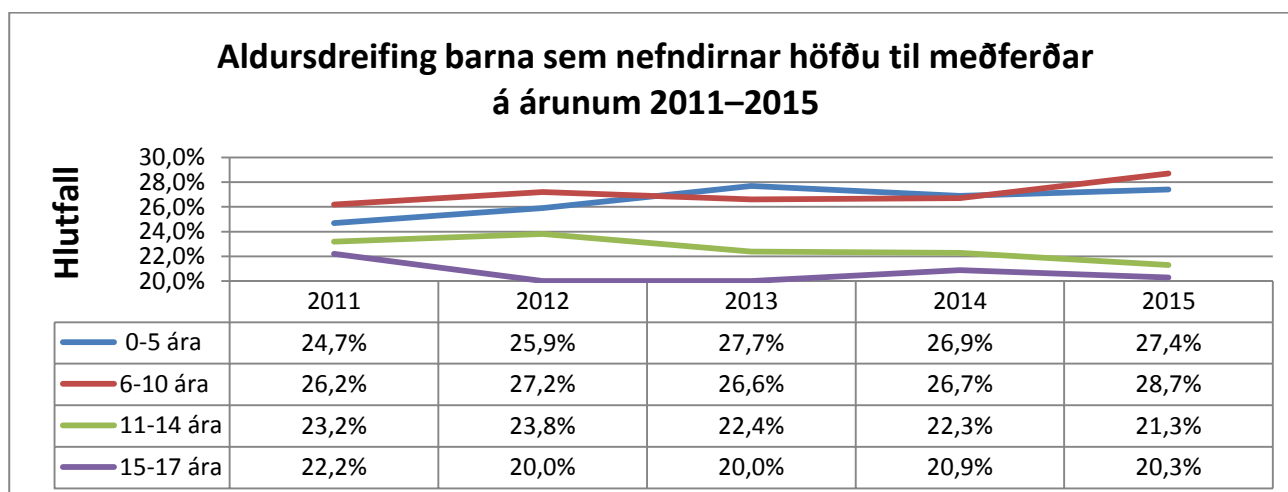
¹Hér er átt við fjölda barna/ófæðra barna. Eitt barn = eitt mál.

5.1.4 Aldur og kyn barna sem nefndirnar höfðu til meðferðar

Tafla 5–5 lýsir aldurs- og kynjaskiptingu í málum barna sem nefndirnar höfðu til meðferðar árin 2011–2015. Árið 2015 voru drengir fleiri en stúlkur líkt og á árunum á undan. Árið 2015 var aldurshópurinn 6–10 ára algengastur bæði hjá drengjum og stúlkum, en líttill munur er á þeim aldurshópi og aldurshópnum 0–5 ára. Um 1% barnaverndarmála á árunum 2011–2015 voru vegna ófæðra barna. Ef tímabilið í heild er skoðað þá kemur í ljós að hlutfall barna í aldursflokknum 0–5 ára hefur hækkað úr 24,7% árið 2011 í 27,4% árið 2015 og hlutfall barna í aldursflokknum 15–17 ára hefur lækkað úr 22,2% í 20,3%. (sjá mynd 5–3).

Tafla 5-5 Aldur og kyn barna sem nefndirnar höfðu til meðferðar á árunum 2011–2015

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Drengir 0–5 ára	551	12,6	566	12,6	640	13,8	648	13,9	684	14,2
Drengir 6–10 ára	623	14,3	647	14,4	650	14,1	658	14,1	739	15,4
Drengir 11–14 ára	553	12,7	572	12,7	533	11,5	559	12,0	520	10,8
Drengir 15–17 ára	486	11,2	472	10,5	451	9,8	463	9,9	438	9,1
Drengir 18–19 ára	69	1,6	49	1,1	55	1,2	59	1,3	48	1,0
Drengir alls	2.282	52,4	2.306	51,2	2.329	50,4	2.387	51,2	2.429	50,5
Stúlkur 0–5 ára	524	12,0	602	13,4	640	13,8	604	13,0	625	13,0
Stúlkur 6–10 ára	518	11,9	579	12,8	580	12,5	584	12,5	632	13,1
Stúlkur 11–14 ára	459	10,5	500	11,1	503	10,9	481	10,3	495	10,3
Stúlkur 15–17 ára	483	11,1	430	9,5	472	10,2	512	11,0	532	11,1
Stúlkur 18–19 ára	48	1,1	52	1,2	54	1,2	50	1,1	60	1,2
Stúlkur alls	2.032	46,6	2.163	48,0	2.249	48,7	2.231	47,9	2.344	48,7
Ófædd börn	39	0,9	39	0,9	44	1,0	40	0,9	40	0,8
Vantar uppl.	3	0,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Samtals	4.356	100,0	4.508	100,0	4.622	100,0	4.658	100,0	4.813	100,0

Mynd 5-3 Aldursdreifing barna sem nefndirnar höfðu til meðferðar á árunum 2011–2015

5.1.5 Heimilisaðstæður barna

Upplýsingar um heimilisaðstæður barna koma fram í *töflu 5–6*. Á árinu 2015 voru 4.773 börn til meðferðar hjá barnaverndarnefndum, en auk þess var tæplega 1% barnaverndarmála vegna ófæddra barna. Flest barnanna á árinu 2014 bjuggu hjá einstæðri móður eða 42% og hjá báðum foreldrum eða 35,5%.

Tafla 5-6 Heimilisaðstæður barna á árunum 2011–2015

	2011		2012		2013		2014		2015		Samtals
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	
Hjá kynforeldrum	1.475	34,2	1.513	33,9	1.628	35,6	1.653	35,8	1.696	35,5	35,0
Hjá móður	1.875	43,4	1.946	43,5	1.933	42,2	1.664	36,0	2.004	42,0	41,4
Hjá föður	239	5,5	254	5,7	245	5,4	231	5,0	228	4,8	5,3
Til skiptis hjá móður/föður	58	1,3	79	1,8	76	1,7	137	3,0	98	2,1	2,0
Hjá móður og stjúpföreltri	396	9,2	389	8,7	418	9,1	629	13,6	412	8,6	9,9
Hjá föður og stjúpföreltri	56	1,3	65	1,5	61	1,3	92	2,0	67	1,4	1,5
Hjá fósturföreltrum	155	3,6	153	3,4	150	3,3	137	3,0	165	3,5	3,3
Hjá kjörforeldrum	4	0,1	0	0,0	3	0,1	2	0,1	3	0,1	0,1
Hjá ættingjum	50	1,2	49	1,1	53	1,2	60	1,3	48	1,0	1,1
Á stofnun	4	0,1	11	0,2	3	0,1	2	0,0	2	0,0	0,1
Annars staðar	5	0,1	10	0,2	8	0,2	11	0,2	50	1,0	0,4
Samtals fjöldi barna	4.317	100,0	4.469	100,0	4.578	100,0	4.618	100,0	4.773	100,0	100,0

5.1.6 Erlendur uppruni barna

Með erlendum uppruna er átt við börn sem eiga a.m.k. annað foreldri af erlendum uppruna. Fram kemur í *töflu 5–7* að hlutfall barna af erlendum uppruna hefur hækkað undanfarin ár. Á árinu 2015 voru 19,9% barna sem fjallað var um á grundvelli barnaverndarlaga börn af erlendum uppruna. Samkvæmt tölum Hagstofu Íslands voru börn af erlendum uppruna (innflytjendur, önnur kynslóð innflytjenda eða börn þar sem annað foreldrið var erlent) 18% barna á Íslandi við upphaf árs 2015.

Tafla 5-7 Hlutfall barna af erlendum uppruna á árunum 2011–2015

	2011	2012	2013	2014	2015
	%	%	%	%	%
Hlutfall barna af erlendum uppruna	13,3	12,9	16,9	18,4	19,9
Hlutfall barna af erlendum uppruna á Íslandi ¹	16,0	16,6	16,7	17,4	18,0

¹Skv. tölum Hagstofu Íslands, innflytjendur, önnur kynslóð innflytjenda eða börn þar sem annað foreldrið var erlent. Miðað er við stöðu við upphaf hvers árs.

5.2 Tilkynningar til barnaverndarnefnda

Í barnaverndarlögum er kveðið á um þá skyldu manna að tilkynna barnaverndarnefnd ef þeir verða þess vísir að barni sé misboðið, uppeldi þess vanrækt eða aðbúnaði þess sé svo áfátt að barninu geti stafað hættu af. Sérstakar skyldur hafa þeir, sem stöðu sinnar vegna eru líklegir til að þekkja til aðstæðna barna til að gera barnaverndarnefnd viðvart. Hér getur verið um að ræða kennara, presta, lækna, hjúkrunarfræðinga, félagsráðgjafa og fleiri. Lögregla skal tilkynna til barnaverndarnefndar um tilvik þegar grunur leikur á að refsiverður verknaður hafi verið framinn, annaðhvort af barni eða gegn því. Ef barnaverndarnefnd fær tilkynningu eða vitneskju með öðrum hætti um að þunguð kona stofni heilsu eða lífi ófæddis barns í hættu með óviðunandi eða háskalegu líferni sínu, getur barnaverndarnefnd ákveðið að hefja könnun á málinu.

5.2.1 Fjöldi tilkynninga

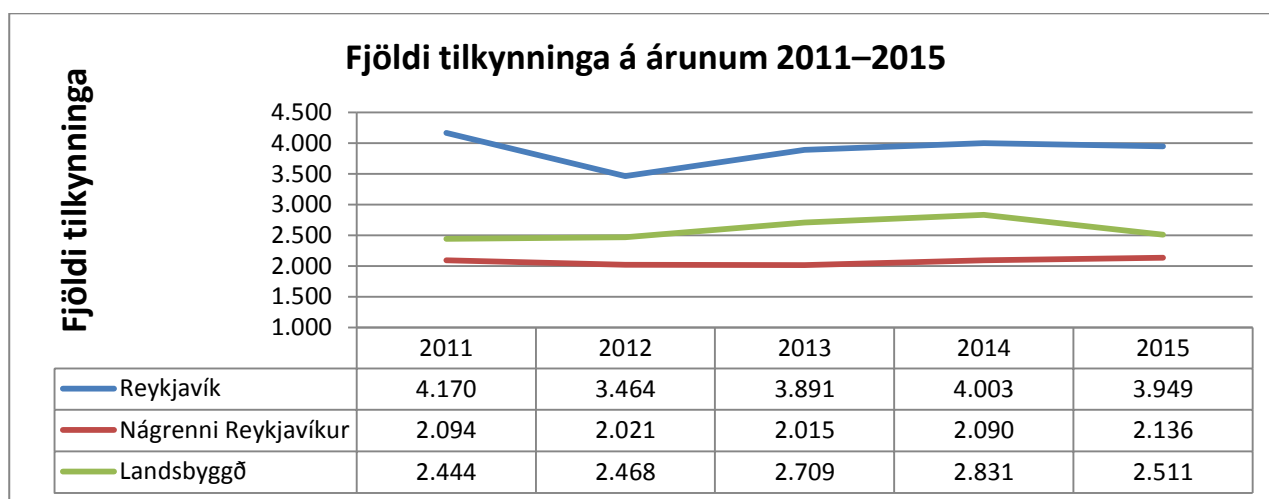
Fjöldi tilkynninga má sjá í *töflu 5–8* og á *mynd 5–4*. Fjöldi tilkynninga á árinu 2015 var 8.595 og er það fækkun frá árinu á undan um 3,7% en svipaður fjöldi og árið 2013.

Árið 2015 voru tæplega 46% tilkynninga vegna barna sem búsett voru í Reykjavík. Þetta hlutfall hækkar lítillega á árinu 2015 eins og fram kemur í *töflu 5–8*. Hlutfall tilkynninga í nágrenni Reykjavíkur var 26,9% sem einnig hækkar lítillega frá árinu á undan og hlutfall tilkynninga á landsbyggðinni var 29,2% sem lækkar frá árinu á undan. Tilkynningum fækkaði mest á landsbyggðinni eða um 11%.

Tafla 5-8 Fjöldi tilkynninga á árunum 2011–2015

Skipting eftir landsvæðum	2011		2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Reykjavík	4.170	47,9	3.464	43,6	3.891	45,2	4.003	44,9	3.948	45,9
Nágrenni Reykjavíkur ¹	2.094	24,0	2.021	25,4	2.015	23,4	2.090	23,4	2.136	24,9
Landsbyggð	2.444	28,1	2.468	31,0	2.709	31,4	2.831	31,7	2.511	29,2
Samtals	8.708	100,0	7.953	100,0	8.615	100,0	8.924	100,0	8.595	100,0

¹Nágrenni Reykjavíkur tilheyrir öll sveitarfélög á höfuðborgarsvæðinu nema Reykjavík: Hafnarfjörður, Garðabær, Kópavogur, Seltjarnarnes, Mosfellsbær og Kjósarhreppur.

Mynd 5-4 Fjöldi tilkynninga á árunum 2011–2015

5.2.2 Hver tilkynnir til barnaverndarnefnda?

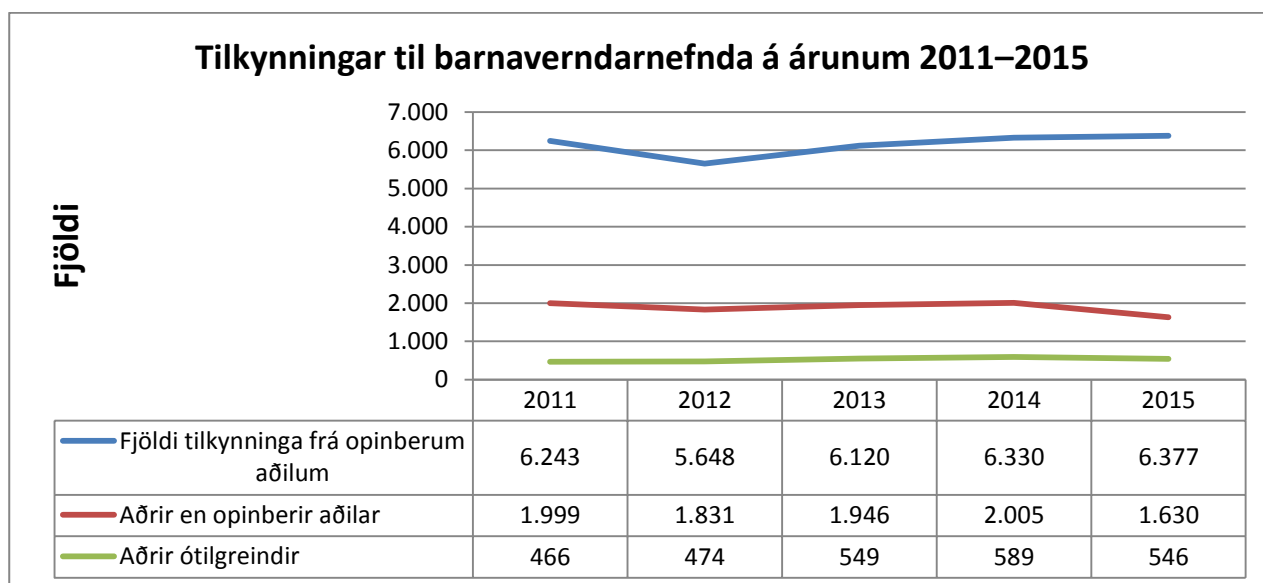
Hlutfall tilkynninga frá lögreglu hefur farið lækkanði undanfarin ár, var tæplega 49% tilkynninga á árinu 2011 en á árinu 2014 var hlutfall tilkynninga frá lögreglu 43,9% og 44,8% á árinu 2015 (sjá *töflu 5–9*). Þar kemur einnig fram að á árinu 2015 var rúmlega 74% tilkynninga sem barst barnaverndarnefndum frá opinberum aðilum og vega tilkynningar frá lögreglu þyngst. Fækkun tilkynninga á árinu 2015 má helst rekja til fækkun tilkynninga frá öðrum en opinberum aðilum, en hlutfall tilkynninga þaðan lækkaði úr 22,5% á árinu 2014 í 19% á árinu 2015.

Tafla 5-9 Tilkynningar¹ til barnaverndarnefnda á árunum 2011–2015

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Hver tilkynnir?										
Lögregla	4.250	48,8	3.639	45,8	3.798	44,1	3.921	43,9	3.847	44,8
Skóli, sérfræðipj.skóla, fræðslu- eða skólaskrifstofa	871	10,0	860	10,8	958	11,1	944	10,6	1.006	11,7
Leikskóli, gæsluforeldri	148	1,7	139	1,7	169	2,0	169	1,9	171	2,0
Læknir/heilsugæsla/sjúkrahús	586	6,7	637	8,0	753	8,7	831	9,3	907	10,6
Önnur barnaverndarnefnd	183	2,1	180	2,3	219	2,5	189	2,1	188	2,2
Þjónustumiðstöð/starfsm. félagsþjónustu	205	2,4	193	2,4	223	2,6	276	3,1	258	3,0
Opinberir aðilar samtals	6.243	71,7	5.648	71,0	6.120	71,0	6.330	70,9	6.377	74,2
Foreldrar barns	819	9,4	758	9,5	730	8,5	730	8,2	671	7,8
Ættingjar aðrir en foreldrar	454	5,2	407	5,1	460	5,3	587	6,6	461	5,4
Barn leitaði sjálft til bvn.	59	0,7	44	0,6	52	0,6	45	0,5	37	0,4
Nágrannar	667	7,7	622	7,8	704	8,2	643	7,2	461	5,4
Aðrir en opinberir aðilar samtals	1.999	23,0	1.831	23,0	1.946	22,6	2.005	22,5	1.630	19,0
Aðrir ótilgreindir	466	5,4	474	6,0	549	6,4	589	6,6	588	6,8
Heildarfjöldi tilkynninga samtals	8.708	100,0	7.953	100,0	8.615	100,0	8.924	100,0	8.595	100,0

¹Fleiri en ein tilkynning getur hafa borist um sama barn.

Mynd 5-5 Tilkynningar til barnaverndarnefnda á árunum 2011–2015

5.2.3 Tilkynningar sem bárust í gegnum Neyðarlínuna 112

Barnaverndarstofa er í samstarfi við Neyðarlínuna 112 um móttöku tilkynninga til barnaverndarnefnda. Alls bárust 645 tilkynningar til Neyðarlínunnar árið 2015, en skv. skráningu barnaverndarnefnd voru tilkynningar 658 eða 7,7% allra tilkynninga til barnaverndarnefnda (sjá *töflu 5–10*). Ástæða fyrir misræmi í fjölda tilkynninga getur verið að í sumum tilfellum getur tilkynning varðað fleiri en eitt barn eða sumt af því sem tilkynnt er til Neyðarlínunnar, t.d. varðandi forsjármál, flokka nefndir ekki sem barnaverndartilkyningar. Flestar tilkynningar sem bárust í gegnum Neyðarlínuna 112 voru vegna mála í Reykjavík, eða 48,8% á árinu 2015. Tilkynningum til Neyðarlínunnar fjölgaði nokkuð á árinu 2015 miðað við árin á undan og hafa ekki verið fleiri á því tímabili sem taflan sýnir.

Tafla 5-10 Tilkynningar sem bárust í gegnum Neyðarlínuna 112 á árunum 2011–2015

	2011	%	2012	%	2013	%	2014	%	2015	%
Heildarfj. tilkynninga í gegnum 112	613	–	537	–	459	–	557	–	645	–
Flokkaðar barnaverndartilkynningar ¹	570	6,5	498	6,3	452	5,2	569	6,4	658	7,7

¹Hlutfall af heildarfjölda tilkynninga

Á grundvelli barnaverndarlaga getur sá sem tilkynnir til barnaverndarnefndar óskað nafnleyndar gagnvart öðrum en nefndinni. Árið 2015 óskuðu 1.002 aðilar nafnleyndar eða 10,7% tilkynnanda, en á árinu 2014 var þetta hlutfall hærra eða 15,5% (sjá töflu 5–11).

Tafla 5-11 Hlutfall tilkynnenda sem óska eftir nafnleynd á árunum 2011–2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Hlutfall tilkynnenda sem óska eftir nafnleynd	12,7	14,1	15,6	15,5	11,7

5.2.4 Ástæður tilkynninga

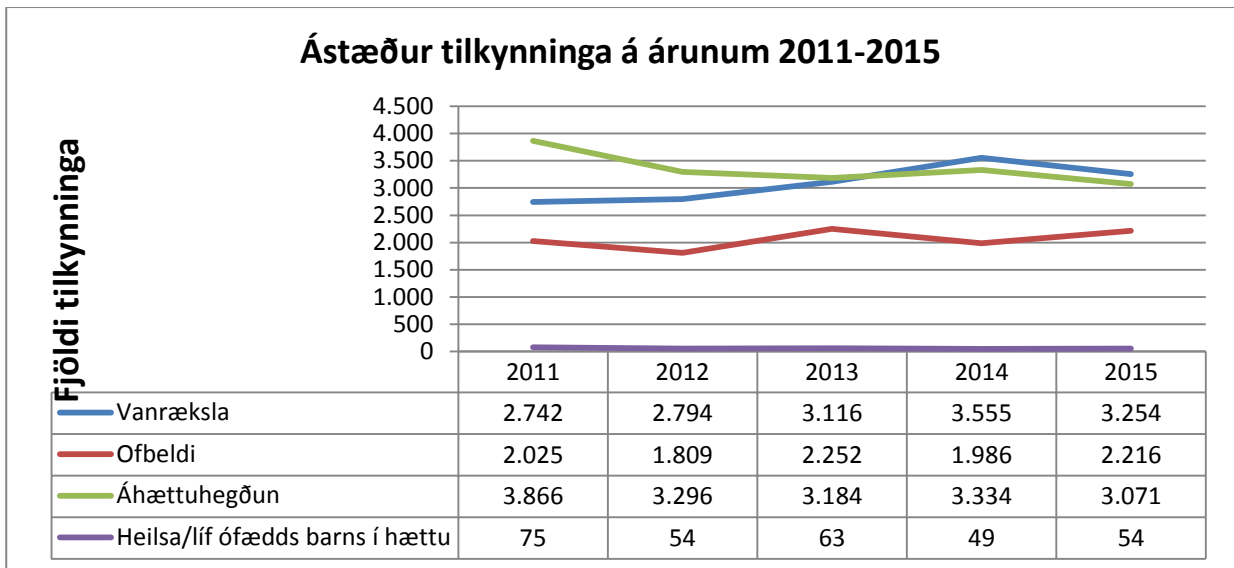
Ástæður tilkynninga má sjá í *töflu 5–12* og á *mynd 5–6*. Þær skiptust þannig árið 2015 að 37,9% tilkynninga voru vegna vanrækslu, 25,8% vegna ofbeldis, 35,7% vegna áhættu hegðunar og 0,6% vegna þess að heilsa eða líf ófæddis barns var í hættu. Ef fjöldi tilkynninga er skoðaður þá kemur í ljós að tilkynningum um vanrækslu fækkaði frá árinu á undan um 8,5%, tilkynningum um ofbeldi fjölgaði um 11,6%, og tilkynningum um áhættu hegðun fækkaði um 7,9%.

Alls er talið að 429 börn hafi verið í yfirvofandi hættu á árinu 2015 að mati tilkynnenda eða 5% þeirra barna sem tilkynnt var um á árinu 2015. Árið 2014 voru það 303 börn eða 6,2% þeirra barna sem tilkynnt var um á árinu.

Tafla 5-12 Ástæður tilkynninga á árunum 2012–2015¹

Ástæður tilkynninga	2012		2013		2014		2015	
	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%	Fjöldi	%
Vanræksla	2.794	35,1	3.116	36,2	3.555	39,8	3.254	37,9
Stúlkur	1.449	18,2	1.572	18,2	1.762	19,7	1.572	18,3
Drengir	1.345	16,9	1.544	17,9	1.793	20,1	1.682	19,6
Líkamleg vanræksla	153	1,9	237	2,8	237	2,7	200	2,3
Stúlkur	84	1,1	122	1,4	117	1,3	91	1,1
Drengir	69	0,9	115	1,3	120	1,3	109	1,3
Vanræksla varðandi umsjón og eftirlit	2.418	30,4	2.628	30,5	2.853	32,0	2.640	30,7
Stúlkur	1.229	15,5	1.298	15,1	1.392	15,6	1.296	15,1
Drengir	1.189	15,0	1.330	15,4	1.461	16,4	1.344	15,6
Þar af foreldrar í áfengis- og fíkniefnan.	662	8,3	780	9,1	990	11,1	996	11,6
Stúlkur	337	4,2	395	4,6	486	5,4	491	5,7
Drengir	325	4,1	385	4,5	504	5,6	505	5,9
Vanræksla varðandi nám	121	1,5	123	1,4	150	1,7	185	2,2
Stúlkur	65	0,8	56	0,7	63	0,7	82	1,0
Drengir	56	0,7	67	0,8	87	1,0	103	1,2
Tilfinningaleg vanræksla	234	2,9	267	3,1	483	5,4	400	4,7
Stúlkur	140	1,8	162	1,9	258	2,9	200	2,3
Drengir	94	1,2	105	1,2	225	2,5	200	2,3
Ofbeldi	1.809	22,7	2.252	26,1	1.986	22,3	2.216	25,8
Stúlkur	992	12,5	1.219	14,1	1.077	12,1	1.203	14,0
Drengir	817	10,3	1.033	12,0	909	10,2	1.013	11,8
Tilfinningalegt/sálrænt ofbeldi	978	12,3	1.174	13,6	1.082	12,1	1.282	14,9
Stúlkur	512	6,4	615	7,1	557	6,2	660	7,7
Drengir	466	5,9	559	6,5	525	5,9	622	7,2
Þar af heimilisofbeldi	431	5,4	441	5,1	516	5,8	676	7,9
Stúlkur	220	2,8	228	2,6	254	2,8	351	4,1
Drengir	211	2,7	213	2,5	262	2,9	325	3,8
Líkamlegt ofbeldi	432	5,4	542	6,3	472	5,3	491	5,7
Stúlkur	195	2,5	240	2,8	206	2,3	210	2,4
Drengir	237	3,0	302	3,5	266	3,0	281	3,3
Kynferðislegt ofbeldi	436	5,5	582	6,8	454	5,1	460	5,4
Stúlkur	314	3,9	394	4,6	326	3,7	333	3,9
Drengir	122	1,5	188	2,2	128	1,4	127	1,5
Áhættuhegðun	3.296	41,4	3.184	37,0	3.334	37,4	3.071	35,7
Stúlkur	1.046	13,2	1.064	12,4	1.108	12,4	1.208	14,1
Drengir	2.250	28,3	2.120	24,6	2.226	24,9	1.863	21,7
Neysla barns á vímuefnum	560	7,0	567	6,6	613	6,9	570	6,6
Stúlkur	199	2,5	208	2,4	214	2,4	238	2,8
Drengir	361	4,5	359	4,2	399	4,5	332	3,9
Barn stefnir eigin heilsu og þroska í hættu	1.110	14,0	1.161	13,5	1.356	15,2	1.180	13,7
Stúlkur	448	5,6	494	5,7	527	5,9	559	6,5
Drengir	662	8,3	667	7,7	829	9,3	621	7,2
Afbrot barns	1.188	14,9	1.034	12,0	892	10,0	778	9,1
Stúlkur	292	3,7	251	2,9	237	2,7	260	3,0
Drengir	896	11,3	783	9,1	655	7,3	518	6,0
Barn beitir ofbeldi	308	3,9	346	4,0	375	4,2	436	5,1
Stúlkur	66	0,8	68	0,8	70	0,8	95	1,1
Drengir	242	3,0	278	3,2	305	3,4	341	4,0
Erfiðleikar barns í skóla, skólasókn áfátt	188	2,4	178	2,1	179	2,0	166	1,9
Stúlkur	77	1,0	71	0,8	84	0,9	86	1,0
Drengir	111	1,4	107	1,2	95	1,1	80	0,9
Heilsa eða líf ófæddis barns í hættu	54	0,7	63	0,7	49	0,5	54	0,6
Heildarfjöldi tilkynninga samtals	7.953	100,0	8.615	100,0	8.924	100,0	8.595	100,0

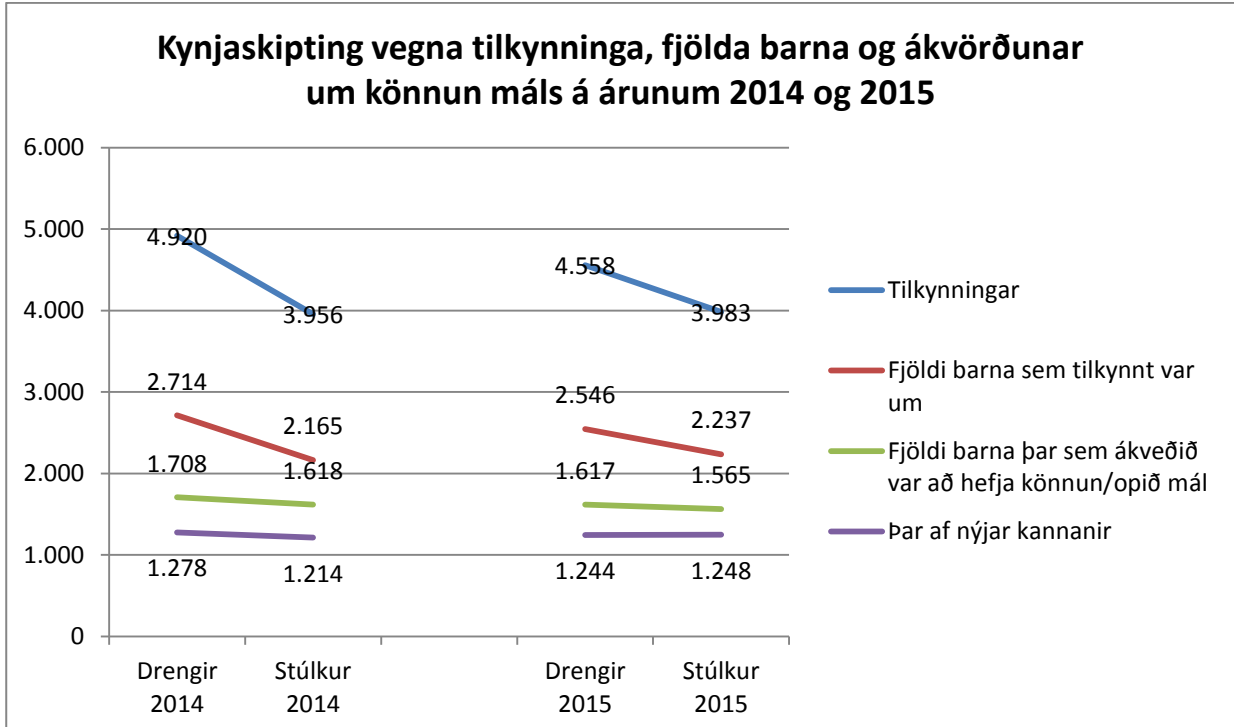
¹Athugið að aðeins má merkja við eina aðalástæðu fyrir hverja tilkynningu. Hins vegar má merkja við fleiri undirástæður, t.d. innan vanrækslu. Ef ein tilkynning berst um vanrækslu skal merkja við vanrækslu sem aðalflokk en merkja má t.d. við bæði líkamlega vanrækslu og tilfinningalega. Samanlagður fjöldi aðalflokka fjögurra stemmir því við fjölda tilkynninga en fjöldi innan hvers aðalflokks þarf ekki að stemma við heildartöluna.

Mynd 5-6 Ástæður tilkynninga á árunum 2011– 2015

5.2.5 Kynjaskipting vegna tilkynninga, fjölda barna og ákvörðunar um könnun máls

Á eftirfarandi mynd (5–7) má sjá að algengara er að tilkynningar berist um drengi en stúlkur, einnig eru drengir fleiri þegar fjöldi barna sem tilkynnt var um er skoðaður. Þá kemur fram að af þeim börnum sem tilkynnt var um á árunum 2014 og 2015 voru fleiri drengir þar sem um var að ræða tilkynningu í opið mál eða ákveðið var að hefja könnun í málinu, en munurinn er þó minni en þegar fjöldi tilkynninga og fjöldi barna sem tilkynnt var um er skoðaður. Þegar fjöldi nýrra kannana vegna tilkynninga á árinu er skoðaður kemur í ljós að ákveðið er að hefja könnun hjá aðeins fleiri stúlkum en drengjum á árinu 2014, en fleiri drengjum en stúlkum á árinu 2015.

Mynd 5-7 Kynjaskipting vegna tilkynninga, fjölda barna og ákvörðunar um könnun máls á árunum 2014 og 2015

5.3 Fjöldi barna sem tilkynnt var um og könnun máls

Fái barnaverndarnefnd rökstuddan grun um að líkamlegri eða andlegri heilsu barns eða þroska geti verið hætta búin sökum framferðis, vanrækslu eða vanhæfni foreldra eða að barn stefni heilsu sinni eða þroska í hættu með hegðun sinni, er nefndinni skylt að kanna málið án tafar. Nefndin skal hafa það að markmiði að afla sem gleggstra upplýsinga um hagi þess barns sem í hlut á og getur í því skyni leitað aðstoðar sérfræðinga. Foreldrum eða forsjármönnum barns er skylt að veita liðsinni sitt svo að könnun máls geti gengið greiðlega fyrir sig.

Árið 2015 var tilkynnt um 4.825 börn og var ákveðið að hefja könnun, eða mál barnsins var þegar í könnun eða til meðferðar (opið mál) í 66,7% tilvika, sem er heldur lægra hlutfall en árin 2013 og 2014 (*tafla 5–13*). Nýjar kannanir á árinu 2015 vegna tilkynninga voru 2.528 eða 52,4% af þeim börnum sem tilkynnt var um, sem er heldur hærra hlutfall en árin 2013 og 2014.

Tafla 5-13 Fjöldi barna sem tilkynnt var um og hlutfall barna þar sem ákveðið var að hefja könnun í kjölfar tilkynningar á árunum 2013–2015

	2013				2014				2015			
	Fj. barna sem tilkynnt var um	Fj. barna könnun/ mál í könnun/ meðferð	Hlutf. könnun/ mál í könnun/ meðferð (%)	Þar af nýjar kannanir (%)	Fj. barna sem tilkynnt var um	Fj. barna könnun/ mál í könnun/ meðferð	Hlutf. könnun/ mál í könnun/ meðferð (%)	Þar af nýjar kannanir (%)	Fj. barna sem tilkynnt var um	Fj. barna könnun/ mál í könnun/ meðferð	Hlutf. könnun/ mál í könnun/ meðferð (%)	Þar af nýjar kannanir (%)
Reykjavík	1.910	1.208	63,2	38,3	1.893	1.157	61,1	39,8	1.868	1.156	61,9	44,6
Nágr. Rvk ¹	1.237	864	69,8	59,6	1.272	868	68,2	57,4	1.321	881	66,7	58,7
Landsb.	1.733	1.294	74,7	58,2	1.755	1.337	76,2	59,5	1.636	1.182	72,2	56,2
Samtals	4.880	3.366	69,0	50,8	4.920	3.362	68,3	51,4	4.825	3.219	66,7	52,4

¹Nágrenni Reykjavíkur tilheyra öll sveitarfélög á höfuðborgarsvæðinu nema Reykjavík; Hafnarfjörður, Garðabær, Kópavogur, Seltjarnarnes, Mosfellsbær og Kjósarhreppur.

Ekki var aflað upplýsinga um hvernig könnun máls var háttað á þessu tímabili nema um hve oft var leitað til barnsins sjálfs. Á árinu 2015 var rætt við 1.742 börn við könnun máls eða í 67,2% tilvika af heildarfjölda nýrra kannana. Þetta er sama hlutfall og árið áður þegar rætt var við 1.721 barn. Þetta er heldur lægra hlutfall en árin á undan en á árinu 2013 var rætt við 1.792 börn við könnun máls eða í 71,0% tilvika af heildarfjölda nýrra kannana og á árinu 2012 var rætt við 1.930 börn við könnun máls eða í 81,7% tilvika af heildarfjölda nýrra kannana. Hafa ber í huga að um 1% nýrra kannana á árunum 2013, 2014 og 2015 voru vegna þungaðra kvenna og ekki er hægt að ræða við öll börn við könnun máls sökum aldurs þeirra eða þroska.

Á árinu 2015 voru gerðar 2.528 nýjar kannanir vegna tilkynninga, en til viðbótar gerðu barnaverndarnefndir 63 kannanir þar sem ákvörðun um könnun var tekin á grundvelli annarra upplýsinga en tilkynningar. Ekki var talin ástæða til frekari afskipta að lokinni könnun í 52,5% tilvika, en í 40,6% tilvika var talin þörf á ráðstöfunum og úrræðum á grundvelli barnaverndarlaga að lokinni könnun. Niðurstaða könnunar lá ekki fyrir í 6,9% tilvika. Á árinu 2014 var ekki talin ástæða til frekari afskipta að lokinni könnun í 51,4% tilvika, en í 42,4% tilvika var talin þörf á ráðstöfunum og úrræðum á grundvelli barnaverndarlaga að lokinni könnun. Niðurstaða könnunar lá ekki fyrir í 6,3% tilvika (*tafla 5–14*). Helsta ástæða þess að þörf er á ráðstöfunum eða úrræðum á grundvelli barnaverndarlaga að könnun lokinni er vegna vanrækslu foreldra varðandi umsjón og eftirlit.

Tafla 5-14 Niðurstaða könnunar á árunum 2011–2015

	2011	2012	2013	2014	2015
	%	%	%	%	%
Ekki talin þörf á ráðstöfunum/úrræðum á grundvelli barnav.laga	54,5	50,8	51,4	51,4	52,5
Þörf á ráðstöfunum/úrræðum á grundvelli barnaverndarlaga	45,0	45,6	44,1	42,4	40,6
Niðurstaða könnunar lá ekki fyrir	0,5	3,6	4,5	6,3	6,9
Samtals	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

5.4 Úrræði barnaverndarnefnda

Samkvæmt barnaverndarlögum skal barnaverndarnefnd gera skriflega áætlun um meðferð máls ef niðurstaða könnunar hefur leitt í ljós að aðbúnaði, umönnun eða uppeldi barns er áfátt vegna vanrækslu, vanhæfni eða framferðis foreldra eða ef barn stefnir eigin heilsu eða þroska í hættu með hegðun sinni.

Á árinu 2015 voru gerðar 1.855 áætlanir um meðferð máls sem er fækkun frá árinu á undan þegar þær voru 1.985. Á árinu 2013 voru gerðar 1.901 áætlun um meðferð máls en á árinu 2012 voru gerðar 1.754 áætlanir um meðferð máls. Ljóst er að enn eru vanhöld á því að barnaverndarnefndir geri slíkar áætlanir. Gera á skriflega áætlun í máli hvers barns þegar þörf er talin fyrir afskipti (undantekning ef niðurstaða könnunar liggur ekki fyrir í lok árs). Ástæður þess að gripið var til úrræða geta verið margvíslegar og vandi hvers barns er yfirleitt margþættur. Að jafnaði er ástæða afskipta að lokinni könnun lakar uppeldisaðstæður af einhverjum toga og þá fyrst og fremst vanræksla í einhverri mynd eða ofbeldi sem barnið hefur orðið fyrir. Ástæða þess að gripið er til úrræða getur einnig verið háttsemi barnsins sjálfs, svo sem vímuefnaneysla, afbrot og ofbeldi sem það hefur beitt aðra.

5.4.1 Stuðningsúrræði barnaverndarnefnda án töku barns af heimili

Þegar könnun leiðir í ljós að aðgerða barnaverndarnefndar er þörf, skal nefndin leitast við að veita aðstoð í samvinnu við foreldra og eftir atvikum barnið sjálft. Úrræði barnaverndarnefnda til stuðnings við börn og fjölskyldur þeirra eru margvísleg og algengt er að fleiri en einu þeirra sé beitt. Stuðningsúrræði án töku barns af heimili má sjá í *töflu 5–15*, en fjöldi barna sem naut þeirra á árinu 2015 var 1.696 en er það fækkun frá árinu á undan en svipaður fjöldi og á árinu 2013. Á árinu 2015 var kynjahlutfall þeirra barna sem fengu stuðningsúrræði án töku barns af heimili jafnt eða 49,4%, en í 1,2% tilvika var um þungaðar konur að ræða. Algengast er að gripið sé til þess úrræðis að leiðbeina foreldrum um uppeldi og aðbúnað barns.

Tafla 5-15 Stuðningsúrræði barnaverndarnefnda án töku barns af heimili á árunum 2011–2015¹

	2011	2012	2013	2014	2015
Barni og foreldrum leiðbeint	1.221	1.158	1.075	1.134	1.248
Tilsjónarmaður, persónulegur ráðgjafi eða stuðningsfjölskylda	452	539	598	599	552
Foreldrar/þunguð kona aðstoðuð við að leita sér meðferðar	204	226	315	295	294
Barni útvegaður viðeigandi stuðningur/meðferð, þar með talið Barnahús, MST og sumardvöl	589	610	646	668	584
Önnur aðstoð	177	288	300	306	320
Samtals	2.643	2.821	2.934	3.002	2.998
Fjöldi barna	1.665	1.760	1.817	1.809	1.696
Stúlkur	49,8%	49,0%	50,7%	47,9%	49,4
Drengir	49,1%	50,5%	48,0%	51,0%	49,4
Ófædd börn	1,0%	0,5%	1,3%	1,1%	1,2

¹Fleiri en eitt úrræði geta verið í máli sama barns.

5.4.2 Fjöldi ráðstafana utan heimilis

Þegar stuðningsúrræði án töku barns af heimili hafa ekki skilað árangri að mati barnaverndarnefnda eru börn oft vistuð utan heimilis. Í sumum tilvikum getur verið nauðsynlegt að grípa strax til þess að vista börn utan heimilis, þ.e. ef sýnt þykir að stuðningur inn á heimili muni ekki nægja til að bæta aðstæður þeirra. Ráðstafanir þessar skulu að jafnaði vera tímabundnar og sæta reglulegri endurskoðun. Nokkuð algengt er að fleiri en eitt úrræði sé veitt í máli sama barns og því er fjöldi ráðstafana í úrræðin nokkuð fleiri en fjöldi barna. Þannig getur barn t.d. fyrst farið á lokaða deild Stuðla, síðan á greiningar- og meðferðardeild Stuðla og loks á meðferðarheimili ef vandi barnsins er mikill. Vistun barna utan heimilis má sjá í *töflu 5–16*. Samanlagður fjöldi barna sem var ráðstafað utan heimilis með samþykki foreldra og eftir atvikum barns, úrskurði barnaverndarnefndar eða úrskurði dómstóla var 402 börn á árinu 2015 og 403 börn á árinu 2014. Sama barni getur verið ráðstafað utan heimilis á mismunandi forsendum (með samþykki, úrskurði barnaverndarnefndar eða úrskurði dómstóla) innan ársins og því er hér ekki alltaf um fjölda einstaklinga að ræða.

Tafla 5-16 Fjöldi ráðstafana utan heimilis á árunum 2011–2015¹

	2011	2012	2013	2014	2015
Úrræði á ábyrgð sveitarfélaga					
Heimili og önnur úrræði skv. 84. gr.	236	206	272	246	247
Vistheimili	53	92	80	90	87
Sambyli/fjölskylduheimili	41	12	9	7	8
Einkaheimili (sem starfrækt er allt árið)	56	18	60	30	23
Önnur úrræði (t.d. tímab. vistun hjá ættingjum eða öðrum)	86	84	123	119	107
Hjá foreldri sem barn býr ekki hjá, en fer með sameiginlega forsjá (67. gr. b bvl.)	–	–	–	–	22
Fósturheimili ²	128	118	105	139	142
Samtals	364	324	377	385	389
Úrræði á ábyrgð ríkisins					
Stuðlar, lokuð deild (neyðarvistun)	98	82	82	81	84
Stuðlar, greiningar- og meðferðardeild	44	28	29	26	27
Meðferðarheimili	24	18	21	19	17
Sérúrræði	–	–	1	–	–
Samtals	166	128	133	126	128
Fjöldi barna ³	371	362	364	403	402
Stúlkur	185	173	178	201	200
Drengir	186	189	186	202	201
Fjöldi fjölskyldna	–	305	311	333	338

¹Athugið að hér er átt við ráðstafanir sem áttu sér stað tiltekið ár, ekki öll börn sem vistuð voru utan heimilis. Hér er átt við fjölda barna en ekki komur (barn getur verið vistað oft en einu sinni á sama stað, t.d. á lokaðri deild Stuðla). Fjöldi barna er lægri en fjöldi ráðstafana utan heimilis og skýrist það af því að sama barni getur verið ráðstafað í fleiri en eitt úrræði innan sama árs. Hér ber einnig að hafa í huga að flestar vistanir utan heimilis eru gerðar með samþykki foreldra og eftir atvikum barns (eru stuðningsúrræði). Hér er þó líka gerð grein fyrir vistunum þar sem þvingun var beitt, sjá nánar í *töflu 5–19*.

²Hér er um að ræða fjölda barna sem ráðstafað var í fóstur á árinu auk barna þar sem tímabundnu fóstur var breytt í varanlegt fóstur. Á árinu 2015 var 26 tímabundnum fósturráðstöfunum breytt í varanlegt fóstur, 33 á árinu 2014, 19 á árinu 2013 og 26 á árinu 2012.

³Samanlagður fjöldi barna sem var ráðstafað utan heimilis með samþykki, úrskurði barnaverndarnefndar eða úrskurði dómstóla. Sama barni getur verið ráðstafað utan heimilis á mismunandi forsendum (með samþykki, úrskurði barnaverndarnefndar eða úrskurði dómstóla) innan ársins. Upplýsingar liggja fyrir um kynjaskiptingu frá árinu 2011 og fjölda fjölskyldna frá árinu 2012.

5.4.3 Börn sem fóru í fóstur samkvæmt ársskýrslum barnaverndarnefnda

Barnaverndarnefnd ber að tilkynna allar fósturráðstafanir til Barnaverndarstofu og er nánara yfirlit yfir þær í *töflu 5–17*. Um er að ræða þrenns konar ráðstafanir, tímabundið fóstur, varanlegt fóstur og styrkt fóstur. Nánari skilgreining á þeim hugtökum kemur fram í kafla 2 um fósturmál. Þar má einnig finna upplýsingar um kynjaskiptingu þeirra barna sem fóru í fóstur. Fjöldi barna sem er ráðstafað í fóstur er nokkuð breytilegur eftir árum. Í töflunni kemur fram að algengara er að börn fari í fóstur til vandalausra en skyldmenna.

Tafla 5-17 Börn sem fóru í fóstur samkvæmt ársskýrslum barnaverndarnefnda á árunum 2011–2015¹

	2011	2012	2013	2014	2015
Varanlegt fóstur					
Barni ráðstafað <u>varanlega</u> til skyldmenna	5	6	7	6	10
Barni ráðstafað <u>varanlega</u> til vandalausra	7	8	8	4	11
Tímabundið fóstur breyttist í varanlegt fóstur	10	26	19	33	26
Samtals	22	40	34	43	47
Tímabundið fóstur					
Barni ráðstafað <u>tímabundið</u> til skyldmenna	35	21	21	23	26
Barni ráðstafað <u>tímabundið</u> til vandalausra	51	45	41	60	50
Samtals	86	66	62	83	76
Styrkt fóstur					
Barni ráðstafað í <u>styrkt</u> fóstur til skyldmenna	0	0	0	0	0
Barni ráðstafað í <u>styrkt</u> fóstur til vandalausra	20	12	9	13	19
Samtals	20	12	9	13	19

¹Hér er um að ræða fjölda barna sem ráðstafað var í fóstur á árinu auk barna þar sem tímabundnu fósturi var breytt í varanlegt fóstur. Í einhverjum tilvikum sem er þó undantekning, getur verið um það að ræða að sama barni sé ráðstafað í fleiri en eina tegund af fósturi og því séu börnin færri en samanlagður fjöldi ráðstafana. Árið 2015 úrskurðuðu barnaverndarnefndir að 39 börn og dómstólar að 20 börn skyldu fara í fóstur. Árið 2014 úrskurðuðu barnaverndarnefndir að 40 börn og dómstólar að 8 börn skyldu fara í fóstur.

Árið 2013 úrskurðuðu barnaverndarnefndir að 13 börn og dómstólar að 11 börn skyldu fara í fóstur og árið 2012 úrskurðuðu barnaverndarnefndir að 21 barn og dómstólar að 3 börn skyldu fara í fóstur (sjá nánar í *töflu 5–19*).

Samkvæmt ákvæði 90. gr. bvl. geta foreldrar falið öðrum daglega umönnun og uppeldi barna sinna en þeim ber í vissum tilvikum að tilkynna barnaverndarnefnd um slíkar ráðstafanir. Fram kemur í *töflu 5–18* að á árinu 2015 var það gert í 14 tilfellum. Barnaverndarnefnd ber að gera sérstaka könnun á högum barns við þær aðstæður. Skal könnunin beinast að því hvort þörf er á stuðningi til að gera foreldrum kleift að hafa barn hjá sér sem og hvort hag og þörfum barns sé fullnægt á dvalarstað ef stuðningur við foreldra á ekki við.

Tafla 5-18 Foreldrar fela öðrum daglega umönnun og uppeldi barns á árunum 2011–2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Foreldrar fela öðrum daglega umönnun og uppeldi barns	22	15	20	12	14

5.5 Úrskurðir og aðrar ákvarðanir barnaverndarnefnda

Í *töflu 5–19* koma fram upplýsingar um fjölda barna og fjölda úrskurða barnaverndarnefnda án töku barns af heimili, sem kveðnir voru upp samkvæmt. 26. gr. bvl. 80/2002 og fjölda barna sem voru úrskurðað í vistun utan heimilis samkvæmt. 27. gr. bvl. 80/2002. Sama barn getur verið úrskurðað í fleiri en eitt úrræði á árinu. Upplýsingar töflunnar sýna að úrskurðir eru fátíðir í hlutfalli við heildarfjölda mála enda fela þeir í sér afdrifaríkar ákvarðanir.

Samkvæmt 46. gr. bvl. skal barnaverndarnefnd eftir atvikum veita foreldrum fjárstyrk til að greiða fyrir lögmannsaðstoð áður en nefnd kveður upp úrskurð í máli. Fram kemur í *töflu 5–19* að slíkur styrkur var veittur foreldrum í 118 málum á árinu 2015 og hafa þeir ekki verið fleiri á því tímabili sem taflan sýnir. Árið 2014 voru veittir 98 slíkir fjárstyrkir. Árið 2015 var 10 börnum veittur styrkur til að greiða fyrir lögmannsaðstoð sem fækkun frá árinu á undan þegar 17 börn fengu slíkan styrk.

Fram kemur í barnaverndarlögum, nr. 80/2002 að barnaverndarnefnd skuli taka afstöðu til þess hvort þörf sé á að skipa barni talsmann strax þegar tekin hefur verið ákvörðun um að hefja könnun máls. Að jafnaði skal skipa barni talsmann áður en gripið er til þvingunar. Barni var skipaður talsmaður í 136 tilvikum á árinu 2015 sem er fjölgun frá árinu á undan þegar 107 börnum var skipaður talsmaður.

Barnaverndarnefnd greip til neyðarráðstöfunar samkvæmt. 31. gr. barnaverndarlaga í 68 tilvikum á árinu 2015, þar af vegna vistunar barna í neyðarvistun á Stuðlum í 16 tilvikum. Foreldrum eða barni sem náð hefur 15 ára aldri er heimilt að bera úrskurð barnaverndarnefndar undir héraðsdómara. Málskot til dómstóla kemur ekki í veg fyrir að úrskurður barnaverndarnefndar komi til framkvæmda. Alls úrskurðuðu dómstólar um vistun 23 barna í allt að 12 mánuði árið 2015, en þau voru 11 árið á undan.

Tafla 5-19 Fjöldi úrskurða og ýmsar ákvarðanir barnaverndarnefnda á árunum 2011–2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Úrskurðir barnaverndarnefnda					
Fjöldi barna þar sem úrskurðað var án tóku barns af heimili (26. gr. bvl.)	5	7	5	7	9
Úrskurðir um eftirlit með heimili (26. gr. bvl.)	3	5	5	4	2
Fyrirmæli um aðbúnað barns, meðferð o.fl. (26. gr. bvl.)	2	6	1	2	4
Bann lagt við að farið væri með barn úr landi (26. gr. bvl.)	0	1	0	2	3
Börn vistuð utan heimilis (27. gr. bvl.)	46	43	35	69	63
Stúlkur	22	25	20	37	33
Drengir	24	18	15	32	30
Fjöldi fjölskyldna	–	34	24	45	63
Ýmsar ákvarðanir barnaverndarnefnda					
Bvn. leitaði brottvikningar heimilismanns eða nálgunarbanns (37. gr. bvl.)	0	0	5	0	3
Bvn. óskaði lögreglurannsókna (20. gr. rglg. nr. 56/2004)	90	71	78	53	83
Foreldrum veittur fjárstuðningur til að greiða lögmannsaðstoð (46. gr. bvl.)	77	73	82	98	118
Barni veittur fjárstuðningur til að greiða lögmannsaðstoð (46. gr. bvl.)	9	8	16	17	10
Bvn. greip til neyðarráðstöfunar (31. gr. bvl.)	69	52	39	54	68
Barni skipaður talsmaður (46. gr. bvl.)	107	106	89	107	136
Dómstólar úrskurðuðu um vistun barns utan heimilis (28. gr. bvl.)	15	9	20	11	23

5.5.1 Forsjársviptingar

Barnaverndarnefndir gerðu kröfu fyrir dómi um sviptingu forsjár (29. gr. bvl.) í málum 33 barna árið 2015 (sjá töflu 5–20).

Tafla 5-20 Krafa fyrir dómi um sviptingu forsjár á árunum 2011–2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Heildarfjöldi fjölskyldna	11	12	7	25	18
Heildarfjöldi barna	17	16	8	34	33
Stúlkur	9	10	3	16	17
Drengir	8	6	5	18	16
Kröfu um sviptingu hafnað	0	0	0	0	0
Dómur um sviptingu	5	12	6	20	15
Sátt náðist	10	0	1	6	10
Niðurstaða lá ekki fyrir	2	4	1	8	8

Á árunum 2011–2015 var algengast að börnin væru á aldrinum 0–5 ára eða 46,0% barnanna og 27,7% barnanna voru á aldrinum 6–10 ára. Í málum barna þar sem gerð var krafa um sviptingu forsjár var algengast að barnaverndarnefndir vistuðu börn hjá fósturforeldrum.

5.6 Umsagnir vegna ættleiðingar

Barnaverndarnefndir veita umsögn um hæfi þeirra sem óska leyfis frá dómsmálaráðuneyti til að ættleiða börn samkvæmt ákvæðum ættleiðingarlaga (sjá töflu 5–21).. Heildarfjöldi umsagna að beiðni dómsmálaráðuneytisins vegna ættleiðinga var 19 árið 2015 sem er fækkun frá árinu á undan þegar þær voru 31. Umsagnir vegna barna erlendis frá veita þungt.

Tafla 5-21 Umsagnir vegna ættleiðingar á árunum 2011–2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Umsagnir vegna ættleiðingar að beiðni sýslumanns	51	33	32	31	19
Vegna fósturbarna	0	0	2	2	0
Vegna barna erlendis frá	44	25	23	24	12
Vegna stjúpbarna	5	7	4	3	5
Vegna barna búsettra á Íslandi	2	1	3	2	2

5.7 Vistunarúrræði á vegum Reykjavíkurborgar

Reykjavíkurborg rekur úrræði þar sem börn eru vistuð til lengri eða skemmri tíma á vegum Barnaverndar Reykjavíkur. Eftirfarandi upplýsingar eru fengnar frá Velferðarsviði Reykjavíkurborgar.

Vistheimili barna við Laugarásveg er úrræði í barnaverndarmálum og geta 7 börn dvalið á heimilinu í senn. Tilvísanir koma frá Barnavernd Reykjavíkur og má greina vistanir eftir orsök þeirra og tilgangi; bráðavistun, greiningar- og kennsluvistun, fósturaðlögun og önnur vistun eftir skilgreindum markmiðum. Helsta markmið vistheimilisins er að styrkja fjölskyldur í uppeldishlutverki þeirra með þarfir barnsins í fyrirrúmi. Árið 2015 dvöldu 54 börn á vistheimilinu, meðalaldur þeirra var 6,2 ár og dvalartími að meðaltali 39 dagar. Árið áður dvöldu 49 börn á vistheimilinu, meðalaldur þeirra var 6,6 ár og dvalartími að meðaltali 51 dagar.

Skammtímaheimilið Hraunbergi er úrræði fyrir þrjú börn á aldrinum 13–18 ára sem þurfa tímabundna vistun vegna sérstakra aðstæðna. Bæði er um að ræða bráðavistun og skammtímaavistun. Markmið skammtímaheimilisins er að tryggja börnum, sem af einhverjum ástæðum geta ekki dvalið í heimahúsum, traust og örugg uppeldisskilyrði meðan á dvöl þeirra stendur. Á árinu 2015 dvöldu 18 börn á heimilinu. Meðalaldur þeirra var 15,7 ár, en árið áður dvöldu 22 börn á heimilinu. Meðalaldur þeirra var 16 ár.

Fjölskylduheimilið Ásvallagötu er faglegt sérúrræði Barnaverndar Reykjavíkur ætlað fjórum börnum á aldrinum 13–18 ára. Tímalengd búsetu er eitt til fjögur ár eftir atvikum. Markmið heimilisins er að búa börnum traust og örugg uppeldisskilyrði. Á árinu 2015 dvöldu sex börn á heimilinu og meðalaldur barnanna var 16,7 ár, en árið áður dvöldu sex börn á heimilinu og meðalaldur barnanna var 17,7 ár.

Viðauki I

Yfirlit barnaverndarnefnda 2014 og 2015

Tafla 0-1 Barnaverndarnefndir á Íslandi árið 2014¹

Nafn barnaverndarnefndar	Heiti sveitarfélags	Félagsmálastjórar ²	Fjöldi starfs- manna	Fjöldi stöðu- gilda ³	Fjöldi mála	Fjöldi barna í umdæmi	Fjöldi í umdæmi alls	Hlutfall barna í umdæmi	Fjöldi mála/ 1.000 börn
Barnaverndarnefnd Reykjavíkur	Reykjavík	Stefán Eiríksson er sviðsstjóri, Halldóra Gunnarsdóttir er framkvæmdastjóri	37	34,3 ⁴	1.588	27.375	121.822	22,5	58,0
Fjölskyldunefnd Seltjarnarness	Seltjarnarneskaupstaður	Snorri Aðalsteinsson	3	1,3	24	956	4.411	21,7	25,1
Barnavernd Kópavogs	Kópavogur	Aðalsteinn Sigfússon	11	9,5	486	8.567	33.205	25,8	56,7
Fjölskylduráð Garðabæjar	Garðabær	Bergljót Sigurbjörnsdóttir	5	2,5	143	3.786	14.453	26,2	37,8
Barnaverndarnefnd Hafnarfjarðar	Hafnarfjörður	Rannveig Einarsdóttir	9	8,55	475	7.444	27.875	26,7	63,8
Barnaverndarnefnd Reykjanesbæjar	Reykjanesbær	Hera Ósk Einarsdóttir	6	6,0	381	3.933	14.924	26,4	96,9
Félagsmálaráð Grindavíkur	Grindavík	Nökkvi Már Jónsson	3	1,0	37	829	2.995	27,7	44,6
Fjölskyldu- og velferðarnefnd Sandgerðisbæjar, Garðs og Voga	Sandgerði, Garður og Vogar	Kristín Þyrí Þorsteinsdóttir	3	2,5	120	1.090	4.107	26,5	110,1
Fjölskyldunefnd Mosfellsbæjar	Mosfellsbær og Kjósarhreppur	Unnur V. Ingólfssdóttir	2	2,0	90	2.693	9.516	28,3	33,4
Barnaverndarnefnd Akraneskaupstaðar	Akranes	Sveinborg L. Kristjánsd.	2	2,0	168	1.855	6.767	27,4	90,6
Barnaverndarnefnd Borgarfjarðar og Dala	Borgarbyggð, Skorradalshreppur, Dalabyggð og Hvalfjarðarsveit	Hjördís Hjartardóttir Arndís Halla Jóhannesdóttir	4	1,5	65	1.190	4.916	24,2	54,6
Félagsmála- og barnaverndarnefnd Snæfellinga	Snæfellsbær, Grundarfjarðarbær, Helgafellssveit, Stykkishólmur, Eyja- og Miklaholtshreppur	Sveinn Elínbergsson	3	1,5	35	936	3.883	24,1	37,4
Barnaverndarnefnd á norðanverðum Vestfjörðum	Ísafjarðarbær, Bolungarvíkurkaupstaður, og Súðavíkurhreppur	Margrét Geirsdóttir	4	2,0	79	1.095	4.756	23,0	72,1
Barnaverndarnefnd Vesturbyggðar og Tálknafjarðar	Vesturbyggð og Tálknafjörður	Elsa Reimarsdóttir	1	0,2	8	315	1.307	24,1	25,4

¹ Upplýsingar sem koma fram í töflunni eru byggðar á ársskýrslum barnaverndarnefndanna svo og mannfjöldatölum frá Hagstofu Íslands fyrir árið 2014.

² Einhverjar breytingar urðu á árinu en miðað er við stöðuna við árslok 2014.

³ Þess ber að geta að erfitt er fyrir barnaverndarnefndir að áætla með öryggi það vinnuþagn sem ráðstafað er til barnaverndar þar sem starfsfólk flestra barnaverndarnefnda sinnir fleiri verkefnum en barnavernd. Eins geta upplýsingar um stöðugildi verið úr áætlun félagsmálastjóra eða yfirmanna á hverjum tíma og byggjast því á huglægum forsendum frá ári til árs..

⁴ Stöðugildi voru 34,3 auk tveggja eftirlitsmanna í 1,65 stöðugildum.

Barnaverndarnefndir á Íslandi árið 2014 (framhald)

Nafn barnaverndarnefndar	Heiti sveitarfélags	Félagsmálastjórar ²	Fjöldi starfs- manna	Fjöldi stöðu- gilda	Fjöldi Mála	Fjöldi barna í umdæmi	Fjöldi í umdæmi alls	Hlutfall barna í umdæmi	Fjöldi mála/1.000 börn
Barnaverndarnefnd Húnaþings vestra og Stranda	Húnaþing vestra, Strandabyggð, Árneshreppur, Kaldraneshreppur og Reykhólahreppur	Esther Hermannsdóttir (Húnaþing vestra) Sigríður María Játvarðardóttir (Strandabyggð)	3	0,8	22	466	2.078	22,4	47,2
Félagsmálaráð Austur- Húnavatnssýslu	Blönduósþétt, Húnavatnshreppur, Skagabyggð og Sveitarfélagið Skagaströnd	Auður Herdís Sigurðardóttir	1	0,5	22	471	1.862	25,3	46,7
Barnaverndarnefnd Skagafjarðar	Sveitarfélagið Skagafjörður og Akrahreppur	Gunnar Sandholt	2	0,5	17	973	4.104	23,7	17,5
Barnaverndarnefnd ÚtEy	Dalvíkurbyggð og Fjallabyggð	Eyrún Rafnsdóttir (Dalvík) og Hjörtur Hjartarson (Fjallabyggð)	4	1,0	38	859	3.898	22,0	44,2
Barnaverndarnefnd Eyjafjarðar	Akureyri, Eyjafjarðarsveit, Grýtubakkahreppur, Hörgársveit og Svalbarðsstrandarhreppur	Guðrún Sigurðardóttir	6	5,6	319	5.317	20.568	25,9	60,0
Félags- og barnaverndarnefnd Þingeyinga	Norðurþing, Skútustaðahreppur, Þingeyjarsveit, Tjörneshreppur, Svalbarðshreppur og Langanesbyggð	Dögg Káradóttir	2	1,0	69	1.030	4.791	21,5	67,0
Félagsmálanefnd Fljótisdalshéraðs og Seyðisfjarðarkaupstaðar	Fljótisdalshérað, Fljótisdalshreppur, Borgarfjarðarhreppur, Djúpavogshreppur, Vopnafjarðarhreppur og Seyðisfjarðarkaupstaður	Guðrún Frímansdóttir	4	1,2	63	1.311	5.413	24,2	48,1
Barnaverndarnefnd Fjarðabyggðar	Fjarðabyggð og Breiðdalshreppur	Sigrún Þórarinsdóttir	3	1,5	60	1.211	4.933	24,5	49,5
Félagsmálaráð Hornafjarðar	Sveitarfélagið Hornafjörður	Jón Kristján Rögnvaldsson	2	0,4	23	494	2.150	23,0	46,6
Félagsmálanefnd Árborgar	Sveitarfélagið Árborg	Guðlaug Jóna Hilmarsdóttir	3	2,6	143	2.142	8.052	26,6	66,8
Velferðarnefnd Árnesþings	Hveragerðisþétt, Ölfushreppur, Skeiða- og Gnúpverjahreppur, Hrunamannahreppur, Flóahreppur, Grímsnes- og Grafningshreppur, Bláskógabyggð	María Kristjánsdóttir	4	1,7	69	1.729	7.589	22,8	39,9
Barnaverndarnefnd Rangárvalla- og V-Skaftafellssýslu	Rangárþing eystra, Rangárþing ytra, Ásahreppur, Mýrdalshreppur og Skaftárhreppur	Katrín Þorsteinsdóttir	4	2,9	54	945	4.453	21,2	57,1
Fjölskyldu- og tómstundaráð Vestmannaeyjabæjar	Vestmannaeyjabær	Jón Pétursson	4	1,2	60	994	4.272	23,3	60,4
Samtals/meðaltal			135	95,75	4.658	80.006	329.100	24,3	58,2

Tafla 0-2 Barnaverndarnefndir á Íslandi árið 2015¹

Nafn barnaverndarnefndar	Heiti sveitarfélags	Félagsmálastjóri ²	Fjöldi starfs- manna	Fjöldi stöðu- gilda ³	Fjöldi mála	Fjöldi barna í umdæmi	Fjöldi í umdæmi alls	Hlutfall barna í umdæmi	Fjöldi mála/ 1.000 börn
Barnaverndarnefnd Reykjavíkur	Reykjavík	Stefán Eiríksson er sviðsstjóri, Halldóra Gunnarsdóttir er framkvæmdastjóri	37	34,3 ⁴	1537	27.171	122.460	22,2	56,6
Fjölskyldunefnd Seltjarnarness	Seltjarnarneskaupstaður	Snorri Aðalsteinsson	3	1,30	35	947	4.415	21,4	37,0
Barnavernd Kópavogs	Kópavogur	Aðalsteinn Sigfússon	11	10,5	566	8.643	34.140	25,3	65,5
Fjölskylduráð Garðabæjar	Garðabær	Bergljót Sigurbjörnsdóttir	5	3,0	171	3.817	14.717	25,9	44,8
Barnaverndarnefnd Hafnarfjarðar	Hafnarfjörður	Rannveig Einarsdóttir	9	8,8	572	7.349	28.189	26,1	77,8
Barnaverndarnefnd Reykjanesbæjar	Reykjanesbær	Hera Ósk Einarsdóttir	6	6,00	352	3.893	15.233	25,6	90,4
Félagsmálaráð Grindavíkur	Grindavík	Nökkvi Már Jónsson	3	1,00	37	882	3.126	28,2	42,0
Fjölskyldu- og velferðarnefnd Sandgerðisbæjar, Garðs og Voga	Sandgerði, Garður og Vogar	Kristín Þyrí Þorsteinsdóttir	3	3,0	193	1.075	4.150	25,9	179,5
Fjölskyldunefnd Mosfellsbæjar	Mosfellsbær og Kjósarhreppur	Unnur V. Ingólfssdóttir	3	2,00	107	2.698	9.698	27,8	39,7
Barnaverndarnefnd Akraneskaupstaðar	Akranes	Sveinborg L. Kristjánsd.	2	2,00	158	1.869	6.908	27,1	84,5
Barnaverndarnefnd Borgarfjarðar og Dalas	Borgarbyggð, Skorradalshreppur, Dalabyggð og Hvalfjarðarsveit	Hjördís Hjartardóttir Arndís Halla Jóhannesdóttir	5	1,50	53	1.213	4.990	24,3	43,7
Félagsmála- og barnaverndarnefnd Snæfellinga	Snæfellsbær, Grundarfjarðarbær, Helgafellssveit, Stykkishólmur, Eyja- og Miklaholtshreppur	Sveinn Elínbergsson	3	1,50	33	884	3.868	22,9	37,3
Barnaverndarnefnd á norðanverðum Vestfjörðum	Ísafjarðarbær, Bolungarvíkurkaupstaður, og Súðavíkurhreppur	Margrét Geirsdóttir	3	2,00	54	1.078	4.711	22,9	50,1
Barnaverndarnefnd Vesturbyggðar og Tálknafjarðar	Vesturbyggð og Tálknafjörður	Elsa Reimarsdóttir	1	0,20	4	305	1.280	23,8	13,1

¹ Upplýsingar sem koma fram í töflunni eru byggðar á ársskýrslum barnaverndarnefndanna svo og mannfjöldatölum frá Hagstofu Íslands fyrir árið 2015.

² Einhverjar breytingar urðu á árinu en miðað er við stöðuna við árslok 2015.

³ Þess ber að geta að erfitt er fyrir barnaverndarnefndir að áætla með öryggi það vinnumagn sem ráðstafað er til barnaverndar þar sem starfsfólk flestra barnaverndarnefnda sinnir fleiri verkefnum en barnavernd. Eins geta upplýsingar um stöðugildi verið úr áætlun félagsmálastjóra eða yfirmanna á hverjum tíma og byggjast því á huglægum forsendum frá ári til árs.

⁴ Stöðugildi voru 34,3 auk tveggja eftirlitsmanna í 1,65 stöðugildum.

Barnaverndarnefndir á Íslandi árið 2015 (framhald)

Nafn barnaverndarnefndar	Heiti sveitarfélags	Félagsmálastjórar ²	Fjöldi starfs- manna	Fjöldi stöðu- gilda	Fjöldi Mála	Fjöldi barna í umdæmi	Fjöldi í umdæmi alls	Hlutfall barna í umdæmi	Fjöldi mála/ 1.000 börn
Barnaverndarnefnd Húnaþings vestra og Stranda	Húnaþing vestra, Strandabyggð, Árneshreppur, Kaldrananeshreppur og Reykhólahreppur	Esther Hermannsdóttir (Húnaþing vestra) Sigríður María Játvarðardóttir (Strandabyggð)	2	0,80	23	464	2.052	22,6	49,6
Félagsmálaráð Austur- Húnavatnssýslu	Blönduósþétt, Húnavatnshreppur, Skagabyggð og Sveitarfélagið Skagaströnd	Auður Herdís Sigurðardóttir	1	0,50	20	468	1.866	25,1	42,7
Barnaverndarnefnd Skagafjarðar	Sveitarfélagið Skagafjörður og Akrahreppur	Gunnar Sandholt	2	0,50	25	963	4.102	23,5	26,0
Barnaverndarnefnd ÚtEy	Dalvíkurbyggð og Fjallabyggð	Eyrún Rafnsdóttir (Dalvík) og Hjörtur Hjartarson (Fjallabyggð)	4	1,00	27	843	3.865	21,8	32,0
Barnaverndarnefnd Eyjafjarðar	Akureyri, Eyjafjarðarsveit, Grýtubakkahreppur, Hörgársveit og Svalbarðsstrandarhreppur	Guðrún Sigurðardóttir	6	6,0	321	5.265	20.681	25,5	61,0
Félags- og barnaverndarnefnd Þingeyinga	Norðurþing, Skútustaðahreppur, Þingeyjarsveit, Tjörneshreppur, Svalbarðshreppur og Langanesbyggð	Dögg Káradóttir	2	1,00	39	989	4.815	20,5	39,4
Félagsmálanefnd Fljótsdalshéraðs og Seyðisfjarðarkaupstaðar	Fljótsdalshérað, Fljótsdalshreppur, Borgarfjarðarhreppur, Djúpvogshreppur, Vopnafjarðarhreppur og Seyðisfjarðarkaupstaður	Guðrún Frímansdóttir	5	1,3	65	1.291	5.405	23,9	50,3
Barnaverndarnefnd Fjarðabyggðar	Fjarðabyggð og Breiðdalshreppur	Sigrún Þórarinsdóttir	2	2,0	54	1.210	4.876	24,8	44,6
Félagsmálaráð Hornafjarðar	Sveitarfélagið Hornafjörður	Jón Kristján Rögnvaldsson	2	0,40	18	478	2.171	22,0	37,7
Félagsmálanefnd Árborgar	Sveitarfélagið Árborg	Guðlaug Jóna Hilmarsdóttir	3	2,60	148	2.120	8.206	25,8	69,8
Velferðarnefnd Árnesþings	Hveragerðisþétt, Ölfushreppur, Skeiða- og Gnúpverjahreppur, Hrunamannahreppur, Flóahreppur, Grímsnes- og Grafningshreppur, Bláskógabyggð	María Kristjánsdóttir	4	1,70	66	1.731	7.810	22,2	38,1
Barnaverndarnefnd Rangárvalla- og V-Skaftafellssýslu	Rangárþing eystra, Rangárþing ytra, Ásahreppur, Mýrdalshreppur og Skaftárhreppur	Katrín Þorsteinsdóttir	4	2,10	69	935	4.513	20,7	73,8
Fjölskyldu- og tómstundaráð Vestmannaeyjabæjar	Vestmannaeyjabær	Jón Pétursson	4	1,00	66	974	4.282	22,7	67,8
Samtals/meðaltal			135	98,0	4.813	79.555	332.529	23,9	60,5

